

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ბანაჩენტა კრებული

წიგნი V

Council of Europe
European Commission

Conseil de l'Europe
Commission européenne

გამოცემა დაფინანსებულია
ევროკომისიისა და ევროპის საბჭოს
ერთობლივი პროგრამის ფარგლებში

Selected Judgments of the European Court of Human Rights (Georgian version)
Volume V

წინამდებარე კრებული გამოიცა უკრაინასა და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში ადამიანის უფლებათა ევროპული კულტურის გასაძლიერებლად ევროკომისიისა და ევროპის საბჭოს ერთობლივი პროგრამის – „ადამიანის უფლებათა კულტურის ხელშეწყობა“ ფინანსური მხარდაჭერით

სამართლებრივი და ადამიანის უფლებათა
შესაძლებლობის განვითარების განყოფილება
ტექნიკური თანამშრომლობის დეპარტამენტი
თანამშრომლობის დირექტორატი
ადამიანის უფლებათა და სამართლებრივ საქმეთა
გენერალური დირექტორატი
ევროპის საბჭო
F-67075 სტრასბურგი Cedex

თარგმანი – კონსტანტინე კორკელია, ბესარიონ ბოხაშვილი, გოჩა ჯავახიშვილი

რედაქტირება – თამარ გაბელაია

კომპიუტერული უზრუნველყოფა და ბეჭდვა – შ.პ.ს. „პეტიტი“

ევროპის საბჭოს საინფორმაციო ბიურო საქართველოში
ი. ჭავჭავაძის გამზ., II ჩიხი, კორპ. 3ა, თბილისი, 0179
ტელ.: 913870/71/72/73;
ფაქსი: 913874
ელ-ფოსტა: informtbilisi@coe.int
ვებ-გვერდი: www.coe.ge

© ევროპის საბჭო, 2008 წელი

სარჩევნი

ბოიციენკო მოლდოვას წინააღმდეგ	5
Boicenco v. Moldova	
გოჩმენი თურქეთის წინააღმდეგ	49
Göçmen v. Turkey	
ვეისმანი და სხვები რუმინეთის წინააღმდეგ.....	71
Weissman and others v. Romania	
კრასნიკი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ.....	91
Krasniki v. Czech Republic	
მამედოვა რუსეთის წინააღმდეგ	121
Mamedova v. Russia	
მენეშევა რუსეთის წინააღმდეგ	151
Menesheva v. Russia	
პანტელეიენკო უკრაინის წინააღმდეგ	179
Panteleyenko v. Ukraine	
რივიერა საფრანგეთის წინააღმდეგ.....	205
Riviere v. France	
ფოდალე იტალიის წინააღმდეგ	233
Fodale v. Italy	
ხუდობინი რუსეთის წინააღმდეგ	249
Khudobin v. Russia	

პოიცენკო მოლდოვას წინააღმდეგ

Boicenco v. Moldova

გიორგი სეძია

საქმე ზოიციანო მოლდოვას წინააღმდეგ

(განაცხადი № 41088/05)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 11 ივლისი

საბოლოო

11/10/2006

წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული გარემოებების შემთხვევაში. იგი შესაძლოა დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

**საქმე „ბოიცენკო მოლდოვას წინააღმდეგ“,
(Boicenco v. Moldova)**

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ (მეოთხე სექცია), რომლის პალატამ შემდეგი შემადგენლობით:

სერ ნიკოლას ბრატცა, თავმჯდომარე,
ბ-ნი ჯ. კასადევალი,
ბ-ნი ჯ. ბონელლო,
ბ-ნი მ. პელლონპაა,
ბ-ნი კ. ტრაია,
ბ-ნი ს. პავლოვჩი,
ბ-ნი ჯ. სიკუტა, მოსამართლეები,
და ბ-ნი თ.ლ. ელრი, სექციის რეგისტრატორი,

2006 წლის 20 ივნისს განმარტოებით ითათბირა,

გამოაქვს შემდეგი გადაწყვეტილება, რომელიც მიიღო ამავე დღეს:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი (№ 41088/05) მოლდოვის რესპუბლიკის წინააღმდეგ, რომელიც 2005 წლის 16 ნოემბერს შეიტანა სასამართლოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად ნიკოლაე ბოიცენკომ („განმცხადებელი“).

2. განმცხადებელს წარმოადგენს ბ-ნი ვიტალი ნაგაცევეჩი და ბ-ნი ვლადისლავ გრიბინცუა, ადვოკატები, რომლებიც ეწევიან პრაქტიკას ჩიშინაუში და რომლებიც არიან არასამთავრობო ორგანიზაციის „ადვოკატები ადამიანის უფლებებისათვის“ წევრები. მოლდოვას მთავრობას („მთავრობა“) წარმოადგენს მისი აგენტი, ბ-ნი ვიტალი პარლოგი.

3. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ის გაექვემდებარა სასტიკ მოპყრობას პოლიციის მხრიდან და, რომ ხელისუფლებას არ ჩაუტარებია ამ შემთხვევის ადეკვატური გამოძიება, რაც არღვევს მე-3 მუხლს. ის ასევე ჩივის პატიმრობის დროს სათანადო სამედიცინო მომსახურების არარსებობაზე და თავისუფლების უფლების დარღვევაზე, რაც განმტკიცებულია კონვენციის მე-5 მუხლით. ის ასევე ჩივის, რომ ეროვნულმა ხელისუფლებამ მას ხელი შეუშალა, ევროპულ სასამართლოში საქმის შეტანაში, რაც გათვალისწინებულია 34-ე მუხლით.

4. განაცხადი გადაეცა მეოთხე სექციას. 2005 წლის 13 დეკემბერს ამ სექციის პალატამ გადაწყვიტა, რომ შეეტყობინებინა მთავრობისათვის განაცხადის შესახებ. კონვენციის 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტის დებულებათა შესაბამისად, მან გადაწყვიტა, განეხილა განაცხადის არსებითი მხარე მის დასაშვებობასთან ერთად. განმცხადებლის ჯანმრთელობის მიძიმე მდგომარეობის გამო მან ასევე გადაწყვიტა, მიენიჭებინა პრიორიტეტი საქმისათვის, რაც განმტკიცებულია სასამართლოს რეგლამენტის 41-ე წესით.

5. როგორც განმცხადებელმა, ისე მთავრობამ წარადგინა მოსაზრებები არსებით მხარესთან მიმართებით (59-ე წესის 1-ლი პუნქტი).

ფაქტები

I. საქმის ბარემოიზები

6. განმცხადებელი დაიბადა 1961 წელს და ცხოვრობს ჩიშინაუში.

1. განმცხადებლის დაკავება და მისი მომდევნო სამედიცინო მდგომარეობა

7. 2005 წლის 20 მაისს განმცხადებელი დააკავა ეკონომიკური დანაშაულისა

და კორუფციის წინააღმდეგ მეტროპოლიტა ცენტრმა, თაღლითობის ჩადენისათვის ექვსის გამო (ქაქმც).

8. მისი დაკავების დროს მის ნორმალურ ფიზიკურ მდგომარეობას არ ეტყობოდა აშკარა ანომალია. სამედიცინო საქმის თანახმად, რომელიც დათარიღებულია 2005 წლის მარტით, განმცხადებელი იწონიდა 133 კილოგრამს.

9. იმ პოლიციელთა მიერ 2005 წლის 21 მაისს შედგენილი ანგარიშების მიხედვით, რომლებმაც ის დააკავეს, განმცხადებელი შეეცადა გაქცევას, მიაყენა მათ სიტყვიერი შეურაცხყოფა და წინააღმდეგობის განწევასაც კი შეეცადა, პისტოლეტის ხელის დავლების მცდელობით, რომელიც მას ჰქონდა და მისთვის წარდგენილი დაკავების ორდერის გადაგდების გზით. ამ ანგარიშებიდან არ ჩანს, რომ რაიმე ძალა იქნა გამოყენებული განმცხადებლის მიმართ ან, რომ ის რაიმენაირად დაზიანდა დაკავების დროს. განმცხადებელი უარყოფს, რომ მან დაკავებისას წინააღმდეგობა გასწია.

10. პოლიციის ანგარიშებიდან ჩანს, რომ განმცხადებელი დააკავეს დაახლოებით საღამოს 6 საათსა და 45 წუთზე. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ ის დააკავეს საღამოს 4 საათსა და 30 წუთზე.

11. განმცხადებლის მხარე ამტკიცებს, რომ ქაქმც-ს შენობაში მისი მიყვანის შემდეგ ის სცემეს პოლიციის თანამშრომლებმა, რის შედეგად მან დაკარგა გონება. მთავრობა უარყოფს ამას.

12. სამედიცინო დასკვნის მიხედვით, რომელიც ამავე დღეს, საღამოს 8 საათსა და 34-ე წუთზე შეადგინა ქაქმც-ის ექიმმა, განმცხადებელი უგონო მდგომარეობაში იყო. დასკვნაში ექიმმა აღნიშნა, რომ, პოლიციის თანამშრომლების თქმით, მან დაკარგა გონება „ძლიერი სულიერი აღელვების გამო“, და რეკომენდაცია გაუწია, რომ განმცხადებელი მოენახულებინა კარდიოლოგს. დასკვნიდან არ ჩანს, რომ განმცხადებელი რამენაირად დაზიანდა დაკავების დროს.

13. ერთ-ერთმა მის ადვოკატმა განმცხადებელი იხილა დაახლოებით საღამოს 10 საათსა და 20 წუთზე ქაქმც-ში და აღნიშნა დაკავების ოქმში (*proces verbal de reținere*), რომელიც მისი თანდასწრებით პოლიციის თანამშრომლებმა შეადგინეს, რომ განმცხადებელი უგონო მდგომარეობაში იყო. ადვოკატის თხოვნით გამოიძახეს სასწრაფო დახმარება საღამოს 11 საათსა და 37-ე წუთზე, ხოლო 2005 წლის 21 მაისის დილის 1 საათსა და 30 წუთზე განმცხადებელი, ჯერ კიდევ უგონო მდგომარეობაში, წაიყვანეს კარდიოლოგიურ საავადმყოფოში..

14. კარდიოლოგიური საავადმყოფოს სამედიცინო ჩანაწერებიდან ჩანს, რომ განმცხადებელი გონებაზე მოვიდა მას შემდეგ, რაც ის იქ მოათავსეს, მაგრამ არ არის ნათელი როდის მოხდა ეს. სამედიცინო ჩანაწერების შესაბამისად, მას აწუხებდა მაღალი არტერიული წნევა და გაურკვეველი წარმომავლობის შფოთვის სინდრომი. განმცხადებელი არ პასუხობდა კითხვებს და არაფერზე რეაგირებდა. მას ასევე აწუხებდა თავის ტკივილები და ლებინება. სამედიცინო საქმეში არ არის ინფორმაცია ჰოსპიტალიზაციის დროს მისი წონის თაობაზე. ექიმებმა რეკომენდაცია მისცეს, *inter alia*, რომ განმცხადებელს ჩაუტარდეს თავის ტვინის სკანირება, რათა გამოირიცხოს განმცხადებლის ცელებრალური დარტყმის შესაძლებლობა. ექიმებმა დაასკვნეს, რომ საბოლოო დიაგნოზის დასმა შესაძლებელი გახდება მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ჩატარდება მოხსენიებული გამოკვლევები.

15. 2005 წლის 24 მაისს განმცხადებელი გადაიყვანეს ციხის საავადმყოფოში. 2005 წლის 25 მაისს განმცხადებელი მოინახულა ნევროლოგმა, რომელმაც

აღნიშნა სამედიცინო საქმეში, რომ 2005 წლის 20 მაისს მას აწუხებდა თავის ტრავმა, რასაც მოჰყვა გონების დაკარგვა. ნევროლოგმა გასცა რეკომენდაცია, ჩატარებულიყო სამედიცინო მკურნალობის სხვადასხვა ფორმა, მაგრამ არ გაუწია რეკომენდაცია, ჩატარებულიყო თავის ტვინის სკანირება. 2005 წლის 26 მაისს ექიმმა სამედიცინო საქმეში მიუთითა, რომ განმცხადებელს ჰქონდა ტკივილი ფილტვების მიდამოებში და წითელი ფერის შარდი. 2005 წლის 2 ივნისს განმცხადებელი შეამოწმა საავადმყოფოს უფროსი ექიმებისაგან შემდგარმა კომისიამ, რომელმაც დაადგინა, *inter alia*, თავის ძლიერი ტრამვის და შერყევის დიაგნოზი და გაუწია რეკომენდაცია, *inter alia*, რომ განმცხადებელს გაეწეოთ ფსიქიატრიული გამოკვლევა. 2005 წლის 7 ივნისს ექიმმა გააკეთა შესაბამისი ჩანაწერი სამედიცინო საქმეში, რომ განმცხადებელი დაუყოვნებლივ საჭიროებს მკურნალობას, მაგრამ არცერთი არ განხორციელებულა.

16. 2005 წლის 1 სექტემბრამდე განმცხადებელი იმყოფებოდა ციხის საავადმყოფოში, როდესაც ის გადაიყვანეს ციხეში თხუთმეტი დღით, მისი ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში შემდგომი გადაყვანის მიზნით. სამედიცინო ჩანაწერების მიხედვით, ციხის საავადმყოფოში მისი ყოფნისას ის არასოდეს ამდგარა საწოლიდან. ის თავად ვერ იკვებებოდა და მას მომსახურე სამედიცინო პერსონალი კოვზით კვებავდა თხევადი საკვებით. ის არ გადიოდა საპირფარეოში, ხოლო იყენებდა ჰიგიენურ ბალიშს, რომელსაც განავლის მძაფრი სუნი ჰქონდა. იშვიათ შემთხვევებში ის პასუხობდა ექიმის კითხვებს ძალიან დალაბ ხმაზე ან იყენებდა ჟესტებს, რომლითაც მიუთითებდა თავის ტკივილებზე და ტკივილზე ფილტვების მიდამოებში. მისი შარდი იყო წითელი ფერის. უმრავლეს დროს ის არ რეაგირებდა რაიმე კითხვებზე და თვალები დახუჭული ჰქონდა. ხუთჯერ მაინც 2005 წლის მაისისა და აგვისტოს განმავლობაში სამედიცინო პერსონალმა წარუდგინა ხელმძღვანელებს წერილობითი ინფორმაცია, რომ მისი მდგომარეობის გამო, განმცხადებელს არ შეეძლო წამლების გადაყლაპვა. შვიდჯერ მაინც ექიმებმა სამედიცინო საქმეში მიუთითეს, რომ განმცხადებლის მდგომარეობა იყო დამაკმაყოფილებელი. რამდენჯერმე ექიმებმა დაუშვეს სამედიცინო საქმეში, რომ განმცხადებლის მდგომარეობა ყალბი იყო.

17. რამდენჯერმე 2005 წლის მაისსა და სექტემბერს შორის განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა და მისმა მეუღლემ მოითხოვა, რომ დამოუკიდებელი ექიმი შეეშვათ განმცხადებელთან, მაგრამ მათ არ მიუღიათ პასუხი.

18. ციხის საავადმყოფოში განმცხადებლის ყოფნისას, მისმა მეუღლემ მხოლოდ ერთხელ შეძლო მისი მონახულება, 2005 წლის 5 ივლისს, 10 წუთის განმავლობაში. მის დედას არ მიეცა ნება, მოენახულებინა ის. ერთხელ მან მიწერა წერილი ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს და ციხის საავადმყოფოს და თხოვა, *inter alia*, მისი სურათი; თუმცა მას არ მიუღია პასუხი.

19. 2005 წლის 1 აგვისტოს ციხის საავადმყოფოს მთავარმა ექიმმა გასცა რეკომენდაცია, რომ ჩატარებულიყო განმცხადებლის ფსიქიატრიული შემოწმება, რათა „დაედასტურებინათ ან გამოერიცხათ სიმულაცია“. 2005 წლის 3 აგვისტოს ბუიუკანის რაიონულმა სასამართლომ გასცა ბრძანება განმცხადებლის სასამართლო-სამედიცინო და ფსიქიატრიულ გამოკვლევა.

20. 2005 წლის 18 და 30 აგვისტოსა და 6 და 13 სექტემბერს განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა და მის მეუღლემ თხოვნით მიმართა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს და იუსტიციის სამინისტროს, რომ განმცხადებელი გადაე-

ყვანათ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში და, რომ დაეჩქარებინათ ფსიქიატრიული გამოკვლევა. ისინი ამტკიცებდნენ, *inter alia*, რომ მკაფიო დიაგნოზის არარსებობის გამო, შეუძლებელი იყო ამ დროისათვის შესაბამისი სამედიცინო მკურნალობა. განმცხადებლის მეუღლემ ასევე შესთავაზა მის ტრანსპორტირებასთან, შემონმებასა და სამედიცინო მკურნალობასთან დაკავშირებული ყველა ხარჯის დაფარვა. ამ თხოვნებზე პასუხი არ მიღებულა.

21. სასამართლოს 2005 წლის 3 აგვისტოს ბრძანების შედეგად, განმცხადებელს ჩაუტარდა სამი სამედიცინო გამოკვლევა. სასამართლო-სამედიცინო გამოკვლევა ჩატარდა 2005 წლის 28 აგვისტოს და ექიმები დასკვნაში მიუთითებდნენ, *inter alia*:

„2005 წლის 20 მაისს განმცხადებელს აწუხებდა თავის ტრავმა გონების დაკარგვით.

ჰოსპიტალიზაციის დროს მას აწუხებდა თავის ტკივილები, თავბრუსხვევები და შუილები თავში, ლებინება და დაღლილობა ... ტკივილი წელის მიდამოში ...

დიაგნოზი: თავის მწვავე ტრავმა, საშუალო სიმძიმის შერყევა ...

განმცხადებლის სხეულზე არ ყოფილა აღმოჩენილი ხილვადი დაზიანებები არც [კარდიოლოგიურ საავადმყოფოში და არც ციხის საავადმყოფოში] მისი ყოფნის განმავლობაში; მიუხედავად ამისა, დადგინდა, რომ მას აწუხებდა თავის ტრავმა.

2005 წლის 23 მაისს, კარდიოლოგიური საავადმყოფოს ექიმებმა დაადგინეს ცენტრალური ნერვული სისტემის აშლილობა, რომლის წარმომავლობა ვერ დადგინდა თანამედროვე კლინიკური გამოკვლევების შეუძლებლობის გამო (მაგნიტური რეზონანსი, ტვინის სკანირება), და შედეგად, შეუძლებელი იყო ადეკვატური სამედიცინო მკურნალობის დანიშვნა.

2005 წლის 20 მაისსა და 2005 წლის 1 სექტემბერს შორის ექიმების მიერ გაკეთებული სამედიცინო ჩანაწერების მიხედვით, აშკარაა, რომ ამ პერიოდის განმავლობაში განმცხადებელს არ შეეძლო აქტიური მონაწილეობა მიეღო სისხლისსამართლებრივ გამოძიებაში.“

22. 2005 წლის 20 სექტემბერს ჩატარდა ფსიქიატრიული გამოკვლევა. თუმცა, ბუიუკანის რაიონულმა სასამართლომ მიიჩნია დასკვნა არასრულყოფილად და გასცა ბრძანება დამატებითი გამოკვლევების ჩატარების შესახებ, რომელიც შედგა 2005 წლის 15 ნოემბერს. 2005 წლის 20 სექტემბრისა და 15 ნოემბრის დასკვნები ითვალისწინებს, *inter alia*:

„... კომისია ასკვნის, რომ განმცხადებელს არ აწუხებს რაიმე ქრონიკული გონებრივი ავადმყოფობა, მაგრამ რომ მას აწუხებს თავის ტრავმა და მაღალი არტერიული წნევა ...

2005 წლის 26 მაისიდან განმცხადებელმა შეწყვიტა კითხვებზე პასუხის გაცემა; ის არასოდეს ამდგარა საწოლიდან; ის ჭუჭყიანია და იკვებება მხოლოდ თხევადი საკვებით. ... ის მოიყვანეს საავადმყოფოში საკაცით. ის არ მოძრაობს, არ რეაგირებს სხვებზე ... ის წევს დახუჭული თვალებით და ხელი უდევს მკერდზე. მას ფერმკთალი და ანემიური სახე აქვს, ნამიანის კანით ... ის არ უწევს წინააღმდეგობას სამედიცინო გამოკვლევას ..., ის ინდიფერენტული და

პასიურია და არ თანამშრომლობს ექიმებთან. ის არ უწევს წინააღმდეგობას, როდესაც მას უღებენ პირს, მაგრამ არ ყოფს ენას. მისი ხელები და ხეფები უსიცოცხლოთ ეცემა, როდესაც მათ ზემოთ წევენ.

როდესაც ექიმები ცდილობენ შეამონწონ მისი გუგები, ის თვალს მალდა აბრუნებს. მისი ტანსაცმელი არის ჭუჭყიანი; ის იყენებს ჰიგიენურ ბალიშს, რომელსაც აქვს შარდის მძაფრი სუნი. ... ის თავს არ უვლის ... და მას უვლის (ხელით კვებავენ, ბანენ და უცვლიან) სამედიცინო პერსონალი ...

... სტრესმა (დაკავება, სისხლისსამართლებრივი გამოძიება) გამოიწვია რეაქციული ფსიქოზი დეპრესიულობისა და ფსიქიკური აშლილობის სინდრომით (დაქვეითებული გონებრივი რეაგირების უნარი არც ისეთი მძიმეა, როგორც კომა, რაც იმით ვლინდება, რომ პირს მაინც შეუძლია ნაწილობრივ რეაგირების მოხდება რაიმე გამაღიზიანებელზე, როგორიცაა ტკივილი), რამაც მოუსპო აზროვნების უნარი და მას სჭირდება მკურნალობა მკაცრი ზედამხედველობის ქვეშ.“

23. 2005 წლის 15 სექტემბერს განმცხადებელი იყო ჰოსპიტალიზებული ცენტრალურ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოს სასამართლო გამოძიების დეპარტამენტში, სადაც ის დღესაც იმყოფება.

24. 2005 წლის დეკემბერში მთავრობის მიერ წარმოდგენილი სამედიცინო საქმიდან აშკარად ჩანს, რომ ამ დროისათვის, დროის უმრავლესობა განმცხადებელი იმყოფებოდა ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობაში. ის გონზე მოვიდა სამი კვირის განმავლობაში, 2005 წლის 2-დან 24 ოქტომბრამდე., მაგრამ წინანდელ მდგომარეობაში აღმოჩნდა მას შემდეგ, რაც დაექვემდებარა სხეულებრივ ჩხრეკას საავადმყოფოს კაფეტერიაში. მთავრობამ წარმოადგინა 2005 წლის ოქტომბრის, ნოემბრისა და დეკემბრის თვეებში განმცხადებლის მედიკამენტებისათვის გაწეული დანახარჯების ქვითრების ასლები.

25. სასამართლოს არ აქვს ინფორმაცია იმის შესახებ, გამოსულა თუ არა ოდესმე განმცხადებელი ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობიდან. ნათელია, რომ 2003 წლის 23 დეკემბერს ბუიუკანის რაიონულმა სასამართლომ გასცა ბრძანება, რომ განმცხადებელი დაეტოვებინათ ცენტრალურ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში სამკურნალოდ, მის სრულ გამოჯანმრთელებამდე.

26. განმცხადებლის ერთ-ერთი ადვოკატის თხოვნით, დოქტორმა ი. ბერგიმ, ფსიქიატრმა 2005 წლის 5 დეკემბერს გასცა სამედიცინო დასკვნა, რომლის მიხედვით, მკურნალობის გარეშე დატოვებულმა ფსიქოზურმა მდგომარეობამ დეპრესიულობისა და ფსიქიკური აშლილობის სინდრომით, რაც ტრავმატულ მდგომარეობაში რჩება, შეიძლება გამოიწვიოს ქრონიკული ფსიქიატრიული დავადების განვითარება.

27. განმცხადებლის ერთ-ერთი ადვოკატის თხოვნით, განმცხადებლის ოჯახის ექიმის, დოქტორ ტ. მორარუს მიერ 2005 წლის 6 თებერვალს გაცემული სამედიცინო დასკვნის მიხედვით, განმცხადებელს, დიდი ხნით ადრე, ვიდრე 2005 წლის 20 მაისს მიიღებდა თავის ტრავმას, აწუხებდა დიაბეტი და მაღალი არტერიული წნევა. ციხის საავადმყოფოში მისი ყოფნის განმავლობაში ის არასაკმარისად იკვებებოდა და დაკარგა 30-35 კილოგრამი. ფსიქიკური აშლილობის გამო ის ვერ იკვებებოდა და შესაბამისად, საჭიროებდა გლუკოზის, ამინომჟავების, C და D და სხვა ვიტამინების გადასხმას. მისი მდგომარეობის გამო ის დიაბეტური კომის, ინსულტისა და გულის შეტევის განვითარების

დიდი რისკის წინაშე იდგა. ციხის საავადმყოფოს სამედიცინო საქმიდან ნათელია, რომ ის არ იყო უზრუნველყოფილი საკმარისი სამედიცინო მომსახურებით და სამედიცინო გამოკვლევით. მისი ფსიქიკური აშლილობის სინდრომი აღმოჩენილ იქნა 4-5 თვის შემდეგ.

28. 2005 წლის 28 მარტს განმცხადებლის ადვოკატი ბ-ნი გრიბინცვა მიიღო ფსიქიატრიული საავადმყოფოს მთავარი ექიმის მოადგილემ, ბ-მა ი. კატრინიცმა, რომელმაც აცნობა ბ-ნ გრიბინცვას, *inter alia*, რომ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ჰოსპიტალიზაციის დროისათვის, განმცხადებელი იწონიდა 100 კილოგრამზე ნაკლებს და მოგვიანებით, წონის მომატების შემდეგ, ის იწონიდა დაახლოებით 100 კილოგრამს. ბ-მა კატრინიცმა ასევე აცნობა ადვოკატს, რომ განმცხადებელს ორი კვირის წინ ჩაუტარდა ტვინის სკანირება. მთავრობას ეს სადავოდ არ გაუხდია.

2. სასტიკი მოპყრობის შესახებ განმცხადებლის საჩივარი

29. 2005 წლის 27 მაისს, როდესაც დროებით განმცხადებელი გონებაზე მოვიდა, მან უთხრა თავის ერთ-ერთ ადვოკატს, ექიმის თანდასწრებით, რომ ის სცემა პოლიციამ და, რომ მას აქვს ძლიერი თავის ტკივილები და ტკივილები ფილტვების მიდამოებში. ექიმმა აცნობა ადვოკატს, რომ განმცხადებელს აწუხებდა თავის ტრავმა და გარკვეული ტკივილი ფილტვებში.

30. 2005 წლის 31 მაისს განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა შეიტანა საჩივარი გენერალურ პროკურატურაში ქაქმც-ის წარმომადგენელთა მიერ განმცხადებლის მიმართ სასტიკი მოპყრობის შესახებ და თხოვა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა. მან შეატყობინა პროკურატურას იმის შესახებ, რაც მას განუცხადა განმცხადებელმა და ექიმმა.

31. მსგავსი საჩივრები შეიტანა განმცხადებლის მეუღლემ ოთხჯერ 2005 წლის ივნისსა და აგვისტოში.

32. 2005 წლის 10 აგვისტოსა და 10 ოქტომბერს განმცხადებლის ადვოკატმა გენერალურ პროკურატურას მიმართა კითხვით, განიხილეს თუ არა მისი 2005 წლის 31 მაისის საჩივარი. მას არ მიუღია რაიმე პასუხი.

33. მხოლოდ 2005 წლის 23 დეკემბერს, განმცხადებლის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის განხილვისას სასამართლო სხდომაზე გაკეთებული განმეორებითი თხოვნის შემდეგ, განმცხადებლის ადვოკატმა გადასცა 2005 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, რომლითაც მის 2005 წლის 31 მაისის საჩივარზე უარი ეთქვა. გადაწყვეტილებას ხელს აწერდა ბ-ნი ნიკოლაე კატანა, იგივე პროკურორი, რომელმაც წაუყენა ბრალი განმცხადებელს და მიმართა სასამართლოს მისი დაპატიმრების შესახებ (იხ. ქვემოთმოყვანილი 45-ე და 46-ე პუნქტები).

34. ბ-მა კატანამ სადავოდ გახადა, *inter alia*, ზემოხსენებული გადაწყვეტილება, რომ ვინაიდან ადვოკატის 2005 წლის 31 მაისის საჩივარი არ შეიცავდა რაიმე კონკრეტულ ინფორმაციას სასტიკი მოპყრობის გარემოებებთან დაკავშირებით, და სიტუაციის გასარკვევად, ის შეეცადა პირადად შეხვედროდა განმცხადებელს 2005 წლის 25 და 30 მაისს. თუმცა, განმცხადებელი კატეგორიულ უარზე იყო, რომ ესაუბრა მასთან. უფრო მეტიც, ექიმებმაც კი დაადასტურეს, რომ განმცხადებელი უარს იტყოდა, გასაუბრებოდა გამომძიებლებს და პროკურორებს და, რომ დაელაპარაკებოდა მხოლოდ თავის ადვოკატებს და ექიმებს და, რომ ის ახდენდა თავისი სიმპტომების სიმულირებას. ბ-მა კატანამ დაასკვნა, რომ ნე-

ბისმიერ შემთხვევაში დასაშვები იყო, რომ განმცხადებელს განზრახული ჰქონდა, გამოეყენებინა პისტოლეტი მისი დაკავების დროს. ასეთ გარემოებებში, პოლიციის თანამშრომლებს ჰქონდათ უფლება, გამოეყენებინათ ძალა და მათ მიერ ძალის გამოყენება შეიძლება მიჩნეულ იქნეს, როგორც კანონიერი თავდაცვა.

35. დაუზუსტებელ დღეს განმცხადებლის ადვოკატმა გაასაჩივრა 2005 წლის 8 ივნისით დათარიღებული გენერალური პროკურატურის გადაწყვეტილება.

36. 2006 წლის 23 თებერვალს რასკანის რაიონული სასამართლოს მოსამართლემ გეორგ მოროზანმა უარი განაცხადა გასაჩივრებაზე. ის ამტკიცებდა, *inter alia*, რომ გამოძიება ჩატარდა სრულყოფილად და ობიექტურად კანონის რაიმე დარღვევის გარეშე. მან დაადგინა, რომ განმცხადებელმა 2005 წლის 25 და 30 მაისს უარი განაცხადა პროკურორთან გასაუბრებაზე. უფრო მეტიც, განმცხადებელს არ მიუმართავს საჩივრით პროკურორისათვის წამებასა და ფიზიკურ ძალადობასთან დაკავშირებით. არც ექიმებს უთქვამთ რაიმე პროკურორისათვის სასტიკ მოპყრობასთან დაკავშირებით, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ვალდებულნი არიან, შეატყობინონ მას ასეთი შემთხვევების შესახებ. სამედიცინო საქმიდან არ ჩანს რაიმე ხილვადი ნიშნები განმცხადებლის სხეულის მიმართ ძალადობასთან დაკავშირებით.

3. საჩივრები სამედიცინო მომსახურების არარსებობის გამო

37. 2005 წლის 1 ივლისს განმცხადებლის მეუღლემ მიმართა საჩივრით გენერალურ პროკურატურას, *inter alia*, რომ მას არ დართეს ნება, მოენახულებინა თავისი მეუღლე და, რომ მას უზრუნველყო ის სამედიცინო მომსახურებით. ციხის საავადმყოფოს პოლიციელები და ექიმები საიდუმლოდ ინახავდნენ განმცხადებლის სამედიცინო მდგომარეობას, რათა დაემაღლათ წამების ნიშნები. ის ასევე ასაჩივრებდა, რომ მის თხოვნაზე, დამოუკიდებელი ექიმისათვის დაერთოთ ნება, კონსულტაცია გაენია განმცხადებლისათვის, უარი განუცხადეს. პროკურატურას არ გაუცია პასუხი ამ წერილზე.

38. 2005 წლის 18 აგვისტოს განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა საჩივრით მიმართა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს, რომ ფსიქიატრიული გამოკვლევა, რომელზეც მან 2005 წლის 3 აგვისტოს მიიღო ბრძანება, არ ჩატარებულა გაურკვეველი მიზეზების გამო. განმცხადებლისათვის სათანადო სამედიცინო მომსახურების უზრუნველსაყოფად, სასამართლოს ეთხოვა, გაეცა შესაბამისი ორგანოებისათვის ბრძანება, რათა კერძო ექიმისათვის დაერთოთ განმცხადებლისათვის კონსულტაციის განევის ნებართვა და, რომ დაეჩქარებინათ ფსიქიატრიული გამოკვლევა. ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს არასოდეს განუხილავს ეს თხოვნა.

39. 2005 წლის 6 სექტემბერს განმცხადებლის მეუღლემ გაასაჩივრა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოში ის, რომ ფსიქიატრიული გამოკვლევა არ ტარდებოდა. მან აცნობა სასამართლოს, რომ მან დაადგინა, რომ განმცხადებელი ვერ იქნებოდა გადაყვანილი ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გონებადაკარგული პირების ტრანსპორტირებისათვის საჭირო ალჭურვოლობის არარსებობის გამო. ის ამტკიცებდა, რომ მისი მეუღლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა გაუარესდებოდა და, რომ დიაგნოზის არარსებობის გამო შესაბამისი სამედიცინო მკურნალობა შეუძლებელი იქნებოდა. მან შესთავაზა, რომ დაფარავდა განმცხადებლის ტრანსპორტირებასთან, სამედი-

ცინო გამოკვლევასა და სამედიცინო მკურნალობასთან დაკავშირებულ ხარჯებს. ეს საჩივარი არასოდეს განუხილავს ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს.

40. 2005 წლის 6 სექტემბერს განმცხადებლის დედამ მიწერა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს წერილი და თხოვა, რომ, *inter alia*, მას მიეღო ბრძანება მისი შვილისათვის დაჩქარებული ფსიქიატრიული შეფასების უზრუნველყოფის, არაადამიუნური მოპყრობისა აღკვეთის და ადამიანისათვის შესაფერისი სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფის შესახებ. ეს საჩივარი არასოდეს განუხილავს ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს.

41. 2005 წლის 13 სექტემბერს განმცხადებლის მეუღლემ მიწერა წერილი ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს, გენერალურ პროკურატურას და ციხის საავადმყოფოს დირექტორს. ის ჩიოდა, *inter alia*, რომ მისი მეუღლის ფსიქიატრიული შეფასება, პოლიციის მიერ შეგნებულად გაიწვია და, რომ ამან შეუძლებელი გახადა მისთვის შესაბამისი სამედიცინო მომსახურებით უზრუნველყოფა. განმცხადებლის მეუღლეს არ მიუღია რაიმე პასუხი ამ საჩივარზე.

42. 2005 წლის 5 ოქტომბერს განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა წერილი მიწერა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს, რომ 2005 წლის 20 სექტემბრის ფსიქიატრიული გამოკვლევის შედეგად გაირკვა, რომ განმცხადებელს დაუდგინდა სერიოზული ფსიქიატრიული მდგომარეობა. ვინაიდან ციხის საავადმყოფომ, სადაც განმცხადებელი დაპატიმრებული იყო 2005 წლის 1 სექტემბრამდე, არ უმკურნალა ფსიქიატრიულ დაავადებებს, დიაგნოზის დასმაც და შესაბამისი მკურნალობის ჩატარებაც შეუძლებელი იყო. შესაბამისად, მას არ მიეცა სამედიცინო მომსახურების საშუალება, რაც საჭირო იყო ადამიანისათვის და დაექვემდებარა სასტიკ ტანჯვას. ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს არასოდეს უპასუხია ამ წერილისათვის.

43. 2005 წლის 6 ოქტომბერს განმცხადებლის მეუღლემ საჩივარი შეიტანა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოში, *inter alia*, რომ მისი მეუღლე არ იყო უზრუნველყოფილი შესაბამისი სამედიცინო მომსახურებით ციხის საავადმყოფოში ყოფნისას. სასამართლოს არც ამ საჩივარზე მოუხდენია რეაგირება.

44. 2005 წლის 24 ნოემბერს განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა მიმართა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს ნებართვის თხოვნით, რომ მომხდარიყო კერძო ექიმის ვიზიტი განმცხადებელთან. მან შეატყობინა სასამართლოს, რომ ექვს თვეზე მეტი დროის განმავლობაში განმცხადებელი არ მოსულა გონს და, რომ სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილი მკურნალობა არ ყოფილა ეფექტური. მან ასევე აცნობა სასამართლოს, რომ მის თხოვნაზე პასუხის დაგვიანება შეადგენდა განმცხადებლის არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობას, მისი გამოჯანმრთელებისათვის ხელის შეშლის გამო. მან ასევე აცნობა სასამართლოს, რომ ყველა ხარჯი დიდიფარება განმცხადებლის ოჯახის მიერ. სასამართლოს არასოდეს არ განუხილავს ეს თხოვნა.

4. განმცხადებლის პატიმრობასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება

45. 2005 წლის 23 მაისს პროკურორის ნაკოლაე კატანას მოთხოვნის შედეგად, ბუიუკანის რაიონულმა სასამართომ გასცა ბრძანება განმცხადებლის 10 დღით დაპატიმრების შესახებ. ბრძანების გაცემასთან დაკავშირებული მიზეზები, რომლებსაც მიუთითა სასამართლომ, შემდეგია:

„[განმცხადებელი] ეჭვმიტანილია ძალიან მძიმე დანაშაულის ჩადენაში, რომლის-თვისაც კანონმდებლობა ითვალისწინებს ორ წელიწადზე მეტი ვადით პატიმრობას; სასამართლოსათვის წარდგენილი მტკიცებულება მოპოვებულ იქნა კანონიერად; აუცილებელია ეჭვმიტანილის იზოლირება საზოგადოებისაგან; ის შეიძლება გაექცეს სამართალდამცავ ორგანოებს ან სასამართლოს; მან შეიძლება ხელი შეუშალოს გამოძიებას ქეშმარიტების დადგენაში ან ხელახლა ჩაიდინოს დანაშაული“.

46. 2005 წლის 25 მაისს განმცხადებელს ბრალდება ოფიციალურად წარუდგინა პროკურორმა ნიკოლაე კატანამ.

47. 2005 წლის 25 მაისს განმცხადებელმა გაასაჩივრა პატიმრობის შესახებ ბრძანება და ამტკიცებდა, *inter alia*, რომ არ არსებობდა მისი მიმალვის, გამოძიებისათვის ხელის შეშლის ან დანაშაულის ხელახლა ჩადენის რისკის მტკიცებულება. მან მიუთითა, რომ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოება მიმდინარეობდა 2004 წლის თებერვლიდან და რომ ამ პერიოდიდან მისი საქციელი არ იძლეოდა მისი ამგვარი განზრახვის საფუძველს. უფრო მეტიც, მისი სამედიცინო მდგომარეობა იყო მნიშვნელოვანი არგუმენტი გათავისუფლების სასარგებლოდ.

48. 2005 წლის 27 მაისს ჩიშინაუს სააპელაციო სასამართლომ რაიმე მიზეზების გარეშე უარი განაცხადა აპელაციაზე, რომელიც შეიტანეს განმცხადებლის ადვოკატებმა.

49. 2005 წლის 30 მაისსა და 22 ივნისს იმავე საფუძვლით ბუიუკანის რაიონულმა სასამართლომ გააგრძელა პატიმრობის ვადა. ჩიშინაუს სასამართლომ პატიმრობის გაგრძელების შესახებ აპელაციაზე განმცხადებელს უარი უთხრა შესაბამისად 2005 წლის 3 და 30 ივნისს.

50. ბრძანებას პატიმრობის შესახებ 2005 წლის 23 ივლისს გაუვიდა ვადა, მაგრამ განმცხადებელი არ განთავისუფლებულა.

51. 2005 წლის 25 ივლისს პროკურატურამ კომპეტენტურ სასამართლოს წარუდგინა სისხლისსამართლის საქმე.

52. 2005 წლის 26 ივლისს განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა მიმართა თხოვნით ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს, გაეთავისუფლებინათ განმცხადებელი პატიმრობიდან, რადგან, *inter alia*, ბრძანებას პატიმრობის შესახებ რამდენიმე დღის წინ გაუვიდა ვადა. ამ თხოვნაზე მას უარი განეცხადა 2005 წლის 3 აგვისტოს.

5. კერძო ექიმის მიერ განმცხადებლისა და მისი სამედიცინო საქმის შემოწმება მისი ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გადაყვანის შემდეგ

53. ამ თავის ქვეშ წარმოდგენილი ფაქტები ეფუძნება განმცხადებლის მტკიცებებს და მის მიერ წარმოდგენილ დოკუმენტებს. მთავრობამ ისინი არ უარყვია.

54. 2005 წლის 16 ნოემბრის შემდეგ, კერძო ექიმმა მხოლოდ ერთხელ მოინახულა განმცხადებელი, 2006 წლის იანვრის დასაწყისში. განმცხადებლის ინფორმაციით, ექიმის ვიზიტის მიზანი იყო მისი სამედიცინო მდგომარეობისა და მომავალი მკურნალობის ხარჯების შეფასება.

55. განმცხადებელთან კონსულტაციების შემდეგ, ექიმმა ტ. მორარუმ და-

ასკვნა, რომ აუცილებელი იქნებოდა რიგი გამოკვლევის ჩატარება, რომ მას მიეღო საბოლოო დასკვნა. მისი წერილობითი დასკვნა გაეგზავნა ფსიქიატრიულ საავადმყოფოს და ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს. განმცხადებლის მეუღლემ შესთავაზა ყველა სამედიცინო ხარჯების დაფარვა.

56. 2006 წლის თებერვალში ექიმი ტ. მორარუ შეეცადა, კიდევ ერთხელ მოენახულებინა განმცხადებელი მისთვის გამოკვლევის ჩასატარებლად, მაგრამ მას არ დართეს ამის ნება.

57. 2006 წლის 8 თებერვალს განმცხადებლის მეუღლემ შეიტანა სარჩელი ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოში ფსიქიატრიული საავადმყოფოს უარის გამო, რომ დაერთოთ განმცხადებლის მონახულების ნება ექიმი ტ. მორარუსათვის, მაგრამ მასზე უარი განაცხადა სასამართლომ 2006 წლის 10 თებერვალს იმ საფუძვლით, რომ სასამართლოს არ ჰქონდა უფლება, ჩარეულიყო განმცხადებლის სამედიცინო მკურნალობის პროცესში საავადმყოფოს ექიმებისათვის ინსტრუქციების მიცემის გზით. მსგავს განმეორებით თხოვნებზე განმცხადებლის მეუღლისა და ადვოკატის მიერ უარი გაცხადდა 2006 წლის 16 და 19 თებერვალს, ხოლო სასამართლომ დამატებით აღნიშნა, რომ ვინაიდან სისხლისსამართლებრივი დევნა განმცხადებლის მიმართ შეჩერებულია, ის შეძლებს გამოსცეს ბრძანება მის შესახებ მხოლოდ მაშინ, როდესაც სამართალწარმოება განახლდება.

58. დაუზუსტებელ დღეს განმცხადებლის მეუღლემ ითხოვა ნებართვა ფსიქიატრიული საავადმყოფოსაგან, რომ მისი მეუღლე გამოეკვლია კერძო ექიმს. 2006 წლის 16 თებერვალს ფსიქიატრიული საავადმყოფოს მთავარი ექიმის მოადგილემ მიწერა წერილი განმცხადებლის მეუღლეს, რომ განმცხადებელი არ საჭიროებს მონახულებას ექიმი ტ. მორარუს მიერ, რადგან ის იღებს ყველა საჭირო სამედიცინო მომსახურებას საავადმყოფოს ექიმებისაგან.

59. განმცხადებლის მეუღლემ მიმართა მსგავსი წარუმატებელი თხოვნით 2006 წლის 22 თებერვალს.

60. 2006 წლის 14 და 22 მარტს განმცხადებლის ერთ-ერთმა ადვოკატმა (ბ-ნი გრიბინცეა) დაურეკა სახელმწიფო აგენტის სამსახურს და თხოვა ქ-ნ ლილია გრიმაშის დახმარება, რომ მოენახულებინათ განმცხადებელი და, რომ მისი სამედიცინო საქმე მისთვის და კერძო ექიმისათვის ხელმისაწვდომი გამხდარიყო. მისი თხოვნა წარუმატებელი იყო.

61. 2006 წლის 20 და 28 მარტს განმცხადებლის ადვოკატებმა მიმართეს ფსიქიატრიული საავადმყოფოს მთავარ ექიმს ორი თხოვნით, ბ-ნ ტ. მორარუს მიერ განმცხადებლის მონახულებასთან და მისი სამედიცინო საქმის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით. ისინი თავის მოთხოვნებში ამტკიცებდნენ, რომ ეს საჭირო იყო, რათა საქმე განეხილა ევროპულ სასამართლოს და მოიშველიეს, *inter alia*, კონვენციის 34-ე მუხლი.

62. იმავე დღეს განმცხადებლის ადვოკატს, ბ-ნ გრიბინცეას შეხვედრა ჰქონდა ფსიქიატრიული საავადმყოფოს მთავარ ექიმთან, ბ-ნ ი. კატრინიცთან, რომელმაც ზეპირად უარი განაცხადა მის თხოვნაზე და ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს ბრძანების გარეშე განმცხადებლის მონახულება შეუძლებელი იყო.

63. 2006 წლის 31 მარტს ბ-მა ი. კატრინიცმა გასცა წერილობითი პასუხი 2006 წლის 28 მარტის წერილს, რომელშიც არაფერი იყო მითითებული, გარდა ორ ენაზე, რუმინულად და რუსულად, ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ კანონის მე-9 მუხლისა (იხ. ქვემოთმითითებული 69-ე პუნქტი).

II. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა

ა. პატიმრობა

64. მოლდოვის რესპუბლიკის კონსტიტუციის 25-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილი ითვალისწინებს შემდეგს:

„(4) დაპატიმრება ხდება მოსამართლის მიერ გაცემული ბრძანების საფუძველზე 30-დღიანი მაქსიმალური ვადით. ბრძანების კანონიერება შეიძლება გასაჩივრდეს კანონის შესაბამისად, ზემდგომ სასამართლოში. პატიმრობა შეიძლება გაგრძელდეს მხოლოდ სასამართლოს მიერ, კანონის შესაბამისად, მაქსიმუმ თორმეტ თვემდე.“

65. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის („სსსკ“) შესაბამისი დებულებები ითვალისწინებით:

176-ე მუხლი

„(1) პრევენციული ღონისძიებები შეიძლება გამოიყენოს პროკურატურის ორგანომ ან სასამართლომ მხოლოდ ისეთ შემთხვევებში, როდესაც არსებობს სერიოზული საფუძველი ვარაუდისა, რომ ბრალდებული ... მიიმალება, ხელს შეუძლის სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების დროს ქვეყნის ტერიტორიის დატოვება ან ხელახლა ჩაიდენს დანაშაულს, ან ისინი შეიძლება გამოიყენოს სასამართლომ, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სასჯელის აღსრულება.“

(2) პატიმრობა და ალტერნატიული პრევენციული ღონისძიებები შეიძლება შეფარდებულ იქნეს მხოლოდ ისეთი დანაშაულების შემთხვევაში, რომელთა მიმართ კანონმდებლობა ითვალისწინებს ორ წელზე მეტი დროით პატიმრობას. ისეთი დანაშაულების შემთხვევაში, რომელთა მიმართ კანონმდებლობა ითვალისწინებს ორ წელზე ნაკლები დროით პატიმრობას, ისინი შეიძლება შეფარდებულ იქნეს, თუ ... ბრალდებულს უკვე ჩადენილი აქვს 1-ელ პუნქტში მოხსენიებული დანაშაული.

(3) პრევენციული ღონისძიების აუცილებლობის გადამწყვეტისას, პროკურატურის ორგანო და სასამართლო მხედველობაში მიიღებს შემდეგ დამატებით კრიტერიუმებს:

- 1) დანაშაულით მიყენებული ზიანის ხასიათი და ხარისხი,
- 2) ბრალდებულის ... პიროვნება,
- 3) მისი ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა,
- 4) მისი საქმიანობა,
- 5) მისი ოჯახური მდგომარეობა და მასზე დამოკიდებული პირების არსებობა,
- 6) მისი ეკონომიკური მდგომარეობა,
- 7) მისი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი,
- 8) სხვა არსებითი გარემოებები.

...

177-ე მუხლი

...

(2) პატიმრობა ... შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ სასამართლოს გადამწყვეტილების საფუძველზე ...

185-ე მუხლი. პატიმრობა

(1) პატიმრობა ნიშნავს ექვმიტანილი, ბრალდებული ან მსჯავრდებული პირის დაკავებულ მდგომარეობას კანონით გათვალისწინებული ადგილებსა და პირობებში.

(2) პატიმრობა შეიძლება შეეფარდოს პირს იმ გარემოებებსა და პირობებში, რაც გათვალისწინებულია 176-ე მუხლით, ასევე, როდესაც:

- 1) ექვმიტანილს, ბრალდებულს ან მსჯავრდებულს არ აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი მოლდოვის რესპუბლიკის ტერიტორიაზე;
- 2) ექვმიტანილის, ბრალდებულის ან მსჯავრდებული პირის ვინაობა უცნობია;
- 3) ექვმიტანილმა, ბრალდებულმა ან მსჯავრდებულმა პირმა დაარღვია მისთვის შეფარდებული პირობები სხვა პრევენციულ ღონისძიებასთან დაკავშირებით.

...

(4) გადაწყვეტილება, რომლითაც პატიმრობაზე გაიცა ბრძანება, შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომ სასამართლოში სარჩელის შეტანის გზით.

186-ე მუხლი. პატიმრობის ხანგრძლივობა და მისი გაგრძელება

(1) პირის პატიმრობის დროის ათვლა იწყება მისი დაკავების მომენტიდან, ან, თუ პირი არ არის დაკავებული, სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების მომენტიდან, რომელიც ეხება ბრძანებას პატიმრობის შესახებ. ...

(2) პატიმრობა სამართალწარმოების გამოძიების ეტაპზე, ვიდრე საქმის მასალები გადაეგზავნება კომპეტენტურ სასამართლოს [პროკურორის მიერ] არ გასტანს 30 დღეზე მეტი ხნით, გარდა წინამდებარე კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. სამართალწარმოების გამოძიების ეტაპზე პატიმრობის ვადის ათვლაწყდება იმ დღეს, როდესაც პროკურორი უგზავნის სისხლის სამართლის საქმის მასალებს სასამართლოს და როდესაც პატიმრობა გაუქმდა ან შეიცვალა სხვა პრევენციული ღონისძიებით, რაც არ საჭიროებს თავისუფლების აღკვეთას.

...

(5) პატიმრობის გახანგრძლივება არ დაიშვება 30 დღეზე მეტი ვადით.

(6) თუ აუცილებელია ბრალდებულის პირის პატიმრობის ვადის გახანგრძლივება, პროკურორი, პატიმრობის ბრძანების ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 5 დღისა, მიმართავს ასეთი თხოვნით გამომძიებელ მოსამართლეს.

(7) როდესაც მიიღება გადაწყვეტილება გამომძიებლის თხოვნაზე პატიმრობის ვადის გაგრძელების შესახებ, გამომძიებელ მოსამართლეს, ან, შემთხვევიდან გამომდინარე, სასამართლოს უფლება აქვს, შეცვალოს პატიმრობა შინა პატიმრობით, განთავისუფლებით სასამართლოს ზედამხედველობის ქვეშ ან გირაოთი.

(8) სასამართლოსათვის საბრალდებო დასკვნის წარდგენის შემდეგ პატიმრობასთან დაკავშირებული ყველა თხოვნას განიხილავს სასამართლოს, რომელიც იხილავს სისხლის სამართლის საქმეს.

(9) პატიმრობის ვადის გაგრძელება ნ თვემდე გადაწყდება გამომძიებელი მოსამართლის მიერ რაიონის პროკურორის მოთხოვნის საფუძველზე. 6 თვეზე მეტი ვადით პატიმრობის გაგრძელების საჭიროების შემთხვევაში მოთხოვნას წარადგენს რაიონის პროკურორი გენერალური პროკურორისა ან მისი მოადგილის თანხმობით.

(10) გადანყევტილება პატიმრობის გაგრძელების შესახებ შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდომ სასამართლოში.

190-ე მუხლი

პირს, რომელიც დაპატიმრებულია 185-ე მუხლის დებულებათა შესაბამისად, შეუძლია, სისხლის სამართლის საქმის გამოძიების ნებისმიერ ეტაპზე, მოითხოვოს თავისი დროებითი გათავისუფლება სასამართლო ზედამხედველობის ან გირაოს საფუძველზე.

191-ე მუხლი. დაპატიმრებული პირის დროებითი განთავისუფლება სასამართლო ზედამხედველობის ქვეშ

(1) დაპატიმრებული პირის ან იმ პირის, რომლის მიმართ გაკეთდა ასეთი მოთხოვნა დაპატიმრების შესახებ, განთავისუფლება სასამართლო ზედამხედველობის ქვეშ, შეიძლება დაკმაყოფილდეს გამომძიებელი მოსამართლის ან სასამართლო მიერ მხოლოდ ისეთი დანაშაულის შემთხვევაში, რომელიც ჩადენილია გაუფრთხილებლობით ან რომელიც ეხება განზრახ ჩადენილ დანაშაულს, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია სასჯელი 10 წელზე ნაკლები დროით პატიმრობის სახით.

(2) დროებითი განთავისუფლება სასამართლო ზედამხედველობის ქვეშ არ შეიძლება დაკმაყოფილდეს იმ ბრალდებულის მიმართ, რომელსაც მოუხდელი აქვს სისხლისსამართლებრივი სასჯელი მნიშვნელოვანი, ძალიან მნიშვნელოვანი ან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი დანაშაულისათვის ან თუ არსებობს ინფორმაცია, რომ ის ჩაიდენს სხვა დანაშაულს, შეეცდება გავლენა მოახდინოს მოწმეებზე, შეეხდება გაანადგუროს მტკიცებულება ან მიიმალება.

(3) დაპატიმრებული პირის დროებითი განთავისუფლება სასამართლო ზედამხედველობის ქვეშ მოხდება ერთი ან რამდენიმე ქვემოთმოყვანილი ვალდებულების შესრულების შემთხვევაში:

- 1) არ დატოვოს თავისი საცხოვრებელი ქალაქი, გარდა ისეთი პირობებისა, რომლებიც განსაზღვრულია გამომძიებელი მოსამართლის ან სასამართლო მიერ;
- 2) შეატყობინოს საგამოძიებო ორგანოს ან სასამართლოს მისამართის ნებისმიერი ცვლილების შესახებ;
- 3) არ ეწვიოს გარკვეულ ადგილებს;
- 4) წარსდგეს საგამოძიებო ორგანოს ან სასამართლოს წინაშე გამოძახების შემთხვევაში;
- 5) არ დაამყაროს კავშირი გარკვეულ პირებთან;
- 6) არ ჩაიდინოს მოქმედება, რომელსაც შეუძლია შეუშალოს ხელი ქმედარტების დადგენას.
- 7) არ მართოს ავტომობილი ან არ მისდოს რაიმე პროფესიას, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს დანაშაულის ჩასადენად.

...

195-ე მუხლი

(1) გამოყენებული პრევენციული ღონისძიება შეიძლება შეიცვალოს უფრო მკაცრი ღონისძიებით, თუ მისი საჭიროება დადასტურებულია მტკიცებულებით, ან უფრო მსუბუქი ღონისძიებით, თუ მისი გამოყენებით უზრუნველყოფილია ბრალ-

დებულის სათანადო ქცევა, რაც მიზნად ისახავს სისხლის სამართლის გამოძიების ნორმალურ მიმდინარეობას და შეფარდებული სასჯელის აღსრულებას.

329-ე მუხლი

(1) სასამართლო საქმის განხილვისას, ეხ-ოფფიციო ან მხარეთა მოთხოვნისა და მათი აზრის მოსმენის შემდეგ, უფლებამოსილი გამოიყენოს, გააუქმოს ან შეწყვიტოს პრევენციული ღონისძიების გამოყენება ბრალდებულის მიმართ. ახალი მოთხოვნა პრევენციული ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ შეიძლება წარდგენილ იქნეს, თუ არსებობს ასეთი მოთხოვნის საფუძველი, მაგრამ ეს არ შეიძლება მოხდეს ერთ თვეზე უფრო ადრე უკანასკნელი გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის თარიღიდან ან თუ არ წარმოიშვა ახალი გარემოებები.

345-ე მუხლი

(1) ათი დღის ვადაში მას შემდეგ, რაც საქმე დარიგდა გადაწყვეტილების მისაღებად, მოსამართლე ან მოსამართლეები, საქმის განხილვის შედეგად, ადგენს საქმის წინასწარი მოსმენის თარიღს. წინასწარი მოსმენა ისეთ შემთხვევებში, როდესაც პირი დაკავებულია, ჩატარდება დაუყოვნებლივ და პრიორიტეტული წესით.

... (4) წინასწარ მოსმენაზე განიხილება შემდეგი საკითხები:

... 6) პრევენციული და დაცვითი ღონისძიებები.

351-ე მუხლი

... (7) საქმის განხილვის თარიღის დადგენის დროს, სასამართლო გასცემს ბრძანებას პრევენციული ღონისძიების შენარჩუნების, გაუქმების, ან შეტყვევების შესახებ, წინამდებარე კოდექსის შესაბამისად.“

66. უზენაესი სასამართლოს პლენარული სხდომის 2005 წლის 28 მარტის განმარტებითი განაჩენი ადგენს, ინტერ ალია, რომ განთავისუფლება სასამართლო ზედამხედველობის პირობით შეიძლება დაკმაყოფილდეს გამომძიებელი მოსამართლის მიერ ან საქმის განმხილველი სასამართლოს მიერ მხოლოდ იმ პირობის მიმართ, რომლებსაც ჩადენილი აქვთ დანაშაული გაუფრთხილებლობით ან რომელიც ეხება განზრახ ჩადენილ დანაშაულს, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია სასჯელი 10 წელზე ნაკლები ვადით პატიმრობის სახით.

67. 2005 წელს გამოცემული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, რომლის ავტორები სხვებთან ერთად არიან უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, რამდენიმე მოსამართლე და სამართლის რამდენიმე ღვანლმოსილი პროფესორი, 191-ე მუხლთან მიმართებით უთითებს შემდეგს:

„191-ე მუხლის პირველი პუნქტი ადგენს პირველ პირობას სასამართლო ზედამხედველობის ქვეშ გათავისუფლების დასაშვებობასთან დაკავშირებით, რაც განისაზღვრება დანაშაულის სიმძიმით, რომელშიც ბრალდებულს წაყენებული აქვს ბრალი. ეს პირობა [დანაშაულის სიმძიმე] განისაზღვრება დოკუმენტებში, რომლებიც გაცემულია საგამოძიებო ორგანოს ან პროკურორის მიერ, რომელიც ახდენს დანაშაულის კვალიფიკაციას...“

გამომძიებელი მოსამართლე არ არის უფლებამოსილი შეაფასოს არის თუ არა

დანაშაულის სამართლებრივი კვალიფიკაცია სწორი, ვინაიდან ის არ იხილავს იმ მტკიცებულებას, რომელზეც კეთდება კვალიფიკაცია ...

სასამართლო განხილვის ეტაპზე, საქმის განმხილველი სასამართლოს შეუძლია მისცეს ახალი კვალიფიკაცია იმ დანაშაულს, რომელიც ბრალდებულს ბრალი აქვს წაყენებული...”

ბ. შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები, რომელსაც ეყრდნობა მთავრობა

68. საქმეზე დრუგალევი შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და ფინანსთა სამინისტროს წინააღმდეგ (ჩიშინაუს სააპელაციო სასამართლოს 2004 წლის 26 ოქტომბრის საბოლოო განაჩენი) განთავისუფლების შემდეგ განმცხადებელმა მოითხოვა და მიიღო კომპენსაცია არაადამიანურ და დამამცირებელ პირობებში მოთავსებისათვის წინასწარი დაკავების ეტაპზე, რაც შეადგენდა დაახლოებით 950 ევროს (EUR). სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილება კომპენსაციის შესახებ დააფუძნა უშუალოდ კონვენციის მე-3 მუხლზე.

69. კონსტიტუციის 53-ე მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს:

„(1) პირს, რომლის უფლებები დაარღვია საჯარო ხელისუფლებამ ადმინისტრაციული აქტით ან კანონმდებლობით დადგენილ დროში მოთხოვნის განუხილველობით, აქვს უფლება მიიღოს მოთხოვნილი უფლების აღიარება, აქტის გაუქმება და კომპენსაციის მიღების უფლება მიყენებული ზიანისათვის.

(2) სახელმწიფო კისრულობს მატერიალურ პასუხისმგებლობას, კანონის შესაბამისად, იმ ზიანისათვის, რომელიც პირს მიადგა საგამოძიებო ორგანოებისა და სასამართლოს მიერ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების დროს დაშვებული შეცდომისათვის.“

70. სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი დებულებები ითვალისწინებს შემდეგს:

„1405-ე მუხლი. სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა საგამოძიებო ორგანოების, პროკურატურისა და სასამართლოს მიერ მიყენებული ზიანისათვის

(1) ზიანი, რომელიც მიადგა ფიზიკურ პირს უკანონო მსჯავრდების, უკანონო დევნის, პრევენციული ღონისძიების უკანონო გამოყენების შედეგად, რაც გამოიხატა პატიმრობით ან ქალაქის არდატოვების შესახებ წერილობითი ვალდებულებით, და ადმინისტრაციული დაკავების უკანონო გამოყენებით ან საზოგადოებრივად სასარგებლო სამუშაოს შესრულებით, უნდა იქნეს სრულად კომპენსირებული სახელმწიფოს მიერ, მიუხედავად იმისა, მოხდა თუ არა ეს საგამოძიებო ორგანოების თანამშრომელთა, პროკურატურის თანამშრომელთა თუ მოსამართლეთა ბრალით. ...“

71. საგამოძიების ორგანოების, პროკურატურის ორგანოებისა და სასამართლოთა უკანონო მოქმედებით მიყენებული ზიანისათვის კომპენსაციის შესახებ № 1545 კანონის შესაბამისი დებულებები ითვალისწინებს შემდეგს:

„1-ლი მუხლი

(1) წინამდებარე კანონის შესაბამისად, იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს აქვთ

უფლება კომპენსაციაზე მორალური და მატერიალური ზიანისათვის, რაც გამოიწვია:

- ა) უკანონო პატიმრობამ, უკანონო დაკავებამ, უკანონო მსჯავრდებამ, უკანონო ბრალდებამ;
- ბ) გამოძიების ან სასამართლო განხილვის ეტაპზე განხორციელებულმა უკანონო ჩხრეკამ, კონფისკაციამ, საკუთრებაზე ყადაღის დადებამ, სამსახურიდან უკანონო დათხოვნამ, ისევე როგორც პროცესუალურმა მოქმედებებმა, რომლებმაც შეზღუდა პირის უფლებები;
- გ) უკანონო ადმინისტრაციულმა დაკავებამ ან ბრძანებამ საზოგადოებრივად სასარგებლო სამუშაოს შესრულების შესახებ, საკუთრების უკანონო კონფისკაციამ, უკანონო ჯარიმის დაკისრებამ;
- დ) უკანონო საგამოძიებო ღონისძიებების გატარებამ;
- ე) საბუღალტრო დოკუმენტის, სხვა დოკუმენტის, ფულის ან ბეჭდის უკანონო ამოღებამ, ისევე როგორც საბანკო ანგარიშების ბლოკირებამ.

(2) მიყენებული ზიანი სრულად ანაზღაურდება, მიუხედავად საგამოძიებო ორგანოების, პროკურატორის ორგანოების ან სასამართლოების ბრალის ხარისხისა.

მე-4 მუხლი

პირს აქვს კომპენსაციის უფლება წინამდებარე კანონის შესაბამისად, თუ დაკმაყოფილდა ერთ-ერთი შემდეგი პირობა:

- ა) გამამართლებელი განაჩენის გამოცხადება;
- ბ) ბრალდების მოხსნა ან გამოძიების შეტყვევტა მარეაბილიტირებელ საფუძველზე;
- გ) გადანყვეტილების მიღება, რომლითაც ადმინისტრაციული პატიმრობა გაუქმებულია მარეაბილიტირებელ საფუძველზე;
- დ) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ან ევროპის საბჭოს მინისტრა კომიტეტის მიერ გადანყვეტილების მიღება ზიანთან დაკავშირებით ან მსხვერპლსა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში მოლდოვის რესპუბლიკის წარმომადგენელს შორის მორიგების შესახებ შეთანხმების მიღწევასთან დაკავშირებით. მორიგების შესახებ შეთანხმების მიღწევა უნდა მოიწონოს მოლდოვის რესპუბლიკის მთავრობამ; ...“

ბ. სამედიცინო საიდუმლოება და სამედიცინო ხასიათის ინფორმაციის თავისუფლება

72. ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ კანონის მე-9 მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს:

„ნებისმიერი ინფორმაცია გონებრივი ავადმყოფობის შესახებ, რომლითაც პირი არის დაავადებული, მისი თხოვნა ფსიქიატრიული სამედიცინო დახმარების და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მკურნალობის შესახებ, ასევე რაიმე სხვა ინფორმაცია მისი გონებრივი ჯანმრთელობის შესახებ არის სამედიცინო საიდუმლოება. თავისი უფლებებისა და ინტერესების განხორციელების მიზნით, პირს, რომელიც დაავადებულია გონებრივი ავადმყოფობით ან მის იურიდიულ წარმომადგენელს, შეუძლია მიიღოს ნებისმიერი ინფორმაცია თავისი ფსიქიატრიული ჯანმრთელობისა და მიღებული ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ.“

კანონმდებლობა

73. კონვენციის მე-3 მუხლის საფუძველზე განმცხადებელმა გაასაჩივრა პოლიციის მხრიდან 2005 წლის 20 მაისს მის მიმართ სასტიკი მოპყრობის გამოყენება, თავის ტრავმის მიყენება და ამის შედეგად ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გამოწვეული ფსიქიკური აშლილობა. ის ასევე ასაჩივრებს პატიმრობის პერიოდში შესაფერისი სამედიცინო მომსახურების არარსებობას და სასტიკი მოპყრობის შესახებ მისი საჩივრის სათანადოდ გამოუძიებლობას. კონვენციის მე-3 მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.“

74. განმცხადებელი ასევე ასაჩივრებს, რომ მისი პატიმრობა 2005 წლის 23 მაისიდან 2006 წლის 23 ივლისამდე არ ემყარებოდა „შესაბამის და საკმარის“ მიზეზებს. სასამართლომ ასევე მიიჩნია საჭიროდ, განეხილა *ex officio*, შეესაბამებოდა თუ არა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლის დებულებები კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტს. მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისი ნაწილი ადგენს:

„ამ მუხლის 1-ლი ც პუნქტის დებულებების თანახმად, დაკავებულ ან დაპატიმრებულ ყველა პირ[ს] ... უფლება უნდა ჰქონდეს მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში.“

75. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებს, რომ მისი პატიმრობა 2005 წლის 23-დან 25 ივლისამდე, როდესაც ბრძანებას დაპატიმრების შესახებ ვადა ჰქონდა გასული, არ იყო „კანონიერი“ კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის გაგებით. მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის საფუძველზე ის ასევე ასაჩივრებს, რომ დაპატიმრების შესახებ ბრძანების ვადის გასვლის შემდეგ პირი იმყოფებოდა უკანონო პატიმრობაში. სასამართლომ გადაწყვიტა *ex officio*, განიხილოს მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტთან დაკავშირებით განმცხადებლის მიერ წამოჭრილი პრობლემები, საქმის *Branowski v. Poland* (№ 28358/95, ECHR 2000-III) გათვალისწინებით და განიხილოს მხარეთა არგუმენტები ამ საკითხზე. მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისი ნაწილი ითვალისწინებს:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული პროცედურის შესაბამისად:

...

(გ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლო ორგანოს წინაშე მის წარსადგენას, როდესაც არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან საფუძვლიანად არის მიჩნეული პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თუ მისი ჩადენის შემდეგ მიმალვის აღკვეთის აუცილებლობა;

...“

76. საბოლოოდ, კონვენციის 34-ე მუხლის საფუძველზე განმცხადებელი ასაჩივრებს, რომ მის ადვოკატებს არ მიეცათ მისი სამედიცინო საქმის გაცნობის საშუალება და რომ დამოუკიდებელ ექიმს არ ჰქონდა მისი მონახულების საშუალება, რათა შეეფასებინა მისი ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანი, ამ საქმეზე ევროპულ სასამართლოში მოსაზრებების წარსადგენად. 34-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილი ითვალისწინებს:

„ ... მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები კისრულობენ ვალდებულებას, არაფრით შეუშალონ ხელი ამ უფლების ეფექტიან განხორციელებას.“

I. საჩივრების დასაშვებობა

ა. საჩივარი სისხლის სამართლის საქმის ხელმისაწვდომობის არარსებობის შესახებ პატიმრობასთან დაკავშირებით სამართალწარმოების დროს

77. თავის პირველად განაცხადში კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის საფუძველზე განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ხელი არ მიუწვდებოდა სისხლის სამართლის საქმის იმ ნაწილზე, რომელიც შეიცავდა მტკიცებულებებს, რომლებსაც ეყრდნობოდა დევნის მხარე, განმცხადებლის დაპატიმრების შესახებ თავისი გადანყვებილების გასამყარებლად. თუმცა, თავის კომენტარებში განაცხადის დასაშვებობასა და არსებით მხარესთან დაკავშირებით, განმცხადებელმა აცნობა სასამართლოს, რომ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების მომდევნო ეტაპზე, მას შემდეგ, რაც მისთვის სისხლისსამართლის საქმის მასალები ხელმისაწვდომი გახდა, მან აღმოაჩინა, რომ ის არ შეიცავდა რაიმე ასეთ მტკიცებულებას. შესაბამისად, მან მიმართა თხოვნით ევროპულ სასამართლოს, შეენყვიტა მისი საჩივრის განხილვა. შესაბამისად, ევროპული სასამართლოს არ განიხილავს მას.

ბ. შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების ამონაწერებზე

78. მთავრობა ამტკიცებს, რომ განმცხადებელმა არ ამონაწერა მისთვის ხელმისაწვდომი ყველა შიდასახელმწიფოებრივი საშუალება, შესაბამისი დეტალების დაზუსტების გარეშე. კერძოდ, მთავრობამ ეს დაასაბუთა იმით, რომ განმცხადებელს შეეძლო, მაგრამ არ გააკეთა, ესარგებლა კონსტიტუციის 53-ე მუხლის და საოქოქალაქო კოდექსის 1405-ე მუხლის დებულებებით (იხ. ზემოთმოხსენიებული 69-ე-71-ე პუნქტები). უფრო მეტიც, მას შეეძლო მოეშველიებინა უშუალოდ კონვენციის მე-3 მუხლი, როგორც ეს გააკეთა განმცხადებელმა დრუგალევის საქმეზე (იხ. ზემოთმოხსენიებული 68-ე პუნქტი).

79. განმცხადებელი არ დაეთანხმა მთავრობას და ის ამტკიცებდა, რომ მან ამონაწერა მისთვის ხელმისაწვდომი შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის ყველა საშუალება. ის ასევე ამტკიცებდა, რომ მთავრობის მიერ მითითებული დაცვის საშუალებები ყველა შემთხვევაში უადგილო იყო ამ საქმისათვის.

80. სასამართლო იხსენიებს, რომ ინდივიდს არ მოეთხოვება, სცადოს უფლებების აღდგენის ერთზე მეტი საშუალება, როდესაც ხელმისაწვდომია რამდენიმე

(სხვა საქმეებთან ერთად იხ. *Yagiz v. Turkey*, App. № 19092, 75 D.R. 207). ევროპული სასამართლოსათვის წარდგენილი დოკუმენტებიდან აშკარად ჩანს და მთავრობა ამას არ ენინააღმდეგება, რომ განმცხადებელმა გაასაჩივრა 2005 წლის 20 მაისის სასტიკი მოპყრობა პროკურატურისა და/ან ეროვნული სასამართლოების წინაშე (იხ. ზემოთმოსხენიებული 29-ე-36-ე პუნქტები), შესაფერისი სამედიცინო მომსახურების არარსებობა (იხ. ზემოთმოსხენიებული 37-ე-44-ე პუნქტები) და მისი უკანონო პატიმრობა (იხ. ზემოთმოსხენიებული 45-ე-52-ე პუნქტები). მთავრობას არ უმტკიცებია, რომ დაცვის ის საშუალებები, რომელთა გამოყენების მცდელობა ჰქონდა განმცხადებელს, არაეფექტური იყო და რომ მას არ უნდა ამოენურა.

81. ასეთ ვითარებაში, სასამართლო ასკვნის, რომ განაცხადი არ შეიძლება გამოცხადდეს დაუშვებლად შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებების ამოუნურველობის გამო და, რომ, შესაბამისად, მთავრობის შეპასუხებას უარი უნდა ეთქვას.

ბ. დასკვნა დასაშვებობის შესახებ

82. სასამართლო მიიჩნევს, რომ მე-3, მე-5 და 34-ე მუხლების საფუძველზე განმცხადებლის საჩივარი წარმოშობს ფაქტებთან და სამართალთან დაკავშირებულ საკითხებს, რომლებიც არის საკმარისად მნიშვნელოვანი, რომ მათი განსაზღვრა დამოკიდებული იქნეს საქმის არსებითი მხარის განხილვაზე და ვერ დაადგინდა მათი დაუშვებლად გამოცხადების სხვა საფუძველი. შესაბამისად, სასამართლო აცხადებს ამ საჩივრებს დასაშვებად. 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტის გამოყენების შესახებ თავისი გადაწყვეტილების შესაბამისად (იხ. ზემოთმოსხენიებული მე-4 პუნქტი), სასამართლო დაუყოვნებლივ განიხილავს ამ საჩივრებს არსებით მხარეს.

II. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

ა. მხარეთა არგუმენტები

1. სავარაუდო სასტიკი მოპყრობის შესახებ

83. მთავრობა ამტკიცებს, რომ 2005 წლის 20 მაისს, მას შემდეგ, რაც განმცხადებელი მოიყვანეს პოლიციის განყოფილებაში, მან დაკარგა გონება. მის მიერ გონების დაკარგვა არ იყო გამონვეული პოლიციის მოქმედებით, რადგან არავის დაურტყამს მისთვის. ის ფაქტი, რომ მის მიმართ არ გამოყენებულა სასტიკი მოპყრობა, მტკიცდება ციხის საავადმყოფოს ექიმების დასკვნებით, რომელთა მიხედვით, მას არ აღენიშნებოდა სისხლჩაქცევები სხეულზე. თავის მწვავე ტრავმისა და საავადმყოფოს ექიმების მიერ დადგენილი ტვინის შერყევის დიაგნოზი სუბიექტურია, ვინაიდან ის დადგინდა მხოლოდ განმცხადებლის ჩივილის საფუძველზე, რომ მას აწუხებდა თავის ტკივილები, დავბრუსხვევები, ლებინება, ტკივილი ზურგის მიდამოებში და სხვა. უფრო მეტიც, განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე მტკი-

ცებულება, რითაც წარმოაჩინდა, რომ მის მიმართ გამოიყენეს სასტიკი მოპყრობა და მან დეტალურად არ აღწერა სავარაუდო ცუდი მოპყრობა.

84. მთავრობა ამტკიცებს, რომ ექიმების ბერგის და მორაროს დასკვნები (იხ. ზემოთმოსხენიებული 26-ე და 27-ე პუნქტები) არ უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული, რადგან ამ ექიმებს ხელი არ მიუწვდებოდათ სამედიცინო საქმისადმი 2005 წლის 15 სექტემბრის შემდგომი პერიოდის განმავლობაში და, რომ მათ არ უნახავთ განმცხადებელი. რაც შეეხება განმცხადებლის მტკიცებას, რომ მის შარდში იყო სისხლი, მთავრობა აღნიშნავს, რომ ლაბორატორიულმა შემოწმებამ ვერ აღმოაჩინა სისხლი. მთავრობას არ დაუზუსტებია როდის ჩატარდა შემოწმება და მას არ წარუდგენია შესაბამისი სამედიცინო დასკვნების ასლები.

85. განმცხადებელი მიუთითებდა იმ ფაქტზე, რომ მთავრობა სადავოდ არ ხდის, რომ ის ჯანმრთელი იყო 2005 წლის 20 მაისს, დაკავების მომენტისათვის და, რომ მან დაკარგა გონება პატიმრობაში ყოფნის დროს. ის მიუთითებს ციხის საავადმყოფოს ექიმების 2005 წლის 25 მაისით დათარიღებულ დიაგნოზზე, რომ მას ანუხებდა თავის ტრავმა, რასაც 2005 წლის 20 მაისს მოჰყვა გონების დაკარგვა და ასევე მიუთითებს სამედიცინო საქმეში არსებულ ჩანაწერზე, რომ განმცხადებელს ანუხებდა ტკივილი ფილტვების მიდამოებში და ჰქონდა წითელი ფერის შარდი. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მთავრობამ არ ახსნა, როგორ მიიღო მან ზემოხსენებული დაზიანებები პატიმრობაში ყოფნის დროს. განმცხადებელი ასევე აღნიშნავს, რომ მას არ აქვს სამედიცინო ისტორია, რაც დაადასტურებდა, რომ ის მოულოდნელად კარგავს გონებას ან დაავადებულია ფილტვების დაავადებით.

2. პარიმრობის დროს შესაფერისი სამედიცინო მომსახურების სავარაუდო არარსებობის შესახებ

86. მთავრობის აზრით, განმცხადებელს აღმოეჩინა ყველა აუცილებელი სამედიცინო მომსახურება მისი პატიმრობის დროს. 2005 წლის 21-დან 24 მაისამდე კარდიოლოგიურ საავადმყოფოში ყოფნის დროს ის მოინახულა ნევროლოგმა, რომელმაც გასცა რეკომენდაცია, ჩატარებულიყო ტვინის სკანირება, რათა დადგენილიყო საბოლოო დიაგნოზი. თუმცა, ასეთი პროცედურის ჩატარება შეუძლებელი გახდა, რადგან განმცხადებლის სხეულის წონამ, რომელიც 147 კილოგრამი იყო, გადააჭარბა სკანირების აპარატისათვის დასაშვებ მაქსიმალურ წონას, რაც 135 კილოგრამი იყო. მთავრობამ წარმოადგინა სკანირების აპარატის ბროშურის ასლი შესაბამისი ტექნიკური მახასიათებლებით. რეკომენდაცია ტვინის სკანირების შესახებ არ დადასტურდა სხვა ნევროლოგის მიერ, რომელმაც განმცხადებელთან 2005 წლის 25 მაისს ჩაატარა კონსულტაცია ციხის საავადმყოფოში. ფსიქიატრიული საავადმყოფოს არც მესამე ნევროლოგს მოუთხოვია სკანირების ჩატარება.

87. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელი უზრუნველყოფილი იყო სრული სამედიცინო მომსახურებით 2005 წლის 24 მაისიდან 2005 წლის წლის 1 სექტემბრამდე ციხის საავადმყოფოში მისი ყოფნის განმავლობაში. მთავრობამ წარმოადგინა განმცხადებლის მედიკამენტებისათვის განუული დანახარჯების ქვითრების ასლები 2005 წლის ოქტომბრის, ნოემბრისა და დეკემბრის თვეებისათვის და ამტკიცებდა, რომ აშკარაა სამედიცინო საქმიდან, რომ გან-

მცხადებელი უზრუნველყოფილი იყო შესაფერისი სამედიცინო მომსახურებით. განმცხადებელი ვერ დაამტკიცებს, რომ უარი ეთქვა შესაფერის სამედიცინო მომსახურებაზე, რადგან ის უარს აცხადებდა წამლების გადაყლაპვაზე. მას სრულად შეეძლო, მიეღო წამლები, რადგან სამედიცინო საქმე ადასტურებს, რომ 2005 წელს ერთხელ მაისში, ოთხჯერ ივნისში, ერთხელ ივლისში და ერთხელ აგვისტოში, მისი მდგომარეობა დამაკმაყოფილებლად ჩაითვალა.

88. მთავრობა ამტკიცებს, რომ მისი აზრით, ფსიქიატრიული გამოკვლევა, რომლის ჩატარებაზე ბრძანება გაიცა 2005 წლის 3 აგვისტოს, განხორციელდა გონივრულ ვადაში. ის ფაქტი, რომ გამოკვლევა ვერ ჩატარდა 2005 წლის 20 სექტემბრამდე, განპირობებული იყო დადგენილი აუცილებელი წინასწარი ადმინისტრაციული პროცედურებით, როგორცაა სასამართლო ბრძანების შესახებ შეტყობინება, გამოკვლევის ჩატარებისათვის ყველა აუცილებელი ელემენტის მომზადება, ფსიქიატრიული საავადმყოფოსათვის შესაბამისი დოკუმენტების გადაცემა, ციხის ადმინისტრაციისათვის თხოვნით მიმართვა, რომ გადმოეყვანათ განმცხადებელი საავადმყოფოში და განმცხადებლის საავადმყოფოში გადმოყვანა. 2005 წლის 8 ოქტომბერს შედეგების მიღების შემდეგ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ გამოკვლევა არასრულყოფილი იყო და გასცა ბრძანება დამატებითი გამოკვლევის შესახებ. დამატებითი გამოკვლევა ჩატარდა 2005 წლის 15 ნოემბერს და, მისი შედეგების საფუძველზე, 2005 წლის 23 დეკემბერს სასამართლომ გასცა ბრძანება განმცხადებლის ჰოსპიტალიზაციის შესახებ სპეციალიზებულ ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში, ფსიქიკური აშლილობისაგან მის სრულ გამოჯანმრთელებამდე.

89. განმცხადებელი პირველ რიგში ამტკიცებს, რომ პოლიციის თანამშრომლები ადეკვატურად არ რეაგირებდნენ გონების დაკარგვაზე. მიუხედავად იმისა, რომ მან გონება დაკარგა საღამოს 8 საათსა და 34 წუთზე, სასწრაფო სამედიცინო დახმარება არ ყოფილა გამოძახებული სამი საათის განმავლობაში და ისიც მხოლოდ მისი ადვოკატის დაჟინებული მოთხოვნით. განმცხადებლის თქმით, მისი ადვოკატი დაახლოვებით საათნახევრის განმავლობაში დაჟინებით ცდილობდა, დაერწმუნებინა პოლიციის თანამშრომლები, რომ გამოეძახათ სასწრაფო სამედიცინო დახმარება. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ მთავრობამ ვერ შეძლო, წარმოედგინა დამაჯერებელი ახსნა პოლიციის მხრიდან დაუყოვნებლივი რეაგირების არარსებობის გამო.

90. განმცხადებლის აზრით, მთავრობამ ასევე ვერ დაასახელა მიზეზები, რატომ არ მოხდა მისი ტვინის სკანირება, როგორც ეს რეკომენდებული იყო კარდიოლოგიური საავადმყოფოს ექიმების მიერ. მან უარყო მთავრობის მტკიცება, რომ ის იწონიდა 147 კილოგრამს და ამტკიცებდა, რომ ეს არგუმენტი მთავრობამ გამოიგონა და ის არ დასტურდება. მან წარმოადგინა ამონარიდი თავისი სამედიცინო საქმიდან, რომლიც მიხედვით 2005 წლის 4 მარტს ის იწონიდა 133 კილოგრამს. ასეა თუ ისე, განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მისი დაკავებიდან 2005 წლის 20 მაისიდან 2005 წლის 15 სექტემბრამდე მან დაიკლო წონაში 30-35 კილოგრამი; თუმცა მას გაუკეთდა ტვინის სკანირება მხოლოდ 2006 წლის მარტში. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ტვინის სკანირება მნიშვნელოვანი იყო მისი მკურნალობისა და მდგომარეობის მიზეზების დასადგენად.

91. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ ციხის საავადმყოფოში ყოფნისას

ის მუდმივად ჩიოდა ტკივილებზე ფილტვების მიდამოებში, მაგრამ სამედიცინო გამოკვლევა არ ჩატარებულა.

92. ის ასევე ამტკიცებდა, რომ 2005 წლის 2 ივნისს ციხის საავადმყოფოს ექიმებმა გასცეს რეკომენდაცია ფსიქიატრიული გამოკვლევის შესახებ, მაგრამ მათი რეკომენდაცია უგულვებლყოფილ იქნა.

93. ციხის საავადმყოფოში განმცხადებლის ყოფნის განმავლობაში საკმარისი სამედიცინო მომსახურების არარსებობა დადასტურდა 2005 წლის 28 ოქტომბრის სასამართლო-სამედიცინო გამოკვლევის დასკვნით და სამედიცინო საქმის ჩანაწერით, რომელიც გააკეთა ექიმმა 2005 წლის 7 ივნისს.

94. განმცხადებელი ასევე უჩიოდა არასაკმარის კვებას ციხის საავადმყოფოში მისი ყოფნის განმავლობაში, რაც დასტურდება 99 დღის განმავლობაში 35 კილოგრამის დაკლებით. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ მასზე სათანადოდ არ ზრუნავდა მომსახურე სამედიცინო პესონალი. მან მიუთითა ექიმების მიერ გაკეთებულ სამედიცინო საქმის ჩანაწერებზე, რომლის მიხედვით ოთახში, სადაც განმცხადებელი იმყოფებოდა, იდგა განავლის მძაფრი სუნი, მისი ზენარი იყო ჭუჭყიანი და მას უვლიდნენ სხვა პატიმრები.

95. 2005 წლის 1 სექტემბრიდან 15 სექტემბრამდე განმცხადებელი იმყოფებოდა ციხის № 3 სამედიცინო განყოფილებაში, რომლის პირობები არ იყო მისაღები ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობაში მყოფი პირისათვის.

96. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ ფსიქიატრიული გამოკვლევა, რომლის ჩატარებაზე სასამართლომ 2005 წლის 3 აგვისტოს გასცა ბრძანება მხოლოდ 2005 წლის 15 ნოემბერს დასრულდა, ანუ 75 დღის შემდეგ. მისი აზრით, მისი მდგომარეობის გათვალისწინებით, ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს გონივრულ ვადად.

97. განმცხადებელმა დაასკვნა, რომ მას შეგნებულად ამყოფებდნენ ციხის საავადმყოფოში, რათა დავამალათ სასტიკი მოპყრობის კვალი. იმ სასტიკ მოპყრობისა, რომელსაც განმცხადებელი სავარაუდოდ დაექვემდებარა და აღმოჩენილი სამედიცინო მომსახურების არაადეკვატურობის საფუძველზე, განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ისინი შეადგენს წამებას კონვენციის მე-3 მუხლის გაგებით.

3. გამოძიების სავარაუდო არაადეკვატურობის შესახებ

98. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლის განცხადებები არ დასტურდება *prima facie* მტკიცებულებით. ნებისმიერ შემთხვევაში პროკურატურამ ჩაატარა სრული გამოძიება, რის შედეგად მან 2005 წლის 8 ივნისს გადაწყვიტა, არ აღეძრა სისხლის სამართლის საქმე. 2005 წლის 1 ივნისს განმცხადებლის ადვოკატის მიერ საჩივრის შეტანის შედეგად პროკურატურამ დაკითხა პოლიციის თანამშრომლები, რომლებმაც დააკავეს განმცხადებელი და ციხის საავადმყოფოს ექიმები და შეეცადა დაეკითხა განმცხადებელი 2005 წლის 25 და 30 მაისს, მაგრამ ამ უკანასკნელმა უარი განაცხადა პროკურორთან საუბარზე. უფრო მეტიც, სამედიცინო საქმეში არ მოიპოვება რაიმე მტკიცებულება, რომ განმცხადებელი დაექვემდებარა სასტიკ მოპყრობას და იმ დროისათვის ექიმები ეჭვობდნენ, რომ განმცხადებელი აზვიადებდა თავის სიმპტომებს. არც განმცხადებელს და არც მის ადვოკატს დეტალურად არ აუღწერია სავარაუდო ცუდი მოპყრობა.

99. განმცხადებელი ამტკიცებდა, *inter alia*, რომ სასტიკი მოპყრობის შესახებ მისი საჩივრის გამოძიებასთან დაკავშირებული სისხლის სამართლის მასალები არ შეიცავდა იმ ექიმების ან პოლიციის თანამშრომლების მტკიცებულებას, რომლებიც დაიკითხნენ მისი მდგომარეობისა და 2005 წლის 20 მაისის მოვლენების შესახებ. ის ასევე ამტკიცებდა, რომ 2005 წლის 25 და 26 მაისს ექიმებმა გააკეთეს ჩანაწერები სამედიცინო საქმეში, რომ 2005 წლის 20 მაისს განმცხადებელს აწუხებდა თავის ტრავმა, რასაც მოჰყვა გონების დაკარგვა და, რომ მას ჰქონდა ტკივილი ფილტვების მიდამოებში და მისი შარდი იყო წითელი ფერის. მიუხედავად ამისა, პროკურორმა დაადგინა, რომ სამედიცინო საქმე არ შეიცავს მტკიცებულებას სასტიკი მოპყრობის რაიმე ფორმის შესახებ. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ პროკურორი არც კი გაცნობია სამედიცინო საქმის მასალებს. ის ფაქტი, რომ მან არ ესაუბრა პროკურორს 2005 წლის 25 და 30 მაისს, განპირობებული იყო მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობით; თუმცა, ამ ფაქტის მიუხედავად, პროკურორი ეკისრებოდა გამოძიების ვალდებულება.

100. უფრო მეტიც, განმცხადებელისათვის გამოძიების შედეგები ცნობილი გახდა 2005 წლის 23 დეკემბერს, რაც არ შეიძლება მიიჩნეოდეს გონივრულ ვადად.

101. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ ის პროკურორი, რომელმაც გამოიძია მისი საჩივარი სასტიკი მოპყრობის შესახებ, არ იყო დამოუკიდებელი, რადგან ის იყო იგივე პროკურორი, რომელიც პასუხისმგებელი იყო განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმეზე.

ბ. სასამართლოს შეფასება

1. სავარაუდო სასტიკი მოპყრობის შესახებ

102. როგორც სასამართლომ არაერთხელ განაცხადა, მე-3 მუხლი განამტკიცებს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე ფუნდამენტურ ფასეულობას. ძალიან რთულ სიტუაციაშიც კი, როგორიცაა ტერორიზმისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა, კონვენცია აბსოლუტურად კრძალავს წამებას და არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას. კონვენციისა და მისი № 1 და № 4 ოქმების მატერიალური დებულებებისაგან განსხვავებით, მე-3 მუხლი არ უშვებს რაიმე გამონაკლისს და მისგან გადახვევა დაუშვებელია მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, საგანგებო მდგომარეობის დროსაც კი, როდესაც საფრთხე ემუქრება ხალხის სიცოცხლეს (იხ. *Selmouni v. France* [GC], № 258003/94, 95-ე პუნქტი, ECHR 1999-V და *Assenov and Others v. Bulgaria*, 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, *Report of Judgments and Decisions 1998-VIII*, გვ. 3288, 93-ე პუნქტი).

103. თუ პირი დაზიანდა პატიმრობის ან სხვა ისეთ დროს, როდესაც იმყოფებოდა პოლიციის კონტროლის ქვეშ, ნებისმიერი ასეთი დაზიანება წარმოშობს მტკიცე პრეზუმციას, რომ პირი დაექვემდებარა სასტიკ მოპყრობას (იხ. *Bursuc v. Romania*, № 42066/98, მე-80 პუნქტი, 2004 წლის 12 ოქტომბერი). სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება წარმოადგინოს დამაჯერებელი ახსნა, რამ გამოიწვია დაზიანებები. თუ სახელმწიფო ვერ წარმოადგენს ამის ახსნას, აშკარად წამოიჭრება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი (*Selmouni v. France*, 87-ე პუნქტი).

104. მტკიცებულების შეფასებისას, სასამართლო ზოგადად იყენებს მტკიცების სტანდარტს „გონივრული ეჭვის გარეშე“ (იხ. *Ireland v. the United Kingdom*, 1978 წლის 18 იანვრის გადაწყვეტილება, Series A № 25, გვ. 64-65, 161-ე პუნქტი). თუმცა, ასეთ მტკიცებულება უნდა გამომდინარეობდეს საკმარისად მტკიცე, ნათელი და თავსებადი დასკვნებიდან ან მსგავსი ფაქტის გაუქარწყლებელი პრეზუმპციიდან. როდესაც შესაბამისი მოვლენები ხდებოდა მთლიანად, ან ნაწილობრივ, ხელისუფლების ექსლუზიური კონტროლის ქვეშ, წარმოიშობა ფაქტის მტკიცე პრეზუმპცია იმ დაზიანებებთან მიმართებით, რომლებიც მოხდა პატიმრობის პერიოდში. მიიჩნევა, რომ მტკიცების ტვირთი ეკისრება ხელისუფლებას, რომ მან წარმოადგინოს ამის დამაკმაყოფილებელი და დამაჯერებელი ახსნა (იხ. *Salman v. Turkey* [GC], № 21986/93, მე-100 პუნქტი, ECHR 2000-VII).

105. საქმეში არ გამხდარა სადავოდ ის, რომ 2005 წლის 20 მაისის დღის მეორე ნახევარში განმცხადებლის დაკავებიდან სულამოს 11 საათსა და 37 წუთზე საავადმყოფოში მის მოთავსებამდე, განმცხადებელი დაკავებული იყო JLCM-ში. არც ის გახდა სადავოდ, რომ მის დაკავებამდე განმცხადებელს არ აღენიშნებოდა რაიმე განსაკუთრებული გარეგნული ნაკლი მისი ჩვეულებრივ ფიზიკურ მდგომარეობასთან შედარებით (იხ. ზემოთმოხსენიებული მე-8 პუნქტი), მაგრამ, პოლიციის განყოფილების დატოვების შემდეგ, ის იყო უგონოდ ოთხ საათზე მეტი დროით (იხ. ზემოთმოხსენიებული მე-12 და მე-13 პუნქტები).

106. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელმა დაკარგა გონება სტრესის გამო და ის არ დაქვემდებარებია სასტიკ მოპყრობას, რაც დასტურდება მის სხეულზე დაბეჭდილობების არარსებობით. უფრო მეტიც, მთავრობამ გამოთქვა ეჭვი განმცხადებლის თავის მწვავე ტრავმისა და შერყვევის შესახებ ციხის საავადმყოფოს ექიმების მიერ დასმული დიაგნოზის მიმართ.

107. სასამართლო ვერ ხედავს რაიმე მიზეზს, არ ენდოს ამ დიაგნოზს. ამ თვალსაზრისით ის აღნიშნავს, რომ დიაგნოზი დაისვა ციხის საავადმყოფოს ექიმების მიერ. მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე საწინააღმდეგო სამედიცინო დასკვნა და, ნებისმიერ შემთხვევაში, დიაგნოზი მოგვიანებით დადასტურდა 2005 წლის 28 ოქტომბრის სასამართლო-სამედიცინო გამოკვლევით და 2005 წლის 20 სექტემბრისა და 15 ნოემბრის ფსიქიატრიული გამოკვლევების დასკვნებით, რომელთა ჩატარების შესახებ ბრძანება გასცა ეროვნულ სასამართლომ (იხ. ზემოთმოხსენიებული 21-ე-22-ე პუნქტები).

108. უფრო მეტიც, თავის ტრავმა არ არის განმცხადებლის ერთადერთი დაზიანება, რაც წარმოშობს პასუხისმგებლობას. ციხის საავადმყოფოს სამედიცინო საქმის მიხედვით, განმცხადებელს ასევე აწუხებდა ტკივილი ფილტვების მიდამოებში და ჰქონდა ნითელი ფერის შარდი (იხ. ზემოთმოხსენიებული მე-15 და მე-16 პუნქტები). მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე მტკიცებულება, რომ ამ სიმპტომების მიზეზები არ იყო გამოწვეული 2005 წლის 20 მაისის განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული სავარაუდო სასტიკი მოპყრობით.

109. ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს სხეულზე არ ჰქონდა სისხლჩაქცევები ან სასტიკი მოპყრობის სხვა ხილვადი ნიშნები, სასამართლოს აზრით, არ არის გადაწყვეტი. სასამართლოსათვის კარგად არის ცნობილი, რომ არსებობს ძალის გამოყენების მეთოდები, რომლებიც არ ტოვებს რაიმე კვალს მსხვერპლის სხეულზე.

110. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ 2005 წლის 20 მაისის მისი ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობა გამოიწვია პოლიციის თანამშრომლების მიერ

მის მიმართ გამოყენებულმა სასტიკმა მოპყრობამ. მთავრობა უარყოფს ამ მტკიცებას. სასამართლო შეშფოთებით აღნიშნავს განმცხადებლის მდგომარეობას, პოლიციასთან მისი ურთიერთობის შემდეგ; თუმცა, მის ხელს არსებული მწირი მტკიცებულების, კერძოდ, ალტერნატიული სამედიცინო დასკვნის არარსებობის გამო, სასამართლოს არ შეუძლია დაადგინოს პირდაპირი მიზეზობრივი კავშირი სასტიკ მოპყრობასა და ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობას შორის.

111. მის წინაშე არსებული ყველა მასალის საფუძველზე, სასამართლო ასკვნის, რომ მთავრობამ არ დააკმაყოფილა მასზე დაკისრებული ტვირთი, დაერწმუნებინა სასამართლო, რომ განმცხადებლის დაზიანებები არ გამოუწვევია მის მიმართ სასტიკი მოპყრობის გამოყენებას პოლიციაში პატიმრობის დროს. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, რადგან განმცხადებელი დაექვემდებარა არაადამიანურ და სასტიკ მოპყრობას.

2. პატიმრობის დროს შესაფერისი სამედიცინო მომსახურების სავარაუდო არარსებობის შესახებ

112. სასამართლო იხსენიებს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი არ უნდა იქნეს ისე გაგებული, თითქოს ის ადგენს ზოგად ვალდებულებას, გაანთავისუფლოს დაკავებული ჯანმრთელობის მიზეზით, ის მაინც აკისრებს სახელმწიფოს ვალდებულებას, დაიცვას თავისუფლებააღკვეთილი პირების ფიზიკური კეთილდღეობა, მაგალითად მათთვის სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის გზით (იხ. *Sarban v. Modlova*, ზემოთმოსხენიებული, 77-ე პუნქტი).

113. სასამართლომ უნდა განსაზღვროს საჭიროებდა თუ არა განმცხადებელი მუდმივ სამედიცინო მომსახურებას, ჰქონდა თუ არა მას ეს უფლება ჩამორთმეული, როგორც ის ამას ამტკიცებს და, თუ ჰქონდა, შეადგენს თუ არა ეს კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოქმედებას (cf. *Farbutuhs v. Latvia*, № 4672/02, 53-ე პუნქტი, 2004 წლის 2 დეკემბერი.)

114. ორივე მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულება ადასტურებს, რომ, თავის მწვავე ტრავმასა და ფილტვების მიდამოებში ტკივილთან ერთად, განმცხადებელი, როგორც ჩანს, იმყოფებოდა ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობაში, რომელიც ძალზე სავალალო სამედიცინო მდგომარეობაა, რაც საჭიროებდა მუდმივ სამედიცინო მომსახურებას და მკაცრ ზედამხედველობას (იხ. ზემოთმოსხენიებული 22-ე პუნქტი). ამკარაა, რომ განმცხადებელი ამ მდგომარეობაში აღმოჩნდა 2005 წლის 20 მაისს პოლიციასთან მისი ურთიერთობიდან მოკლე დროში და ასეთ მდგომარეობაში იმყოფებოდა 2005 წლის 2 ოქტომბრამდე. 24 ოქტომბერს ის ხელახლა აღმოჩნდა ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობაში, ხოლო განმცხადებლის ამჟამინდელი სამედიცინო მდგომარეობა არ არის ნათელი მხარეთა კომენტარებიდან.

115. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ექიმების ბერგისა და მორარუს დასკვნები (იხ. ზემოთმოსხენიებული 26-ე და 27-ე პუნქტები) არსებითია, რადგან, მთავრობის განმცხადებლის საწინააღმდეგოდ, ისინი ემყარება ციხის საავადმყოფოს სამედიცინო საქმის შემოწმებას და ზოგადი მედიცინის ცოდნას.

116. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებელს ფსიქიკური აშლილობის დიაგნოზი დაუსვეს მხოლოდ 2005 წლის 20 სექტემბერს, როდესაც

ფსიქიატრიული გამოკვლევა პირველად ჩატარდა (იხ. ზემოთმოხსენიებული 22-ე პუნქტი). ამ დრომდე კარდიოლოგიური საავადმყოფოსა და ციხის საავადმყოფოს სამედიცინო საქმეები უთითებდნენ მის მდგომარეობაზე, როგორც „გაურკვეველი წარმოშობის აშლილობის სინდრომი“ ან როგორც სავარაუდო სიმულაცია (იხ. ზემოთმოხსენიებული მე-14 და მე-16 პუნქტები).

117. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ფსიქიატრიული გამოკვლევა განხორციელდა დროულად და მან მიუთითა იმ ადმინისტრაციულ ბარიერებზე, რაც დაკავშირებული იყო, *inter alia*, ციხის საავადმყოფოდან ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში განმცხადებლის გადაყვანასთან. თუმცა, სასამართლოს არ შეუძლია ასეთი არგუმენტების მიღება განმცხადებლის კრიტიკული მდგომარეობისა და იმ ფაქტის გამო, რომ ფსიქიატრიული გამოკვლევაზე პირველად ბრძანება გაიცა არა 2005 წლის 3 აგვისტოს, როგორც ამას მთავრობა ამტკიცებს, არამედ 2005 წლის 2 ივნისს, რაც აშკარაა ციხის საავადმყოფოს სამედიცინო საქმიდან (იხ. ზემოთმოხსენიებული მე-15 პუნქტი).

118. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო ასკვნის, რომ 2005 წლის 20 მაისსა და 2005 წლის 20 სექტემბერს შორის, განმცხადებლის მდგომარეობის რაიმე მკაფიო დიაგნოზის არარსებობის გამო, ერთადერთი სამედიცინო დახმარება, რომელიც შეიძლება აღმოეჩინა განმცხადებლისათვის, მისი სიცოცხლის შენარჩუნება იყო. თუმცა, ეს დასკვნაც კი საეჭვოა იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ 2005 წლის 1-დან 15 სექტემბრამდე განმცხადებელი მოთავსებული იყო ჩვეულებრივ ციხეში და არ არსებობს მტკიცებულება, რომ რაიმე სამედიცინო მომსახურება აღმოჩენოდა მას. შესაბამისად, სასამართლო ასკვნის, რომ განმცხადებელი არ იყო უზრუნველყოფილი შესაფერისი სამედიცინო მომსახურებით 2005 წლის 20 სექტემბრამდე. სასამართლოს არ შეუძლია მის წინაშე არსებული მასალების საფუძველზე (იხ. ზემოთმოხსენიებული 158-ე პუნქტი) განსაზღვროს იყო თუ არა 2005 წლის 20 სექტემბერს დადგენილი დიაგნოზის შედეგად ჩატარებული მკურნალობა შესაფერისი და ადეკვატური.

119. დასკვნისას, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ადეკვატური სამედიცინო მომსახურების არარსებობა შეადგენს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

3. გამოძიების სავარაუდო არაადეკვატურობის შესახებ

120. სასამართლო იხსენიებს, რომ როდესაც ინდივიდი დამაჯერებლად ამტკიცებს, რომ პოლიციისა და სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მხრიდან ის დაექვემდებარა მოპყრობას, რომელიც არღვევს მე-3 მუხლს, ეს დებულება, რომელიც უნდა განიხილებოდეს კონვენციის 1-ლი მუხლიდან გამომდინარე სახელმწიფოს ზოგადი ვალდებულებიდან, რომ „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყო[ს] ამ კონვენციით ... განსაზღვრულ[ი] უფლებებ[ი] და ვალდებულებებ[ი]“, არაპირდაპირ მოითხოვს, რომ უნდა არსებობდეს ეფექტიანი ოფიციალური გამოძიება. როგორც ეს არის მე-2 მუხლიდან გამომდინარე გამოძიების შემთხვევაში, ასეთ გამოძიებას უნდა ჰქონდეს უნარი, შესაძლებელი გახადოს ამგვარი პირების იდენტიფიცირება და დასჯა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, წამებისა და არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის ზოგადი სამართლებრივი აკრძალვა, მისი ფუნდამენტური მნიშვნელობის მიუხედავად, გახდება არაეფექტიანი პრაქტიკაში და, ზოგიერთ შემთხვევაში,

სახელმწიფოს წარმომადგენლებისათვის შესაძლებელი გახდება, ფაქტობრივად დაუსჯელად შებღალონ იმ პირთა უფლებები, რომლებიც მათი კონტროლის ქვეშ იმყოფებიან (სხვა საქმეებთან ერთად, იხ. *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, 131-ე პუნქტი, ECHR 2000-IV).

121. გამოძიება ეფექტიანი რომ იყოს, ის ზოგადად აუცილებლად უნდა მიიჩნეოდეს იმ პირების მიერ, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან და ატარებენ გამოძიებას დამოუკიდებლად იმ ადამიანებისაგან, რომლებსაც უკავშირდება ეს მოვლენები (იხ. e.g. *Barbu Anghelescu v. Romania*, № 46430/99, 66-ე პუნქტი, 2004 წლის 5 ოქტომბერი). ეს ნიშნავს არამხოლოდ იერარქიული ან ინსტიტუციური კავშირის არარსებობას, არამედ ასევე პრაქტიკულ დამოუკიდებლობას (იხ., მაგალითად, საქმე *Ergi v. Turkey*, 1998 წლის 28 ივლისის გადაწყვეტილება, *Reports* 1998-IV, 83-ე-84-ე პუნქტები, რომელშიც პროკურორი, რომელიც იძიებდა გოგონას გარდაცვალების საქმეს სავარაუდო შეტაკების დროს, არ წარმოჩინდა დამოუკიდებლად იმის გამო, რომ ის მეტისმეტად დაეყრდნო იმ ჟანდარმების მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას, რომლებსაც კავშირი ჰქონდათ ამ შემთხვევასთან).

122. გამოძიება ასევე უნდა იყოს ეფექტიანი იმ გაგებით, რომ მას უნდა შეეძლოს იმის განსაზღვრა, პოლიციის მიერ გამოყენებული ძალა გამართლებული იყო თუ არა შესაბამის ვითარებაში (იხ. *Kaya v. Turkey*, 1998 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება, *Reports* 1998-I, 87-ე პუნქტი).

123. სერიოზული მტკიცებები სასტიკი მოპყრობის შესახებ უნდა იყოს დეტალური. ეს ნიშნავს, რომ ხელისუფლება ყოველთვის სერიოზულად უნდა შეეცადოს, დაადგინოს რა მოხდა და არ უნდა დაეყრდნოს ნაუცფათევი და დაუსაბუთებელ დასკვნას, რათა დაასრულოს გამოძიება ან გამოიყენოს თავისი გადაწყვეტილების საფუძვლად (იხ. ზემოთმოსხენიებული გადაწყვეტილება საქმეზე *Assenov and Others v. Bulgaria*, 103-ე პუნქტი et seq.) მან უნდა გადადგას მისთვის ხელმისაწვდომი ყველა გონივრული ნაბიჯი, რათა უზრუნველყოს შემთხვევის შესახებ მტკიცებულების მოპოვება, თვითმხილველის ჩვენებისა და სასამართლოსამედიცინო მტკიცებულების ჩათვლით (იხ. *Tanrikulu v. Turkey* [GC], № 23763/94. ECHR 1999-IV, 104-ე პუნქტი et seq. და *Gül v. Turkey*, no. 22676/93, 89-ე პუნქტი, 2000 წლის 14 დეკემბერი). გამოძიების რაიმე ხარვეზი, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის უნარს, დაადგინოს დაზიანებების მიზეზი ან პასუხისმგებელი პირების ვინაობა, რისკის ქვეშ აყენებს ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილებას.

124. პირველ რიგში სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეჭვს იწვევს პროკურორის, ბ-ნი კატანას დამოუკიდებლობა, რომელმაც აწარმოა გამოძიება. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ის იგივე პროკურორი იყო, ვინც განმცხადებელს ოფიციალურად წარუდგინა სისხლისსამართლებრივი ბრალდება და ვინც მიმართა ბუიუკანის რაიონულ სასამართლოს განმცხადებლისათვის პატიმრობის შეფარდების შესახებ და მისთვის პატიმრობის გახანგრძლივების თაობაზე (იხ. ზემოთმოსხენიებული 33-ე პუნქტი).

125. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ბ-ნი კატანას არ გაუტარებია რაიმე საგამოძიებო ღონისძიება განმცხადებლის ადვოკატისაგან საჩივრის მიღების შემდეგ. ეს აშკარად გამომდინარეობს მისი 2005 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილებიდან, რომელშიც ის აცხადებს, რომ 2005 წლის 31 მაისის საჩივრის გამო-საძიებლად, მას ჰქონდა წარუმატებელი მცდელობა, პირადად გასაუბრებოდა

განმცხადებელს 2005 წლის 25 და 30 მაისს. ეს განმცხადებები დაადასტურა რასკანის რაიონის სასამართლოს მოსამართლემ გეორგ მოროზანმა თავის 2006 წლის 23 თებერვლის გადაწყვეტილებაში, რომლითაც განმცხადებელს გასაჩივრებაზე უარი უთხრა.

126. უფრო მეტიც, 2006 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილებაში არ არის მითითება იმაზე, რომ ბ-მა კატანამ განიხილა განმცხადებლის სამედიცინო საქმე, ან მითითება იმაზე, რომ პროკურორმა თუნდაც მოიხსენია თავის მწვავე ტრავმის დიაგნოზი. არც იმაზეა მითითება, რომ რომელიმე ექიმი დაიკითხა განმცხადებლის სამედიცინო მდგომარეობასთან დაკავშირებით. აშკარაა, რომ ბ-ნი კატანას მიერ გატარებული საგამოძიებო ღონისძიებები მოიცავს მხოლოდ ორ წარუმატებელ მცდელობას, გასაუბრებოდა განმცხადებელს, ამ უკანასკნელის მიერ სასტიკ მოპყრობაზე საჩივრის შეტანამდე. სასამართლოს ხელთ არსებული სამედიცინო დოკუმენტების მიხედვით, განმცხადებელი იმყოფებოდა ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობაში და მას არ შეეძლო საუბარი. სასამართლო განსაკუთრებით განსაცვიფრებლად მიიჩნევს ბ-ნი კატანას დასკვნას, რომ განმცხადებლის მიმართ სასტიკი მოპყრობა ნებისმიერ შემთხვევაში გამართლებულია, რადგან არსებობდა პრეზუმპცია, რომ ის მოისურვებდა, გამოეყენებინა იარაღი მისი დაკავების მომენტში.

127. ასეთ სიტუაციაში სასამართლო ასკვნის, რომ სახელმწიფო ხელისუფლებამ ვერ შეძლო, ჩაეტარებინა შესაფერისი გამოძიება სასტიკი მოპყრობის შესახებ განმცხადებლის მტკიცებებთან დაკავშირებით და რომ, შესაბამისად, ამის გამოც დადგინდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

ა. მხარეთა არგუმენტები

128. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლის შესაბამისობის საკითხთან დაკავშირებით მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მართლაც შეუძლებელი იყო, რომ პირი, რომელსაც ედება ბრალი ისეთი დანაშაული ჩადენაში, რომელიც ითვალისწინებს პატიმრობას 10 წელზე მეტი ვადით, განთავისუფლდეს სასამართლოში საქმის განხილვამდე. თუმცა, განთავისუფლება შესაძლებელი იქნება, თუ საქმის განმხილველი სასამართლო, გადაწყვეტს, შეცვალოს ბრალდებისათვის წაყენებული ბრალი ისეთი დანაშაულით, რომელიც ითვალისწინებს პატიმრობას 10 წელზე ნაკლები ვადით. უფრო მეტიც, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლის შესაბამისად გათავისუფლების გარდა, ასევე არსებობს გირაოთი განთავისუფლების შესაძლებლობა 192-ე მუხლის შესაბამისად ან გათავისუფლება პირადი ან ორგანიზაციის დავედობით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 179-ე, 180-ე და 195-ე მუხლების შესაბამისად.

129. რაც შეეხება განმცხადებლის პატიმრობის შესახებ გადაწყვეტილების დასაბუთებას, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლის პატიმრობა აუცილებელი გახდა, რადგან ის იყო ეჭვმიტანილი ისეთი მნიშვნელოვანი დანაშაულის

ჩადენაში, რაც ითვალისწინებს პატიმრობას 10-დან 25 წლამდე და, რომ ის შეიძლება, მიმალულიყო, გავლენა მოეხდინა მონმეებზე, ხელი შეეშალა ჭეშმარიტების დადგენისათვის ან ხელახლა ჩაედინა დანაშაული. უფრო მეტიც, მისი ჯანმრთელობის პრობლემების გათვალისწინებით, მას შეიძლება უპირატესობა მიენიჭებინა მიმალვას სასჯელის მოხდის რისკთან შედარებით.

130. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლის მიხედვით, მოსამართლე ვალდებული იყო, გაეცა ბრძანება პატიმრობის შესახებ, პატიმრობის მიზეზების არსებობის მიუხედავად, თუ ბრალდებულს წაყენებული ჰქონდა ბრალი ისეთი დანაშაული ჩადენისათვის, რომელიც ითვალისწინებს პატიმრობას 10 წელზე მეტი ვადით და, რომ პატიმრობის მიზეზების რეალური სასამართლო კონტროლი შეუძლებელი იყო. განმცხადებელმა მიუთითა უზენაესი სასამართლოს პლენარული სხდომის განმარტებით განაჩენზე, რომელმაც დაადასტურა მისი პოზიცია.

131. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ეროვნულ სასამართლოებს არ დაუსაბუთებიათ მისი პატიმრობის მიზეზები და თავიანთ გადაწყვეტილებებში მხოლოდ გაიმეორეს პატიმრობის შესახებ სამართლებრივი ნორმების ფორმულირებები. მათ ასევე ვერ შეძლეს, გაეზიარებინათ განმცხადებლის დაცვის მიერ წამოყენებული არგუმენტები.

132. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ პატიმრობის მიზეზებთან დაკავშირებით ამ საქმის გარემოებები იყო იდენტური საქმეებისა *Sarban* (ზემოთციტირებული) და *Becciev v. Moldova*, № 9190/03, 2005 წლის 4 ოქტომბერი, რომლებშიც სასამართლომ დაადგინა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა.

133. უფრო მეტიც, განმცხადებლის პატიმრობა არ იყო აუცილებელი, რადგან მისი პატიმრობის მთელი პერიოდის განმავლობაში ის იმყოფებოდა ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობაში და სანოლიდან ადგომაც კი არ შეეძლო და, მითუმეტეს, ვერ შეძლებდა მიმალვას ან გამოძიებაზე გავლენის მოხდენას.

ბ. სასამართლოს შეფასება

1. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლის შესაბამისობის შესახებ

134. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქმეზე *S.B.C. v. the United Kingdom* (№ 39360/98, 2001 წლის 19 ივნისი), მან დაადგინა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა, რადგან ინგლისის კანონმდებლობა არ უშვებდა მსჯავრდებულთა გარკვეული კატეგორიის მიმართ გირაოს გამოყენების უფლებას. სასამართლომ დაადგინა ამ საქმეზე, რომ კანონმდებელმა თავიდანვე გამოორიცხა რაიმე მოსაზრებით სასამართლო განხილვამდე პირის განთავისუფლების შესაძლებლობა.

135. წინამდებარე საქმე *S.B.C.*-ს მსგავსია იმით, რომ მოლდოვის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლი არ ითვალისწინებს სასამართლო განხილვამდე განთავისუფლების შესაძლებლობას იმ პირების მიმართ, ვისაც ბრალი ედება განზხრახი დანაშაულისათვის, რაც ითვალისწინებს 10 წელზე მეტი ვადით პატიმრობას. ნათელია, რომ წინამდებარე საქმეში განმცხადებელს ბრალი წაყენა ასეთი დანაშაულისათვის.

136. მთავრობის არგუმენტს, რომ ბრალდებულისათვის წაყენებული ბრალი შეიძლება თეორიულად შეიცვალოს უფრო მსუბუქი ბრალდები და, შესაბამისად, უშვებდა განმცხადებლისათვის იმის შესაძლებლობას, რომ განთავისუფლებულიყო სასამართლო პროცესის განმავლობაში, ევროპული სასამართლო ვერ მიიღებს. პირველ რიგში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ასეთი შეცვლა არ შეიძლება მოახდინოს გამომძიებელმა მოსამართლემ, რომელიც გამოსცემს ან ახანგრძლივებს პატიმრობის ბრძანებას, არამედ მხოლოდ საქმის განმხილველმა მოსამართლემ მას შემდეგ, რაც სისხლის სამართლის საქმის მასალები გადაეგზავნება სასამართლოს საქმის არსებითი მხარის განსახილველად (იხ. ზემოთმოხსენიებული 67-ე პუნქტი). მეორე საკითხი, და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, გამომდინარეობს საქმიდან *S.B.C.* არის ის, რომ სასამართლო განხილვის განმავლობაში გათავისუფლების უფლება პრინციპში არ შეიძლება წინასწარ გამორიცხოს კანონმდებელმა.

137. რაც შეეხება მთავრობის არგუმენტს, რომ განმცხადებელს შეეძლო მოეთხოვა განთავისუფლება გირაოს საფუძველზე ან პირადი ან ორგანიზაციის თავთებობით, სასამართლოს მიაჩნია ის ამ საქმისათვის მიუღებლად, რადგან შესაბამისმა ეროვნულმა სამართალწარმოებამ მიუთითა მხოლოდ სასამართლო პროცესის განმავლობაში განთავისუფლებაზე.

138. შესაბამისად, სასამართლო ასკვნის, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი იმით, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 191-ე მუხლის მიხედვით, შეუძლებელი იყო განმცხადებლის განთავისუფლება სასამართლო პროცესის განმავლობაში.

2. განმცხადებლის პატიმრობის საკმარისი მიზეზების არარსებობის შესახებ

139. სასამართლო იხსენიებს, რომ მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის მეორე ნაწილის მიხედვით, პირი, რომელიც ბრალდებულია დანაშაულის ჩადენაში, ყოველთვის უნდა განთავისუფლდეს სასამართლო განხილვის განმავლობაში, თუ სახელმწიფომ ვერ დაამტკიცა, რომ არსებობს „მნიშვნელოვანი და საკმარისი“ მიზეზები, რომ გამართლდეს მისი პატიმრობაში დატოვება (*Yağci and Sargin v. Turkey*, 1995 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, Series A № 319-A, 52-ე პუნქტი).

140. უფრო მეტიც, ეროვნულმა სასამართლოებმა „უნდა განიხილონ ყველა ფაქტი, რომელიც საჯარო ინტერესის ჭეშმარიტი მოთხოვნის არსებობას ემხრობა ან ეწინააღმდეგება და რომლის არსებობა, უდანაშაულობის პრეზუმციის პრინციპის გათვალისწინებით, ამართლებს, პიროვნული თავისუფლების პატივისცემის წესისაგან გადახვევას და ადგენს მათ თავიანთ გადაწყვეტილებებში განთავისუფლების შესახებ მიმართვებთან დაკავშირებით“ (*Letellier v. France*, 1991 წლის 26 ივნისის გადაწყვეტილება, Series A № 207, 35-ე პუნქტი).

141. გონივრული ეჭვის ურყეობა, რომ დაკავებულმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული, არის მისი პატიმრობაში დატოვების კანონიერების *sine qua non* პირობა, მაგრამ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ ის აღარ არის საკმარისი. ასეთ შემთხვევებში, სასამართლომ უნდა დაადგინოს, კიდევ ამართლებს თუ არა თავისუფლების აღკვეთას სასამართლო ორგანოების მიერ გამოყენებული სხვა საფუძვლები. როდესაც ასეთი საფუძვლები არის „მნიშვნელოვანი“ და „საკმარისი“, სასამართლომ ასევე უნდა ნათელჰყოს, კომპეტენტურმა ეროვნულმა ხელისუფლებამ გამოამყვანა თუ არა „განსაკუთრებული გულმოდგინება“ სამარ-

თაღნარმობის წარმართვაში (იხ. *Labita v. Italy*, [GC], № 26772/95, 152-ე-153-ე პუნქტები, ECHR 2000-IV).

142. მაშინ, როდესაც კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი „მოსამართლეს, რომელიც პატიმრობასთან დაკავშირებულ საჩივარს იხილავს, არ აკისრებს ვალდებულებას, იმსჯელოს განმცხადებლის შეპასუხებაში მოხსენიებული თითოეული არგუმენტის შესახებ, მისი გარანტიები იქნება აზრს მოკლებული, თუ მოსამართლეს, რომელიც ეყრდნობა შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობას და პრაქტიკას, შეუძლია ჩათვალოს ის უმნიშვნელოდ, ან იგნორირება მოახდინოს იმ კონკრეტული ფაქტებისა, რომლებსაც დაკავებული ეყრდნობა და შეუძლია თავისუფლების აღკვეთის „კანონიერებისათვის“ მნიშვნელოვანი პირობების არსებობა ეჭვის ქვეშ დააყენოს, კონვენციის გაგებით.“ (*Nikolova v. Bulgaria* [GC], № 31195/96, 61-ე პუნქტი, ECHR 1999-II). ამ კონტექსტში „არგუმენტები, რომლებიც ემხრობა ან ეწინააღმდეგა გათავისუფლება არ უნდა იყო „ზოგადი და აბსტრაქტული““ (*Smirnova v. Russia*, nos. 46133/99 და 48183/99, 63-ე პუნქტი, ECHR 2003-IX (ამონარიდები), *Sarban v. Moldova*, ზემოთციტირებული, 99-ე პუნქტი).

143. წინამდებარე საქმეში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ როგორც პირველი ინსტანციის, ისე სააპელაციო სასამართლო, განმცხადებლის პატიმრობის შესახებ ბრძანების მიღებისას და მისი გახანგრძლივებისას, დაეყრდნო შესაბამის კანონმდებლობას, მაგრამ არ მიუთითეს მტკიცებულებების დასაბუთებულად მიჩნევის მიზეზები, რატომ შეეძლო განმცხადებელს ხელი შეეშალა სამართალწარმოებისათვის, მიმალვოდა ან ხელახლა ჩაედინა დანაშაული. მათ არც იმის მცდელობა ჰქონდათ, რომ ეარყვათ განმცხადებლის დაცვის მხარის არგუმენტები. ამდენად, ამ საქმის გარემოებები მსგავსია *Becciev v. Moldova*, 61-ე-62-ე და *Sarban*, მე-100-101-ე, ზემოთციტირებული საქმეების გარემოებებისა, რომლებშიც ამ სასამართლომ დაადგინა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევები იმის გამო, რომ სასამართლომ განმცხადებელთა პატიმრობა არასაკმარისად დასაბუთა. ვინაიდან მთავრობას არ წარმოუდგენია მიზეზები, რომლებიც ამ საქმეს განასხვავებდა ზემოაღნიშნული საქმეებისაგან, სასამართლო თვლის, რომ იგივე მიდგომა უნდა არსებობს ამ საქმეში.

144. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო თვლის, რომ ბუიუკანის რაიონული სასამართლოსა და ჩიშინაუს სააპელაციო სასამართლოს მიერ თავიანთ გადაწყვეტილებებში მოშველიებული მიზეზები განმცხადებლის პატიმრობასა და მისი გახანგრძლივებასთან დაკავშირებით არ იყო „მნიშვნელოვანი და საკმარისი“.

145. შესაბამისად, დადგინდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა.

IV. მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

ა. მხარეთა არგუმენტები

146. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მას შემდეგ რაც განმცხადებლის საქმის მასალები წარედგინა საქმის განმხილველ სასამართლოს 2005 წლის 23 ივლისს, სასამართლოს უნდა განეხილა განმცხადებლის პატიმრობასთან დაკავშირებული

ნებისმიერი მოთხოვნა, რომელიც ეფუძნებოდა პატიმრობის მარეგულირებელი კანონმდებლობის მკაფიო დებულებებს, კერძოდ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 186(2)-ე და (8), 329(1)-ე, 351(7)-ე და 324(1)-ე და (4) მუხლებს (იხ. ზემოთმხსენიებული 65-ე პუნქტი). ზემოაღნიშნული და ის ფაქტი, რომ განმცხადებლის პატიმრობის შესახებ ბრძანება მიიღო გამოძიებელმა მოსამართლემ და არა პროკურორმა, განასხვავებს ამ საქმეს *Baranowski*-საგან (ზემოთიციტირებული). საქმის განმხილველ სასამართლოს პირდაპირ აქვს დადგენილი 10-დღიანი ვადის შეზღუდვა, რომ დაადგინოს წინასწარი მოსმენის თარიღი (სსსკ-ის 345-ე მუხლი) და მან ჩაატარა ასეთი მოსმენა 2005 წლის 3 აგვისტოს. ამ საქმის შინაარსიდან ყველასათვის ნათელი იყო, რომ განმცხადებელი უნდა დარჩენილიყო პატიმრობაში. ამასთან ერთად, განმცხადებელს შეეძლო ნებისმიერ დროს მოეთხოვა მისი განთავისუფლება, თუ ის ჩათვლიდა თავის პატიმრობას უკანონო.

147. განმცხადებელი ამტკიცებს, *inter alia*, რომ 2005 წლის 23 ივლისიდან 23 დეკემბრამდე ის უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში, რადგან ამ პერიოდთან დაკავშირებით მოსამართლეს არ გაუცია ბრძანება პატიმრობის შესახებ. მან მიუთითა კონსტიტუციის 25-ე მუხლზე, რომლის მიხედვით პირები შეიძლება დაკავებული იყვნენ მხოლოდ მოსამართლის მიერ გაცემული ბრძანების საფუძველზე მაქსიმუმ 30 დღის განმავლობაში და ამტკიცებდა, რომ წინამდებარე საქმეში არსებული მდგომარეობა მსგავსია *Baranowski*-ის საქმის მდგომარეობისა.

ბ. სასამართლოს შეფასება

148. სასამართლო ადასტურებს, რომ ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით პატიმრობის „კანონიერება“ მთავარი, მაგრამ ყოველთვის არ არის გადამწყვეტი ელემენტი. ამასთან ერთად სასამართლო უნდა დარწმუნდეს, რომ ამ პერიოდის განმავლობაში პატიმრობა შეესაბამება მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტს, რომელიც მიზანია პირებისათვის უკანონო გზით თავისუფლების აღკვეთის თავიდან აცილება. სასამართლომ უნდა ნათელჰყოს, შეესაბამება თუ არა თავად შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა კონვენციას, მასში პირდაპირ თუ არაპირდაპირ დადგენილი ზოგად პრინციპების ჩათვლით (*Baranowski*, ზემოთიციტირებული, 51-ე პუნქტი).

149. ამ უკანასკნელ საკითხთან დაკავშირებით სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ როდესაც საქმე ეხება თავისუფლების აღკვეთას, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ დაკმაყოფილდეს სამართლებრივი სიცხადის ზოგადი პრინციპი. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით თავისუფლების აღკვეთის პირობები მკაფიოდ იყოს ჩამოყალიბებული და, რომ თავად კანონმდებლობა იყოს განჭვრეტადი თავის გამოყენებაში ისე, რომ მან დააკმაყოფილოს კონვენციით განმტკიცებული „კანონიერების“ მოთხოვნა – მოთხოვნა, რომელიც ითვალისწინებს, რომ შესაბამისი კანონმდებლობა იყოს საკმარისად ზუსტი, რომ პირს მისცეს შესაძლებლობა, თუ ამის საჭიროება არის, შესაბამისი კონსულტაციით, გარემოებებისათვის გონივრულ ფარგლებში განჭვრიტოს იმ მოქმედების შედეგები, რომლებიც მან შეიძლება გამოიწვიოს (იხ. *Steel and Others v. the United Kingdom*, 1998 წლის 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება, Reports 1998-VII, 54-ე პუნქტი).

150. წინამდებარე საქმეში სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2005 წლის 23 ივლი-

სის შემდეგ ეროვნულ სასამართლოს არ გაუცია ბრძანება პატიმრობის შესახებ, რომელიც ჩაითვლებოდა განმცხადებლის პატიმრობის ან მისი გახანგრძლივების საფუძველად.

151. მთავრობა იშველიებს სისხლის სამართლის კოდექსის რამდენიმე მუხლს, რომელიც მისი აზრით შეადგენს განმცხადებლის პატიმრობის სამართლებრივ საფუძველს 2005 წლის 23 ივლისს პატიმრობის შესახებ ბრძანების მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ (იხ. ზემოთმოხსენიებული 146-ე პუნქტი).

152. ამ მუხლების ანალიზის შედეგად, სასამართლო აღნიშნავს, რომ არცერთი მათგანი არ ითვალისწინებს განმცხადებლის პატიმრობას, პატიმრობის შესახებ ბრძანების გარეშე. უფრო მეტიც, იმის გათვალისწინებითაც კი, რომ მთავრობის მიერ მოშველიებული ერთ-ერთი დებულება რომც ადგენდეს ასეთ პატიმრობას, ეს დაარღვევდა კონსტიტუციის 25-ე პუნქტს, რომელიც მკაფიოდ განსაზღვრავს, რომ პატიმრობა შესაძლებელია მხოლოდ ბრძანების საფუძველზე და, რომ ის არ შეიძლება იყოს 30 დღეზე მეტი დროით. ეს დადასტურებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 177-ე მუხლის დებულებებით (იხ. ზემოთმოხსენიებული 65-ე პუნქტი), რომელიც იმეორებს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის დებულებებს იმასთან დაკავშირებით, რომ პატიმრობა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ სასამართლოს ბრძანების საფუძველზე.

153. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარეობს, რომ განმცხადებლის პატიმრობა 2005 წლის 23 ივლისს პატიმრობის შესახებ ბრძანების ვადის გასვლის შემდეგ არ იყო იურიდიულ საფუძველზე დაფუძნებული.

154. შესაბამისად, ამ თვალსაზრისითაც დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

V. კონვენციის 34-ე პუნქტის სავარაუდო შეუსრულებლობა

ა. მხარეთა არგუმენტები

155. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ხელისუფლების უარი ნება მიეცათ, რომ ადვოკატებს და კერძო ექიმს მოენახულებინათ ის და ენახათ სამედიცინო საქმე, შეადგენს ევროპული სასამართლოსათვის მიმართვის ხელის შეშლას. ის ამტკიცებდა, რომ დამოუკიდებელი ექიმის მონახულება საჭირო იყო, რათა დაედგინათ 2005 წლის 20 მაისის შემდეგ მისი მდგომარეობის მიზეზი, მისი ამჟამინდელი მდგომარეობა და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში აღმოჩენილი სამედიცინო მომსახურების ხარისხი. ასეთი დასკვნა ასევე სასარგებლო იქნებოდა მისი სამომავლო მკურნალობის დაახლოვებითი ხარჯების შესაფასებლად, მსგავსი ფორმით, როგორც ეს შეფასდა საქმეში *Mikheyev v. Russia*, № 77617/01, 2006 წლის 26 მაისი.

156. მთავრობა ამტკიცებს, რომ განმცხადებლის ადვოკატებს არ მიუმართავთ ფსიქიატრიული საავადმყოფოსათვის არცერთი თხოვნით ინფორმაციის მიღების შესახებ განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და მისთვის აღმოჩენილი სამედიცინო დახმარების თაობაზე. რაც შეეხება კერძო ექიმის მიერ შემოწმებას მთავრობა კიდევ ერთხელ აცხადებს, რომ განმცხადებელს

აღმოჩენილია ყველა აუცილებელი სამედიცინო მომსახურება ფსიქიატრიული საავადმყოფოს ექიმების მიერ. მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე კომენტარი საჩივრის არსებით მხარესთან დაკავშირებით, რაც განმცხადებელმა გააკეთა პირველად თავის 2006 წლის 31 მარტით დათარიღებულ კომენტარებში. მთავრობამ მხოლოდ ზოგადი კომენტარები გააკეთა სამართალიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით, რომ არ დარღვეულა კონვენციის 34-ე მუხლი.

ბ. სასამართლოს შეფასება

157. სასამართლო იხსენიებს, რომ კონვენციის 34-ე მუხლი აკისრებს ხელშემკვრელ სახელმწიფოს ვალდებულებას, ხელი არ შეუშალოს ინდივიდუალური განაცხადის უფლების განხორციელებას. ეს ვალდებულება, რომ ხელი არ შეუშალოს ინდივიდუალური განაცხადის უფლების ეფექტიან განხორციელებას, კრძალავს ისეთ ჩარევას, რაც ინდივიდის უფლებას ხელს შეუშლის, რომ თავისი საჩივარი ეფექტიანად წარადგინოს ევროპულ სასამართლოში და მან განიხილოს ის (იხ. სხვა საქმეებთან ერთად და *mutatis mutandis, Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წლის 16 სექტემბერი, Reports 1996-IV, გვ. 1219, 105-ე პუნქტი; *Kurt v. Turkey*, 1998 წლის 25 მაისი, Reports 1998-III, გვ. 1191, 159-ე პუნქტი; *Tanrikulu v. Turkey* [GC], № 23763/94, ECHR 1999-IV; *Sarli v. Turkey*, № 24490/94, 85-ე-86-ე პუნქტები, 2001 წლის 22 მაისი; და *Orhan v. Turkey*, № 25656/94, 2002 წლის 18 ივნისი).

158. წინამდებარე საქმეში სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამ თავის მიხედვით განმცხადებლის საჩივრის არსი ის არის, რომ ადვოკატებს სურდათ, რომ დამოუკიდებელ წყაროს დაედგინა განმცხადებლის სამედიცინო მდგომარეობა, საკუთრივ, კერძო ექიმს. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის ადვოკატებმა პირდაპირ შეატყობინეს სახელმწიფო ორგანოებს, რომ მათთვის და ექიმისათვის განმცხადებლის მონაწილეობა და სამედიცინო საქმის გაცნობა საჭირო იყო ევროპული სასამართლოს წინაშე პოზიციის დასაცავად (იხ. ზემოთ-მოსხენიებული მე-60 და 61-ე პუნქტები). სასამართლოს აზრით, ეს თხოვნა გონივრული იყო და არ ჩანს, რომ მასზე უარის თქმა იყო რაიმე საზოგადოებრივი ინტერესით განპირობებული. უფრო მეტიც, სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის ადვოკატებმა ვერ შეძლეს, წარმოედგინათ თავიანთი კომენტარები მატერიალური ზიანის შესახებ, რადგან მათ არ ჰქონდათ განმცხადებლის მონახულებისა და სამედიცინო საქმის გაცნობის შესაძლებლობა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ეს შეადგენს ინდივიდუალური სარჩელის შეტანის უფლების შეზღუდვას, რაც უნდა ჩაითვალოს მოპასუხე მთავრობის მხრიდან კონვენციის 34-ე მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულების შეუსრულებლობად. შესაბამისად, დაირღვა ეს დებულება.

159. სასამართლომ უკვე გამოხატა თავისი სერიოზული შეშფოთება მე-3 მუხლის კონტექსტში იმასთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებლის ადვოკატებმა და ექიმებმა ვერ შეძლეს მისი მონახულება. ის მიიჩნევს, რომ განგრძობადი უარი მონახულებაზე შეადგეს მე-3 მუხლის განსაკუთრებულ დარღვევას და ხაზს უსვამს სასწრაფო აუცილებლობას, რომ მოპასუხე მთავრობამ უზრუნველყოს განმცხადებლის ადვოკატებისა და ექიმების დაუყოვნებლივი და შეუზღუდავი მონახულება და მისი სამედიცინო საქმის გაცნობა.

VI. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

160. კონვენციის 41-ე მუხლი ადგენს:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. მატერიალური ზიანი

161. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ ვინაიდან მის ადვოკატებს და დამოუკიდებელ ექიმს არ მიეცათ ნება, მოენახულებინათ ის და გაცნობოდნენ მის სამედიცინო საქმეს, მას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, წარედგინა რაიმე კომენტარი კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევიდან გამომდინარე მისი სამომავლო სამედიცინო მომსახურების ხარჯების შესახებ. შესაბამისად, განმცხადებელმა თხოვა სასამართლოს, გადადოს ამ საკითხის განხილვა და თავის გადაწყვეტილებაში მიუთითოს მოპასუხე სახელმწიფოს, რომ მის ადვოკატებს და დამოუკიდებელ ექიმს შეუზღუდავად უნდა ჰქონდეთ მისი მონახულებისა და სამედიცინო საქმის გაცნობის საშუალება.

162. მთავრობა ადასტურებს თავის პოზიციას, რომ არ დარღვეულა მე-3 მუხლი და, რომ, შესაბამისად, მატერიალური ზიანის საკითხი არ წარმოიშობა.

163. სასამართლო მიიჩნევს, რომ 41-ე მუხლის გამოყენების საკითხი მატერიალურ ზიანთან დაკავშირებით არ არის მზად გადაწყვეტილებისათვის. შესაბამისად, მისი განხილვა უნდა შეჩერდეს და განისაზღვროს დამატებითი პროცედურები მოლდოვას მთავრობასა და განმცხადებელს შორის შეთანხმების მიღწევის შესაძლებლობის გათვალისწინებით.

ბ. არამატერიალური ზიანი

164. განმცხადებელი მოითხოვდა 75,000 ევროს არამატერიალური ზიანისათვის. ის ამტკიცებდა, რომ ის განიცდიდა განსაკუთრებით მძაფრ გონებრივ ტკივილს. ის ადასტურებდა თავის მტკიცებას სასტიკი მოპყრობით, მისი ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობით, სამედიცინო მომსახურების არარსებობით, არასაკმარისი კვებით, რომლის გამოც მან დაკარგა 35 კილოგრამი 99 დღეში, სასტიკი მოპყრობის შესახებ მისი საჩივრის გამოუძიებლობით, მისთვის თავისუფლების უკანონო აღკვეთით და ევროპული სასამართლოსათვის მიმართვისათვის ხელის შეშლით.

165. მთავრობა არ დაეთანხმა განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილი თანხის ოდენობას და ამტკიცებდა, რომ მან ვერ წარმოადგინა შესაბამისი მაგალითები პრეცედენტული სამართლიდან თავისი მოთხოვნის დასასაბუთებლად. მან თხოვა სასამართლოს, რომ უარი ეთქვა განმცხადებლის სამართლიანი დაკმაყოფილების მოთხოვნაზე არამატერიალურ ზიანთან დაკავშირებით.

166. სასამართლო უთითებს იმ მრავალრიცხოვან და განსაკუთრებით სასტიკ დარღვევებზე, რომლებიც მოხდა განმცხადებლის მიმართ. მის მიმართ სასტიკი მოპყრობა და მისი მომდევნო დაპატიმრება ციხის საავადმყოფოში მნიშვნელოვნად დაამძინა ხელისუფლების მიერ სასტიკი მოპყრობის შესახებ მტკიცებების გამოუძიებლობამ და ევროპული სასამართლოსათვის განმცხადებლის მიმართვისათვის ხელის შეშლამ. განმცხადებელს ასევე უკანონოდ აღეკვეთა თავისუფლება ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მას შემდეგ, რაც ის დაპატიმრებული იყო სამი თვის განმავლობაში რაიმე მიზეზის გარეშე. სამართლიანობის საფუძველზე შეფასებისას, სასამართლო ანიჭებს 40,000 EUR, რასაც ემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც ამ თანხას შეიძლება დაეკისროს.

ბ. ხარჯები

167. განმცხადებლის ადვოკატები მოითხოვენ 139.8 EUR საფოსტო ხარჯებისათვის და 6,683.25 EUR წარმომადგენლობითი ხარჯებისათვის.

168. რაც შეეხება საფოსტო ხარჯებს, მათ გაუგზავნეს სასამართლოს DHL-ის ქვითრების ასლები, რაც ადასტურებს 139.8 EUR გადახდას. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ ვინაიდან ეს საქმე განსაკუთრებული იყო სასამართლოს რეგლამენტის 41-ე მუხლის მიხედვით, სწრაფი ფოსტის გამოყენება გამართლებული იყო.

169. რაც შეეხება წარმომადგენლობით ხარჯებს, ადვოკატებმა გაუგზავნეს სასამართლოს საბანკო ანგარიშების ასლები, რომლებიც ადასტურებს მთლიანი თანხის 6,683.25 EUR მათთვის გადახდას განმცხადებლის მეუღლის მიერ.

170. მათ ასევე წარუდგინეს სასამართლოს მათსა და განმცხადებლის მეუღლეს შორის დადებული კონტრაქტის ასლი, რომლის მიხედვით თითოეული ადვოკატის საათობრივი ანაზღაურება შეადგენდა 75 EUR. კონტრაქტს მათ თან დაურთეს საქმეზე დახარჯული დროის შესახებ დეტალური ანგარიში, რომლის მიხედვით ბ-ნ ნაგაცევიშიმ დახარჯა 25 საათი ამ საქმეზე, ხოლო ბ-მა გრიბინცამ დახარჯა 64.11 საათი. საქმეზე დახარჯული დროის შესახებ დეტალური ანგარიში არ შეიცავდა იმ დროს, რომელიც დაიხარჯა განაცხადზე მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებით, რაზეც განმცხადებელმა მოგვიანებით მოხსნა თავისი საჩივარი.

171. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მათ მიერ საქმეზე დახარჯული დრო არ არის მეტისმეტი და გამართლებული იყო მისი კომპლექსურობით და დეტალების სიმრავლით. საქმის მასალა შეიცავს დაახლოებით 800 გვერდს. დახარჯული დრო ასევე იმით გამართლებული იყო განმეორებითი მცდელობებით, რომ გაცნობოდნენ სამედცინო საქმეს და იმ ფაქტით, რომ სასამართლოსთან თითქმის ყველა კორესპონდენცია წარმოებული იყო უცხო ენაზე.

172. რაც შეეხება საათობრივ ანაზღაურებას 75 EUR ოდენობით, განმცხადებლის ადვოკატები ამტკიცებენ, რომ ის ხვდება მოლდოვის ადვოკატთა ასოციაციის მიერ რეკომენდებული ანაზღაურების ოდენობის ფარგლებში, რაც იყო 40-150 EUR. მათ წარადგინეს დოკუმენტის ასლი ადვოკატთა ასოციაციის მიერ რეკომენდებული ანაზღაურების შესახებ, რომელიც მიღებულია 2005 წლის 29 დეკემბერს.

173. უფრო მეტიც, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ საათობრივი ანაზღაურება 75 EUR ოდენობით გონივრული იყო მათი გამოცდილებიდან და იმ საქმეებიდან გამომდინარე, რომლებიც მანამდე იყო მოგებული ევროპულ სასამართლოში. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციის „ადვოკატები ადამიანის უფლებებისათვის“ არამომგებიანი სტატუსი არ აბრკოლებს, რომ მათ მიიღონ ანაზღაურება თავიანთი კლიენტებისაგან. ამ თვალსაზრისით, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მათი ორგანიზაციების მიერ მიღებული გრანტი არ არის საკმარისი მათი ოფისის შენახვის ხარჯების დასაფარადაც კი. მათ ასევე მიუთითეს ჩიშინაუში ცხოვრების სიძვირეზე და მოიყვანეს საცხოვრებლისა და სანავის ფასების მაგალითები.

174. მთავრობას სადავოდ არ გაუხდია საფოსტო ხარჯებისათვის მოთხოვნილი ხარჯები. თუმცა, ის არ დაეთანხმა წარმომადგენლობისათვის მოთხოვნილი თანხის ოდენობას და მიიჩნია ის მეტისმეტი და არარეალური ქვეყანაში ეკონომიკური მდგომარეობისა და საშუალო ყოველთვიური ხელფასის გათვალისწინებით. საქმის სირთულის აღიარების მიუხედავად, მთავრობა სადავოდ ხდის საათების იმ რაოდენობას, რაც დახარჯეს განმცხადებლის ადვოკატებმა და საათობრივი ანაზღაურება, რომელიც მათ ჰქონდათ დაწესებული. მან ასევე მიუთითა ორგანიზაციის „ადვოკატები ადამიანის უფლებებისათვის“ არამომგებიანი სტატუსზე და იმ ფაქტზე, რომ ბ-ნი ნაგაცევიში ასევე იყო ადვოკატი, და, შესაბამისად, მას ჰქონდა შემოსავლის სხვა წყაროები, გარდა კლიენტების ევროპულ სასამართლოში წარმომადგენლობისა.

175. სასამართლო იხსენიებს, რომ იმისათვის, რომ ხარჯები მოიცვას კონვენციის 41-ე მუხლის საფუძველზე გაცემულმა კომპენსაციამ, უნდა დადგინდეს, რომ ისინი ფაქტობრივი და აუცილებელი იყო და მათი ოდენობა გონივრულია (იხ, მაგალითად, *Amihalachioaie v. Moldova*, № 60115/00, 47-ე პუნქტი, ECHR 2004-...).

176. ამ საქმეში ყურადღება უნდა გამახვილდეს წარმოდგენილ პუნქტობრივ სიაზე, საქმის სირთულეზე და ადვოკატების მნიშვნელოვან წვლილზე. სასამართლო თვლის, რომ მოთხოვნილი ხარჯები ფაქტობრივია, მათი განევა აუცილებელი იყო და მათი რაოდენობა გონივრულია. შესაბამისად, ის მთლიანად აკმაყოფილებს მოთხოვნას ამ თანხის შესახებ.

დ. საპროცენტო განაკვეთი

177. სასამართლო თვლის, რომ საპროცენტო განაკვეთი უნდა განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის საშუალო განაკვეთის ოდენობით, პლიუს სამი პროცენტი.

აღის საფუძველზე სასამართლო ერთსულოვნად

1. აცხადებს განაცხადს დასაშვებად;
2. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, რადგან განმცხადებელი დაექვემდებარა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას 2005 წლის 20 მაისს;
3. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, 2005 წლის 20 მაისიდან 2005 წლის 20 სექტემბრამდე შესაფერისი სამედიცინო მომსახურების არარსებობის გამო;
4. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი პოლიციის მიერ სასტიკ მოპყრობასთან დაკავშირებით განმცხადებლის საჩივარზე ეფექტიანი გამოძიების ჩაუტარებლობის გამო;
5. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი 2005 წლის 23 ივლისიდან 2005 წლის 23 დეკემბრამდე იურიდიული საფუძვლის გარეშე განმცხადებლის პატიმრობის გამო;
6. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი 2005 წლის 23 მაისიდან 23 ივლისამდე განმცხადებლის პატიმრობისათვის არასაკმარისი მიზეზების გამო;
7. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი იმით, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლის საფუძველზე შეუძლებელი იყო განმცხადებლის განთავისუფლება სასამართლო განხილვის განმავლობაში;
8. ადგენს, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ შეასრულა თავისი ვალდებულება კონვენციის 34-ე მუხლის მიხედვით;
9. ადგენს,
 - (ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებლის ადვოკატები და ექიმები უნდა უზრუნველყოს განმცხადებლის დაუყოვნებლივი და შეუზღუდავი მონახულებისა და სამედიცინო საქმის გაცნობის უფლებით;
 - (ბ) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ უნდა გადაუხადოს განმცხადებელს კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან სამი თვის განმავლობაში 40,000 (ორმოცი ათასი ევრო) EUR არამატერიალური ზიანისათვის და 6,823 (ექვსი ათას რვაასოცდასამი) EUR მატერიალური ზიანისათვის იმ ხარჯებისათვის, რომელიც უნდა გაიცეს ეროვნულ ვალუტაში, გაცემის დღეს არსებული კურსის მიხედვით, რასაც ემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც ამ თანხას შეიძლება დაეკისროს;

(გ) რომ ზემოხსენებული სამი თვის გასვლის შემდეგ უნდა იყოს გადახდილი საპროცენტო განაკვეთი, რომელიც განისაზღვრება ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის საშუალო განაკვეთის ოდენობით, პლიუს სამი პროცენტი.

10. ადგენს, რომ 41-ე მუხლის გამოყენების საკითხი მატერიალურ ზიანთან დაკავშირებით არ არის მზად გადაწყვეტილებისათვის;

შესაბამისად:

- (ა) იტოვებს უფლებას, დაუბრუნდეს ამ საკითხს;
- (ბ) მიმართავს თხოვნით მოლდოვის მთავრობასა და მოსარჩელეს, რომ უახლოესი სამი თვის განმავლობაში წარმოადგინონ თავიანთი წერილობითი კომენტარები ამ საკითხზე და, კერძოდ, შეატყობინონ სასამართლოს მათ შორის რაიმე შეთანხმების მიღწევის შესახებ;
- (გ) იტოვებს უფლებას განსაზღვროს დამატებითი პროცედურა და ამ უფლების დელეგირებას ახდენს პალატის თავმჯდომარის სასარგებლოდ, რომელიც დაადგენს იმავს, საჭიროების შემთხვევაში.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და წერილობით გაცხადებულია 2006 წლის 11 ივლისს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე წესის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

თ.ლ. ერლი
რეგისტრატორი

ნიკოლას ბრატცა
პრეზიდენტი

გომენი თურქეთის წინააღმდეგ

Göçmen v. Turkey

მეორე სექცია

საქმე გორჩენი თურქეთის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 72000/01)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 17 ოქტომბერი

კანონიერ ძალაში შედის

07/01/2007

ეს გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შევა კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული პირობების თანახმად. მასში შესაძლოა, შევიდეს რედაქციული ხასიათის შესწორებანი.

**საქმეზე „გოჩმენი თურქეთის წინააღმდეგ“,
(*Göçmen v. Turkey*)**

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ (მეორე სექცია),
შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჟ.პ. კოსტა – თავმჯდომარე

ბ-ნი ა.ბ. ბაკა

ბ-ნი რ. ტურმენი

ბ-ნი მ. უგრეხელიძე

ქ-ნი ე. ფურა-სანდსრომი

ქ-ნი დ. ჯოსიენე

ბ-ნი დ. პოპოვიჩი – მოსამართლეები

და ქ-ნი ს. დოლე, – სექციის რეგისტრატორი,

იმსჯელა განმარტოებით 2006 წლის 26 სექტემბერს და

ამავე დღეს მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს თურქეთის მოქალაქე, ბ-ნი საბაჰატინ გოჩმანის (შემდგომში–„განმცხადებელი“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში–„კონვენცია“) 34-ე მუხლის თანახმად, 2000 წლის 24 მაისს თურქეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№ 72000/01).

2. მოსარჩელე, რომელსაც დაენიშნა იურიდიული დახმარება, წარმოდგენილია მისი ინტერესების დამცველი ბ-ნი მ. აიზიტის მიერ, იგი ადვოკატია დიარბაქირში. თურქეთის მთავრობას (შემდგომში „მთავრობა“) არ დაუნიშნავს თავისი ინტერესების დამცველი სასამართლოში საქმის განხილვის პერიოდში.

3. 2005 წლის 5 აპრილს სასამართლომ (მეორე განყოფილება) ნაწილობრივ არ დააკმაყოფილა სარჩელის არსებითად განხილვის შესახებ თხოვნა და გადაწყვიტა, კონვენციის მე-3, მე-6 და მე-13 მუხლებით გათვალისწინებულ უფლებადარღვევათა შესახებ ინფორმაცია მიეწოდებინა მთავრობისათვის. 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ სარჩელის დასაშვებადობა და საქმის საფუძვლიანობა ერთად განიხილებოდა.

ფაქტობრივი მხარა

I. საქმესთან დაკავშირებული ბარემოქებები

4. მოსარჩელე დაიბადა 1966 წელს და იგი ამჟამად სასჯელს იხდის ბურსის ციხეში.

5. 1992 წლის 29 დეკემბერს, დაახლოებით 20 საათსა და 45 წუთზე, როცა იგი ა.ი.-სთან ერთად იმყოფებოდა, პოლიციამ დააკავა და სტამბოლის უშიშროების დეპარტამენტის ტერორიზმთან ბრძოლის განყოფილების წინასწარი დაკავების საკანში მოათავსა. მას ბრალად ედებოდა უკანონო ორგანიზაციის, კერძოდ კი ქლპ-ის (PKK) წევრობა.

6. 1993 წლის 2 იანვარს მოსარჩელის ბინაში, მისივე თანდასწრებით, ჩატარდა ჩხრეკა. ბინიდან ამოიღეს: 7,65 მმ კალიბრიანი იარაღი, ხელნაწერები, რომლებიც უკანონო ორგანიზაციის დოკუმენტებად იქნა მიჩნეული, ასევე პროპაგანდისტული შინაარსის ვიდეოკასეტები.

7. 1993 წლის 5 იანვარს გრაფოლოგიური ექსპერტიზის პასუხით დადგინდა, რომ მოსარჩელის ხელწერა ემთხვეოდა მის სახლში ნაპოვნი ზოგიერთი დოკუმენტის ნაწერს.

8. 1993 წლის 7 იანვარს უშიშროების დეპარტამენტის განყოფილებაში მიცემულ ჩვენებაში, ა. ი.-მ აღიარა და მოინანია მოსარჩელესთან ერთად კანონსაწინააღმდეგო ქმედებებში მონაწილეობა. მან თავის ჩვენებაში დააზუსტა, რომ ეს

უკანასკნელი ზემოთ ხსენებული ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ორგანოს წევრი იყო და ამ ორგანიზაციის სახელით ფულის შეგროვების კამპანიას ეწეოდა. მან ასევე დასძინა, რომ 7,65 მმ კალიბრიანი იარაღი და პროპაგანდისტული ხასიათის ვიდეოკასეტები მოსარჩელის სახლში ინახებოდა.

9. 1993 წლის 8 იანვარს უშიშროების დეპარტამენტის განყოფილებაში მიცემულ ჩვენებაში მოსარჩელემ აღიარა PKK-ის წევრობა და კანონსაწინააღმდეგო საქმიანობაში მონაწილეობა. კერძოდ, მან აღიარა, რომ ინახავდა იარაღს, აგროვებდა ფულს და პროპაგანდას ეწეოდა ამ ორგანიზაციის სახელით.

10. 1993 წლის 12 იანვარს მოსარჩელე დაკითხა სტამბოლის უშიშროების დეპარტამენტის პროკურორმა. მან ნაწილობრივ დაადასტურა ადრე უშიშროების განყოფილებაში მიცემული პირველი ჩვენება და განმარტა, რომ ვიდეოკასეტები და იარაღი მასთან სახლში მიიტანა ვინმე, მეტსახელად „გოზლუქმა“. მან ასევე განაცხადა, რომ ორგანიზაციის წევრი არ იყო, მაგრამ გარკვეული კავშირი მასთან ჰქონდა.

11. ამავე დღეს პროკურორმა დანიშნა სამედიცინო შემოწმება თხუთმეტი ექვმიტანილისათვის, მათ შორის მოსარჩელისათვის. სამედიცინო ექსპერტი იმავე დღეს მომზადებულ დასკვნაში მიუთითებს, რომ დათვალიერების შედეგად ექვმიტანილებს სხეულზე ძალადობის არავითარი კვალი არ აღენიშნებოდათ.

12. 1993 წლის 12 იანვარსვე მოსარჩელე წარდგა სახელმწიფო უშიშროების მოსამართლის წინაშე, რომელმაც მას თავისუფლების დროებით აღკვეთა მიუსაჯა. მოსამართლესთან მოსარჩელემ გაიმეორა იგივე ჩვენება, რაც პროკურორს მისცა.

13. 1993 წლის 13 იანვარს მოსარჩელე გასინჯა სტამბოლის ციხის ექიმმა. 1993 წლის 15 იანვარს ეიუპის სამედიცინო ექსპერტიზის ინსტიტუტის თანამშრომელი ექიმის მიერ შედგენილი ანგარიშიდან ირკვევა, რომ დაზარალებული უჩიოდა მხრების, მკლავების, იდაყვებისა და მჯავების მოძრაობის შეზღუდულობასა და ტკივილებს; იგი გრძნობდა ტკივილებს აგრეთვე ზურგზე, ხერხემლის არეში ხელით გასინჯვის დროს; დასკვნაში ასევე ნახსენები იყო სისხლჩაქცევები დუნდულა კუნთების არეში, ორი დამუწეუკებული, 1-დან 3 სმ-მდე, ჭრილობა, ორივე ბარძაყის დასაწყისში, 0,5-დან 2 სმ-მდე სიგანის მუქი სისხლჩაქცევები ორ ზოლად აღენიშნებოდა საჯდომის ქვედა ნაწილზე და უფრო მეტი რაოდენობის სისხლჩაქცევები – მარჯვენა მხარეს, ხოლო შედარებით უმნიშვნელო ექიმოზები მარცხენა თეძოს არეში. ორივე დუნდულაზე, სისხლჩაქცევები გამკრთალებას იწყებდა. მარჯვენა მუხლისთავსა და წვივებზე დამუწეუკებული ჭრილობის ზედა გარსი ზოგ ადგილას უკვე აძრობის პირას იყო; ამას გარდა, მას აწუხებდა ფეხების ტკივილი, უჩიოდა მოტორული შესაძლებლობების მკვეთრ დაქვეითებას ისე, რომ თითქმის ვეღარ ამოძრავებდა მხრებს, მკლავებსა და მჯავებს. უჩიოდა, აგრეთვე, გაბრუებას, თავის სიმძიმესა და, ზოგადად, მგრძნობელობის დაკარგვას. დასკვნის მიხედვით, აღნიშნული პიროვნების სიცოცხლეს საფრთხე არ ემუქრებოდა და მას დაენიშნა თხუთმეტი დღით დასვენება (სამუშაოს შეწყვეტა).

14. 1993 წლის 25 იანვარს წარდგენილი ბრალდების აქტის საფუძველზე პროკურორმა მოსარჩელის წინააღმდეგ აღძრა სისხლის სამართლის დევნა, სისხლის სამართლის კოდექსის 168-ე მუხლით, რომელიც გულისხმობდა უკანონო ბანდფორმირებების აკრძალვას, როგორც სახელმწიფოსა და საზოგადოებისათვის პოტენციური საფრთხისას. მან მოითხოვა, რომ მოსარჩელის მიმართ გა-

მოყენებულიყო ის მუხლები, რომლებიც გულისხმობდა სასჯელს მოქალაქეთა უსაფრთხოებისა და სიცოცხლის ხელყოფისათვის, მკვლელობის ხელშეწყობისა და თანამზრახველობისთვის. აგრეთვე ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ № 3713 კანონის მე-5 მუხლის ამოქმედებას.

15. 1993 წლის 19 მარტის სახელმწიფო უშიშროების პირველსავე სასამართლო მოსმენაზე მოსარჩელემ განაცხადა, რომ უდანამაულო იყო, რომ იგი განიცდიდა ზენოლასა და მისდამი უხეშ მოპყრობას წინასწარი დაკავების საკანში და რომ პოლიციელებმა ზენოლის შედეგად მოანერინეს ხელი პირველ ჩვენებებზე. უხეში მოპყრობის დასასაბუთებლად მან მოიშველია 1993 წლის 15 იანვრის სამედიცინო დასკვნა. მან ასევე განაცხადა, რომ წინასწარი პატიმრობის პერიოდში არასოდეს უსარგებლია ადვოკატის მომსახურებით. ამასთან, აღიარა პროკურორისა და უშიშროების სასამართლოს მოსამართლის წინაშე მიცემულ ჩვენებებში მოყვანილი ფაქტები.

16. 1993 წლის 26 აპრილს სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ ახალი შემადგენლობით მოისმინა მოსარჩელის განმარტებები, რომელთა დროსაც მან განაცხადა, რომ ჩხრეკისას ამოღებული იარაღი მას არ ეკუთვნოდა და რომ მან ისიც კი არ იცოდა, ისროდა თუ არა იგი. მისი განცხადებით, ეს იარაღი მასთან სახლში მიიტანა ა.ი.-მ და სასამართლოს სთხოვა მისი დაკითხვა. 1993 წლის 5 იანვრის გრაფოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნის შესახებ კითხვაზე მოსარჩელემ განაცხადა, რომ მას წინასწარი დაკავების საკანში იძულებით დააწერიეს რაღაც დოკუმენტები. მან ასევე მოითხოვა სასამართლოზე იმ პირთა დაკითხვა, ვინც შეადგინა მისი დაკავებისა და ბინის ჩხრეკის ოქმები.

17. 1993 წლის 9 ივნისის სხდომაზე მოსარჩელის მრჩეველმა განმეორებითი თხოვნით მიმართა სასამართლოს, დაკითხულიყო ა.ი. სასამართლომ გადაწყვიტა, იგი დაეკითხა სასამართლოს მიერ სპეციალურად ამ მიზნით უფლებადუღეგირებულ საგამოძიებო კომისიას, ვინაიდან გასამართლებული იყო დიარბაქირში.

მან ასევე მოითხოვა, საქმეს დართვოდა ყველა ის ნივთმტკიცება, რომლებიც ჩხრეკის დროს მოსარჩელის ბინაში იქნა აღმოჩენილი.

18. 1993 წლის 21 ივლისის სასამართლო მოსმენაზე სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ, რომელსაც ახალი მოსამართლე თავმჯდომარეობდა, დაადგინა, რომ დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოდან არ იყო მიღებული სპეციალური საგამოძიებო კომისიის მიერ ა.ი.-ს დაკითხვის პასუხი. სასამართლომ მოისმინა ერთი პოლიციელის ჩვენება, რომელმაც განაცხადა, რომ ესწრებოდა თანაბრადებულების ბინის ჩხრეკას, რაც მოსარჩელისა და ა.ი.-ს ჩვენებების შემდეგ ჩატარდა. სასამართლომ კიდევ ერთხელ დაავალა მოსარჩელის ბინიდან ამოღებული ვიდეოკასეტების საქმეში ჩართვა და ამ უკანასკნელს კი პატიმრობის ვადა გაუგრძელა ჩადენილი დანაშაულის ხასიათისა და ნივთმტკიცებათა არსებულის მდგომარეობის მოტივით.

19. 1993 წლის 8 სექტემბერს სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ ჩაატარა სასამართლო მოსმენა, რომლის დროსაც დადასტურდა ვიდეოკასეტების საქმეში არსებობა. სასამართლომ გადაწყვიტა, სპეციალური საგამოძიებო კომისიის მიერ ა.ი.-ს დაკითხვის პასუხს დალოდებოდა და ჩათვალა, რომ, უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, სასამართლო პროცესზე მოწმის უშუალო დასწრება არ იყო სავალდებულო.

20. 1993 წლის 1 ნოემბერს სახელმწიფო უშიშროების სასამართლო ახალი

მოსამართლის თავმჯდომარეობით შედგა. ამ მოსმენაზე მოსარჩელემ სასამართლოს ყურადღება მიაპყრობინა მთავარი მოწმის, ა.ი.-ს დაკითხვის მნიშვნელობაზე. სასამართლომ ასევე მოისმინა მოსარჩელის თხოვნა, დამატებითი ინფორმაცია მიეცათ მისთვის ა.ი.-ს განთავისუფლების პირობების შესახებ, რადგან იგი, მსს-ს ბრძანებით, დიარბაქირის ციხიდან ბიტლისის უშიშროების განყოფილების იზოლატორში უნდა გადაეყვანათ.

21. 1993 წლის 24 დეკემბრისა და 1994 წლის 25 თებერვლის პროცესებზე სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ, რომელიც ყოველ პროცესზე ახალი შემადგენლობით იკრიბებოდა, ცნობად მიიღო ა.ი.-ს განთავისუფლება და ხელახლა წაიკითხა სპეციალური საგამოძიებო კომისიისადმი მიცემული ჩვენება. მოსარჩელემ უარყო ა.ი.-ს ჩვენებაში გაკეთებული განცხადება, თითქოს იგი (მოსარჩელე) დანაშაულებრივი ორგანიზაციის აღმასრულებელი ორგანოს წევრი იყო.

22. 1994 წლის 18 აპრილის სასამართლო პროცესზე სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ მოისმინა ერთ-ერთი იმ პოლიციელის ჩვენება, რომელიც მოსარჩელის ბინის ჩხრეკაში მონაწილეობდა. მან დაადასტურა ვიდეოკასეტებისა და იარაღის ამოღების ფაქტი. ამას გარდა, სასამართლომ უარი თქვა მოსარჩელის მრჩევლის თხოვნაზე, განმეორებით დაენიშნათ გრაფოლოგიური ექსპერტიზა. მან ასევე უარი თქვა მოსარჩელისა და ა.ი.-ს პირისპირ დაკითხვაზე და მოსარჩელეს დროებითი პატიმრობის ვადა გაუგრძელა ჩადენილი დანაშაულის ხასიათისა და ნივთმტკიცებათა არსებული მდგომარეობის მოტივით.

23. 1994 წლის 13 ივნისს, 22 ივლისს, 26 აგვისტოსა და 19 ოქტომბერს სასამართლომ მოსარჩელის დაუსწრებლად ჩაატარა ოთხი მოსმენა, რომელთა დროსაც მოისმინა ერთ-ერთი პოლიციელის ჩვენება, რომელიც მოსარჩელის დაკავებაში მონაწილეობდა; აღნიშნული პროცესები ორჯერ სხვადასხვა შემადგენლობით ჩატარდა და სასამართლომ მოითხოვა დადგენილიყო ერთ-ერთი თანაბრალდებულის, მ.ა.-ს, ზუსტი მისამართი.

24. 1994 წლის 26 ნოემბრის სასამართლო პროცესზე მოსარჩელემ უარყო ყოველგვარი კავშირი დანაშაულებრივ ორგანიზაციასთან და განაცხადა, რომ დაკავების მომენტში იგი იყო სტუდენტი, ჰყავდა ოჯახი და ეწეოდა კანონიერ საქმიანობას, საიდანაც შემოსავლები საფინანსო ორგანოებთან იყო დეკლარირებული. მისი განცხადებით, იგი დააკავეს ერთ-ერთი ბრალდებულის (მონანიების) ჩვენების საფუძველზე.

25. 1995 წლის 23 იანვრისა და 15 დეკემბრის სასამართლო სხდომებზე სასამართლოს კოლეგია კვლავ სხვადასხვა შემადგენლობით შეიკრიბა და ამჯერადაც დაადგინეს, რომ სპეციალური საგამოძიებო კომისიის მიერ მ.ა.-ს დაკითხვის ოქმი კიდევ არ იყო მოსული სასამართლომდე. ამ დროს მოსარჩელის მრჩეველმა საყვედური გამოთქვა მოწმეთა გამოუცხადებლობით სასამართლო პროცესის გაჭიანურების გამო და კიდევ ერთხელ მოითხოვა გრაფოლოგიური ექსპერტიზის განმეორებით დანიშვნა.

26. 1995 წლის 30 ოქტომბერს პროკურორმა წარმოადგინა საბრალდებო დასკვნა. მან მოსარჩელის მიმართ სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე მუხლის გამოყენება მოითხოვა. შემდეგ სხდომაზე, 1995 წლის 15 დეკემბერს, მოსარჩელეს მიეცა დამატებითი დრო დაცვის უკეთ მომზადებისათვის, ხოლო მისი თხოვნა განმეორებით გრაფოლოგიური ექსპერტიზის დანიშვნის თაობაზე კვლავაც უარყოფილ იქნა.

27. 1996 წლის 14 თებერვლის, 15 აპრილისა და 19 ივნისის სასამართლო პროცესებზე მოსარჩელემ განაცხადა, რომ საქმესთან დაკავშირებით დაცვის არგუმენტებს სასამართლოს წარუდგენდა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ა.ი. თავის არგუმენტებს წარადგენდა. ამ მოლოდინის დასასაბუთებლად მოსარჩელემ განაცხადა, რომ არ არსებობდა არანაირი სამხილი და ნივთმტკიცება, გარდა იმათი, რომლებიც ა.ი.-ს ჩვენებებში იყო მითითებული.

28. 1996 წლის 12 აგვისტოს სასამართლო პროცესზე მოსარჩელემ განაცხადა, რომ, ვინაიდან იყო სტუდენტი, იმჟამინდელი მდგომარეობა მას ძალიან აზარალებდა და მოითხოვა, დროებით გაეთავისუფლებინათ, რაც უარყოფილ იქნა.

29. 1996 წლის 1 ოქტომბრიდან 1997 წლის 14 ნოემბრამდე სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ გამართა ცხრა პროცესი, მათგან ექვსი – მოსამართლეთა სრულიად განსხვავებული შემადგენლობით. ამ პროცესებზე სასამართლომ უკმაყოფილება გამოთქვა ა.ი.-ს მხრიდან დაცვის არგუმენტების მიუწოდებლობის გამო და განჩინებით გადაწყვიტა მისი დაუსწრებლად დაპატიმრება.

30. 1997 წლის 17 სექტემბერსა და 14 ნოემბერს სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ გამართა ორი პროცესი, რომელთა დროს მან გადაწყვიტა, აღნიშნული სისხლის სამართლის საქმე დაეკავშირებინა ერთ-ერთი სხვა თანაბრალდებულის საქმესთან.

31. 1997 წლის 26 დეკემბრის სასამართლო მოსმენაზე მოსარჩელის მრჩეველმა განაცხადა, რომ გამოძიების პროცესში წაყენებული ბრალდება და საქმეში დართული ნივთმტკიცებები არ შეიძლებოდა კვალიფიცირებულიყო სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე მუხლით. მისი აზრით, ეს კონკრეტული საქმე უფრო განეკუთვნებოდა სისხლის სამართლის კოდექსის 169-ე მუხლის კომპეტენციას.

32. 1998 წლის 4 მარტიდან 6 ნოემბრამდე პერიოდში სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ ხუთი პროცესი გამართა, მათგან ორი – მოსარჩელის დაუსწრებლად. ამ პერიოდის განმავლობაში სასამართლო ოთხჯერ სხვადასხვა შემადგენლობით განიხილავდა საქმეს და მას დაემატა ერთ-ერთი თანაბრალდებულის ჩვენებები.

33. 1999 წლის 29 იანვრის პროცესზე აღნიშნული საქმით დაკავებულმა პროკურორმა ბრალდების ნაწილი წაიკითხა. მან ისევ მოითხოვა, რომ მოსარჩელის მიმართ გამოყენებულიყო სისხლის სამართლის კოდექსის 168-ე მუხლის § 1, 31, 33, 40 და № 3713 კანონის მე-5 მუხლი.

34. იმავე დღეს მოსარჩელის ადვოკატმა მოითხოვა დანაშაულის კვალიფიკაციის შეცვლა სისხლის სამართლის კოდექსის 168-ე, § 2 და 169-ე მუხლების მიხედვით. რადგან 168-ე მუხლის § 1-ით გათვალისწინებული დანაშაულის დამადასტურებელი ელემენტები ვერ იქნა მოპოვებული.

35. 1999 წლის 29 იანვარს პროკურორმა ახალი ბრალდება წარმოადგინა, რომლის გამოც მან მოითხოვა მოსარჩელისათვის სისხლის სამართლის კოდექსის 168-ე მუხლის § 1-ით გათვალისწინებული სასჯელის შეფარდება.

36. 1999 წლის 22 თებერვალს მოსარჩელემ განაცხადა, რომ უდანაშაულო იყო. მან ასევე განაცხადა, რომ წინასწარი დაკავების იზოლაციაში აწამებდნენ, მაშინ, როცა იგი უშიშროების პასუხისმგებელ პირთა ხელში იყო და უარყო პოლიციელთათვის მიცემული ყველა ჩვენება. უფრო მეტიც, მან განაცხადა, რომ მომნაწიებელ ა.ი.-ს ჩვენებაში მოყვანილი ელემენტები სანდო ინფორმაციად ვერ ჩაითვლებოდა, რადგან იგი ცდილობდა, ყველაფერი გაეკეთებინა, რათა

პასუხისმგებლობიდან თავი დაეხსნა, ამიტომაც ყველაფერი სხვებს გადააბრალა. ამას გარდა, მან სასამართლოს თხოვნით მიმართა, ყურადღება მიექცია, რომ 1993 წლის 8 იანვარს, წინასწარი დაკავების საკანში ყოფნისას, იგი აიძულეს, ხელი მოეწერა ჩვენებისათვის, რომლის რვა გვერდიდან ოთხი აბსოლუტურად იდენტური იყო 1993 წლის 7 იანვარს მიცემული ა. ი.-ს ჩვენებისა. ამასთან, მან ხაზი გაუსვა იმასაც, რომ მისი თხოვნა პირისპირ დაკითხვაზე არ ყოფილა დაკმაყოფილებული. ამგვარად, გააპროტესტა მის მიმართ 168-ე მუხლის გამოყენება და მოითხოვა დროებით მისი პატიმრობიდან განთავისუფლება.

37. 1999 წლის 9 აპრილის პროცესზე სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ, რომლის შემადგენლობაში შედიოდა ერთი სამხედრო მოსამართლე, მოისმინა მოსარჩელის დაცვის არგუმენტები. სასამართლომ უარი თქვა მოსარჩელის თხოვნაზე პატიმრობიდან დროებით განთავისუფლების შესახებ, მისდამი წაყენებული ბრალის სიმძიმისა და მტკიცებულებათა მდგომარეობის გათვალისწინებით.

38. 1999 წლის 14 ივნისის პროცესზე სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ, რომლის შემადგენლობაში უკანასკნელად შედიოდა ერთი სამხედრო მოსამართლე, მოისმინა მოსარჩელის ბოლო ჩვენებები და უარი თქვა მის თხოვნაზე პატიმრობიდან დროებით განთავისუფლების შესახებ, მისდამი წაყენებული ბრალის სიმძიმისა და მტკიცებულებათა მდგომარეობის გათვალისწინებით.

39. 1999 წლის 27 აგვისტოს სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ სამი მოსამართლისაგან შემდგარი კოლეგიით მიიღო გადაწყვეტილება მოსარჩელისათვის წინასწარი პატიმრობის ვადის გაგრძელების შესახებ.

40. 1999 წლის 20 ოქტომბრის პროცესზე სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ სამი სამოქალაქო მოსამართლისაგან შემდგარი კოლეგიით მოსარჩელე დამნაშავედ ცნო სისხლის სამართლის კოდექსის 168-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის, არასაკმარისი მტკიცებულებების გამო მოუხსნა მკვლევობის ბრალდება და მას სასჯელის სახით შეუფარდა თვრამეტი წლითა და ცხრა თვით თავისუფლების აღკვეთა.

საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე სასამართლო დარწმუნდა, რომ თანაბრადებულია მიერ მიცემული ჩვენებები მოსარჩელის ჩვენებათა თანმხვედრი იყო. ამასთან ერთად, აღნიშნულ ჩვენებებზე, ექსპერტიზის დასკვნებზე, ჩხრეკის ოქმებსა და მისი ბინიდან ამოღებული იარაღის დოკუმენტებზე დაყრდნობით სასამართლომ მოსარჩელის დანაშაული დადგენილად მიიჩნია.

ამასთან ერთად, სასამართლომ გაითვალისწინა მოსარჩელის მიერ წინასწარი დაკავებისას მიცემული აღიარებითი ჩვენება, მით უფრო, რომ თანაბრადებულია: ნ.გ.-ს, ჰ.ტ.-სა და, განსაკუთრებით, ა.ი.-ს ჩვენებებით მასში მოყვანილი ფაქტები დასტურდებოდა.

41. 2000 წლის 28 ნოემბერს საკასაციო სასამართლომ ძალაში დატოვა 1999 წლის 20 ოქტომბრის გადაწყვეტილება.

II. შესაბამისი ეროვნული სამართალი და პრაქტიკა

42. დანაშაულის ჩადენის პერიოდში მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 151-ე და 153-ე მუხლების მიხედვით, შესაძლებელი იყო, ამ

სხვადასხვა სამართალდარღვევის გამო საჩივრით მიემართათ პროკურორის ან ადგილობრივი ადმინისტრაციული ხელისუფლების ორგანოსათვის. პროკურორი, რომელიც ამა თუ იმ ფორმით შეიტყობდა ჩადენილი სამართალდარღვევის შესახებ, ვალდებული იყო, ფაქტის ირგვლივ ეწარმოებინა მოკვლევა და მიეღო გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის დევნის აღძვრის შესახებ (153-ე მუხლი). საჩივარი შეიძლებოდა ყოფილიყო წერილობითი ან ზეპირი. მომჩივანს შეეძლო, გაესაჩივრებინა პროკურორის გადაწყვეტილება დევნის არააღძვრის შესახებ.

43. თურქული სისხლის სამართლის იურისპრუდენციიდან გამომდინარე, დაკითხვა ეჭვმიტანილისათვის არის დაცვის საშუალება, რომლითაც მან უნდა ისარგებლოს და არა ვალდებულია, აღიარებითი ჩვენება მისცეს. თუ ჩვენებაში გაცხადებული ფაქტები გამოდიხის პროცესში მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, აუცილებელია, მათი ნებაყოფლობით მოპოვება დაკითხვის დროს, ანუ, აქედან გამომდინარე, ნებისმიერ ჩვენებას, რომელიც ზეწოლითა და ძალის გამოყენებით იქნება მოპოვებული, არანაირი მტკიცებულებითი ძალა არ ექნება. სისხლის სამართლის კოდექსის 247-ე მუხლის თანახმად, ისე, როგორც მას საკასაციო სასამართლო განმარტავს: დაკითხვის ოქმს, რომელიც შეიცავს პოლიციაში ან პროკურატურაში მიცემულ აღიარებით ჩვენებას, მამხილებელი დოკუმენტის ძალა რომ ჰქონდეს, აუცილებელია, იგივე აღიარება დადასტურებულ იქნეს მოსამართლის წინაშე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მსგავსი დაკითხვის ოქმის წაკითხვა სასამართლო პროცესზე დაუშვებელია. აქედან გამომდინარე, შეუძლებელია სასჯელი მას მოტივაციის მიზნით დაეფუძნოს (*კოლუ თურქეთის წინააღმდეგ*, № 35811/97, § 44, 2/2005 წლის აგვისტო).

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 135-ე მუხლის „ა“ აბზაცი ასევე კრძალავდა აღიარების იძულების მიზნით წამებასა და ყოველგვარ უხემ მოპყრობას.

სამართლებრივი მხარე

I. სარჩელის დასაშვებადობის შესახებ

44. მთავრობა მიუთითებს სარჩელის არდასაშვებადობაზე, რადგან, ერთი მხრივ, მართლმსაჯულების შიდასახელმწიფოებრივი გზები არ ყოფილა ამონაწერული, ხოლო მეორე მხრივ, არ ყოფილა დაცული ექვსთვიანი ვადა.

45. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლოს პრაქტიკაზე (*კარდო საფრანგეთის წინააღმდეგ*, 1991 წლის 19 მარტის გადაწყვეტილება) დაყრდნობით, მთავრობა მიიჩნევს, რომ მოსარჩელეს არ ამოუწურავს მართლმსაჯულების შიდასახელმწიფოებრივი გზები, რადგან მას არცერთ ეტაპზე არ მიუთითებია სასამართლოს მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის ნაკლებობაზე, არც სამართალწარმოების ვადებზე იმ ინსტანციების მიმართ, რომლებმაც აღნიშნული საქმე განიხილეს.

46. რაც შეეხება კონვენციის მე-3 და მე-13 მუხლებით გათვალისწინებულ

უფლებადარღვევებს, მთავრობა მიიჩნევს, რომ მოსარჩელეს სარჩელით უნდა მიემართა წინასწარი პატიმრობის ვადის ამოწურვიდან 6 თვის ვადაში, ანუ 1993 წლის 12 იანვრიდან 6 თვის განმავლობაში, ვინაიდან იგი უჩიოდა შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე გასაჩივრების შეუძლებლობას.

47. სამართალწარმოების პროცედურის თაობაზე სასამართლო აღნიშნავს: პრაქტიკაში უკვე ჰქონია შესაძლებლობა, დაედგინა, რომ თურქეთის მართლმსაჯულების სისტემა განსასჯელს არ სთავაზობს გასაჩივრების ეფექტურ საშუალებას, როგორც ამას კონვენციის მე-13 მუხლი გულისხმობს პროცედურის ხანგრძლივობაზე საჩივართან დაკავშირებით (*ტენდიკი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ*, № 23188/02, § 36, 2005 წლის 22 დეკემბერი). აქედან გამომდინარე, არ დგინდება, რომ მოსარჩელეს ჰქონდა სასამართლო ინსტანციისადმი მიმართვის კიდევ სხვა გზა, რომელიც მისი უფლებადარღვევის შესახებ საჩივარს განიხილავდა. ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, მთავრობის მიერ წარმოდგენილი გამონაკლისი არ იქნა მიღებული.

48. რაც შეეხება სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის ხარისხის ნაკლებობას, სასამართლო მიუთითებს, რომ სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოს მოსამართლეთა კოლეგიის ერთ-ერთ წევრად სამხედრო მოსამართლის ყოფნა ეფუძნებოდა იმდროინდელ საკონსტიტუციო დებულებას. ასე რომ, ეს გამონაკლისი ვერ იქნა მიღებული.

49. ექვსთვიანი ვადის დაუცველობის შესახებ სასამართლო აღნიშნავს, რომ, თუ მოსარჩელეს ოფიციალური სარჩელი არ შეუტანია მისი წინასწარი დაკავებისათვის პასუხისმგებელ პოლიციელთა წინააღმდეგ, უხეში მოპყრობის ბრალდებით, სამაგიეროდ, მან მრავალგზის მიუთითა ამ უფლებადარღვევის შესახებ სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოს. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ბრალდება სამედიცინო შემოწმების დასკვნებს ეყრდნობოდა, მან ვერ მიიპყრო ეროვნული სასამართლოების ყურადღება. აქედან გამომდინარე, სასამართლო მხედველობაში იღებს საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას, როგორც გარემოებას, რომელიც მოსარჩელეს უბიძგებდა, ეფიქრა, რომ მართლმსაჯულების შიდასახელმწიფოებრივი გზები ამიერიდან უშედეგო იყო მისი უფლებადარღვევის განსახილველად (იხ.: *ო.ო. და ს.მ. თურქეთის წინააღმდეგ*, № 31865/96, 2002 წლის 28 მაისი და 2003 წლის 1 აპრილი, № 39813/98, *საწინააღმდეგო, კაბასაკალი და ატარი თურქეთის წინააღმდეგ* (გადაწყვეტილება); № 70084/01, 2003 წლის 1 ივლისი, *ონდერი თურქეთის წინააღმდეგ*, 2003 წლის 1 აპრილი). იქიდან გამომდინარე, რომ საკასაციო სასამართლომ გადაწყვეტილება მიიღო 2000 წლის 28 ნოემბერს, მოსარჩელის მიერ სარჩელის 2001 წლის 24 მაისს შეტანით ნამდვილად იქნა კონვენციის 35-ე მუხლის § 1-ით გათვალისწინებული ექვსთვიანი ვადა დაცული.

50. სასამართლო დარწმუნდა, რომ კონვენციის მე-3, მე-6 და მე-13 მუხლებიდან გამომდინარე, უფლებადარღვევათა გამო ჩივილი არ არის უსაფუძვლო 35-ე მუხლის § 1-ის მიხედვით და არსებითად უნდა იქნეს განხილული. სასამართლო აღნიშნავს, რომ აღნიშნულ უფლებადარღვევათა გამო ჩივილი სხვა არანაირი მოტივით არ შეძლება მიუღებლად ჩაითვალოს.

III. კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ

51. მოსარჩელე უჩივის კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, რომელიც აცხადებს შემდეგს:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.“

52. მთავრობა არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას. კერძოდ, მას მიაჩნია, რომ, ვინაიდან 1992 წლის 12 იანვრის სამედიცინო შემოწმების დასკვნა მოსარჩელის სხეულზე არავითარი ძალადობის კვალზე არ მიუთითებდა, ნიშნავს, რომ მის მიმართ არავითარი ძალადობა არ ყოფილა წინასწარი დაკავებისას.

53. სასამართლო აღნიშნავს, რომ, თუ პირი დაშავდება წინასწარი დაკავების ადგილას, მაშინ, როცა იგი მთლიანად პოლიციელთა მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფება, სხეულის ნებისმიერი სახის დაზიანების ფაქტი სერიოზულ ეჭვს ბადებს (იხ. *სალმანი თურქეთის წინააღმდეგ* № 21986/93, § 100, CEDH 2000-VII). ასე რომ, მთავრობა ვალდებულია, წარმოადგინოს დამაჯერებელი არგუმენტები სხეულის დაზიანების მიზეზების შესახებ, ასევე, საბუთები, რომლებიც მოსარჩელის მიერ მითითებულ უფლებადარღვევებთან დაკავშირებულ ეჭვებს გააბათილებს, მაგალითად, არგუმენტები, რომლებიც დასაბუთებული იქნება სამედიცინო შემოწმების დასკვნით (იხ. სხვა საქმეებთან ერთად: *სელმუნი საფრანგეთის წინააღმდეგ*, № 25803/94, § 87, CEDH 1999-V და *ალტაი თურქეთის წინააღმდეგ*, № 22279/93, § 50, 22. 2001 წლის მაისი).

54. ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, მოსარჩელეს სამედიცინო შემოწმება ჩაუტარდა ჯერ კიდევ წინასწარი დაკავების საკანში 1993 წლის 12 იანვარს. ამ შემოწმებამ ვერ დაადგინა მის სხეულზე ძალადობის რაიმე კვალის არსებობა. თუმცა 13 იანვარს, დროებითი დაკავების ადგილას მისი გადაყვანისას, ციხის ექიმის მიერ შედგენილი ანგარიშის მიხედვით, მოსარჩელეს სხეულზე აღენიშნებოდა მრავალი დაზიანება: სხეულის სხვადასხვა ნაწილის, კიდურების მოძრაობის მკვეთრი შეზღუდვა და სისხლჩაქცევები. სწორედ სხეულის აღნიშნულ დაზიანებებზე დაყრდნობით, ექიმმა დაასკვნა, რომ მას 15 დღით მუშაობა უნდა შეენწყვიტა.

55. საქმეში წარმოდგენილი არავითარი ელემენტი არ მიუთითებს იმ სავარაუდო შესაძლებლობაზე, რომ მოსარჩელეს ეს დაზიანებები მიეღო ან დაკავების პროცესში, ან სხვა რაიმე უწინდელი მოქმედებებით. ამას გარდა, არც ისაა დასკვნაში ნათქვამი, რომ ეს დაზიანებები შეიძლებოდა, მოსარჩელის დაკავებამდე პერიოდის ყოფილიყო.

56. რაც შეეხება იმას, სხეულის დაზიანების ფაქტები ხომ არ ყოფილა მოსარჩელის პოლიციის თანამშრომელთა კონტროლის ქვეშ ყოფნის განმავლობაში, სასამართლოს მიაჩნია, რომ 12 იანვრის სამედიცინო შემოწმების დასკვნა არ არის სანდო, რადგან ეს არის ძალიან მოკლე ცნობა თხუთმეტ ეჭვმიტანილზე, ყოველგვარი დაზუსტების გარეშე თითოეული მათგანის შესახებ. გარდა ამისა, ლოგიკურია ვიფიქროთ, რომ მრავალი ჭრილობა, რომლებიც უკვე სქელი დამუწეულებული ქერქით იყო დაფარული, საეჭვოა, წინასწარი დაკავების ვადის ამონურვიდან ასე მოკლე პერიოდში გაჩენილიყო.

57. აქედან გამომდინარე, ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი და მისთვის წარმოდგენილი ელემენტის გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ 1993 წლის 15 იანვარს შედგენილ სამედიცინო დასკვნაში მოყვანილი სხეულის დაზიანებები მიღებულია იმგვარი მოპყრობის გამო, რომელზეც მთავრობაა პასუხისმგებელი.

აქედან გამომდინარე, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

III. კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევის შესახებ

58. მოსარჩელე მიიჩნევს, რომ მთავრობამ არ მიიღო ეფექტური ზომები მის მიმართ გამოყენებული არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების მითითების შემდეგ. იგი იშველიებს კონვენციის მე-13 მუხლს, რომელიც შემდეგნაირად განმარტავს:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეროვნული ხელისუფლებისაგან, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ მოვალეობას ასრულებდა.“

59. მისთვის განსახილველად წარმოდგენილ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, სასამართლო მიიჩნია, რომ მოპასუხე სახელმწიფო პასუხისმგებელია მოსარჩელის მიერ მითითებული მე-3 მუხლით გათვალისწინებული უფლებადარღვევისათვის (§ 57). მოსარჩელის ამ უფლებას იცავს კონვენციის მე-13 მუხლი. ხელისუფლებას უნდა აღეძრა საქმე და ეფექტიანად გამოეძიებინა, როგორც ამას აღნიშნული მუხლის პირობა მოითხოვს (ბატი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ, № 33097/96 და № 57834/00, §§ 133-137, აუეს/CEDH 2004-IV).

60. ამ კონკრეტული საქმიდან სასამართლო არკვევს, რომ მოსარჩელემ მრავალგზის აცნობა ხელისუფლებას, თუ როგორ არაადამიანურად ეპყრობოდნენ მას მიმდინარე ძიების განმავლობაში, რაც კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალული იყო, და ამ ჩივილის დასასაბუთებლად იშველიებდა 1993 წლის 15 იანვრის სამედიცინო შემოწმების დასკვნას. მიუხედავად ამისა, ეს არ ყოფილა გათვალისწინებული, მაშინ, როცა, თურქული სამართლის მიხედვით, პროკურორს, რომელიც მსგავსი ფაქტის შესახებ შეიტყობდა, დაუყოვნებლივ უნდა მოეხდინა რეაგირება (§ 42). გარდა ამისა, სასამართლო შეახსენებს: „სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალების“ ცნება გულისხმობს, რომ, მაშინაც კი, როცა საჩივარიც არ არის აღნიშნულთან დაკავშირებით ოფიციალურად შემოსული, თუკი საკმარისი ინფორმაცია არსებობს, ვიფიქროთ, რომ იყო წამება ან არაადამიანური მოპყრობა, ეს ასევე საკმარისი საფუძველია სისხლის სამართლის დევნის აღძვრისათვის (იხ. ზემოთ ხსენებული საქმე ბატი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ).

61. ვინაიდან აღნიშნულთან დაკავშირებით არავითარი მოკვლევა არ ჩატარებულა, სასამართლო საკმარისად მიიჩნევს, დაასკვნას, რომ მოსარჩელეს არ უსარგებელია სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალების უფლებით, როგორც ამას კონვენციის მე-13 მუხლი ითვალისწინებს.

აქედან გამომდინარე, დაირღვა ეს დებულება.

IV. კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევის შესახებ

62. მოსარჩელე აცხადებს, რომ მან სისხლის სამართლის დევნის განმავლობაში სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელებაზე მრავალჯერ მიიღო უარი, რითაც ხელყოფილ იქნა მისი დაცვის უფლება.

მისი თქმით, სახელმწიფო უშიშროების სასამართლო არ არის „დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლო“, რადგან მისი საქმის განხილვაში ნაწილობრივ მონაწილეობდა სამხედრო მოსამართლე. სარჩელში ის ასევე აცხადებს, რომ სასამართლომ ვერ უზრუნველყო მისი საქმის გონივრულ ვადაში განხილვა.

იგი ამასთან ერთად აღნიშნავს, რომ ეროვნული სასამართლოების მიერ წინასწარი დაკავების პერიოდში ზენოლით მოპოვებული ჩვენებების მხედველობაში მიღებით დაირღვა არა მარტო მისი უფლება — საქმე განეხილა დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოს, არამედ დაირღვა, აგრეთვე, მისი უდანაშაულობის პრეზუმფიცია.

იგი მიუთითებს კონვენციის მე-6 მუხლის, 1-ლ, მე-2 და მე-3 პუნქტების ბ,დ ქვეპუნქტებზე, რომელთა შესაბამისი ნაწილი ასეა ჩამოყალიბებული:

„1. სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ან წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ.

2. ყოველი პირი, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, ითვლება უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად.

3. ყოველ პირს, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

(...)

ბ. ჰქონდეს საკმარისი დრო და შესაძლებლობანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად;

გ. დაიცვას თავისი თავი პირადად, ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით, ან, თუ მას არ გააჩნია საკმარისი საშუალება იურიდიული მომსახურების ასანაზღაურებლად, უფასოდ ისარგებლოს ასეთი მომსახურებით, როდესაც ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები;

დ. დაკითხოს ან დააკითხვინოს ბრალდების მოწმეები და გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეთა თანაბარ პირობებში.“

ა. სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა

63. მთავრობა აცხადებს, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არ დარღვეულა.

64. სასამართლო აღნიშნავს, საქმეში – *ოჯალანი თურქეთის წინააღმდეგ № 46221/99, §§ 116-118, CEDH 2005-...* – მან (სასამართლომ) მნიშვნელობა მიანიჭა იმ გარემოებას, რომ სამოქალაქო პირი წარდგა იმ სასამართლო კოლეგიის

წინაშე, რომლის თუნდაც მხოლოდ ნაწილობრივი შედეგებია იყო სამხედრო ჩინის მქონე. მსგავსი სიტუაცია სერიოზულ ზიანს აყენებს სასამართლოსადმი ნდობას, რომლისკენაც ყველა დემოკრატიული საზოგადოების მართლმსაჯულება უნდა ისწრაფოდეს.

შემდეგ სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ მართლმსაჯულება, რომლის მიმართაც გამოთქმულია პრეტენზია – დამოუკიდებელი იყოს აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებისაგან სამივე ეტაპზე, კერძოდ: გამოძიების, სასამართლო პროცესისა და განაჩენის გამოტანის დროს და ასევე, რომ, როცა სამხედრო მოსამართლე მონაწილეობს ერთი ან რამდენიმე საპროცესო აქტის შედეგსა თუ მიღებაში, რომელიც შემდგომ სისხლის სამართლის საქმის წარმოების დროს ძალაში რჩება და მხედველობაშია მიღებული, ბრალდებულს, ბუნებრივია, უჩნდება ეჭვი მთლიანად სამართალწარმოების კანონიერების მიმართ, თუკი შემდგომ სასამართლოში საქმის განხილვის პროცესში თავად არ გაფანტა ეს ეჭვები.

უფრო ზუსტად კი, ის ფაქტი, რომ სამხედრო მოსამართლემ მონაწილეობა მიიღო სამოქალაქო პირის მიმართ აღძრული საქმის სასამართლო განხილვასა და ამ ინსტანციის მიერ მიღებულ რაიმე სამართლებრივ აქტში, მთლიანად სასამართლო პროცედურის შესახებ ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ საქმე არ განხილულა დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ.

65. კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ 1993 წლის 25 იანვარს მოსარჩელის მიმართ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე, რომელსაც იხილავდა სახელმწიფო უშიშროების სასამართლო ორი სამოქალაქო და ერთი სამხედრო მოსამართლის შემადგენლობით, ამ უკანასკნელის შეცვლამდე, ანუ 1999 წლის 27 აგვისტომდე. სს-ის დევნიდან დაახლოებით ექვსი წლისა და შვიდი თვის განმავლობაში რამდენიმე სასამართლო მოსმენა მიეძღვნა საქმის არსებითად განხილვას, მათ შორის: სასამართლო სხდომის დროს დაიკითხნენ მოწმეები, მოსარჩელემ გააკეთა მთელი რიგი განცხადებებისა და შუამდგომლობებისა, მიღებულ იქნა მრავალი პროცედურული აქტი. ეს აქტები მომავალში არ შეცვლილა, ისე მოხდა მათი გათვალისწინება გადაწყვეტილების მიღებისას.

66. ამ პირობებში ეს კონკრეტული საქმე სრულებითაც არ განსხვავდება ზემოთ ხსენებული ოჯალანის საქმისგან და სასამართლო ვერ მიიჩნევს, რომ სამხედრო მოსამართლის პროცედურის ფინალურ ნაწილში შეცვლამ შეძლო, გაეფანტა მოსარჩელის კანონზომიერი ეჭვები სასამართლოს დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით.

აქედან გამომდინარე, დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლი.

ბ. სამართალწარმოების სამართლიანობა

67. სასამართლომ ჩაინიშნა, რომ მოსარჩელე უჩიოდა მის მიმართ სისხლის სამართლის დევნის განმავლობაში სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელებაზე მრავალგზის უარის თქმასა და დაცვის უფლების ხელყოფას. იგი განსაკუთრებით ხაზს უსვამდა, რომ მის მიმართ გამოტანილ გამამტყუნებელ გადაწყვეტილებაში გამოყენებულ იქნა ის აღიარებითი ჩვენებები, რომლებიც, მისი თქმით, პოლიციამ ზენოლის, ნამების გზით, ადვოკატის დაუსწრებლად, დაანერინა; ამასთან, მას უარი უთხრეს გრაფოლოგიური ექსპერტიზის განმეო-

რებით ჩატარებაზეც და არ მიეცა საშუალება, დაეკითხა ან დაეკითხვინებინა ბრალდების მთავარი მოწმე.

68. ამ არგუმენტების ერთობლიობის გათვალისწინებით, სასამართლოს მიაჩნია, რომ უნდა გააგრძელოს აღნიშნული უფლებადარღვევის განხილვა, როგორც სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების დარღვევა, უშიშროების სასამართლოს წევრთა სტატუსის საკითხის მიუხედავად. განსაკუთრებით კი იგი აღნიშნავს, სისხლის სამართლის საქმის განხილვის პროცესში კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალულ მტკიცებულებათა გამოყენებას (§ 57), (*ჰულკი გუნეჯი თურქეთის წინააღმდეგ*, № 28490/95, § 85, CEDH 2003-VII (ფრაგმენტები)), მით უმეტეს, რომ აღნიშნული საქმის წარმოების დასასრულს მოსარჩელეს მიესაჯა თვრამეტი წელი და ცხრა თვე. აქედან გამომდინარე, ვინაიდან მე-6 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები ეხება სამართლის ისეთ განსაკუთრებულ ასპექტს, როგორცაა სამართლიანი სასამართლო განხილვა, რომელიც პირველი პუნქტითაა გარანტირებული, სასამართლო ამ კონკრეტულ საქმეში წამოჭრილ საკითხებს განიხილავს ორი ტექსტის კომბინირებული (შეჯერებული) ვარიანტით (იხ. სხვა საქმეებს შორის *ფონ მეხელენი და სხვები ჰოლანდიის წინააღმდეგ*, 1997 წლის 23 აპრილის გადაწყვეტილება, 1997 წლის გადაწყვეტილებათა კრებული, III, გვ. 711, § 49).

69. მთავრობა მიიჩნევს, რომ აღნიშნული საქმის სასამართლო განხილვა სამართლიანი იყო. მოსარჩელის დამნაშავეობის დასადგენად სახელმწიფო უშიშროების სასამართლო დაეფუძნა არა მარტო თავად მოსარჩელის აღიარებით ჩვენებასა და განცხადებებს, არამედ სხვა თანაბრალდებულებისასაც, მოსარჩელის დაკავებისას ამოღებულ მტკიცებულებებს, კერძოდ კი ცეცხლსასროლ იარაღსა და პროპაგანდისტული შინაარსის ვიდეოკასეტებს. იგი (მთავრობა) მიიჩნევს, რომ მოსარჩელესა და მის ადვოკატს საშუალება ჰქონდათ, როგორც სახელმწიფო უშიშროების, ასევე საკასაციო სასამართლოში საქმის წარმოებისას, გაეპროტესტებინათ სასამართლოში არსებითად განსახილველად წარმოდგენილი მტკიცებულებებიცა და მის მიერ წინასწარი დაკავების დროს მიცემული ჩვენებები.

70. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მტკიცებულებათა გამოყენება, პირველ რიგში, შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის პრეროგატივაა და, ძირითადად, მართლმსაჯულების შიდასახელმწიფოებრივი ინსტანციების კომპეტენციას განეკუთვნება. ხოლო მისია, რომელსაც მათ კონვენცია აკისრებს, შემოიფარგლება იმით, რომ შეაფასონ, მთლიანობაში რამდენად სამართლიანად მოხდა მათი მოპოვება (მათ შორის მტკიცებულებათა წარმოდგენა). (იხ. სხვა საქმეებს შორის *ედვარდსი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ*, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 247-B, გვ. 34-35, § 34). სასამართლო ასევე აღნიშნავს რომ, მართალია, კონვენციის მე-6 მუხლი პირდაპირ არ მიუთითებს დუმილის უფლებაზე, რომელიც მისი ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია, ბრალდებულს უფლება აქვს, არ დაეხმაროს საკუთარი ბრალდების დადგენაში ეს ნორმა საყოველთაოდაა აღიარებული და პირდაპირ კავშირშია სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების ცნებასთან, რომელსაც აღნიშნული მუხლი ეძღვნება. ამ უფლების არსებობა ბრალდებულს იცავს ხელისუფლების მიერ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებისა და მისდამი იძულებისაგან, თავიდან ააცილებს სამართლებრივი ხასიათის შეცდომებს და საშუალებას იძლევა, მიიღწეს მე-6 მუხლით გათვალისწინებული მიზნები (საქმე *ჯონ მურეი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ*, 1996

ნლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილება, 1996 წლის გადაწყვეტილება, კრებული I, § 45, ფუნკე საფრანგეთის წინააღმდეგ, 1993 წლის 25 თებერვლის გადაწყვეტილება, სერია A, № 256-A, § 44).

71. ამას გარდა, ბრალდებულის უფლება, არ დაეხმაროს მის მიმართ წაყენებული ბრალდების დადგენაში, სისხლის სამართლის საქმეში გულისხმობს, რომ ბრალდების მხარე ცდილობს თავისი პოზიციის დასაბუთებას მოკვლევის შედეგად მოპოვებულ იმ ელემენტებსა და მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, რომლებიც არ იქნება მიღებული მოსარჩელის ნების საწინააღმდეგოდ და მასზე ზენოლის გზით (*შანონი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ*, № 6563/03, § 32, 2005 წლის 4 ოქტომბერი).

72. სასამართლომ ცნობად მიიღო, აგრეთვე, რომ ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით მოსარჩელე, მისი წინასწარი დაკავების თოთხმეტი დღის განმავლობაში, დაიკითხა ძალოვანი სტრუქტურების წარმომადგენელთა მიერ, შემდეგ ამავე დაკავების რეჟიმში – პროკურორისა და გამომძიებელი მოსამართლის მიერ. მთელი ამ პერიოდის განმავლობაში მას არ ჰქონია ადვოკატის დახმარების საშუალება, მან მისცა ჩვენებები და გააკეთა განცხადებები, რომელთა მიხედვითაც იგი ბრალს აღიარებდა და რომლებიც მოგვიანებით მის წინააღმდეგ იქნა მტკიცებულებების სახით გამოყენებული, მათვე დაეფუძნა სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოს გადაწყვეტილება.

73. სასამართლო კიდევ ერთხელ აღნიშნავს, რომ იმ პირობებით, რომლებშიც მოსარჩელე წინასწარი დაკავების განმავლობაში იმყოფებოდა, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი (აქ § 57). როგორც სასამართლომ უკვე აღნიშნა თავის გადაწყვეტილებაში საქმეზე – *იალოჰი გერმანიის წინააღმდეგ*, № 54810/00, § 104, 2006 წლის 11 ივლისი, „სისხლის სამართლის საქმეში კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებათა გამოყენება მთელი სერიოზულობით აყენებს სამართლიანი სასამართლო განხილვის საკითხს.“

ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ თურქეთის კანონმდებლობა დაკითხვების დროს მოპოვებულ და შემდგომში მოსამართლის წინაშე უარყოფილ ჩვენებებს თითქოს არ უნდა ანიჭებდეს არავითარ გადამწყვეტ მნიშვნელობას დაცვის პერსპექტივის თვალსაზრისით (აქ § 43, *ჰულკი გუნეჯი*, § 91). მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს კომპეტენციას არ განეკუთვნება სისხლის სამართალში მტკიცებულებათა დაშვებადობის საკითხის *in abstracto* განხილვა, იგი, სამწუხაროდ, მიიჩნევს, რომ ამ კონკრეტულ საქმეში სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ ამ საკითხზე თავიდანვე არ გამოთქვა თავისი აზრი, ვიდრე საქმის არსებითად განხილვას შეუდგებოდა. ნათელია, რომ ამგვარი წინასწარი განხილვა, შიდასახელმწიფოებრივი მართლმსაჯულების ინსტანციებს საშუალებას მისცემდა, დაეგმოთ ბრალდების მტკიცებულებათა მოპოვების კანონგარეშე მეთოდები (შეადარეთ *ჰულკი გუნეჯი*, § 91). სასამართლო აღნიშნავს, რომ დაცვის მხარე საქმის განხილვის მთელი პერიოდის განმავლობაში უშედეგოდ აყენებდა ეჭვქვეშ სადავო ჩვენებების ჭეშმარიტებას (აქ §§ 15, 36, იხ. *ურსი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ*, № 46213/99, § 59, 2006 წლის 20 ივნისი).

74. სხვათა შორის, სასამართლო ვერ გაიზიარებს მთავრობის არგუმენტს, თითქოს სადავო სასჯელი ეყრდნობოდა მტკიცებულებათა ერთობლიობას. სასამართლოს აუცილებლად არ მიაჩნია, გამოიძიოს, მოსარჩელისადმი დაკისრებული სასჯელი გადამწყვეტი მნიშვნელობით დაეფუძნა თუ არა იმ ჩვენებას,

რომელიც მას, თითქოს, პოლიციაში იძულებით დაანერინეს. მისთვის საკმარისია იმის დადგენა, რომ სისხლის სამართლის ინსტანციების მიერ დადგენილი ფაქტები ეფუძნება მოსარჩელის მიმართ არაადამიანური მოპყრობისა და ადვოკატის არყოლის პირობებში მიღებულ ჩვენებებს (ურსი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (ზემოთ, § 60).

75. სასამართლო კვლავ იმ პოზიციაზეა, რომ ამ კონკრეტულ საქმეში შეთავაზებულმა პროცედურულმა გარანტიებმა ვერ უზრუნველყვეს, თავიდან ყოფილიყო აცილებული იმ ჩვენებათა გათვალისწინება, რომლებიც, მოსარჩელის განცხადებით, წამების, ზენოლის, ადვოკატის არყოფნის პირობებში და საკუთარი ბრალდების არდადასტურების უფლების ხელყოფით იქნა მოპოვებული. ვინაიდან ვერც საკასაციო სასამართლომ გამოასწორა ეს ნაკლოვანებები, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამ კონკრეტული საქმის განხილვის პროცედურით კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული შედეგი ვერ იქნა მიღწეული. აქედან გამომდინარე, სასამართლო ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები.

76. რაც შეეხება მე-6 მუხლით გათვალისწინებულ სხვა უფლებადარღვევებს, სასამართლო მიიჩნევს, რომ უკვე უპასუხა მოსარჩელის მიმართ ეროვნული სასამართლოების მიერ მიმდინარე საქმის განხილვისას დაშვებულ ძირითად დარღვევებთან დაკავშირებულ კითხვებს. მაშასადამე, იგი თავის ვალად არ მიიჩნევს, განიხილოს სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებასთან დაკავშირებული მე-6 მუხლის სხვა დარღვევებიც.

ბ. საქმის განხილვის პროცედურის ხანგრძლივობა

77. სასამართლომ დაადგინა, რომ საქმის წარმოება დაიწყო 1992 წლის 12 დეკემბერს, მოსარჩელის დაკავებით, და დასრულდა 2000 წლის 28 ნოემბერს, საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით. ამგვარად, იგი გაგრძელდა დაახლოებით შვიდ წელსა და თერთმეტ თვეს ორ ინსტანციაში.

78. მთავრობა მიიჩნევს, რომ, ამ კონკრეტული საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, საქმის განხილვის პროცედურის ხანგრძლივობა არაგონივრულად ვერ ჩაითვლება. იგი ხაზს უსვამს საქმის სირთულესა და საქმეში წარმოდგენილ მტკიცებულებათა ხასიათს, რომლებიც მოსარჩელის ბრალეულობას ადასტურებდნენ. სადავო სისხლის სამართლის საქმის განხილვისათვის საჭირო გახდა ხანგრძლივი და შრომატევადი მოკვლევების ჩატარება; ამას გარდა, ჩატარდა სავალდებულო, დამატებითი მოკვლევები დამატებითი ბრალდების წარდგენის შემდეგ; და ბოლოს, მართლმსაჯულების შიდასახელმწიფოებრივ ინსტანციებს უმოქმედობა და გულგრილობა არცერთ ეტაპზე არ გამოუჩენიათ.

79. მოსარჩელე ამ მოსაზრებას არ ეთანხმება.

80. საქმის წარმოების პროცედურის ხანგრძლივობის გონივრულობა ფასდება საქმის გარემოებებიდან და სასამართლოს პრაქტიკიდან გამომდინარე კრიტერიუმებით, განსაკუთრებით კი: საქმის სირთულით, მოსარჩელისა და ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოების დამოკიდებულებით (იხ. სხვა საქმეებს შორის *პელისიე და სასი საფრანგეთის წინააღმდეგ*, № 25444/94, § 67, CEDH 1999-II).

81. პროცედურის დაჩქარებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა მოსარჩელისათვის, რადგან მან დროებითი დაკავების საკანში გაატარა ექვს წე-

ლინადასა და შვიდ თვეზე მეტი, საქმე კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ, № 47095/99, § 132, CEDH 2002-VI). რასაკვირველია, ის ფაქტი, რომ მოსარჩელე და მისი მრჩეველი რამდენიმე პროცესს არ დაესწრნენ, შესაძლოა, ყოფილიყო პროცედურის შენელების ერთ-ერთი მიზეზი, მაგრამ 1996 წლის 12 აგვისტოდან, ანუ მოსარჩელის მიერ დაცვის არგუმენტების წარდგენის დღიდან 1999 წლის 29 იანვრამდე, ანუ იმ დღემდე, როცა ამ საქმით დაკავებულმა პროკურორმა ბრალდების ნაწილი წარუდგინა სასამართლოს (§§ 28-35), საქმის განხილვის პროცედურას ამ პერიოდში რაიმე მნიშვნელოვანი წინსვლა არ ჰქონია. სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოს მოსამართლეთა კოლეგიის ზედიზედ მრავალჯერადმა ცვლილებამ და ზოგიერთი მოწმის დასაკითხად დახარჯულმა დრომ მნიშვნელოვანწილად შეაფერხა აღნიშნული პროცედურა.

82. მისდამი წარმოდგენილი ყველა ელემენტის განხილვის შემდეგ და ამ კონკრეტულ სფეროში დაგროვილ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამ კონკრეტული საქმის განხილვისათვის წარმოებული პროცედურა ზედმეტად იქნა განელილი დროში და არ პასუხობს „გონივრული ვადის“ ცნებას.

აქედან გამომდინარე, დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

V. კონვენციის 41-ე მუხლის დარღვევის შესახებ

83. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დამყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზიანი

84. მოსარჩელე მოითხოვს 150000 ევროს მატერიალური და იმდენსავე თანხას მორალური ზიანის სანაცვლოდ.

85. მთავრობა უარყოფს ამ მოთხოვნას.

86. სასამართლო აღნიშნავს, რომ, მისი დასკვნის მიხედვით, მოსარჩელე გახდა კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალული მოპყრობის მსხვერპლი, იმ პერიოდში, როცა იგი წინასწარი დაკავების საკანში იმყოფებოდა, გარდა ამისა, მის მიმართ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 და პუნქტებით გარანტირებული უფლება. სასამართლო აღიარებს, რომ, თუმცა არ შეუძლია იდავოს, რა შედეგი დადგებოდა მოსარჩელისათვის, თუ მას მიეცემოდა კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული უფლებით სარგებლობის საშუალება, გადაჭარბებულად არ მიიჩნევს ვარაუდს, რომ ამ უკანასკნლს წაერთვა რეალური შანსები (იხ. სხვა საქმეებს შორის *ჰულკი გუნეჯი*, § 100). ამას ემატება მორალური ზიანი, რომლისთვისაც წინამდებარე გადაწყვეტილებაში დადგენილი უფლებადარღ-

ვევების აღიარება არ არის საკმარისი. 41-ე მუხლის თანახმად, სამართლიანი დაკმაყოფილების მიზნით, სასამართლო მოსარჩელეს არგუნებს 20000 ევროს, ერთიანად ყველა ზიანის ასანაზღაურებლად.

87. ამასთან, სასამართლოს აზრით, როცა კერძო პირი, როგორც ეს ამ კონკრეტული საქმიდან გამოჩნდა, გასამართლდა ისეთი სასამართლოს მიერ, რომელიც ვერ ასრულებდა დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შესახებ კონვენციის მოთხოვნებს, მაშინ ახალი სასამართლო განხილვა ან სამართალწარმოების განახლებული პროცედურა, მოსარჩელის მოთხოვნით, ძირითადად იქნებოდა შესაფერისი საშუალება დადგენილი უფლებადარღვევის გამოსწორებისა (ოჯალანის ზემოთ ხსენებული საქმე, § 210, *in fine*).

ბ. სასამართლო ხარჯები

88. მოსარჩელე მოითხოვს სასამართლო ხარჯების ანაზღაურებას, რომელიც მან კონვენციის ორგანოებთან ურთიერთობისას გაიღო. მოსარჩელე აღნიშნულ თანხას რიცხობრივად არ გამოსახავს.

89. მთავრობა უარს აცხადებს აღნიშნული მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე.

90. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელეს არანაირი დამადასტურებელი საბუთი არ წარმოუდგენია შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე და კონვენციის ორგანოთა წინაშე გაღებული ხარჯების დასასაბუთებლად. თუმცა სასამართლო მიიჩნევს, რომ, ვინაიდან მოსარჩელე მის წინაშე წარმოდგენილი იყო ადვოკატის მიერ (§ 2), მას უთუოდ მოუხდებოდა გარკვეული ხარჯების გაწევა. საქმის ვითარებიდან გამომდინარე, სასამართლო გონივრულად მიიჩნევს, მოსარჩელეს გამოუყოს 2000 ევრო, ხოლო ამ თანხიდან დაექვითოს 715 ევრო, რომელიც მას ევროპის საბჭომ იურიდიული მომსახურებისათვის გამოუყო.

ბ. საურავი

91. სასამართლო შესაფერისად თვლის, რომ საურავი უნდა დაწესდეს ცენტრალური ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალური პროცენტის სახით, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი

ზემოთ აღნიშნული მოტივებიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად აღგენს, რომ:

1. სარჩელის დარჩენილი ნაწილი არსებითად განსახილველად დასაშვებია;
2. დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;
3. დარღვა კონვენციის მე-13 მუხლი;

4. დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, რადგან მოსარჩელის საქმე არ განუხილავს დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოს;
5. კომბინირებულად დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები, რადგან მოსარჩელის საქმე არ განუხილავს დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოს;
6. აღარ კისრულობს, მე-6 მუხლით განიხილოს სამართლიან სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული უფლებადარღვევები;
7. დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, სისხლის სამართლის საქმის სამართალწარმოების ვადების გამო;
8. ა. მოპასუხე სახელმწიფომ მოსარჩელეს სასამართლოს გადანყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს ახალ თურქულ ლირებში კონვერტირებული შემდეგი თანხა:
 - i. 20000 ევრო (ოცი ათასი ევრო) ყველა ზარალისათვის ერთად;
 - ii. 2000 ევრო (ორი ათასი ევრო) სასამართლო ხარჯებისათვის, ამას გამოკლებული 715 ევრო (შვიდას თხუთმეტი ევრო), რომელიც მას ევროპის საბჭომ იურიდიული მომსახურებისათვის გამოუყო.
 - iii. ნებისმიერი ოდენობის ის თანხა, რომელიც ზემოთ ჩამოთვლილი თანხისათვის შეიძლება საგადასახადო მოსაკრებლად იყოს დაწესებული.
- ბ. აღნიშნული ვადის გასვლიდან თანხის საბოლოო გადახდამდე ამ თანხას დაემატება ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ სესხებისათვის ამ პერიოდის განმავლობაში დაწესებული ოდენობა, რომელიც არ აღემატება 3 %-ს.
9. სასამართლო უარს ამბობს დამატებითი გადასახადის მოთხოვნის სამართლიან დაკმაყოფილებაზე;

შედგენილია ფრანგულ ენაზე და, შინაგანაწესის 77-ე მუხლის §§ 2,3-ის შესაბამისად, 2006 წლის 17 ოქტომბერს გადაიგზავნა აღსასრულებლად.

ს. დოლე ყ.
სასამართლოს მდივანი

პ. კოსტა
თავმჯდომარე

**ვეისმანი და სხვები რუმინეთის
წინააღმდეგ**

Weissman and others v. Romania

მისამე საქცია

საქმე ვეისმანი დან სხვები რუმინეთის წინააღმდეგ

(სარჩელი № 63945/00)

გადანწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 24 მაისი

კანონიერ ძალაში შედის

23/10/2006

ეს გადანწყვეტილება კანონიერ ძალაში შევა კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული პირობების თანახმად. მასში შესაძლოა, შევიდეს რედაქციული ხასიათის შესწორებანი.

**საქმეზე „ვეისმანი და სხვები რუმინეთის წინააღმდეგ“,
(Weissman and others v. Romania)**

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ (მესამე სექცია),
შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჯ. ედიგანი – თავმჯდომარე
ბ-ნი ლ. გაფლიში
ბ-ნი კ. ბირსანი
ბ-ნი ვ. ზაგრებელსკი
ბ-ნი ე. მიჯერი
ბ-ნი დავიდ თორ-ბჯორგვინსონი
ქ-ნი ი. ზიემელი
და ბ-ნი ვ. ბერჟე, სექციის რეგისტრატორი

იმსჯელა განმარტოებით 2006 წლის 4 მაისს,

და იმავე დღეს, მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს იტალიის მოქალაქე, ქ-ნი ბ-ნ ევგენი ვეისმანის, ქ-ნ მარიანა ბალანის, როზა ბრენერ-ვეისმანის, ლიანა-ალბერტა ვეისმან-ნეუბერ-გას, კარინ ვეისმან-ჰუმბერტის (შემდგომში–„განმცხადებლები“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში–„კონვენცია“) 34-ე მუხლის თანახმად, 2000 წლის 21 ოქტომბერს რუმინეთის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№ 63945/00).

2. მოსარჩელეთა ინტერესებს წარმოადგენს დ. მიჰაი, ბუქარესტში მოღვაწე ადვოკატი. რუმინეთის მთავრობის (შემდგომში–„მთავრობა“) ინტერესებს წარმოადგენდა ჯერ მთავრობის რწმუნებული ქ-ნი როქსანა რიზიუ, შემდეგ კი საგარეო საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენელი ქ-ნი ბეატრის რამაშკანუ.

3. მოსარჩელები, კერძოდ, უჩიოდნენ მათ მიმართ სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლების დარღვევასა და საკუთრების უფლების ხელყოფას, იმ მოტივით, რომ მათ უარი ეთქვათ სახელმწიფოს მიერ იმ შენობის ექსპულატაციიდან მიღებული შემოსავლიდან წილის ანაზღაურებაზე, რომელიც მათ ჩამოერთვათ 1949 წელს და რომელიც მათ საკუთრებად კვლავ იქნა აღიარებული 1999 წელს.

4. აღნიშნული სარჩელი განსახილველად გადაეცა სასამართლოს მეორე განყოფილებას (რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). აღნიშნულ განყოფილებაში საქმის განსახილველად (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი) კოლეგიის შემადგენლობა შეირჩა რეგლამენტის 26-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად.

5. კოლეგიამ 2004 წლის 28 სექტემბრის განჩინებით არსებითად განსახილველად მისაღებად ცნო აღნიშნული სარჩელი.

6. დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციის შემდეგ კოლეგიამ აუცილებელად არ მიიჩნია, საქმის შინაარსობრივი განხილვის მიზნით ჩატარებულიყო სპეციალური მოსმენა (რეგლამენტის 59-ე მუხლის მე-3 პუნქტი); ხოლო თითოეულმა მხარემ მოწინააღმდეგის შენიშვნებთან დაკავშირებით წარმოადგინა წერილობითი განმარტებები.

7. 2004 წლის 1 ნოემბერს სასამართლომ შეცვალა თავისი განყოფილებები (რეგლამენტი 25-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). აღნიშნული სარჩელის განხილვა დაავალა შეცვლილ მესამე განყოფილებას (52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

ფაქტობრივი მხარა

I. საქმისთან დაკავშირებული გარემოებები

8. მოსარჩელები: ბ-ნი ევგენი ვეისმანი, ქ-ნი მარიანა ბალანი, როზა ბრენერ-ვეისმანი, ლიანა-ალბერტა ვეისმან- ნეუბერგი და კარინ-ვეისმან ჰუმბერტი დაი-

ბადნენ, შესაბამისად: 1931, 1930, 1913, 1947 და 1937 წლებში და ცხოვრობენ: სიეტლში, ნიუ-იორკში, არიელში (ისრაელი) და ბონში.

9. 1998 წლის 3 სექტემბერს ბუდაპეშტის რაიონულ სასამართლოში სახელმწიფოსა (წარმოდგენილი ფინანსთა სამინისტროს მიერ) და სახელმწიფო უძრავი ქონების მართვის საწარმო L-ის წინააღმდეგ შეტანილი სავინდიკაციო სარჩელით მოსარჩელებმა, როგორც ქონების ყოფილმა მესაკუთრებმა, მოითხოვეს ქონების (ნივთის) თავიანთ საკუთრებაში აღდგენა, კერძოდ კი შენობისა და მიმდებარე ტერიტორიისა, რომელიც მდებარეობს ქ. ბუდაპეშტში, რაბას ქ. 21-ში და რომელიც ამჟამად უკავია გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის საელჩოს. მოსარჩელები ხაზს უსვამენ იმ გარემოებას, რომ სახელმწიფომ სადავო ქონება მიითვისა 1949 წელს, ყოველგვარი სამართლებრივი სტატუსისა კანონიერი საფუძვლის გარეშე და რომ აღნიშნული ქონება გადაეცა ჯერ რუმინეთის კომუნისტურ პარტიას, შემდეგ კი საწარმო L-ს.

10. მოპასუხე მხარის მიერ 1998 წლის 2 ნოემბერს საქმეზე დართული განმარტებით, ფინანსთა სამინისტრომ სასამართლოს აცნობა, რომ სახელმწიფო სადავო ქონებას დაეუფლა ყოველგვარი სამართლებრივი სტატუსის გარეშე და რომ მას არანაირი ქონების გადაცემის დამადასტურებელი დოკუმენტი არ გააჩნდა. სასამართლოს მოთხოვნაზე ბუქარესტის მერიამაც უპასუხა, რომ მას არ გააჩნდა აღნიშნული ქონების შესახებ რაიმე დოკუმენტი. საწარმო L-მა კი განაცხადა, რომ იგი შენობას განკარგავდა მთავრობის № 115/1990 დადგენილების საფუძველზე, რომელიც შეეხებოდა რუმინეთის კომუნისტური პარტიის კუთვნილი ქონების სამართლებრივ მდგომარეობას.

11. 1999 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილებით, ბუქარესტის რაიონულმა სასამართლომ განიხილა აღნიშნული სარჩელი. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფომ 1949 წელს უკანონოდ მიითვისა შენობა, რომელზე ბატონობასაც კვლავაც უკანონოდ აგრძელებდა. მან ასევე მიიჩნია, რომ მთავრობის № 115/1990 დადგენილება ვერ ჩაითვლებოდა კომპეტენტურ სამართლებრივ საფუძველად, რადგან ქონების დაპატრონების არანაირი კანონიერი საფუძველი არ არსებობდა. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ საწარმო L-ს დააკისრა, დაებრუნებინა სადავო შენობა და მიმდებარე ტერიტორია მოსარჩელები-ბისათვის.

12. მოპასუხე მხარეთა მიერ სააპელაციო ინსტანციაში გასაჩივრების შემდეგაც, ჯერ ბუქარესტის სააპელაციო სასამართლომ 1999 წლის 9 სექტემბრის გადაწყვეტილებით, ხოლო მოგვიანებით უზენაესმა სასამართლომ 2000 წლის 22 მარტის გადაწყვეტილებით, დაადასტურეს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება.

13. 1999 წლის 12 ოქტომბერს მოსარჩელებმა აღიდგინეს შენობაზე კანონიერი უფლება.

14. 1999 წლის 11 მაისს ფინანსთა სამინისტროს, ბუქარესტის მერიისა და საწარმო L-ის წინააღმდეგ შეტანილი სარჩელით მოსარჩელებმა მოითხოვეს 35 506 776 აშშ-ის დოლარის ანაზღაურება (ანუ 30 609 289 ევროს ეკვივალენტი თანხა), როგორც კუთვნილი ქონებისაგან ვერმიღებული შემოსავალი, რასაც სახელმწიფო, კონფისკაციიდან მოყოლებული, შენობის გაქირავების ხარჯზე ყოველთვიური ქირის სახით იღებდა გერმანიის საელჩოსაგან, რომელიც შენობას დაუზუსტებელი თარიღიდან ქირაობდა.

15. 1999 წლის 9 ივნისის სხდომაზე სასამართლომ, სახელმწიფო ბაჟის შე-სახებ № 146/1997 კანონის მე-2 მუხლის შესაბამისად, მოსარჩელებს დააკისრა სასამართლო ხარჯებისათვის სახელმწიფო ბაჟის 5 333 215 000 რუმინული ლეის (ანუ 323 264 ევრო) ოდენობით გადახდა.

16. 1999 წლის 8 სექტემბრის სასამართლო სხდომაზე მოსარჩელეთა ად-ვოკატმა თავისი დაცვის ქვეშ მყოფთა სახელმწიფო ბაჟისაგან განთავისუ-ფლება მოითხოვა, იმ მოტივით, რომ ქონების შემოსავლის ანაზღაურების სარჩელი სავინდიკაციო სარჩელის დამატებითი იყო და რომ იგი, № 146/1997 კანონის მე-15 მუხლის თანახმად, აღნიშნული ბაჟისაგან თავისუფლდებოდა.

17. 1999 წლის 8 სექტემბრის გადაწყვეტილებით, რაიონულმა სასამართლომ აღნიშნული სარჩელი ძირითადად მიიჩნია და, აქედან გამომდინარე, უარი თქვა მისი სახელმწიფო ბაჟისაგან განთავისუფლებაზე.

18. 2000 წლის 12 იანვარს მოსარჩელეთა აპელაციის პასუხად ბუქარესტის სააპელაციო სასამართლომ დაადასტურა სარჩელის ძირითადობა. მან ასევე მიიჩნია, რომ დამატებითი სარჩელი, რომელიც სახელმწიფო ბაჟისაგან თავისუ-ფლდებოდა, სავალდებულო კავშირში იყო განხილვის პროცესში მყოფ ძირითად სარჩელთან, ხოლო, რაც შეეხება მოსარჩელეთა სავინდიკაციო სარჩელს, მასზე სასამართლოს უკვე ჰქონდა გადაწყვეტილება მიღებული.

19. მოსარჩელეთა საკასაციო სარჩელზე უზენაესმა სასამართლომ თავისი 2000 წლის 21 აპრილის გადაწყვეტილებით დაადასტურა წინა ინსტანციების გადაწყვეტი-ლებათა მიზანშეწონილობა. სასამართლოს განმარტებით, ორივე სარჩელის დავის საგანი სხვადასხვა იყო და ხაზი გაუსვა იმას, რომ სავინდიკაციო სარჩელით მო-სარჩელებმა სასამართლოს გადაწყვეტილებით აღიდგინეს შენობაზე საკუთრების უფლება, მაშინ, როდესაც ანაზღაურების მოთხოვნით სარჩელში ისინი ვერმიღებუ-ლი შემოსავლის (ქირით მიღებული თანხის) დაბრუნებას მოითხოვდნენ.

II. შესაბამისი ეროვნული სამართალი და პრაქტიკა

ა. 1997 წლის 24 ივლისის № 146 კანონი სახელმწიფო ბაჟის შესახებ

20. კანონის შესაბამისი მუხლები ამგვარადაა ჩამოყალიბებული:

მუხლი 1

„სასამართლოში შემოტანილი სარჩელი და განცხადება ექვემდებარება კანონით გათვალისწინებულ სახელმწიფო ბაჟის გადახდას, იმის მიხედვით, შესაძლებელია თუ არა დავის საგნის ღირებულების დადგენა.“

მუხლი 2

„სასამართლოში შემოტანილი ის სარჩელი და განცხადება, რომელთა დავის საგ-ნის ღირებულების დადგენა შესაძლებელია, ექვემდებარება შემდეგ ნიხრს:

(...) თუ დავის საგნის ღირებულება სცილდება 500 000 000 რუმინულ ლეის, სახელმწიფო ბაჟი შეადგენს 13 215 000 რუმინულ ლეის, პლუს 500 000 000 რუ-მინული ლეის ზემოთ თანხის 1%.“

მუხლი 15

„სახელმწიფო ბაჟისაგან თავისუფლდება ის სარჩელები, რომელთა მიზანი სახელმწიფოს მიერ უკანონოდ მითვისებული შენობების კანონიერი მესაკუთრისათვის დაბრუნებაა, და რომელიც სასამართლოში შეტანილია თავად მესაკუთრის, მისი წარმომადგენლის ან სხვა იურიდიული პირის მიერ 1945 წლის 6 მარტიდან 1989 წლის 22 დეკემბრამდე პერიოდში. ბაჟისაგან ასევე თავისუფლდება დამატებითი სარჩელი.“

მუხლი 21

„ფინანსთა სამინისტროს განკარგულების საფუძველზე შეუძლია, დააწესოს სახელმწიფო ბაჟისაგან განთავისუფლების, მისი ოდენობის შემცირებისა თუ ეტაპობრივი გადახდის პირობები.“

21. № 146/1997 კანონის 21-ე მუხლი შეიცვალა 2004 წლის 25 მაისის №195 კანონით, რომლის თანახმად, სახელმწიფო ბაჟისაგან განთავისუფლების, მისი ოდენობის შემცირებისა თუ ეტაპობრივი გადახდის პირობები ამიერიდან სასამართლოს კომპეტენციას განეკუთვნება.

ბ. სამოქალაქო კოდექსი

22. შესაბამისი მუხლები შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული :

მუხლი 485

„ნივთის ფაქტობრივი ფლობა მხოლოდ მაშინ წარმოშობს მის შემოსავალზე საკუთრების უფლებას, თუ იგი ნივთის უფლებამოსილი მფლობელია. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ნივთის ფაქტობრივი მფლობელი ვალდებულია, ნივთი და მისგან წარმოქმნილი შემოსავალიც დაუბრუნოს მის კანონიერ მესაკუთრეს, რომელიც მას მოითხოვს. თუ ეს შემოსავალი ნატურის სახით აღარ არსებობს, მაშინ მისი ფასი დადგინდება ანაზღაურების დღისათვის არსებული ღირებულების მიხედვით.“

მუხლი 486

„უფლებამოსილ მფლობელად ითვლება პირი, რომელიც ნივთს ფლობს კანონიერი უფლებამოსილებით, აქვს მისი გასხვისების უფლება და არაფერი იცის ნივთის უკანონობის შესახებ.“

მუხლი 487

„მფლობელი ვეღარ ჩაითვლება უფლებამოსილად იმ მომენტიდან, როცა მისთვის ცნობილი გახდება ნივთის წარმომავლობის უკანონობა.“

ბ. № 167/1958 ბრძანებულება გამაქარწყლებელი ხანდაზმულობის შესახებ

23. შესაბამისი მუხლები შემდეგნაირადაა ჩამოყალიბებული:

მუხლი 3

„გამაქარწყლებელი ხანდაზმულობის (იმ სარჩელებისთვის, რომელთა დავის საგან-

ნი მემკვიდრეობითი ქონება) ვადა განისაზღვრება 3 წლით.“

მუხლი 8

უკანონო აქტით მიყენებული ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნის სარჩელის გამაქარწყლებელი ხანდაზმულობის ვადის ათვლა იწყება იმ მომენტიდან, როცა დაზარალებულისათვის ცნობილი გახდა ან ცნობილი უნდა ყოფილიყო ზარალის არსებობისა და ზარალზე პასუხისმგებელი პირის შესახებ.“

დ. სასამართლო პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც შენობის მფლობელი ვალდებული ხდება, დაუბრუნოს ნივთის (შენობის) კანონიერ მფლობელს მისგან მიღებული შემოსავალი.

24. უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა იცნობს ისეთ საქმეებს, რომელთა გადაწყვეტილებები აიძულებენ არაუფლებამოსილ მფლობელს, მთლიანად დაუბრუნოს (აუნაზღაუროს) კანონიერ მფლობელს ნივთისაგან (შენობიდან) მიღებული შემოსავალი, კერძოდ კი, პირველის მიერ ქირის სახით მიღებული შემოსავალი. კომუნისტური რეჟიმის დროს ჩამორთმეული შენობების, მათი ყოფილი კანონიერი მფლობელების მოთხოვნის კონკრეტულ შემთხვევებში სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფო ვალდებულია, აუნაზღაუროს ქირით მიღებული შემოსავალი საეინდიკაციო სარჩელის შეტანის დღიდან.

1. 2003 წლის 18 ივნისის № 2646 გადაწყვეტილება

25. ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, როცა საქმე ასევე ეხებოდა ქირის სახით მიღებული შემოსავლის ანაზღაურებას, საელჩოსათვის მიქირავებული იმ შენობისათვის, რომელიც სასამართლოს გადაწყვეტილებით დაუბრუნდა კანონიერ მესაკუთრეს, უზენაესმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ:

„ნივთის შემოსავალი არის ის, რომელიც მიღებულია ნივთის გამოყენებით, როგორცაა, მაგალითად, ქირა ან ყოველდღიური საპროცენტო გადასახადი, რაც ნივთის ღირებულებას არ ამცირებს. თუმცა არსებობს ამ წესიდან გამონაკლისი, რომლის მიხედვითაც შემოსავალი ეკუთვნის ნივთის მესაკუთრეს. სამოქალაქო კოდექსის 485-ე მუხლი უშვებს ისეთ გამონაკლისს, რომლის მიხედვითაც ნივთის უფლებამოსილ მფლობელს შეუძლია, ისარგებლოს ნივთის გამოყენებით მიღებული შემოსავლით ისე, რომ ნივთის მესაკუთრეს არ ექნება მისი მოთხოვნის უფლება.

სამოქალაქო კოდექსის 487-ე მუხლი განმარტავს, რომ მფლობელის უფლებამოსილება ნივთის ფლობაზე ნყდება იმ მომენტიდან, როცა იგი შეიტყობს მისი არაკანონიერი წარმომავლობის შესახებ. ამ მომენტიდან იგი ვეღარ ისარგებლებს ნივთის შემოსავლის განკარგვის უფლებით. (...)

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ უფლებამოსილების შეწყვეტის საკითხი პრაქტიკული საკითხია და მას მოსამართლე კონკრეტული ფაქტების საფუძველზე გადაწყვეტს, მაგრამ სამართლებრივი მოძღვრება და სამოსამართლეო პრაქტიკა ერთხმად ადასტურებენ, რომ სასამართლოში შეტანილი სარჩელი იმ პირის წინააღმდეგ, რომელიც ახორციელებს ნივთზე ფაქტობრივ ბატონობას, ნყვეტს ამ უკანასკნე-

ლის უფლებას, ისარგებლოს ნივთის შემოსავლით, ანუ იგი ამ უფლებით ვეღარ ისარგებლებს სარჩელის შეტანის მომენტიდან.

ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით კი აშკარაა, რომ 1995 წლის 1 თებერვლიდან, ანუ იმ დღიდან, როცა პირველი სარჩელი შევიდა სასამართლოში, მოპასუხე მხარე აღარ ითვლება უფლებამოსილ მფლობელად, ვინაიდან ამ თარიღიდან მაინც მისთვის ცნობილი გახდებოდა იმ სტატუსის უკანონობა, რომლის საფუძველზეც იგი მანამდე ფლობდა შენობას.

თუმცა, თუ მოპასუხეს კანონიერი მესაკუთრის სასარგებლოდ 1995 წლის 1 თებერვლიდან 2000 წლის 25 ივლისამდე პერიოდში (როცა ეს სარჩელი იქნა შეტანილი) ქირით მიღებული შემოსავლის ანაზღაურება ეკისრება, მაშინ გასათვალისწინებელია № 167/1958 ბრძანებულების მე-3 მუხლის პირობები, რომლის მიხედვით ხანდაზმულობის ვადა განისაზღვრება 3 წლით, ასევე მხედველობაშია მისაღები ამავე ბრძანებულების მე-7 მუხლის 1-ლი პუნქტი, რომლის მიხედვით, ხანდაზმულობის ვადის ათვლა იწყება მოთხოვნის უფლების გაჩენის დღიდან. ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, მოთხოვნის უფლება გაჩნდა 1996 წლის 24 ივნისს, როცა ბუქარესტის რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელე ნამდვილად იყო შენობის კანონიერი მესაკუთრე. ამ თარიღიდან არანაირი მატერიალური და სამართლებრივი წინააღმდეგობა აღარ არსებობდა ქირით მიღებული შემოსავლის ანაზღაურების მოთხოვნით სასამართლოსათვის მისამართად. (...)“

2. 2003 წლის 23 სექტემბრის № 3585 გადაწყვეტილება

26. ამ საქმესთან დაკავშირებით, უზენაეს სასამართლოს უნდა ემსჯელა და გადაწყვეტილება მიეღო, სხვა სხვა მოთხოვნებთან ერთად, ს.ი.-ს მოთხოვნაზე სახელმწიფოს იმ კომერციული სტრუქტურის მიერ ქირით მიღებული შემოსავლის დაბრუნების თაობაზე, რომელიც განკარგავდა ჩამორთმეულ შენობას. პირველ მოთხოვნაში, რომელიც 1998 წლის 27 მარტს შევიდა სასამართლოში, ს.ი.-მ ზარნესტის პირველი ინსტანციის სასამართლოს 1999 წლის 19 იანვრის კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით მიიღო სადავო შენობის საკუთრების აღიარება.

უზენაესმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ ქირით მიღებული შემოსავლის დაბრუნების მოთხოვნა საფუძვლიანი იყო შემდეგი მოტივების გამო:

„(...) სამოქალაქო კოდექსის 485-ე მუხლის თანახმად, შენობის ფაქტობრივი ფლობა მხოლოდ მაშინ წარმოშობს ნივთის შემოსავალზე საკუთრების უფლებას, თუ იგი (ნივთის) შენობის უფლებამოსილი მფლობელია.

ხოლო ამ კონკრეტულ საქმეში, სამოქალაქო კოდექსის 487-ე მუხლის თანახმად, კომერციულ საზოგადოებას შეუწყდა ფლობის უფლება, როგორც კი შენობის უფლებადარღვევით ფლობის შესახებ გახდა მისთვის ცნობილი, ანუ, მაშინ, როცა ს.ი.-მ თავისი სავინდოკაციო სარჩელი შეიტანა სასამართლოში (1998 წლის 27 მარტს), რომელიც შემდეგ იქნა მიღებული.“

სამართლებრივი მხარე

I. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის შესახებ

27. მოსარჩელები ჩივიან სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლების ხელყოფისა და სამართალწარმოების უსამართლობის, სასამართლოების მიერ საქმისწარმოებაში დაშვებული შეცდომების გამო. ისინი მიუთითებენ კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტზე, რომელიც შემდეგნაირადაა ჩამოყალიბებული:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას (...) ნებისმიერს აქვს (...) თავისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება (...) სასამართლოს მიერ, რომელიც მიიღებს მიუკერძოებელ გადაწყვეტილებას.“

ა. მხარეთა არგუმენტები

28. სასამართლოს პრაქტიკასა (ტოლსტოი-მილოსლავსკი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ, 1995 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 316-B, გვ. 80-81, §§ 61-67) და კომისიის გამოცდილებაზე (ფილისი საბერძნეთის წინააღმდეგ (დეკ.) № 18989/91, 1994 წლის 12 ოქტომბერი) დაყრდნობით, მთავრობა აცხადებს, რომ სამართალწარმოების ხარჯების დასაფარავად სამოქალაქო სარჩელით მოთხოვნილი დავის საგნის ფასის პროპორციულად ბაჟის დაწესება თავისთავად არ არის სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვა. რაც შეეხება ბაჟის ოდენობას, მთავრობა ხაზს უსვამს, რომ იგი სარჩელით მოთხოვნილი ფასის მხოლოდ 1,09% იყო.

29. ამას გარდა, მთავრობა საყვედურს გამოთქვამს მოსარჩელეთა მიმართ და აცხადებს, რომ მათ შეეძლოთ ჯერ ფინანსთა სამინისტროსათვის მიემართათ სახელმწიფო ბაჟისაგან განთავისუფლების თხოვნით და შემდეგ სამინისტროს შესაძლო უარი გაესაჩივრებინათ სასამართლოში.

30. მოსარჩელები აცხადებენ, რომ დაკისრებული ბაჟის ოდენობა გადაჭარბებულად მაღალი იყო, რამაც მათ მოუსპო სასამართლო განხილვის უფლება. ისინი იშველიებენ კრეუსის საქმეს პოლონეთის წინააღმდეგ (№ 28249/95, § 66, აუეს/CEDH 2001-VI) და მიიჩნევენ, რომ რუმინეთის ხელისუფლებამ ვერ უზრუნველყო სამართლიანი თანაფარდობა, ერთი მხრივ, სახელმწიფოს ინტერესს, მიეღო სასამართლო ხარჯებისათვის დაწესებული გადასახდი და, მეორე მხრივ, მოსარჩელეთა ინტერესს შორის, მათი პრეტენზიები განეხილა სასამართლოს.

31. ისინი ასევე აცხადებენ, რომ მათი სასარჩელო განცხადება ზიანის ანაზღაურებაზე ატარებდა აქსესუარულ ხასიათს სავინდიკაციო სარჩელთან მიმართებით და, აქედან გამომდინარე, იგი უნდა განთავისუფლებულიყო სახელმწიფო ბაჟის გადახდის ვალდებულებისაგან.

ბ. სასამართლოს შეფასება

32. სასამართლო აღნიშნავს, რომ აღნიშნული უფლებადარღვევა მოიცავს ორ

განშტოებას: პირველი შეეხება სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების ხელყოფას, ხოლო მეორე სამართალწარმოების სამართლიანობას. თუმცა, ვინაიდან სასამართლოებს არ უმსჯელიათ სარჩელის შინაარსობრივ მხარეზე, მეტიც, უარი თქვეს მის არსებითად განხილვაზე, სასამართლოს მიაჩნია, რომ, საქმესთან დაკავშირებული პროცედურის უსამართლობის გამო, უფლებადარღვევა, რომელზეც მიუთითებდნენ მოსარჩელები, ცალკე არც განხილულა.

33. სასამართლოს შესხენებით, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ნებისმიერი ადამიანისათვის უზრუნველყოფს სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას სასამართლოს მიერ განხილვის უფლებას. ეს მუხლი „სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებაში“ თავისთავად მოიაზრებს სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლებას, ანუ სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება მხოლოდ ერთ-ერთი ასპექტია.

34. თუმცა „სასამართლო განხილვის უფლება“ არ არის აბსოლუტური – იგი უშვებს გარკვეული სახის შეზღუდვებს, და, თავისი ხასიათიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს შეუძლია, დაარეგულიროს იგი იმ საშუალებებით, რომლებიც მის ხელთაა.

35. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მას არასოდეს გამოურიცხავს, უკეთესი სამართალწარმოების მიზნით, სასამართლო განხილვის უფლებით მოსარგებლე პირის მიმართ დაანესოს ზოგიერთი ფინანსური შეზღუდვა (ზემოთ ხსენებული *ტოლსტოი-მილოსლავსკის საქმე*, გვ. 80-81 და *კრეუსის საქმე*, § 59).

36. მიუხედავად სახელმწიფოსათვის მინიჭებული შეფასების თავისუფლების ამ ხარისხისა, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ სასამართლო განხილვის უფლების შეზღუდვა მხოლოდ მაშინ შეიძლება იყოს კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან, როცა ეს ზომა ეფუძნება კანონიერ მიზანს და არსებობს მიზანსა და საშუალებებს შორის გონივრული თანაფარდობა.

37. კონვენციის უმთავრესი პრინციპიდან გამომდინარე, დაიცვას არა თეორიული და ილუზიური, არამედ კონკრეტული და ეფექტური უფლებები, სასამართლო კიდევ ერთხელ აღნიშნავს, რომ სასამართლო ხარჯები, რომლებიც დგინდება კონკრეტული საქმის გარემოებები ს შეფასების საფუძველზე, ამავე დროს, უნდა ითვალისწინებდეს მოსარჩელის გადახდისუნარიანობას და სამართალწარმოების იმ ფაზას, რომელშიც აღნიშნული ფინანსური შეზღუდვა ეკისრება. ეს ფაქტორებია გასათვალისწინებელი იმისათვის, რათა შეფასდეს, რამდენად მიეცა დაინტერესებულ პირს სამართლიანი სასამართლოს უფლებით სარგებლობის საშუალება; ხომ არ მოხდა დაკისრებული გადასახადის გამო მისი ამ უფლების ძირითადი არსის ხელყოფა (*ტოლსტოი-მილოსლავსკის საქმე*, გვ. 80-81, § 63 და *კრეუსის საქმე*, § 60).

38. ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ სარჩელის შესატანად დაკისრებული სახელმწიფო ბაჟის 323 264 ევროს გადაუხდელობამ გამოიწვია სარჩელის განხილვაზე უარი.

39. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ დაკისრებული თანხის ხსენებული ოდენობა უდავოდ გადაჭარბებული იქნებოდა პროცესში მონაწილე ნებისმიერი მხარისათვის. მით უფრო, რომ იგი არ მართლდებოდა არც საქმის განსაკუთრებული გარემოებებით და არც მოსარჩელეთა ფინანსური მდგომარეობით, არამედ

იყო სარჩელის დავის საგნის ფასიდან გამომდინარე კანონით გათვალისწინებული ფიქსირებული პროცენტი. თუმცა მოსარჩელეთა მიერ მიუღებელი სარგებლის მოთხოვნით განცხადებული თანხა სოლიდურად გამოიყურებოდა, სასამართლოს აზრით, შენობის ღირებულებიდან გამომდინარე, ეს თანხა არ იყო საფუძველს მოკლებული.

40. სამაგიეროდ, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოსარჩელეთათვის სარჩელის მიღებისათვის დაკისრებული თანხა იყო გადაჭარბებული. აქედან გამომდინარე, მოუწიათ სარჩელის შეტანაზე უარის თქმა, რამაც მათ წაართვა თავიანთი საქმის სასამართლოში განხილვის უფლება.

41. რაც შეეხება შესაძლებლობას, რომ მოსარჩელებს მოეთხოვათ სახელმწიფო ბაჟისაგან განთავისუფლება, რომლითაც, როგორც სასამართლო აღნიშნავს, მთავრობის არგუმენტის თანახმად, მოსარჩელებმა არ ისარგებლეს, მიანიშნებს ეროვნულ დონეზე მართლმსაჯულების ინსტანციებში მიმართვის გზების ამოუწურავობის გამონაკლისზე. მაგრამ, სასამართლოს აზრით, მსგავსი გამონაკლისი უარყოფილ იქნა სარჩელის არსებითად განსახილველად მისაღებადობის განხილვის ეტაპზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლო თვლის, მთავრობას არ წარმოუდგენია ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკიდან არანაირი პრეცედენტი, რომელიც კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებით ამგვარი მიმართვის ეფექტურობას დაასაბუთებდა.

42. კონკრეტული საქმიდან გამომდინარე, კერძოდ, სამართალწარმოების საწყის ეტაპზე დაკისრებულ აღნიშნულ შეზღუდვას სასამართლო არაპროპორციულად მიიჩნევს, რამაც გამოიწვია სამართლიანი სასამართლოს უფლების არსის დარღვევა (იხ. *mutatis mutandis, Teltronic, CATV პოლონეთის წინააღმდეგ*, № 48140/99, 2006 წ. 10 იანვარი).

43. ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლო ადგენს, რომ სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო სამართლიანი თანაფარდობა, ერთი მხრივ, სახელმწიფოს ინტერესს, მიუღო სასამართლო ხარჯებისათვის დაწესებული გადასახდი და, მეორე მხრივ, მოსარჩელეთა ინტერესს შორის, მათი პრეტენზიები განეხილა სასამართლოს.

44. აქედან გამომდინარე, დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

II. დამატებითი ოქმის 1-ლი მუხლის დარღვევის შესახებ

45. მოსარჩელები აცხადებენ, რომ მათი სარჩელის არსებითად განხილვაზე უარით ვერ შეძლეს, ესარგებლათ თავიანთი ქონების შემოსავლით, იმ ქირის სახით, რომელიც სახელმწიფომ მიითვისა და მიიჩნევს, რომ ამგვარი ქმედებით დაირღვა პროტოკოლის 1-ლი მუხლის 1-ლი პუნქტი, რომლის თანახმად:

„ყოველ ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს აქვს თავისი საკუთრებით შეუფერხებლად სარგებლობის უფლება. მხოლოდ საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის შეიძლება ჩამოერთვას ვინმეს საკუთრება კანონითა და საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპებით გათვალისწინებულ პირობებში.

ამასთან, წინარე დებულებები არანაირად არ აკნინებს სახელმწიფოს უფლებას,

გამოიყენოს ისეთი კანონები, რომელთაც ის აუცილებლად მიიჩნევს, საერთო ინტერესების შესაბამისად, საკუთრებით სარგებლობის კონტროლისათვის, ან გადასახადებისა თუ მოსაკრებლის, ან ჯარიმების გადახდის უზრუნველსაყოფად.“

ა. მთავრობის პირველადი პრეტენზიების შესახებ, რომელიც ამ უფლებადარღვევის კონვენციის პირობებთან რაციონულ ტემპორის შეუსაბამობას ეფუძნება

46. მთავრობა აცხადებს, რომ სადავო შენობა სახელმწიფოს საკუთრებაში გადავიდა 1949 წელს, ანუ გაცილებით ადრე, ვიდრე კონვენცია ძალაში შევიდოდა რუმინეთთან მიმართებით. აქედან გამომდინარე, სასამართლო არ არის უფლებამოსილი, *ratione temporis* განიხილოს აღნიშნული საკუთრების გადაცემის გარემოებები.

47. მოსარჩელები არ ეთანხმებიან მთავრობის არგუმენტებს და აცხადებენ, რომ 1949 წლიდან 1999 წლის 12 ოქტომბრამდე, ანუ სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით შენობის მათ საკუთრებაში აღდგენის დღემდე, განუწყვეტლად ირღვეოდა მათი საკუთრებით სარგებლობის უფლება, რადგან სახელმწიფო მათ შენობას უკანონოდ ფლობდა და, აქედან გამომდინარე, იგი ვალდებულია, მათ აუნაზღაუროს შენობის გაქირავებით მიღებული შემოსავალი.

48. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელეთა უფლებადარღვევის ჩივილი ეხება არა შენობის საკუთრების უფლების გადაცემის გარემოებებს, არამედ ამჟამინდელ შეუძლებლობას, დაიბრუნონ შენობის შემოსავალი. მიუხედავად იმისა, რომ ბუქარესტის რაიონულმა სასამართლომ, 1999 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილებით, დაადასტურა სახელმწიფოს მიერ შენობის საკუთრების უფლების უკანონოდ მითვისება და დააკისრა ამ უკანასკნელს შენობის მოსარჩელეთათვის დაბრუნება.

49. თუმცა, იმ ფაქტიდან გამომდინარე, რომ ზემოთ აღნიშნული გადაწყვეტილება, ისევე, როგორც საკუთრების შემოსავლის დაბრუნების მოთხოვნით სარჩელი 1994 წლის 20 ივნისის შემდგომი პერიოდითაა დათარიღებული, ანუ რუმინეთის მიერ კონვენციის რატიფიკაციის შემდეგ, სასამართლოს აზრით, იგი უფლებამოსილია, *ratione temporis* განიხილოს აღნიშნული უფლებადარღვევა, რომელიც ეხება საკუთრების (შენობის) შემოსავლის იმ ნაწილის დაბრუნების სარჩელს, რუმინეთის მიერ კონვენციის რატიფიკაციის შემდეგ რომ წარმოიშვა (იხ. *mutatis mutandis*, ბრონიოვსკი პოლონეთის წინააღმდეგ დეკ.) № 31443/96, აუეს/CEDH 2002-X).

50. აქედან გამომდინარე, მთავრობის გამონაკლისი ვერ განიხილება.

ბ. უფლებადარღვევის საფუძვლიანობის შესახებ

1. მხარეთა არგუმენტები

51. მოსარჩელები აცხადებენ, რომ ისინი ყველა კანონიერ მოთხოვნას აკმაყოფილებდნენ, რათა მიეღოთ სარჩელით მოთხოვნილი, სახელმწიფოს მიერ მითვისებული ქირის შემოსავალი. მათი აზრით, სარჩელის განხილვაზე უარმა ისინი, ფაქტობრივად, ამ თანხების გარეშე დატოვა.

52. მთავრობის განცხადებით, სასამართლოებს არცერთ ეტაპზე არ უღია-რებიან, რომ მოსარჩელებს კანონიერად ეკუთვნოდათ ეს თანხა და, რომ არც სამოსამართლო პრაქტიკაში მოიძებნება შემთხვევა, მსგავსი სასარჩელო განცხადება დაკმაყოფილებულიყო.

53. აქედან გამომდინარე, მთავრობას მიაჩნია, რომ მოსარჩელებს არ გააჩნდათ სახელმწიფოს მევალის არანაირი სტატუსი, რომლის საფუძველზეც მათ შეიძლებოდა ჰქონოდათ თუნდაც „კანონიერი მოლოდინი“ საკუთრების უფლებით ფაქტობრივი სარგებლობისა.

54. მთავრობის განცხადებით, მოსარჩელეთა სასარჩელო განცხადების არსებითად განხილვაზე, რომელიც სასამართლოებმა ძირითად სარჩელად მიიჩნიეს, უარი თქვეს სახელმწიფო ბაჟის გადაუხდელობის გამო, ფაქტობრივი მხარის შეფასება კი მხოლოდ მართლმსაჯულების ეროვნული ინსტანციების პრეროგატივაა. ამას გარდა, მთავრობის აზრით, მოსარჩელეთა სარჩელი არსებითად რომ განხილულიყო, მის მიმართ ხანდაზმულობის ვადა მაინც ამონურული იქნებოდა, რადგან № 167/1958 ბრძანებულების მე-3 მუხლი ნივთის შემოსავლის დაბრუნების სარჩელისათვის ხანდაზმულობის ვადას 3 წლით განსაზღვრავს.

55. მოსარჩელები არ ეთანხმებიან მთავრობის მოსაზრებას და კვლავ აცხადებენ, რომ შენობაზე საკუთრების უფლების აღიარება თავისთავად გულისხმობდა შენობისაგან მიღებული შემოსავლით სარგებლობის უფლებასაც, მისი ოდენობა კი შეიძლებოდა გამხდარიყო დავის საგანი.

56. ამასთან დაკავშირებით, ისინი მიუთითებენ სამოქალაქო კოდექსზე, კერძოდ მის 485-ე მუხლზე, რომლის მიხედვით : შენობის ფაქტობრივ მფლობელს შენობის (ნივთის) შემოსავლით სარგებლობის უფლება აქვს მხოლოდ მაშინ, თუ იგი შენობის (ნივთის) უფლებამოსილი მფლობელია. არადა, გამომდინარე იქიდან, რომ სახელმწიფო არ იყო შენობის უფლებამოსილი მფლობელი, იგი ვალდებული იყო, დაებრუნებინა ეს შემოსავალი. მათ მიაჩნიათ, რომ სახელმწიფოს მიერ შენობის უკანონოდ მითვისების ფაქტის დადასტურება იწვევს სამოქალაქო კოდექსის ზემოთ აღნიშნული მუხლის პირობების გამოყენებას და, ამგვარად, სახელმწიფო ხდება მათი, როგორც ნივთის კანონიერ მესაკუთრეთა, მოვალე.

57. რაც შეეხება გამაქარწყლებელ ხანდაზმულობას, ისინი აღნიშნავენ, რომ სამწლიანი ვადა ამ კონკრეტულ საქმეზე არ ვრცელდება, რადგან № 167/1958 ბრძანებულების მე-8 მუხლის მიხედვით, უკანონო აქტით მიყენებული ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნით სარჩელზე ხანდაზმულობის ვადის ათვლა იწყება იმ მომენტიდან, როცა დაზარალებულისათვის ცნობილი გახდა ზიანის შესახებ და ზიანზე პასუხისმგებელი პირის ვინაობა. ხოლო, მათივე განცხადებით, შენობის სახელმწიფოს სხვადასხვა სტრუქტურაზე მრავალჯერ გადაცემით, შენობის მფლობელის არაუფლებამოსილებისა და რეალური ზიანის შესახებ მათთვის მხოლოდ ბუქარესტის რაიონული სასამართლოს 1999 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილების შემდეგ გახდა ცნობილი.

2. სასამართლოს შეფასება

58. სასამართლო შეახსენებს, რომ მოსარჩელეს მხოლოდ მაშინ შეუძლია მიუთითოს პროტოკოლის 1-ლი მუხლის დარღვევაზე და გაასაჩივროს გადაწყვეტილებები, როცა საქმე შეეხება მის კანონიერ საკუთრებას, მის ნივთს, „საკუ-

თრების“ ცნება კი შეიძლება მოიცავდეს როგორც „ამჟამინდელ საკუთრებას“, ასევე საკუთრების მემკვიდრეობითობას, მათ შორის მასთან დაკავშირებულ ვალებს. აქედან გამომდინარე, მოსარჩელებს შეუძლიათ ჰქონდეთ „კანონიერი იმედი“ მაინც, რომ ისარგებლონ თავიანთი საკუთრების უფლებით. სამაგიეროდ, მხოლოდ ის იმედი, რომ მათ უღიარეს საკუთრების უფლება, ვერ იქნება განხილული როგორც „საკუთრება“ №1 პროტოკოლის 1-ლი მუხლის გაგებით. იგივე შეიძლება ითქვას პირობით ვალზე, რომელიც ამ პირობის შეუსრულებლობით ბათილდება (იხ.: *ლიხტენშტაინის პრინცი ჰანს-ადამ II გერმანიის წინააღმდეგ*, № 42527/98, § 82,83, აუეს/CEDH 2001-VIII, და *გრატცინგერი და გრატცინგეროვა ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ* (დეკ.), № 39794/98, § 69, აუეს/CEDH 2002-VII).

59. რაც შეეხება „კანონიერი იმედის“ ცნებას, სასამართლო ასევე შეახსენებს, რომ, როცა საკუთრების ინტერესი ვალის სახითაა წარმოდგენილი, იგი „საკუთრების ღირებულება“ განიხილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეროვნულ სამართალში ამისთვის არსებობს საკმარისი საფუძველი, მაგალითად, როცა იგი დადასტურებულია ჩამოყალიბებული სამოსამართლეო პრაქტიკით (*კოპეკი სლოვაკეთის წინააღმდეგ*, № 44912/98, § 52, აუეს CEDH 2004-...).

60. ამ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, სასამართლოს აღნიშნით, სამოქალაქო კოდექსის 485-ე, 486-ე და 487-ე მუხლები მკაფიოდ განმარტავენ და არანაირ ეჭვს არ ტოვებენ, რომ ფაქტობრივმა მფლობელმა უნდა დაუბრუნოს შენობა-ნაგებობა და მისგან მიღებული შემოსავალიც კანონიერ მფლობელებს. ამ პასუხისმგებლობისაგან ერთადერთი განმათავისუფლებელი საბაზი იქნებოდა ის, თუკი ფაქტობრივი მფლობელი აღმოჩნდებოდა შენობის უფლებამოსილი მფლობელი, გასხვისების უფლებით, და მისთვის საკუთრების არაკანონიერების შესახებ არაფერი იქნებოდა ცნობილი.

61. სასამართლო კი აღნიშნავს, რომ ამ კონკრეტულ საქმეში უკანასკნელ ფაქტორთან არ გვაქვს საქმე, რადგან სავინდიკაციო სარჩელის განხილვის პროცესში ფინანსთა სამინისტრომაც და ბუქარესტის მერიამაც აღიარეს, რომ საკუთრების მიღების არანაირი კანონიერი საფუძველი არ გააჩნდათ. ბუქარესტის რაიონული სასამართლოს 1999 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილებიდანაც ჩანს, რომ სახელმწიფოს არასოდეს ჰქონია სადავო შენობაზე საკუთრების რაიმე კანონიერი საფუძველი.

62. ამას გარდა, სასამართლო მიიჩნევს, რომ, მიუხედავად მთავრობის განცხადებისა, უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაც აღიარებს სახელმწიფოს მიერ უკანონოდ მიღებული შემოსავლის კანონიერი მფლობელისათვის დაბრუნების უფლებას სავინდიკაციო სარჩელის საფუძველზე. კონკრეტულ საქმეში ეს პერიოდი მოიცავს 1998 წლის 3 სექტემბრიდან (სავინდიკაციო სარჩელის შეტანის დღე) 1999 წლის 12 ოქტომბრამდე (შენობის ფაქტობრივი დაბრუნების) პერიოდს.

63. აქედან გამომდინარე, რომ აღარაფერი ითქვას, როგორც იქნებოდა ანაზღაურება, მოსარჩელეთა სარჩელი არსებითად რომ განხილულიყო, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოსარჩელებს შეეძლოთ, ჰქონოდათ „კანონიერი იმედი“, თუნდაც ნაწილობრივ მიეღოთ მათთვის კუთვნილი საკუთრებიდან მიღებული შემოსავლის სახით დაგროვილი ვალი, როგორც ამას ითვალისწინებს სამოქალაქო კოდექსი და იცნობს მართლმსაჯულების უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა (იხ. *mutatis mutan-*

dis, შპს *Pressos Compania Naviera* და სხვები ბელგიის წინააღმდეგ, 1995 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 332, გვ. 21, §§ 31, 32).

64. რაც შეეხება ზემოქმედებას, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ქირით მიღებული შემოსავლის მოთხოვნის სარჩელის განხილვაზე უარით მოსარჩელებს პრაქტიკულად ყოველგვარი შანსი წაერთვათ სადავო ანაზღაურების მიღებისა. აქედან გამომდინარე, მოსარჩელეთა საკუთრების უფლების განხორციელებაზე მოხდა ზემოქმედების მქონე ჩარევა.

65. სასამართლო შეახსენებს, რომ №1 პროტოკოლის 1-ლი მუხლი უზრუნველყოფს საკუთრების უფლებას. იგი მოიცავს სამ სხვადასხვა ნორმას: პირველი, რომელიც ჩამოყალიბებულია დასაწყისში და უფრო ზოგად ხასიათს ატარებს, მიუთითებს საკუთრების უფლების დაცვაზე; მეორე, რომელიც იმავე აზრის მქონე ქვეაზრისაა ჩამოყალიბებული, ითვალისწინებს საკუთრების ჩამორთმევის შესაძლებლობას გარკვეული პირობებით; ხოლო მესამე, რომელიც მეორე აზრისაა მოცემული, ნევრი სახელმწიფოების მიმართ აღიარებს ქონების მართვის რეგულირების უფლებას საერთო ინტერესების შესაბამისად, ან გადასახადებისა თუ მოსაკრებლების, ჯარიმების გადახდის უზრუნველსაყოფად.

თუმცა, ეს სამივე წესი არც იმდენადაა განსხვავებული, რომ მათ შორის კავშირი არ არსებობდეს – მეორე და მესამე შეეხება საკუთრების უფლების დარღვევის განსაკუთრებულ შემთხვევებს და მათი განმარტება უნდა მოხდეს იმ ძირითადი პრინციპიდან გამომდინარე, რომელიც პირველ წესშია ჩამოყალიბებული.

აქედან გამომდინარე, საჭიროა დადგინდეს, იქნა თუ არა მოძებნილი სამართლიანი თანაფარდობა საზოგადოების საერთო ინტერესების მოთხოვნასა და მოსარჩელეთა ფუნდამენტური უფლებების სავალდებულო დაცვას შორის (იხ. სხვა საქმეებთან ერთად სპორონგი და ლონროთი შვედეთის წინააღმდეგ, 1982 წლის 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, 52, გვ. 26, § 69).

66. კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, მთავრობა აცხადებს, რომ სარჩელის არსებითად განხილვაზე უარის თქმა შიდა ეროვნული სამართლისა და მართლმსაჯულების ეროვნული ინსტანციების პრეროგატივაა და რომ, როგორც არ უნდა იყოს მოსარჩელეთა უფლება სავარაუდო ვალის მოთხოვნასთან დაკავშირებით, ხანდაზმულობის ვადით ნაწილობრივ მაინც ბათილდებოდა.

67. მთავრობის პირველ არგუმენტთან დაკავშირებით, სასამართლო კვლავაც ადასტურებს თავის პოზიციას, რომელიც, კონვენციის მე-6 მუხლის მიხედვით, უფლებადარღვევის განხილვისას გამოხატა, ანუ, მიუხედავად მართლმსაჯულების შიდასახელმწიფოებრივი ინსტანციებისათვის მინიჭებული შეფასების თავისუფლებისა, სახელმწიფო ბაჟის გადაუხდელობის მოტივით სარჩელის არსებითად განხილვაზე უარით მათ ხელყვეს სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლება. ხოლო იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მოსარჩელეთა საკუთრების უფლების დარღვევა გამომდინარეობს ეროვნული სასამართლოების მიერ მათი ვალის მოთხოვნის განხილვის შეუძლებლობიდან, სასამართლოს აზრით, შეფასების ის თავისუფლება, რომელიც ეროვნულ სასამართლოებს აქვთ მინიჭებული, ვერ გაამართლებს 1-ლი პროტოკოლის 1-ლი მუხლით გარანტირებული უფლების დარღვევას.

68. ხოლო რაც შეეხება მთავრობის არგუმენტს სარჩელის ხანდაზმულობის

ვადასთან მიმართებით, თუნდაც კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით ეს ვადა ამონურულიყო, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მოსარჩელეთა მიერ ვალის მოთხოვნის უფლების ხანდაზმულობის ვადა შეიძლება მხოლოდ ნაწილობრივ ამონურულიყო, რასაც თვით მთავრობაც არ უარყოფს.

69. ვინაიდან მთავრობამ ვერ შეძლო, დამაჯერებელი არგუმენტები წარმოედგინა, თუ რატომ ვერ მიიღეს მოსარჩელებმა რაიმე სახით ანაზღაურება სახელმწიფოს მიერ შენობის ექსპლუატაციით მიღებული შემოსავლის სანაცვლოდ, სასამართლო მიიჩნევს, რომ დარღვეულია სამართლიანი თანფარდობა საერთო ინტერესებსა და მოსარჩელეთა საკუთრების უფლების დაცვას შორის.

70. აქედან გამომდინარე, დაირღვა 1-ლი პროტოკოლის 1-ლი მუხლი.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენების შესახებ

71. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

ა. ზარალი

72. მოსარჩელები მატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად მოითხოვენ 40 020 428 აშშ-ის დოლარს, რაც შეესაბამება სახელმწიფოს მხრიდან მათდამი ვალს, ანუ 1950 წლიდან 1999 წლამდე პერიოდში შენობის გაქირავებით მიღებულ შემოსავალს.

73. ისინი ასევე ითხოვენ 50 000 აშშ-ის დოლარს მორალური ზიანის ანაზღაურების მიზნით.

74. მთავრობა უარყოფს ამ პრეტენზიებს და კვლავ აცხადებს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი მართლმსაჯულების არცერთ ინსტანციას არ დაუდგენია არანაირი ვალი სახელმწიფოს მხრიდან. ამას გარდა, იგი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოს მიერ მიღებული ქირის ანაზღაურების მოთხოვნის დღიდან სამ წელზე მეტი ხანდაზმულობის მქონე სარჩელი ველარ განიხილებოდა, ვადგასულობის გამო.

75. რაც შეეხება მორალური ზიანისათვის მოთხოვნილ თანხას, მთავრობა აცხადებს, რომ არავითარი კავშირი არ არსებობს სარჩელში ხსენებულ უფლებადარღვევებსა და შესაძლო მორალურ ზიანს შორის.

76. სასამართლო კვლავაც აღნიშნავს, რომ მთავრობამ ვერ შეძლო, დამაჯერებელი არგუმენტები წარმოედგინა, თუ რატომ ვერ მიიღეს მოსარჩელებმა რაიმე სახით ანაზღაურება სახელმწიფოს მიერ შენობის ექსპლუატაციით მიღებული შემოსავლის სანაცვლოდ.

77. ცხადია, სასამართლო ვერ შეცვლის მართლმსაჯულების შიდასახელმწიფოებრივ ინსტანციებს, რათა გადანყვეტილება მიიღოს ქირის სახით მიღებული შე-

მოსავლების ანაზღაურების მიზანშეწონილობაზე; არც ზარალისა და მოსარჩელეთა მიმართ ვალის ოდენობის დადგენა მისი ამოცანა (იხ. *mutatis mutandis*, შპს *Pressos Compania Naviera* და *სხვები ბელგიის წინააღმდეგ* (50-ე მუხლი), 1997 წლის 3 ივლისის გადაწყვეტილება, გვ. 1296, § 10, და *იაცცილარი და სხვები საბერძნეთის წინააღმდეგ* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) № 41727/98, § 24, 2004 წლის 15 იანვარი).

78. აქედან გამომდინარე, ვინაიდან არანაირი ანაზღაურება არ მომხდარა და დადგენილ უფლებადარღვევას საფუძვლად დაედო სახელმწიფოს მიერ შენობის მითვისებით გამოხატული უკანონო ქმედება, შესაძლებელია, ანაზღაურება სავალდებულოდ არ მოიცავდეს ნივთის სრულ და მთლიან ღირებულებას (იხ. *mutatis mutandis*, *საბერძნეთის ყოფილი მეფე და სხვები საბერძნეთის წინააღმდეგ* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) № 25701/94, 2002 წლის 28 ნოემბერი, § 78).

79. შესაბამისი ანაზღაურების დასადგენად სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი ორი ელემენტი: ერთი მხრივ, მისი უფლებამოსილება *ratione temporis* იწყება მხოლოდ 1994 წლის 20 ივნისიდან, ანუ რუმინეთის მიერ კონვენციის რატიფიკაციის დღიდან და, მეორე მხრივ, რაც შეეხება ამ პერიოდს, სასამართლოს არ უნდა გამორჩეს მხედველობიდან ის, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო პრაქტიკა გამორიცხავს ნივთის იმ შემოსავლის ანაზღაურებას, რომელიც მოიცავს სავინდიკაციო სარჩელის შეტანის წინა პერიოდს, ანუ, ამ კონკრეტული საქმის მაგალითზე, პერიოდს 1998 წლის 3 სექტემბრამდე.

80. კონვენციის 41-ე მუხლის სამართლიანი დაკმაყოფილების მიზნით, სასამართლო მოსარჩელეთა სასარგებლოდ გადასახადს ერთიანად ადგენს 40 000 ევროს ოდენობით.

81. რაც შეეხება მორალურ ზიანს, სასამართლო მიიჩნევს, რომ სამართლიანი სასამართლო საქმის განხილვის უფლებისა და საკუთრების უფლების დარღვევის დადასტურება თავისთავად საკმარისი დაკმაყოფილებაა.

ბ. სასამართლო ხარჯები

82. მოსარჩელები მოითხოვენ 7 000 აშშ-ის დოლარს სასამართლო ხარჯებისათვის, თუმცა არ აზუსტებენ, ეს ხარჯები მათ გასწიეს შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე თუ სასამართლოში სარჩელის წარდგენისათვის.

83. მთავრობა აცხადებს, რომ მოსარჩელებს არანაირი დამადასტურებელი დოკუმენტი მათი მოთხოვნის დასასაბუთებლად არ წარუდგენიათ.

84. სასამართლო შეახსენებს, რომ კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად, ანაზღაურებას ექვემდებარება მხოლოდ ის რეალურად განეული ხარჯები, რომლებიც აუცილებელ საჭიროებას შეესაბამება და გონივრული ოდენობის ფარგლებშია (იხ. *სხვა საქმეთა შორის ნიკოლოვა ბულგარეთის წინააღმდეგ*, № 31195/96, § 79, 1999-II აუქს/ CEDH).

85. იქიდან გამომდინარე, რომ მოსარჩელებს არ წარმოუდგენიათ განეული ხარჯების დამადასტურებელი არანაირი დოკუმენტი, სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მათ არანაირი ხარჯი არ აუნაზღაურდებათ.

ბ. საურავი

86. სასამართლო შესაფერისად თვლის, რომ საურავი უნდა დაწესდეს ცენ-

ტრალური ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალური პროცენტის სახით, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტოანი ციფრი

ზემოსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად აღგენს, რომ:

1. დარღვეულია კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.
2. დარღვეულია 1-ლი პროტოკოლის 1-ლი მუხლი.
3. ა) მოპასუხე სახელმწიფომ მოსარჩელებს სასამართლოს გადანყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან, კონვენციის 44-ე მუხლის შესაბამისად, სამი თვის ვადაში, მატერიალური ზარალის ანაზღაურების მიზნით, ერთად უნდა გადაუხადოს 40000 ევრო და ასევე თანხის ის ოდენობა, რაც შესაძლოა, მოსაკრებლის სახით გახდეს საჭირო.

ბ) აღნიშნული ვადის გასვლიდან თანხის საბოლოო გადახდამდე ამ თანხას დაემატება ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ სესხებისათვის ამ პერიოდის განმავლობაში დაწესებული ოდენობა, რომელიც არ აღემატება 3 %-ს.
4. უფლების დარღვევის ფაქტის აღიარება თავისთავად არის სამართლიანი დაკმაყოფილება მორალური ზიანის ანაზღაურების სანაცვლოდ;
5. სასამართლო უარს ამბობს დამატებითი გადასახადის მოთხოვნის სამართლიან დაკმაყოფილებაზე;

შედგენილია ფრანგულ ენაზე და, რეგლამენტის 77-ე მუხლის §§ 2 და 3-ის შესაბამისად, 2006 წლის 24 მაისს გადაიგზავნა აღსასრულებლად.

ვენსან ბერჟე
სასამართლო მდივანი

ჯონ ჰედიგანი
თავმჯდომარე

კრასნიკი ჩეხეთის რესპუბლიკის
წინააღმდეგ

Krasniki v. Czech Republic

მეორე სექცია

საქმი კრასნიკი ჩხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 51277/99)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 28 თებერვალი

საბოლოო გადაწყვეტილება

28/05/2006

გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული გარემოებების შემთხვევაში. შესაძლოა, ის დაექვემდებაროს რედაქციული ხასიათის გადასინჯვას.

**საქმეზე „კრასნიკი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ“,
(Krasniki v. Czech Republic)**

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ (მეორე სექცია),
შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჟ.პ. კოსტა – თავმჯდომარე,
ბ-ნი ა.ბ. ბაკა,
ბ-ნი კ. ჯუნგვეირტი,
ბ-ნი ვ. ბუტკევიჩი,
ბ-ნი მ. უგრეხელიძე,
ქ-ნი ა. მულარონი,
ბ-ნი ე. ფურა-სანდსტრომი – მოსამართლეები,
და ქ-ნი ს. ოლე – სექციის რეგისტრატორი –

იმსჯელა განმარტოებით 2006 წლის 7 თებერვალს და

ამავე დღეს მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს „მაკედონიის, ყოფილი იუგოსლავიის, რესპუბლიკის“ მოქალაქე ჰასან კრასნიკის (შემდგომში–„განმცხადებელი“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის (შემდგომში–„კონვენცია“) 34-ე მუხლის თანახმად, 1999 წლის 2 სექტემბერს ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№ 59696/00).

2. განმცხადებელს წარმოადგენდა ბ-ნი დ. სტრუჟეკი, პრაღაში მოღვაწე ადვოკატი. ჩეხეთის მთავრობას (შემდგომში–„მთავრობა“) – ბ-ნი ვ.ა. სჩორმი, იუსტიციის სამინისტროდან.

3. მოსარჩელე აცხადებდა, რომ იგი გასამართლდა მხოლოდ მოწმეთა თანმხვედრ ჩვენებებზე დაყრდნობით და მისი დაცვის უფლებები მაქსიმალურად შეიზღუდა, რაც, მისი მტკიცებით, იყო კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და მე-3 პუნქტის (დ) ქვეპუნქტის დარღვევა.

4. განაცხადი დაენერა სასამართლოს მეორე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად). სექციაში პალატის შემადგენლობა, რომელსაც საქმე უნდა განეხილა (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი), დაკომპლექტდა რეგლამენტის 26-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად.

5. 2004 წლის 14 სექტემბრის გადაწყვეტილებით, სასამართლომ განაცხადი დაუშვა არსებით განხილვაზე.

6. 2004 წლის 1-ლ ნოემბერს სასამართლომ შეცვალა სექციების შემადგენლობები (რეგლამენტის 25-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). საქმე გადაეცა ახლად შექმნილ მეორე სექციას (რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

7. განმცხადებელმა და მთავრობამ არსებითი განხილვისათვის წარმოადგინეს წერილობითი კომენტარები (რეგლამენტის 59-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

ფაქტები

I. საქმის ბარემოებები

8. განმცხადებელი დაიბადა 1971 წელს და ცხოვრობდა სკოპიეში („მაკედონიის, ყოფილი იუგოსლავიის, რესპუბლიკა“).

9. 1997 წლის 24 აპრილს განმცხადებელს ბრალი წაეყენა 1997 წლის იანვარ-აპრილში ნარკოტიკული და სხვა მომნამლავი ნივთიერებების უკანონო წარმოებისა და შენახვის გამო, რაც იკრძალებოდა იმ დროისათვის მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 187-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით.

10. მთავრობის მტკიცებით, მოწმე ფსევდონიმით – „იანა ჩარვატოვა“ – პირველად დაიკითხა 1997 წლის 24 აპრილს, როდესაც განმცხადებლის კრიმინალურ

საქმიანობასთან დაკავშირებით გამოძიების წარმოების პროცესში მას დაუკავშირდა პოლიცია. მოწმემ განაცხადა, *inter alia*, რომ „მას სურდა ჩვენების მიცემა, რადგან იცოდა, თუ რა შეეძლო ჰეროინის და სურდა, ენახა ნარკოდოზებისაგან თავისუფალი თეფლისი“, „იგი საკუთარ სიცოცხლეს საფრთხეში აგდებდა და მზად იყო ჩვენების მისაცემად, იმ პირობით, თუ ანონიმური დარჩებოდა მისი ვინაობა, რადგან პოლიციის მიერ რამდენიმე ნარკოდოზის დაკავების შემდეგ იუგოსლავიელებს დაემუქრნენ, რომ თუ მათგან ვინმე კიდევ „დაასმენდა“ დილერს, მას მოძებნიდნენ და „გაანადგურებდნენ“.

11. განმცხადებლის მტკიცებით, მის სისხლის სამართლის საქმეში ჩაკრული ინტერვიუს ჩანაწერი არ იყო განცხადება, რომელსაც ხელს აწერდა მოწმე, ეს იყო ეგრეთ წოდებული ოფიციალური ჩანაწერი (*úřední záznam*), შედგენილი და შემდგომ ხელმოწერილი თვით პოლიციის ოფიცრის მიერ. განმცხადებელი აცხადებდა, რომ ჩანაწერიდან არ ჩანდა, „იანა ჩარვატოვა“ დაიკითხა თუ არა და ეს ჩანაწერი შედგენილ იქნა მისთვის ბრალდების წაყენებამდე თუ მას შემდეგ. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ამ ტიპის ჩანაწერი არ შეიძლებოდა გამოყენებული ყოფილიყო ბრალდებისათვის სასარგებლო მტკიცებულებად.

12. წინასწარი გამოძიების სტადიაზე განმცხადებელმა უარყო მისი ბრალეულობა. იგი აცხადებდა, რომ თვითონ იყო ჰეროინის მომხმარებელი და მასთან ნაპოვნი ნარკოტიკული საშუალებები მხოლოდ მისთვის იყო განკუთვნილი. 1997 წლის 11 ივლისს „იანა ჩარვატოვა“ და მეორე მოწმე ფსევდონიმით – „იან ნოვოტინი“ – დაიკითხნენ თეფლისის რაიონულ საგამოძიებო ოფისში (*okresní úřad vyšetřování*). ინტერვიუს დაესწრო განმცხადებლის ადვოკატი, თვითონ განმცხადებელი მას არ დასწრებია. მოწმე „იანა ჩარვატოვამ“ განაცხადა:

„... რაც შეეხება ჰასან კრასნიკის, მე არ ვიცი მისი სრული სახელი, მას დაუკავშირდი გასული წლის ზამთარში . . . მასთან გამაგზავნა ჩემმა შეყვარებულმა, რომელიც ასევე ნარკოტიკების მომხმარებელია.

მსურს, დავაზუსტო ფაქტები ჰასან კრასნიკის პიროვნებასთან დაკავშირებით. როგორც უკვე მოგახსენეთ, არ ვიცი მისი სრული სახელი. ვიცი, უფრო ზუსტად, მახსოვს მხოლოდ მისი სახელი, ჩემმა შეყვარებულმა გამაგზავნა ტროვანაში, პიკეში და მთხოვა, მეპოვა ვინმე ჰასანი, რათა მისთვის გამოემართია 0,5 გრამი ჰეროინი...

რაც შეეხება ჰასანს, მე მისგან გასულ წელსაც ვყიდულობდი ნარკოტიკს. მას შემდეგ, ვფიქრობ, აღარ მინახავს. რაც შეეხება მის ფიზიკურ აღწერილობას, შემიძლია გითხრა, რომ არის დაახლოებით 170 სმ სიმაღლის, გამხდარი, მოკლე ქერა თმით... და მახსოვს, რომ ეცვა ლურჯი ფერის ჯინსის შარვალი და მუქი ქურთუკი.“

13. განმცხადებლის ადვოკატის მიერ დასმულ შეკითხვაზე მან უპასუხა, რომ ჩვენებას აძლევდა როგორც ანონიმური მოწმე, რადგან ნარკოტიკების ვალი ჰქონდა გადასახდელი. გამომძიებლის მიერ დასმულ შეკითხვაზე, ოდესმე დამუქრებია ან უცემია თუ არა იმ ადამიანს, ვისი ფულიც ემართა, მან განაცხადა, რომ იუგოსლავიელმა, ვისთვისაც ფული ჰქონდა მისაცემი, რამდენჯერმე სცემა და კიდევ არსებობდა რამდენიმე სხვა ამგვარი შემთხვევა.

14. მას აჩვენეს სურათების ალბომიდან ათი ფოტოსურათი და სთხოვეს, კარგად შეესწავლა ისინი. მან განაცხადა:

„...მე-5 სურათზე აღბეჭდილი ადამიანის სახელი არ ვიცი . . . მე მისგან ვყიდულობდი ნარკოტიკს . . . პიკეში, ტროვანაში, შობის შემდგომ დღეებში. . . ; ის შემდეგ გადასახლდა პიკეში, რკინიგზის სადგურთან ახლოს. ბოლოს იგი ვნახე ზამთარში.“

15. განმცხადებლის ადვოკატის შეკითხვის პასუხად „იანა ჩარვატოვამ“ განაცხადა, რომ „ჰასანი“, რომლისგანაც მან 1996 წელს შობის დღეებში ჰეროინი შეიძინა, ფოტოებზე აღბეჭდილ პირებს შორის არ იყო. გამომძიებლის მიერ დასმულ შეკითხვაზე, იცნობდა თუ არა იგი ვინმე „იურას“ თუ „ჯუროს“ და იყო თუ არა იგი ფოტოებზე გამოსატყული, მან უპასუხა:

„სახელი „იურა“ არ გამიგია, მაგრამ, მგონი, შევხვედრივარ „ჯუროს“. ვფიქრობ, მე მაგ პიროვნებისაგან ჰეროინს ვყიდულობდი; დიახ, დარწმუნებული ვარ, მე მისგან ჰეროინს ვყიდულობდი პიკეში, ტროვანაში; ეს ხდებოდა ზამთრის პერიოდში, გასულ წელს თუ ამ წელს, ზუსტად აღარ მახსოვს. . . ვფიქრობ, პირველ სურათზე ეგ უნდა იყოს გამოსახული.“

16. განმცხადებლის თანახმად, „იანა ჩარვატოვას“ დაკითხვა შემდეგი ქრონოლოგიით მიმდინარეობდა: მონშეს ჰკითხეს ჰასან კრასნიკის შესახებ, ამიტომაც მან დაიწყო საუბარი პირზე, სახელად ჰასანზე. მან აღწერა მისი გარეგნობა, ამის შემდეგ მას აჩვენეს ფოტოების ალბომი და შემთხვევით იქნა ნახსენები, რომ ის იცნობდა ფოტოებზე გამოსახულ ყველა პირს, განმცხადებლის ჩათვლით. ინტერვიუს ოფიციალური ჩანაწერი ამტკიცებს, რომ 1997 წლის 11 ივლისს ჩატარებული დაკითხვისას „იანა ჩარვატოვას“ ჰკითხეს ჰასან კრასნიკის, ისევე როგორც „იურას“ თუ „ჯუროს“, შესახებ და მან პირველ ფოტოსურათზე ამოიცნო „ჯურო“.

17. იმავე დღეს დაკითხულმა მონშემ „იან ნოვოტნიმ“ განაცხადა:

„ძალიან ბევრ იუგოსლავიელს ვიცნობ და შემიძლია, დარწმუნებით გითხრათ, რომ ვიცნობ ამ პიროვნებას. ვიცნობ მას ფსევდონიმით – „ჯურო“.

ვიცი, რომ ის აქ იყო დაახლოებით ოთხი წლის წინ, შემდეგ გაუჩინარდა და კვლავ გამოჩნდა ამ წლის დასაწყისში. ის ჰეროინს ყიდდა სამი თვის განმავლობაში პიკეში, ტროვანაში, აზარტული თამაშების კლუბში, . . . მცირე დროით ის გადასახლდა პიკეში, რკინიგზის ახლოს. მე მისგან შემეძლო შემეძინა 10 გ ჰეროინი. . . ბოლოს „ჯურო“ ვნახე სამი თვის წინ, აპრილის ბოლოს თუ მაისის დასაწყისში . . . რაც შეეხება მის გარეგნობას, შემიძლია ვთქვა, რომ ის იყო დაახლოებით 25 წლის, 170 სმ სიმაღლის გამხდარი ახალგაზრდა, მოკლე ქერა ფერის თმით. . . .“

18. ფოტოსურათების ალბომის ჩვენების შემდეგ „იან ნოვოტნიმ“ განაცხადა:

ნამდვილად ვცნობ მეხუთე სურათზე გამოსახულ ადამიანს, ეს არის ჯურო, რომლისგანაც პიკეს აზარტული თამაშების კლუბში, თეფლისში, მასარიკოვას

ქუჩაზე, ჰერონის ვყიდულობდი, ამ წლის დასაწყისიდან, აპრილსა თუ მაისის დასაწყისში, კი მას ვხვდებოდი რკინიგზის ახლოს.“

19. განმცხადებლის ადვოკატმა მოწმისაგან სცადა, გაეგო, მას რისი ეშინოდა და რატომ სურდა ანონიმურად დარჩენა. მოწმემ განაცხადა, რომ იუგოსლავიელები ტემპერამენტისა და ხალხი იყო, ისინი მას რამდენიმეჯერ დამუქრნენ, როდესაც სხვისგან მოინდომა ნარკოტიკის შეძენა, შესაბამისად, მას ეშინოდა, თავისი ოჯახის საფრთხეში ჩაყენების. ადვოკატის შემდგომ შეკითხვაზე, მეხუთე ფოტოსურათზე გამოსახული პიროვნება თუ დამუქრებია მას ოდესმე, მოწმემ უარყოფითი პასუხი გასცა. ადვოკატის ბოლო შეკითხვაზე, „იან ნოვოტინი“ განაცხადა, რომ მეხუთე ფოტოზე გამოსახული პირისაგან მან ჰერონი შეიძინა ზუსტად ახალი წლის შემდეგ, ბოლოს კი მასთან იყო აპრილის შუა რიცხვებში.

20. პოლიციაში არსებული საქმის მასალები გადაეგზავნა თეფლისის რაიონულ პროკურატურას (*okresní státní zastupitelství*), რომელმაც 1997 წლის 12 სექტემბერს თეფლისის რაიონულ სასამართლოს (*okresní soud*) განმცხადებლის წინააღმდეგ საბრალდებო ოქმით მიმართა. პროკურორმა განმცხადებელს ბრალი დასდო თეფლისში 1997 წლის იანვრიდან 23 აპრილამდე პერიოდში ჰერონის გავრცელებაში, სულ მცირე, ოცი „ბაშის“, რომლიდანაც თითოეული 0,5 გ ჰერონის შეიცავდა, „იან ნოვოტინისთვის“ მიყიდვაში და იმავე ოდენობის ჰერონის „იან ჩარვატოვასათვის“ მიყიდვაში. პროკურორმა სასამართლოს შუამდგომლობით მიმართა, რომ ორი ანონიმური მოწმე, ისევე როგორც მოწმეები კ. და ს., სასამართლო პროცესზე მოწმედ დაკითხულიყვნენ, პროცესზე ასევე წაეკითხათ პოლიციაში გაკეთებული ჩანაწერები ფოტოებზე პირების ამოცნობასთან დაკავშირებით.

21. 1997 წლის 18 ნოემბერს რაიონულ სასამართლოში დაიწყო განმცხადებლის სასამართლო პროცესი. განმცხადებელმა ბრალი არ აღიარა.

22. სასამართლო განხილვის ოქმიდან ირკვევა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 209-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, სხდომის თავმჯდომარემ ანონიმური მოწმე „იან ნოვოტინი“ სასამართლო დარბაზის გარეთ დაკითხა, განმცხადებლისა და მისი დამცველისაგან მოშორებით, რომელთაც უფლება ჰქონდათ, მოწმისათვის კითხვები დაესვათ სასამართლოს თავმჯდომარის დახმარებით. მოწმემ განაცხადა, რომ განმცხადებელი იყო სწორედ ის ადამიანი, ვისგანაც იგი ჰერონის ყიდულობდა, მან განმცხადებლისაგან ნარკოტიკი შეიძინა ასევე 1997 წლის დასაწყისშიც. ჩვენებაში მოწმემ ასევე აღნიშნა, რომ ის უკვე განიკურნა და ნარკოტიკულ საშუალებებს აღარ მოიხმარდა. განმცხადებლის ადვოკატის მიერ დასმულ რამდენიმე შეკითხვაზე მოწმემ უპასუხა, რომ ბრალდებულისაგან ნარკოტიკი შეიძინა რაღაც პერიოდის წინ. შემდეგ იგი გაუჩინარდა და ჰერონის გაყიდვა ისევ დაიწყო 1997 წლიდან. მან ასევე დასძინა, რომ განმცხადებლისაგან ნარკოტიკს ყიდულობდა 1997 წელს ერთი თვის განმავლობაში და შემდეგ ის ხედავდა, თუ როგორ ყიდდა იგი ჰერონს 1997 წელს სამი თვის განმავლობაში. მან განმცხადებელი აღწერა როგორც 175-180 სმ სიმაღლის ადამიანი, გამხდარი, სწორი, მუქი ფერის თმით. მან ისიც აღნიშნა, რომ ახლანდელისაგან განსხვავებით, ადრე ის ძალიან ცუდად იმახსოვრებდა თმის ფერს. ანონიმური მოწმის ჩვენებაზე განმცხადებელმა განაცხადა, რომ მისი მონათხრობი მტკნარი სიცრუე იყო.

23. ამის შემდგომ სასამართლომ ხმამაღლა ამოიკითხა მოწმეების – კ. და ს.-ს

წერილობითი ჩვენებები, ექსპერტის დასკვნა და სხვა წერილობითი მტკიცებულებები. პროცესი გადაიდო 1997 წლის 25 ნოემბრამდე, მონმე „იანა ჩარვატოვას“ დაკითხვის მიზნით.

24. შემდეგი პროცესი გაიმართა 1997 წლის 9 დეკემბერს. ოქმში ჩაინერა, გამოძიებლებმა ტელეფონით აცნობეს სასამართლოს, რომ სხდომის დროს „იანა ჩარვატოვა“ საკუთარ სახლში ვერ იპოვეს. პროცესი გადაიდო 1998 წლის 14 იანვრამდე. პოლიციას დაევალა, გამოერკვია, მონმე საკუთარ მისამართზე ცხოვრობდა თუ არა.

25. 1998 წლის 14 იანვრის სხდომის ოქმის მიხედვით, რაიონულმა სასამართლომ 1997 წლის 9 და 17 დეკემბრის პოლიციის ოქმები წაიკითხა, სადაც საუბარია „იანა ჩარვატოვას“ უცნობი ადგილსამყოფელის შესახებ. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 211-ე მუხლის მე-2(ა) პუნქტის შესაბამისად, წინასწარი გამოძიების ეტაპზე „იანა ჩარვატოვას“ მიერ პოლიციის განყოფილებაში მიცემული ჩვენება იქნა წაკითხული. მონმის ჩვენებაზე განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ამ პერიოდისათვის ის ჩეხეთის რესპუბლიკაში საერთოდ არ იმყოფებოდა.

26. ამავე დღეს გამოტანილი განაჩენით სასამართლომ ბრალდებული დამნაშავედ ცნო ნარკოტიკული და სხვა მომწამლავი ნივთიერებების უკანონო წარმოებასა და ფლობაში, მას მიესაჯა ორი წლით თავისუფლების აღკვეთა, ისევე, როგორც განუსაზღვრელი ვადით ჩეხეთის რესპუბლიკიდან გაძევება. სასამართლომ დაადგინა, რომ 1996 წლის იანვრიდან 1997 წლის 23 აპრილამდე პერიოდში განმცხადებელი ჰერონის „პატარა შეკვრებად“ ყიდდა. მან, სულ მცირე, ოცი „შეკვრა“ მიჰყიდა „იან ნოვოტინის“ და ამ პერიოდის განმავლობაში ჰერონი ასევე რამდენჯერმე მიჰყიდა „იანა ჩარვატოვასაც“.

27. განმცხადებელმა კვლავ აღნიშნა, რომ ამ პერიოდისათვის იგი ჩეხეთის რესპუბლიკაში არ იმყოფებოდა და მის მფლობელობაში ნაპოვნი ნარკოტიკული საშუალებები მხოლოდ მისთვის იყო განკუთვნილი.

28. რაიონულმა სასამართლომ თავისი ვერდიქტი სრულად დააფუძნა ორი ანონიმური მონმის ჩვენებებს. მან დაადგინა, რომ მონმეთა ვინაობის მათი უსაფრთხოების მიზნით გასაიდუმლოება ჩვენების მიცემის წინ გამართლებული იყო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 55-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, დანაშაულის სიმძიმისა და მონმეთა შიშის გათვალისწინებით, სასამართლო დარბაზში საჯაროდ მიეცათ ჩვენება.

29. რაიონულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ, როგორც ანონიმურმა მონმე „იან ნოვოტინიმ“ განაცხადა, მინიმუმ ოცი „ბაში“ ჰერონი შეიძინა ბრალდებულისაგან, მან იგი ასევე ამოიცნო ფოტოსურათზეც, წინასწარი გამოძიების, ასევე არსებითი განხილვის ეტაპზე, როგორც ადამიანი, რომელიც ჰერონის ასაღებდა არა მხოლოდ მასზე, არამედ სხვა ადამიანებზეც.

30. რაც შეეხება „იანა ჩარვატოვას“, სასამართლომ მოიხმო პოლიციის ოქმები, სადაც მითითებულ იქნა, რომ მონმე რეგისტრაციის ადგილას ვერ იპოვეს და მისი ძებნა წარუმატებელი აღმოჩნდა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ „ჩარვატოვა“ დაკითხა წინასწარი გამოძიების ეტაპზე ბრალდებულის ადვოკატის თანდასწრებით, სადაც მან აღნიშნა, რომ ჰერონის ყიდულობდა განმცხადებლისაგან, რომელიც ფოტოზე ამოიცნო.

31. სასამართლომ ასევე შეისწავლა ბრალდებულის პასპორტი, საიდანაც ირკვეოდა, რომ განმცხადებელი ჩეხეთის რესპუბლიკაში ბულგარეთიდან გადა-

ვიდა 1997 წლის 17 მარტს. ექსპერტის ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნის თანახმად, განმცხადებელი, *inter alia*, ნარკომანიით იყო დაავადებული, მას უნდა სცოდნოდა საზოგადოების მიმართ მის მიერ ჩადენილი კრიმინალური ქმედებებით მიყენებული საშიშროების შესახებ და უნდა გაეკონტროლებინა საკუთარი თავი. ექსპერტის დასკვნა ქმედების არსთან დაკავშირებით ამტკიცებდა, რომ ამის მიზეზი იყო ჰეროინი.

32. სასამართლომ ყველა შესაბამისი მტკიცებულების შესწავლის შემდეგ დაადგინა, რომ ანონიმური მოწმეების ჩვენებები სიმართლეს შეესაბამებოდა და განმცხადებლის ბრალეულობას ამტკიცებდა. მან ასევე აღნიშნა, რომ მოწმე „იან ნოვოტნიმ“ ბრალდებული ამოიცნო როგორც წინასწარი გამოძიების, ასევე არსებითი განხილვის ეტაპებზე. სასამართლოს აზრით, განმცხადებლის მიერ მოხმობილი მტკიცებულება — მისი პასპორტის ასლი და თვითმფრინავის ბილეთი იმის დასამტკიცებლად, რომ მის ბრალდებაში მითითებული პერიოდის უმეტესი დღეების განმავლობაში იგი ჩეხეთის რესპუბლიკაში არ იმყოფებოდა, საკმარისი არ იყო მის წინააღმდეგ არსებული მტკიცებულებების გასაბათილებლად. როგორც ჩანს, სასამართლომ არ გაითვალისწინა მოწმეების – კ.-სა და ს.-ს ჩვენებები.

33. 1998 წლის 2 თებერვალს განმცხადებელმა გაასაჩივრა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელშიც აღნიშნავდა, რომ მას არანაირი დანაშაული არ ჩაუდენია, რადგან მის მფლობელობაში ნაპოვნი ჰეროინი მხოლოდ თვითონ უნდა მოეხმარა. ის ასევე ასაჩივრებდა იმ ფაქტს, რომ რაიონული სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანისას დაეყრდნო ანონიმური მოწმეების ჩვენებებს, რომლებიც მის წინააღმდეგოდ იქნა გამოყენებული. მსჯავრდებულის მტკიცებით, ვერც საგამოძიებო ორგანოებმა და ვერც რაიონულმა სასამართლომ ვერ შეძლეს, გაეთვალისწინებინათ ანონიმური მოწმეების ჩვენებებში გამოკვეთილი არსებითი ხასიათის წინააღმდეგობები.

34. 1998 წლის 9 მარტს სააპელაციო სასამართლომ (*krajský soud*) განმცხადებლის სარჩელი არ დააკმაყოფილა და აღნიშნა, რომ სააპელაციო სარჩელი დაუსაბუთებელი იყო. სასამართლომ განაცხადა, რომ ორივე ანონიმური მოწმე დაიკითხა წინასწარი გამოძიების ეტაპზე, „იანა ჩარვატოვას“ განცხადება კი პროცესზე წაკითხულ იქნა იმ მიზეზით, რომ იგი რეგისტრირებულ საცხოვრებელ ადგილას ვერ იპოვეს. რაც შეეხებოდათ მოწმეებს – კ.-სა და ს.-ს, მათ უარი განაცხადეს, სასამართლო პროცესზე ყოფილიყვნენ დაკითხულნი.

35. სასამართლომ დაადგინა, რომ სისხლისსამართლებრივი ქმედების ბუნებიდან გამომდინარე, მოწმეები ნარკომანიით დაავადებულთა და ჰეროინის მომხმარებელთა ჯგუფს მიეკუთვნებოდნენ, რომლებიც „განსაკუთრებულად მოწყვლადი ჯგუფია“. მისი დასკვნით, ორი ანონიმური მოწმის მიმართ, მათი წუხილის გათვალისწინებით, საგამოძიებო ორგანოებმა გამოიყენეს აბსოლუტურად კანონიერი პროცედურები, გათვალისწინებული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის 55-ე მუხლის მე-2 პუნქტით, მათი ფსევდონიმით დაკითხვის ჩათვლით.

36. რაც შეეხება მოწმეთა განცხადებებში არსებულ წინააღმდეგობებს, სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოწმე „იანა ჩარვატოვამ“ განმცხადებელი ფოტოსურათზე ამოიცნო, როგორც ადამიანი, რომლისგანაც იგი ჰეროინს ყი-

დულობდა, მაგრამ არ იცოდა მისი სახელი. მან აღწერა ნარკოტიკების გამ-საღებელი, რომელსაც იცნობდა სახელით – „ჰასანი“, რომლის აღწერილობაც განსხვავდებოდა განმცხადებლის გარეგნული აღწერილობისაგან. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოწმე „იან ნოვოტინს“ ჩვენება წინააღმდეგობრივი არ იყო, მან რამდენჯერმე აღწერა, თუ ვისგან, სად და როდის შეიძინა ჰეროინი. ის განმცხადებელს ხვდებოდა ხოლმე კვამლით დაბურულ, ცუდად განათებულ აზარტული თამაშების შესასვლელ დარბაზში და კონცენტრირებული იყო ნარკოტიკის მი-ღებაზე და არა იმაზე, რომ გამსაღებლის გარეგნობის დეტალები დაემასხოვრე-ბინა. სასამართლოს აღნიშვნით, ის ფაქტი, რომ მოწმემ სწორად ვერ აღწერა ბრალდებულის თმის ფერი, „საქმისთვის არსებითი ფაქტი არ იყო“. სააპელაციო სასამართლო სრულად დაეთანხმა რაიონული სასამართლოს მიერ დადგენილ ფაქტებსა და შეფასებებს.

37. 1998 წლის 6 მაისს განმცხადებელმა საკონსტიტუციო სასამართლოს (*ústavní stížnost*) მიმართა სარჩელით, რომელშიც აღნიშნა, რომ მას დაერღვა კონ-ვენციის მე-6 მუხლის მე-3(დ) პუნქტით გარანტირებული უფლება. იგი აცხადებ-და, რომ არანაირი სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობდა ანონიმური მონ-მეების ჩვენებათა გამოსაყენებლად და ხელისუფლების ორგანოებმა ბრალდების მხარეს არსებითი უპირატესობა მიანიჭეს, მხარეთა თანასწორობის პრინციპის დარღვევით. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მის მიმართ გამოტანილი ვერდიქტი ეყრდნობოდა მხოლოდ ანონიმურ მონმეთა ჩვენებებს.

38. 1999 წლის 3 მარტს საკონსტიტუციო სასამართლომ (*Ústavní soud*) გან-მცხადებლის სარჩელი უსაფუძვლობის გამო არ დააკმაყოფილა. მან განაცხადა, რომ ანონიმურ მონმეთა ჩვენებები საქმის მტკიცებულებად მხოლოდ იმ შემთხ-ვევაში უნდა ჩათვლილიყო თუ დაცული იქნებოდა ქვემდებარეობის პრინციპი, ანუ თუ მონმეთა უსაფრთხოების დასაცავად სხვა საშუალება არ არსებობდა და მაქსიმუმამდე უნდა შემცირებულიყო დაცვის მხარის უფლებათა შეზღუდვა. სასამართლომ აღიარა, რომ კონფლიქტი არსებობდა, ერთი მხრივ, საკუთარი თავის დაცვის კონსტიტუციურ უფლებასა და, მეორე მხრივ, მონმეთა ჯანმრთე-ლობისა და სიცოცხლის დაცვის საჭიროებას შორის. სასამართლომ დაადგინა, რომ ამ კონფლიქტის დარეგულირება შესაძლებელი იყო მხოლოდ პროპორციუ-ლობის პრინციპზე დაყრდნობით.

39. საკონსტიტუციო სასამართლომ არ მიიღო განმცხადებლის არგუმენტი იმის შესახებ, რომ ანონიმური მონმის პროცედურა მის სასარგებლოდ არ იქნა გამოყენებული. მან დაადგინა, რომ, რადგანაც ანონიმურ მონმეთა ჩვენებების გამოყენებით შეიძლებოდა შეზღუდულიყო დაცვის უფლებები, აუცილებელი იყო, საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, შეზღუდვის სერიოზულობისა და ფარ-გლების განხილვა. საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ პოლიციის ოფიციალური ოქმების თანახმად, ორი ანონიმური მონმის დაკითხვა მოხდა გან-მცხადებლის ადვოკატის თანდასწრებით, რომელსაც უფლება ჰქონდა, მათთვის შეკითხვები დაესვა. სასამართლომ დაასკვნა, რომ, როგორც წინასწარი გამო-ძიების, ასევე არსებითი განხილვის ეტაპზე განმცხადებლის ფოტოზე ამოცნობა უეჭველს ხდიდა პროცესის კანონიერებასა და სამართლიანობას. სასამართლომ აღნიშნა, რომ არათანაბარი პირობები, რომელშიც დაცვის მხარეს უწევდა მუ-შაობა, არაკონსტიტუციურობის საკითხს არ წარმოშობდა, რადგან საქმისთვის მნიშვნელოვანი იყო მონმეთა ჩვენებების შინაარსი და არა მათი ვინაობა, იმ ფა-

ქტის მიუხედავად, რომ სასამართლოებმა საკმარისად არ დაასაბუთეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 55-ე და 209-ე მუხლების გამოყენების აუცილებლობა.

40. 2005 წლის 18 აპრილს იუსტიციის მინისტრმა სარჩელით მიმართა სასამართლოს განმცხადებლის სასარგებლოდ. მისი განცხადებით, დაირღვა კანონი (*stížnost pro porušení zákona*). მინისტრის სარჩელი დაეფუძნა შემდეგ არგუმენტებს:

- „ - [სასამართლოებმა] საკმარისად ვერ უზრუნველყვეს სამართლიანი სასამართლოს ჩატარება, რადგან [განმცხადებლის] ადვოკატს არ მიეცა საშუალება, დაკითხვის პროცესში ენახა ორივე ანონიმური მონმე მათი ვინაობის შესწავლის მიზნით;
- პროკურატურის თანამშრომლებს არ უმსჯელიათ საკითხზე, იყო თუ არა აუცილებელი მონმეთა ვინაობების გასაიდუმლოება;
- სანამ მიღებული იქნებოდა მონმეთა ვინაობების გასაიდუმლოების გადაწყვეტილება, დაცვის მხარეს არცერთხელ არ მისცემია საშუალება, გაეპროტესტებინა მონმეთა სანდოობა, ან მოეთხოვა დასაბუთება მათ მიმართ მოსალოდნელი საშიშროებისა, რასაც დაეფუძნა მათი ვინაობის გასაიდუმლოების გადაწყვეტილება;
- სასამართლოებს არ დაუკონკრეტებიათ, . . . რომ მათთვის ცნობილი იყო ორივე მონმის ნამდვილი ვინაობა და არ დაუდგენიათ, რომ ბრალდებული მართლაც სერიოზულ საფრთხეს უქმნიდა ორივე ანონიმური მონმის სიცოცხლესა და თავისუფლებას;
- [განმცხადებლის] ადვოკატს არ შეეძლო დაედგინა ანონიმური მონმეების სანდოობა და მათი ჩვენებების ჭეშმარიტება, ეს არც სასამართლოებს გაუკეთებიათ;
- ფოტოებზე ბრალდებულის ამოცნობისას არსებულმა შეუსაბამო პირობებმა მონმეებს სანდოობა დააკარგვინა, და
- ბრალდებულის წინააღმდეგ გამოტანილი ვერდიქტი სრულად დაეფუძნა ანონიმური მონმეების მიერ გაკეთებულ განცხადებებს.“

41. 2005 წლის 31 მაისის გადაწყვეტილებით, უზენაესმა სასამართლომ (*Nejvyšší soud*) საჩივარი არ დააკმაყოფილა, ან სრულად გაიზიარა და დაეყრდნო საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას. დამატებით მან აღნიშნა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 55-ე მუხლის მე-2 პუნქტი არ უზრუნველყოფს დამცველის უფლებას, ნახოს ანონიმური მონმეები და შეიტყოს მათი ვინაობა. მინისტრის მიერ ამ საკითხთან მიმართებით დასმული ორი არგუმენტი, შესაბამისად, ჩაითვალა *contra legem*.

II. შესაბამისი შიღასასხელმწიფოეზრივი კანონმდებლობა

1. სისხლის სამართლის კოდექსი (ძალაში მყოფი საქმის განხილვის პერიოდისათვის)

42. 187-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ნარკოტიკული და სხვა მომწამვლავი ნივთიერებების წარმოება, იმპორტი, ექსპორტი, ტრანსპორტირება ან შენახვა, ან მესამე პირისაგან მიღება, შესაბამისი ნებართვის გარეშე, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით სამ წლამდე ვადით ან ჯარიმით.

2. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (საქმის განხილვის პერიოდისათვის მოქმედი ვარიანტი)

43. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 55-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, როდესაც გარემოებები მიანიშნებს, რომ ჩვენების მიცემის შემთხვევაში მოწმე ან მოწმის ახლობელი ადამიანი დგას ფიზიკური ძალადობის ან მის ძირითად უფლებებში ჩარევის აშკარა სერიოზული საფრთხის წინაშე, და როდესაც შეუძლებელია სხვა საშუალების გამოყენებით მოწმის ეფექტური დაცვის უზრუნველყოფა, შესაბამის ორგანოებს ევალებათ, მიიღონ შესაბამისი ზომები მოწმის გარეგნული იდენტიფიკაციის თავიდან ასაცილებლად. მოწმის სახელი და გვარი ისევე, როგორც სხვა მისი მონაცემები, არც განცხადებას და არც სისხლის სამართლის საქმეს არ უნდა დაერთოს და ცნობილი იყოს მხოლოდ შესაბამისი ორგანოებისათვის. მოწმე უნდა იქნეს ინფორმირებული თავისი უფლების შესახებ, მოხდეს მისი პიროვნების გასაიდუმლოება და განცხადებას ხელი მოაწეროს ფიქტიური სახელით, რითიც მოხდება შემდგომ მისი იდენტიფიკაცია. თუ აღარ იარსებებს მიზეზი, რის გამოც მოხდა მოწმის სახელისა და მისი მონაცემების გასაიდუმლოება, ეს ინფორმაცია უნდა დაერთოს სისხლის სამართლის საქმეს და მოწმის ვინაობა უნდა გამჟღავნდეს.

44. 209-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, პასუხისმგებელმა პირმა უნდა უზრუნველყოს, რომ მოწმე, რომელიც ჯერ არ დაკითხულა, არ დაესწროს ბრალდებულის ან სხვა მოწმეების დაკითხვებს. თუ არსებობს ეჭვი, რომ ბრალდებულის თანდასწრებით მოწმე სრულ სიმართლეს არ იტყვის, ან თუ მოწმე ან მისი ნათესავი სხეულის დაზიანების, ან ფიზიკური განადგურებისა თუ სხვა სერიოზული საფრთხის წინაშე დგანან, პასუხისმგებელი პირი ვალდებულია, მიიღოს შესაბამისი ზომები, რათა უზრუნველყოს მოწმეთა უსაფრთხოება ან დაფაროს მოწმეთა ვინაობა, ან უბრძანოს ბრალდებულს, დატოვოს სასამართლო დარბაზი, სანამ არ დასრულდება მოწმის დაკითხვა. თუმცა სასამართლო დარბაზში დაბრუნებისთანავე ბრალდებულს უნდა გადასცენ მოწმის ჩვენების შინაარსი და მისცენ საშუალება, კომენტარი გააკეთოს ამ ჩვენების ირგვლივ, ასევე, მონესთან შეხვედრის გარეშე, მას შეუძლია, სხდომის თავმჯდომარის დახმარებით კითხვები დაუსვას მოწმეს. მოწმის ვინაობის დაფარვის აუცილებლობის შემთხვევაში, სხდომის თავმჯდომარე ვალდებულია, მიიღოს ყველა ზომა მოწმის ნამდვილი ვინაობის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად.

45. 209-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, სასამართლო დარბაზში გასაი-

დუმლოებული მონმის დაკითხვის შემთხვევაში, სასამართლო ვალდებულია, საკუთარი შუამდგომლობების გამოყენებით მიმართოს ნებისმიერ საჭირო სა-შუალებას მონმის სანდოობის გადასამონმებლად.

46. 101-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი, *inter alia*, გულისხმობს, რომ დაკითხვამდე მონმის ვინაობა და მისი ბრალდებულთან ურთიერთობა, თუ ასეთი საერთოდ არსებობს, გამოკვლევულ იქნეს. მონმეს უნდა ეცნობოს, რომ მას უფლება აქვს, უარი განაცხადოს ჩვენების მიცემაზე და, საჭიროების შემთხვევაში, მიმართოს 55-2 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ პროცედურას. მონმე გაფრთხი-ლებულ უნდა იქნეს, თქვას სიმართლე და არაფერი სიმართლის გარდა. ამა-ვე დროს, მას უნდა ეცნობოს ჩვენების მნიშვნელობის შესახებ და განემარტოს სისხლისსამართლებრივი შედეგები ცრუ ჩვენების მიცემის შემთხვევაში. მეორე პუნქტი, *inter alia*, გულისხმობს, რომ დაკითხვის დასაწყისში მონმეს უნდა ჰკი-თხონ მის განსახილველ საქმესთან და რომელიმე მხარესთან კავშირის შესახებ და, საჭიროების შემთხვევაში, სხვა გარემოებების შესახებ, რაც მნიშვნელოვანი იქნება მისი ჩვენების სანდოობაში დასარწმუნებლად.

III. საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებები

3. 1994 წლის 12 ოქტომბრის გადაწყვეტილება № PI. ÚS 4/94

47. საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმმა არაკონსტიტუციურად ცნო იმ დროისათვის ძალაში მყოფი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 55-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და 209-ე მუხლი. მან დაადგინა, რომ ანონიმური მონმე-ბის გამოყენების კონსტიტუციურობისა და მისი ქვემდებარეობის პრინციპთან შესაბამისობის დადგენა შემდეგი კრიტერიუმებით უნდა მომხდარიყო: პირველი, მონმის ვინაობის გასაიდუმლოება უნდა მოხდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სხვა გზით ვერ მოხერხდება მისი უსაფრთხოების დაცვა; მეორე, დაცვის მხარის უფლებების შეზღუდვა, რომელიც გამოწვეულ იქნა ანონიმური მონმეებისაგან ჩვენებების მოსმენით, უნდა შემცირდეს მინიმუმამდე.

4. 2001 წლის გადაწყვეტილება № ÚS 37/01

48. წინამდებარე საქმეში სასამართლომ დაადგინა, რომ სისხლის სამართა-ლწარმოება არაპატიოსნად იყო წარმართული, რადგანაც განმცხადებლის ამოც-ნობა განხორციელდა ფოტოალბომების მეშვეობით და მონმეებს არ აღუწერიათ განმცხადებელი ამოცნობის პროცედურის წინ. რაც შეეხება ანონიმური მონმე-ბის გამოყენებას, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ საქმის გან-მხილველმა სასამართლომ არ გადაამონმა მონმეთა სანდოობა, როგორც ამას მოითხოვს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის 209-ე მუხლის მე-2 პუნქტი. საქმის განმხილველმა სასამართლომ მხოლოდ განაცხადა, რომ მონმეებს არ გააჩნდათ „რაიმე განსაკუთრებული ქვენაგრძნობა“ განმცხადებლის მიმართ და, შესაბამისად, არ არსებობდა არანაირი მიზეზი, განეხორციელებინათ შურისძიება განმცხადებლის მიმართ და ტყუილად დაედოთ მისთვის ბრალი.

ასეთი განცხადება არ შეიძლება თავისთავად ნიშნავდეს, რომ საქმის განმხილველი სასამართლოს ქმედებები შეესაბამებოდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 209-ე მუხლის მე-2 პუნქტს. ეროვნულ სასამართლოს უნდა განეხილა და გადაემონმებინა ურთიერთობა მონმეებსა და განმცხადებელს შორის, შეემონმებინა განმცხადებლის პრეტენზიები და ჩვენებათა სანდოობა ისევე, როგორც ყველა აუცილებელი მტკიცებულება, მაგალითად: მონმეთა ნასამართლეობა, მონმეების რეპუტაციასთან დაკავშირებით ადგილობრივი პოლიციისა და ადმინისტრაციული ორგანოების წარდგინება, მონმეთა შესახებ ექსპერტი ფსიქოლოგების მოხსენებები, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის 118-ე მუხლის შესაბამისად. საკონსტიტუციო სასამართლომ გააუქმა როგორც საქმის განმხილველი, ასევე სააპელაციო სასამართლოების გადაწყვეტილებები.

IV. ევროპის საბჭოს დოკუმენტები

1. რეკომენდაცია № R(97)13-ის დანართი, რომელიც ეხება მონმეთა დამონმებას და დაცვის უფლებებს

49. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია № R(97)13-ის დანართი, რომელიც ეხება მონმეთა დაშინებას და დაცვის უფლებებს, მოიცავს შემდეგ დებულებებს:

„...11. ანონიმურობა მხოლოდ მაშინ უნდა იქნეს დაცული, როდესაც მართლმსაჯულების კომპეტენტური ორგანო მხარეთა მოსმენის შემდგომ დაადგენს, რომ:

- შესაბამისი პირის სიცოცხლეს ან თავისუფლებას სერიოზული საფრთხე ემუქრება, ან, შენიღბული აგენტის შემთხვევაში, მისი პოტენციური საქმიანობა მომავალში შეიძლება სერიოზული საფრთხის წინაშე დადგეს; და

- წარდგენილი მტკიცებულება მნიშვნელოვანია, ხოლო მტკიცებულების წარმდგენი პირი ნდობას იმსახურებს.

12. იქ, სადაც ამის შესაძლებლობა არსებობს, ჩვენებების მიცემი მონმეების დაცვასთან მიმართებით უნდა განხორციელდეს დამატებითი ღონისძიებები, მათ შორის: დაცვის მხარის მიერ მონმის გამომჟღავნების შეუძლებლობის მიზნით ეკრანის გამოყენება, მონმის სახის შენიღბვა, ან ხმის დამახინჯება.

13. მაშინ, როდესაც ანონიმურობასთან დაკავშირებით ნებართვა გაცემულია, მსჯავრდება არ უნდა იყოს დაფუძნებული მხოლოდ ან უმეტესწილად ასეთი პირის მიერ მიცემულ ინფორმაციაზე.

14. სადაც ეს შესაძლებელია, უნდა შეიქმნას მონმეთა დაცვის სპეციალური პროგრამები და ხელმისაწვდომი გახდეს იმ მონმეებისათვის, რომლებსაც ესაჭიროებათ დაცვა. ამ პროგრამების მთავარი მიზანი უნდა იყოს მონმეთა სიცოცხლისა და პირადი უსაფრთხოების, ისევე როგორც მათი ნათესავებისა და სხვა პირთა დაცვა.

15. მონმეთა დაცვის პროგრამები უნდა უზრუნველყოფდეს დაცვის სხვადასხვა

მეთოდს, ხსენებული შეიძლება მოიცავდეს: ჩვენების მიმცემი მონმეების ან მათი ნათესავების, ან ახლობლებისათვის პირადი მონაცემების შეცვლას, საცხოვრებელი ადგილის შეცვლას, ახალი სამუშაო ადგილების შოვნაში დახმარების აღმორჩენას, პირადი მცველების დანიშვნას და სხვა სახის დაცვითი ღონისძიებების განხორციელებას.

16. გამომდინარე იმ მნიშვნელოვანი როლიდან, რომელსაც ასრულებენ მართლმსაჯულებასთან მოთანამშრომლე პირები ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის საქმეში, მათ ადეკვატური მნიშვნელობა უნდა გაენიოთ, ამავე დროს, შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეთ, ისარგებლონ მონმეთა დაცვის პროგრამებით უზრუნველყოფილი ღონისძიებებით. იქ, სადაც ეს აუცილებელია, ასეთი პროგრამები შეიძლება მოიცავდეს კონკრეტულ ღონისძიებებს, როგორც არის სპეციალური პენიტენციარული რეჟიმები მართლმსაჯულებასთან მოთანამშრომლე პირებისათვის, რომლებიც იხდიან სასჯელს.“

2. რეკომენდაცია № R (2000) 2 ეროვნულ დონეზე ცალკეულ საქმეთა გადასინჯვა-განახლებასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განჩინების გამოტანის შემდგომ

50. რეკომენდაცია № R(2000) 2 ეროვნულ დონეზე ცალკეულ საქმეთა გადასინჯვა-განახლებასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განჩინების გამოტანის შემდგომ, რომელიც მიიღო ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტმა 2000 წლის 19 თებერვალს, შემდეგნაირად იკითხება:

„...ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის გათვალისწინებით (შემდგომში – „კონვენცია“):

თუკი მხედველობაში მივიღებთ, რომ, ევროპული კონვენციის 46-ე მუხლის თანახმად, ხელშემკვრელი სახელმწიფოები აღიარებენ ვალდებულებას, დაემორჩილონ ევროპული სასამართლოს მიერ გამოტანილ საბოლოო გადაწყვეტილებას იმ საქმეზე, რომლის მონაწილე მხარეებიც ისინი არიან და რომ მინისტრთა კომიტეტი ახორციელებს გამოტანილი განჩინების აღსრულებას,

თუ გავითვალისწინებთ, რომ კონკრეტულ გარემოებებში ზემოხსენებული ვალდებულება შეიძლება გულისხმობდეს სასამართლოს მიერ კონვენციის 41-ე მუხლის შესაბამისად მინიჭებული სამართლიანი დაკმაყოფილების და/ან ზოგადი ღონისძიებების გარდა სხვა კონკრეტული ღონისძიებების განხორციელებას, რომლებიც უზრუნველყოფენ, რომ დაზარალებული მხარე მაქსიმალურად იქნეს ჩაყენებული იმავე სიტუაციაში, რომელშიც იგი იყო კონვენციის დარღვევამდე (*restitutio in integrum*),

თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ სწორედ მოპასუხე სახელმწიფოს ხელისუფლების ორგანოებმა უნდა გადაწყვიტონ, რომელი ღონისძიებებია ყველაზე შესაფერისი *restitutio in integrum*-ის მისაღწევად, ეროვნული სამართლებრივი სისტემით შესაძლო საშუალებების გათვალისწინებით,

ამავე დროს, თუ გავითვალისწინებთ, რომ მინისტრთა კომიტეტის პრაქტიკა სასამართლოს განჩინებების შესრულებაზე ზედამხედველობისას წარმოაჩენს, რომ, გამონაკლის

შემთხვევებში, საქმის ხელახლა განხილვა ან სამართალწარმოების განახლება ყველაზე ეფექტური და ერთადერთი საშუალება იქნება *restitutio in integrum*-ის მისაღწევად,

I. ყოველივე ხსენებულიდან გამომდინარე, იწვევს ხელშემკვრელ მხარეებს, უზრუნველყონ, ეროვნულ დონეზე შექმნან ადეკვატური საშუალებები, რათა მაქსიმალურად განხორციელდეს *restitutio in integrum*;

II. მოუწოდებს ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს, გადასინჯონ თავიანთი კანონმდებლობა იმგვარად, რომ უზრუნველყონ საქმის ხელახლა განხილვის შესაძლებლობა, მათ შორის სამართალწარმოების განახლება იმ შემთხვევებში, როცა ევროპული სასამართლო დაადგენს კონვენციის დარღვევას, განსაკუთრებით კი მაშინ, როდესაც:

- i. დაზარალებული მხარე კვლავ განიცდის სერიოზულ ნეგატიურ შედეგებს ეროვნულ დონეზე გამოტანილი გადაწყვეტილების გამო და ხსენებული ნეგატიური შედეგების გამოსწორება არ შეიძლება მხოლოდ სამართლიანი დაკმაყოფილებით, აღნიშნული შედეგის მიღწევა კი შესაძლებელია მხოლოდ ხელახლა განხილვით ან საქმის მოსმენის განახლებით, და
- ii. სასამართლოს გადაწყვეტილებას მივყავართ იმ გადაწყვეტილებამდე, რომ
 - ა) სადავო ეროვნული გადაწყვეტილება არსებითად ეწინააღმდეგება კონვენციას, ან
 - ბ) დადგენილი დარღვევა ემყარება ისეთი სიმძიმის პროცესუალურ შეცდომებს თუ ხარვეზებს, რომ წარმოშობს სერიოზულ ეჭვს გასაჩივრებულ ეროვნულ სამართალწარმოებასთან მიმართებით.“

სამართალი

I. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3(დ) პუნქტების საკვარაუდო დარღვევა

51. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი მსჯავრდება მხოლოდ ანონიმური მონმეების ჩვენებებს ეფუძნებოდა. იგი ასევე აცხადებდა, რომ სამართალწარმოების დროს არ იქნა უზრუნველყოფილი აუცილებელი გარანტიები სამართლიანი სასამართლოს ჩასატარებლად, რადგან მის ადვოკატს არ მიეცა საშუალება ანონიმური მონმეების ხილვისა მათ მიერ ჩვენებების მიცემისას, მას ასევე არ მისცეს უფლება, შეეტყო მათი ჭეშმარიტი ვინაობის შესახებ. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ დაერღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3(დ) პუნქტებით გარანტირებული უფლებები, რომლებიც გულისხმობდა:

1. ...წარდგენილი სისხლისსამართლებრივი ნებისმიერი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს ...განხილვის უფლება ... სასამართლოს მიერ.

...

3. ყოველ პირს, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

დ) დაკითხოს ან დააკითხვინოს ბრალდების მონმეები და გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს დაცვის მონმეები ბრალდების მონმეთა თანაბარ პირობებში;

ა. სასამართლოს წინაშე წარმოდგენილი არგუმენტები

1. მთავრობის პოზიცია

52. მთავრობის მტკიცებით, ანონიმური მონმეების გამოყენება საკმარისად უნდა ყოფილიყო დასაბუთებული კონკრეტული საქმის გარემოებებით. წინამდებარე საქმეში მონმეთათვის ანონიმურობის მინიჭების აუცილებლობის საკითხი დაისვა 1997 წლის 24 აპრილს, როცა იმ დროისათვის ჰერონის მიჯაჭვულმა ადამიანმა, რომელიც შემდგომ დაიკითხა „იანა ჩარვატოვას“ სახელით, ცალსახად განაცხადა, რომ მზად იყო ჩვენების მისაცემად იმ პირობით, თუ მისი სახელი ანონიმურად დარჩებოდა. ორივე მონმე, როგორც „იანა ჩარვატოვა“, ასევე „იან ნოვოტნი“, 1997 წლის 11 ივლისს, ჩვენებების მიცემისას, დაჟინებით მოითხოვდნენ თავიანთი ვინაობების გასაიდუმლოებას, როცა მათ გაამჟღავნეს შიში იმის შესახებ, რომ ნარკოტიკების გამსაღებელთა მხრიდან შესაძლოა, შურისძიების ობიექტები გამხდარიყვნენ, არსებობდა მათი ფიზიკური განადგურების საფრთხეც. რადგან საქმე ეხებოდა ნარკოტიკებით ვაჭრობას და გამსაღებლები ხშირად მიმართავდნენ მუქარას თუ ძალადობის სხვადასხვა ფორმას მათ წინააღმდეგ ჩვენების მიმცემი ადამიანების მიმართ, მონმეთა შიში ვერ ჩაითვლებოდა უსაფუძვლოდ, თუმცა თვით ბრალდებული აცხადებდა, რომ მათ არასოდეს დამუქრებია. მთავრობამ აღნიშნა, რომ ადამიანისაგან ჩვენების მოპოვების აუცილებლობა, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეს მტკიცებულებად უნდა დაერთოს, სასამართლოს მიერ აღიარებულ იქნა საკმარის საფუძვლად მონმეთა ვინაობის დასაფარავად (*Doorson v. the Netherlands*, 1996 წლის 26 მარტის განწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II, § 71), თან ამით მოხდებოდა მონმეთა დაცვა ბრალდებულის მხრიდან სავარაუდო შურისძიებისაგან. მთავრობის აზრით, *Doorson*-ის საქმეში მონმეების Y.15 და Y.16 მდგომარეობა ძალიან ჰგავდა წინამდებარე საქმეში ანონიმური მონმეების მდგომარეობას. ის ფაქტი, რომ ნარკოტიკებით მოვაჭრენი „იანა ჩარვატოვას“ თავს დაესხნენ არა იმიტომ, რომ მან მოვაჭრეთა წინააღმდეგ ჩვენება მისცა, არამედ იმიტომ, რომ ნარკოტიკების ვალი ჰქონდა დასაბრუნებელი, არ იყო საკმარისი საფუძველი, რათა პოტენციური საფრთხე ნაკლებ სერიოზულად მიჩნეულიყო.

53. დამატებით, მთავრობამ აღნიშნა, რომ ბრალდებულის ადვოკატი მონმეთა დაკითხვას დაესწრო. მას არ გაუპროტესტებია მათი ვინაობების გასაიდუმლოების საფუძვლები, არც რაიმე სახის შუამდგომლობით მიუმართავს პროკურორისათვის, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 167-ე მუხლზე დაყრდნობით. უფრო მეტიც, საქმის განმხილველმა სასამართლომ მხედველობაში მიიღო დალუქული კონვერტების შინაარსი, რომელშიც მოთავსებული იყო ინფორმაცია მონმეთა შესახებ და მათ დაასვა საკუთარი ოფიციალური ბეჭედი.

54. მთავრობამ აღიარა, რომ ანონიმური მონმეების გამოყენებისას დაცვის პოზიციას საკმარისი ყურადღება უნდა დათმობოდა. მთავრობამ სადავოდ გახა-

და განმცხადებლის მტკიცება იმის შესახებ, რომ არც მას და არც მის ადვოკატს არ მიეცა მონმეთა ხილვის უფლება, არ იცოდნენ მონმეთა ჭეშმარიტი ვინაობები, შესაბამისად, არ შეეძლოთ მათი სანდოობის გადამოწმება. მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებლის ადვოკატს გარკვეულწილად შეეძლო სამართალწარმოებისას პირდაპირ დაკვირვებოდა მონმეთა ქცევებს. დაკითხვის დასრულების შემდეგ მას ჰქონდა შესაძლებლობა, მონმეთა განცხადებებზე კომენტარი გაეკეთებინა და მათთვის კითხვებით მიემართა, რადგან იმყოფებოდა იმავე ოთახში, რომელშიც მონმეები, მაგრამ მათ ყოფდათ სპეციალური მობილური გამყოფები. უფრო მეტიც, მას ესმოდა მონმეთა ხმის ტემბრი, თუ როგორ პასუხობდნენ ისინი დასმულ შეკითხვებს. შესაბამისად, მართალია, ადვოკატი ვერ ხედავდა მონმეებს, მაგრამ მას შეეძლო, შეეფასებინა, თუ რას ამბობდნენ ისინი და რა მანერით საუბრობდნენ. მას ასევე შეეძლო მონმეთა ემოციების დაფიქსირებაც. ამგვარად, მას შეეძლო, საკუთარი, თუმცა ნაწილობრივ შეზღუდული, დაკვირვების საფუძველზე ემსჯელა მონმეთა სანდოობის შესახებ. უფრო მეტიც, შეეძლო, შუამდგომლობები დაეყენებინა სამართალწარმოების ეტაპზე.

55. მთავრობის მტკიცებით, პროკურორის მიერ პირველი ინსტანციის სამართალსათვის საბრალდებო დასკვნის გადაცემის შემდეგ მოსამართლემ იმსჯელა, აღნიშნული დასკვნა ემყარებოდა თუ არა სანდო საფუძველებს შემდგომი სამართალწარმოებისათვის, კერძოდ, მან განიხილა, წინასწარი გამოძიება იყო თუ არა კანონიერად ჩატარებული. მან ასევე იმსჯელა მონმეთათვის ანონიმურობის მინიჭების მიზეზების სერიოზულობასა და არსზე. მოსამართლე გაეცნო იმ დალუქული კონვერტების შინაარსს, რომლებშიც მოთავსებული იყო მონმეთა შესახებ კონფიდენციალური ინფორმაცია, მათი ნამდვილი სახელების, სახლისა და სამსახურის მისამართების ჩათვლით, რათა საკუთარი დასკვნები გაეკეთებინა იმის თაობაზე, თვითონ ბრალდებული, ან მისი ახლობლები შეძლებდნენ თუ არა მათ წინააღმდეგ შურისძიებას. საქმის კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით, მოსამართლე მივიდა იმავე დასკვნამდე, რომელზეც შეჩერდნენ გამოძიებელი და პროკურორი წინასწარი განხილვის ეტაპზე.

56. მთავრობამ დამატებით აღნიშნა, რომ იმ დროს არ არსებობდა მონმეთა ეფექტურად დაცვის¹ სხვა მეთოდიკა.

57. მთავრობამ აღნიშნა, რომ ჩეხეთის კანონმდებლობა მოსამართლეს არ ავალდებულებდა, მხარეებისათვის შეეტყობინებინა, რომ იცოდა ანონიმური მონმეების ნამდვილი ვინაობის შესახებ. წინამდებარე საქმეში პირველი ინსტანციის სასამართლომ „იან ნოვოტნი“ სასამართლო დარბაზს გარეთ დაკითხა, მხარეთა დაუსწრებლად. პროცესზე დასმული კითხვები ასევე შეეხებოდა კონფიდენციალურ ინფორმაციას მის შესახებ, კერძოდ, კითხვები ეხებოდა მის ნამდვილ სახელსა და გვარს, საცხოვრებელ ადგილს, ამჟამინდელ საცხოვრებელსა და სამუშაო ადგილს, ოჯახურ მდგომარეობას, მის წარსულს, ბრალდებულთან მის ურთიერთობას, ასევე, ისევ იღებდა თუ არა იგი ნარკოტიკულ საშუალებებს და გაიარა თუ არა სპეციალური მკურნალობის კურსი, თუ გაიარა, სად? სხდომის თავმჯდომარემ მხარეებს შეატყობინა მონმეთა ჩვენებების შინაარსი, მათ შესახებ კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნების გარეშე. ბრალდებულსა და მის ადვოკატს მიეცათ საშუალება, კომენტარი გაეკეთებინათ აღნიშნულ

1 სისხლის სამართლის საპროცესო აქტი მონმეთა და სხვა პირების სპეციალური დაცვის შესახებ (კანონი № 137/2001), ძალაში შევიდა მხოლოდ 2001 წლის 1 ივლისიდან.

ჩვენებებზე და სასამართლოს შუამავლის დახმარებით შეკითხვები დაესვა მონ-
მისათვის.

58. მთავრობის აღნიშვნით, სასამართლომ ნათელი გახადა ადვოკატისათ-
ვის, რომ მან იცოდა მონმეთა ვინაობა. მოსამართლემ „იან ნოვოტინს“ ჩვენება
ჩაინერა და აშკარა გახადა, რომ ანონიმურ მონმეს თავისი უფლებები და ვალ-
დებულებები გააცნეს. იგი დაიკითხა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექ-
სის დებულებათა შესაბამისად. ჩანანერი შეიცავდა ინფორმაციას იმის თაობაზე,
რომ მოსამართლემ იცოდა მონმეთა ნამდვილი ვინაობის შესახებ. უფრო მეტიც,
განმცხადებლის ადვოკატს არ გაუპროტესტებია ეს ფაქტი და არც რაიმე ეჭვი
გამოუთქვამს. მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებელი და მისი ადვოკატი საკ-
მარისად იყვნენ ინფორმირებულნი იმის შესახებ, რომ მოსამართლემ ანონიმური
მონმეების ნამდვილი ვინაობა იცოდა. სასამართლომ თავის გამამტყუნებელ გა-
ნაჩენში იმსჯელა მონმეთა ჩვენებების სანდოობის საკითხზეც.

59. რაც შეეხება „იან ჩარვატოვას“ ჩვენებას, მთავრობამ აღნიშნა, რომ არსე-
ბით განხილვაზე წაკითხულ იქნა მის მიერ წინასწარი გამოძიებისას მიცემული ჩვე-
ნება. მთავრობამ ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ განმცხადებლის ადვოკატმა, თუმცა
იცოდა, მონმე საცხოვრებელ ადგილას ვერ იპოვეს, აღნიშნული პროცედურა არ
გააპროტესტა.

60. როგორც მთავრობამ აღნიშნა, სხვა მტკიცებულება, რომ ბრალდებული
კონკრეტულ ადგილას და დროს ყოფდა ნარკოტიკს, ტექნიკურად ვერ იქნა
მოპოვებული და გამამტყუნებელი განაჩენი მხოლოდ და მხოლოდ ორი ანო-
ნიმური მონმის ჩვენებებზე იქნა დაფუძნებული. მან აღიარა, რომ ევროპის
სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით, მსჯავრდება მხოლოდ ან უმე-
ტესნილად არ უნდა ეფუძნებოდეს ანონიმური მონმეების ჩვენებებს. თუმცა
წინამდებარე საქმე განსხვავდებოდა სხვა ანონიმური მონმეების საქმეთაგან,
სადაც სასამართლომ დარღვეულად ცნო კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3(დ)
პუნქტი. იმ საქმეებში სასამართლომ დაადგინა, რომ დაირღვა სამართლიანო-
ბის სხვა პრინციპები. უფრო მეტიც, იმ საქმეთაგან განსხვავებით, ანონიმური
მონმე „იან ნოვოტინი“ დაიკითხა როგორც წინასწარი გამოძიების, ასევე არსე-
ბითი განხილვის ეტაპზე.

61. მთავრობამ დამატებით აღნიშნა, რომ მტკიცებულებების შეფასება ერო-
ვნული სასამართლოების საქმე იყო, თავის პრეცედენტებში სტრასბურგის სა-
სამართლომ რამდენჯერმე აღნიშნა, რომ მტკიცებულებების წარმოება უპირვე-
ლესად შიდასახელმწიფოებრივ სამართალს ეფუძნებოდა და რომ, ძირითადად,
მათ მიერ შეგროვებული ფაქტებისა და მხარეთა მიერ მიწოდებული მტკიცებუ-
ლებების შეფასება ეროვნული სასამართლოების პრეროგატივა იყო (მათ *mutatis
mutandis* მოიხმეს საქმე *Edwards v. the United Kingdom*, 1992 წლის 16 დეკემბრის
გადანწყვეტილება, სერია A, № 247-B).

62. მთავრობის დასკვნით, განმცხადებლის მიმართ არ დარღვეულა კონვენციის
მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 (დ) პუნქტებით გარანტირებული უფლებები.

2. განმცხადებლის არგუმენტაცია

63. განმცხადებლის მტკიცებით, მონმეთა მოთხოვნა მათი ვინაობის გასაი-
ღუმლოების შესახებ არ ნიშნავდა იმას, რომ პოლიცია ვალდებული აღარ იყო,

განეხილა, შეიძლებაოდა თუ არა მონმეთათვის დაცვის სხვა საშუალებით უზრუნველყოფა. მონმე „იანა ჩარვატოვას“ უარი, საკუთარი სახელით მიეცა ჩვენება, საკმარისი საფუძველი არ იყო მისთვის ანონიმურობის მისანიჭებლად. მართალია, იმ დროისათვის კანონით დაცვის სხვა საშუალება არ იყო გათვალისწინებული, მაგრამ პოლიციას შეეძლო, თეორიულად საფრთხეში მყოფი მონმეები ელემენტარული ფიზიკური დაცვით უზრუნველყო.

64. განმცხადებელმა გააკრიტიკა მთავრობის პოზიცია მისი ადვოკატის მიერ მონმეთათვის დასმულ კითხვებზე სავარაუდო საფრთხის ირგვლივ მათი პასუხების შესახებ. მისი აზრით, შესაბამის ორგანოებს მაქსიმალურად უნდა ეცადათ დაედგინათ, არსებობდა თუ არა მონმეთა მისამართით შურისძიების რეალური საფრთხე და განმცხადებელი შეძლებდა თუ არა ამგვარი საფრთხის შექმნას.

65. განმცხადებელმა გააკრიტიკა მთავრობის მტკიცება იმის შესახებ, რომ ბრალდებული „საკუთარ თავს დაბალი რანგის ნარკოგამსაღებლად ასაღებდა“. რეალურად, იგი დანაშაულს არ აღიარებდა. მან აღნიშნა, რომ იმ დანაშაულის სერიოზულობაზე აქცენტის გაკეთება, რომლის ჩადენაშიც მას ბრალი ედებოდა და სააპელაციო სასამართლოს შენიშვნა ნარკომომხმარებლების მონყვლადობის შესახებ, საკმარისი საფუძველი არ იყო.

66. განმცხადებელმა რეკომენდაცია № R(97)13-ზე მითითებით, განაცხადა, რომ მინისტრთა კომიტეტმა ჩამოაყალიბა სპეციალური პროცედურები მონმეთათვის ანონიმურობის მინიჭების შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად, შემდეგი მოთხოვნის ჩათვლით, რომ, მონმის მიერ ანონიმურობის მოთხოვნის შემთხვევაში, ეს მოთხოვნა პროკურორმა უნდა მოახსენოს სასამართლო ორგანოებს და იგი გამოყენებულ უნდა იქნეს ბრალდებულის სასარგებლოდ.

67. განმცხადებელს არ გაუპროტესტებია ის ფორმა, რა ფორმითაც მონმეები დაიკითხნენ. მან აღიარა, რომ წინასწარი გამოძიების ეტაპზე მისი ადვოკატი იმავე ოთახში იმყოფებოდა, რომელშიც მონმეები, პირადად მოისმინა ჩვენებები და კითხვები დაუსვა მონმეებს. მას ასევე არ უარუყვია ფაქტი, რომ დალუქული კონვერტები, რომლებშიც მოთავსებული იყო ინფორმაცია „იანა ჩარვატოვასა“ და „იან ნოვოტნის“ შესახებ, თან ერთვოდა მათ სისხლის სამართლის საქმეს. ამკარად ჩანდა, რომ კონვერტები გახსნეს ზედა კუთხიდან, რომელიც შემდეგ შეკრეს თხელი, გამჭვირვალე ლენტით. ლენტის მარცხენა მხარეს დარტყმული იყო სასამართლოს ორი მრგვალი ბეჭედი და ბეჭდების ირგვლივ დასმული იყო ორი ხელმოწერა. თუმცა, საქმის სხვადასხვა დოკუმენტზე გაკეთებული ხელმოწერებისაგან განსხვავებით, ჩანდა, რომ ბეჭდების ირგვლივ გაკეთებული ხელმოწერები მოსამართლეს არ ეკუთვნოდა. კონვერტებზე არ იყო აღბეჭდილი არანაირი თარიღი და მას თან არ ერთვოდა გახსნის შესახებ ჩანაწერი.

68. განმცხადებლის დაკვირვებით, სისხლის სამართლის საქმის 74-ე გვერდზე გაკეთებული იყო ხელნაწერი ინსტრუქციები სასამართლოს კლერკის მისამართით, რომლითაც მოსამართლე კლერკს სთხოვდა, დაეკითხა „იან ნოვოტნი“, რომელიც იმავე ციხეში იჯდა, რომელშიც თვით განმცხადებელი, მოსამართლე სთხოვდა კლერკს, გაეფრთხილებინა ციხის ადმინისტრაცია, რომ, უსაფრთხოების მიზნებიდან გამომდინარე, ბრალდებულისა და მონმის ბადრაგირება ცალ-ცალკე მოეხდინათ და ისინი ერთმანეთისაგან მოშორებით ჰყოლოდათ. ამ კონტექსტიდან გამომდინარე, განმცხადებელი ჩივის, რომ არც ის და არც მისი ადვოკატი არ ყოფილან ინფორმირებულნი მოსამართლის მიერ იმის შესახებ,

რომ „იან ნოვოტინი“ დაკავებული, ბრალდებული თუ მსაჯავრდებული იყო. მათ არ იცოდნენ, ამ პირობებში მოსამართლემ როგორ შეძლო მონმის სანდოობის გადამონმება. იმავე ინსტრუქციით, კლერკს „იანა ჩარვატოვა“ უნდა მოენვია დაკითხვაზე და მისთვის შეეცყოინებინა, რომ სასამართლო განხილვაზე მისი დასწრება აუცილებელი იყო, მისი ვინაობა კი საიდუმლოდ დარჩებოდა.

69. ამ გარემოებების გათვალისწინებით, განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ დაუდასტურებელი იყო მოსამართლის მიერ კონვერტების თავად გახსნის ფაქტი და მასში არსებული ინფორმაციის სრულად განხილვა. განმცხადებლის აზრით, მოსამართლეს არანაირი მოკვლევა არ ჩაუტარებია მონმეთა წარსულის შესახებ მაშინ, როდესაც იგი, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 314-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, მონმეთათვის ანონიმურობის მინიჭების მიზეზთა სერიოზულობასა და არსს სწავლობდა. საქმეში არ ყოფილა არანაირი ჩანაწერი იმის შესახებ, რომ მოსამართლე დალუქული კონვერტების შინაარსს გაეცნო სწორედ ამ მიზეზთა შესწავლის ეტაპზე. განმცხადებლის მიხედვით, მთავრობა ვერ ისაუბრებდა იმის შესახებ, რომ კონვერტებში არსებული ინფორმაციით ირკვეოდა მონმეთა და განმცხადებელს შორის ურთიერთობის მეტი დეტალი, თუ მას ხელი მიუწვდებოდა მათ შინაარსზე. უფრო მეტიც, 1997 წლის 18 ნოემბრის განხილვის ოქმში აღნიშნული არ არის, რომ მოსამართლემ განიხილა „იან ნოვოტინს“ პირადი მონაცემები და წარსული. იქ მითითებულიც კი არ ყოფილა, რომ განმცხადებელი და მისი ადვოკატი საკმარისად იყვნენ ინფორმირებულნი იმ ფაქტის შესახებ, რომ მოსამართლემ იცოდა ანონიმური მონმეების ნამდვილი ვინაობები.

70. მონმეთა სანდოობის შემონმების სტანდარტებთან დაკავშირებით, განმცხადებელმა მოიხმო საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება IV.ÚS 37/01 და განაცხადა, რომ რაიონულ სასამართლოს არ გამოუყენებია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 209-ე მუხლის მე-2 პუნქტი. დამატებით, მან აღნიშნა, რომ სასამართლო ვალდებული იყო, საკუთარი ინიციატივით გადაემონმებინა მონმეთა სანდოობა, ამ საკითხთან დაკავშირებით მისი ადვოკატის პასიურობის მიუხედავად. იგი სადავოდ არ ხდიდა საკითხს, რომ მტკიცებულებათა შემონმება, უპირველესად, ეროვნული ორგანოების კომპეტენცია იყო. თუმცა იგი აცხადებდა: მონმეების – „იანა ჩარვატოვასა“ და „იან ნოვოტინს“ – ჩვენებებს შორის არსებული ცდომილებები, ამოცნობისა და იდენტიფიკაციის დროს არსებული სხვაობების ჩათვლით, ნათელს ხდიდა, რომ შესაბამისი ორგანოების მიერ მათი სანდოობის შემონმება არასაკმარისი აღმოჩნდა.

71. განმცხადებლის აღნიშვნით, განაჩენის მე-4 გვერდზე რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მონმეთა – „იანა ჩარვატოვასა“ და „იან ნოვოტინს“ – ჩვენებებს სრულ სამართლედ მიიჩნევა, რადგან ისინი დეტალურად აღწერდნენ ნარკოტიკების შეძენის სურათს, მათი ჩვენებები თანაბრად საჭირო და ურთიერთდაკავშირებული იყო. განმცხადებლის მტკიცებით, მოსამართლეს არასოდეს მიუღია მხედველობაში ის ფაქტი, რომ „იან ნოვოტინი“ ბრალდებული თუ მსჯავრდებული იყო და ამის შესახებ არც მისი ადვოკატისათვის უცნობებია. მოსამართლეს არ აღუნიშნავს, თუ როგორ შეაფასა „იანა ჩარვატოვას“ სანდოობის საკითხი, მაშინ, როცა იგი არ დასწრებია სასამართლო განხილვას და მოგვიანებით იგი, გაურკვეველი მიზეზების გამო, ვერ იპოვეს თავის საცხოვრებელ ადგილას. ამას გარდა, რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში არ ყოფილა

აღნიშნული, რომ მოსამართლეს, მოწმეთა სახელებისა და საცხოვრებელი მისამართების გარდა, სხვა ინფორმაციაც ჰქონდა მათ შესახებ.

72. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ორი ანონიმური მოწმის ჩვენებების გარდა, საგამოძიებო ორგანოებმა და სასამართლოებმა ვერ მოიპოვეს მისი გამამტყუნებელი სხვა მტკიცებულებები.

73. განმცხადებელი ეჭვქვეშ აყენებდა მთავრობის არგუმენტს იმის შესახებ, რომ საქმეებში, სადაც ევროპის სასამართლომ კონვენცია დარღვეულად ცნო იმ საფუძვლით, რომ განმცხადებელი მსჯავრდებულ იქნა მხოლოდ ან გადამწყვეტი დოზით ანონიმური მოწმეების ჩვენებებზე დაყრდნობით, ევროპის სასამართლომ, ამავე დროს, სამართლიანობის სხვა პრინციპების დარღვევაც დაადგინა. ფაქტობრივად, მის საქმეში, სახელმწიფო ორგანოებმა ბევრი სხვა შეცდომა დაუშვეს, რაც სამართალწარმოების სამართლიანობას ძირს უთხრიდა. ნებისმიერ შემთხვევაში, სრულად იკრძალებოდა პირის მსჯავრდება მხოლოდ ანონიმურ მოწმეთა ჩვენებებზე დაყრდნობით.

74. დაბოლოს, მთავრობის მიერ საქმეზე – *Doorson v. the Netherlands* – გაკეთებულ კომენტარზე განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ მის და *Doorson*-ის საქმეებს შორის არსებითი სხვაობა არსებობდა, განმცხადებლის მიერ შურისძიების რეალური შესაძლებლობის საფუძვლების შეფასების კუთხით (*Doorson v. the Netherlands*, იხ. ზევით, § 28). „იანა ჩარვატოვას“ მოთხოვნაზე, დაკითხულიყო ანონიმურად, პოლიცია დასთანხმდა, მაგრამ ასეთი მოთხოვნა არ დაფიქსირებულა „იან ნოვოტინსაგან“. ნებისმიერ შემთხვევაში, განმცხადებელი სადავოდ ხდიდა 1997 წლის 11 ივლისამდე მიცემული ჩვენებების გამოყენების საკითხს, რადგან ანონიმურობაზე მსჯელობა ამ დაკითხვამდე არ ყოფილა.

ბ. სასამართლოს შეფასება

75. სასამართლო იმეორებს, რომ მე-6 მუხლი არ ითვალისწინებს ბრალდებულისათვის მოწმეთა გამოძახების შეუზღუდავ უფლებას. ნორმალურია, როდესაც ეროვნული სასამართლოები იღებენ გადაწყვეტილებას იმასთან დაკავშირებით, აუცილებელი და გონივრულია თუ არა მოწმეთა მოსმენა (იხ.: *S.N. v. Sweden*, №34209/96, § 44, ECHR 2002-V, შემდგომი მინიშნებებით საქმეზე – *Bricmont v. Belgium*, 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 158, p. 31, § 89). გარდა ამისა, ზოგადად მტკიცებულება წარმოდგენილი უნდა იყოს საჯარო მოსმენაზე, ბრალდებულის თანდასწრებით, იმ მიზნით, რომ გაიმართოს შეჯიბრებითობის პრინციპზე დამყარებული სასამართლო. არსებობს გამონაკლისები ხსენებული პრინციპიდან, მაგრამ ამ გამონაკლისებმა არ უნდა დაარღვიონ დაცვის უფლებები. როგორც ზოგადი წესი, მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 (დ) პუნქტები მოითხოვს, რომ დაცვის მხარეს მიეცეს ადეკვატური და შესაბამისი შანსი, სადავო გახადოს და კითხვები დაუსვას მის წინააღმდეგ ჩვენების მიმცემ მოწმეს, მაშინ, როდესაც ეს უკანასკნელი აძლევს ჩვენებას მის წინააღმდეგ ან მოგვიანებით (იხ. *Lüdi v. Switzerland*, 1992 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 238, გვ. 21, § 49).

76. საქმეებში: *Doorson v. the Netherlands* (გვ. 470, § 69) და *Van Mechelen and Others v. the Netherlands* (1997 წლის 23 აპრილის გადაწყვეტილება, *Reports* 1997-III, გვ. 711, § 52) სასამართლომ განაცხადა, რომ ანონიმური მოწმეების მიერ

მიცემულ ჩვენებებზე მსჯავრდების დაფუძნება ყველა შემთხვევაში არ ეწინააღმდეგება კონვენციას. თუმცა, იმ შემთხვევაში, თუკი გამოძიების მოწმის ანონიმურობა დაცულია, დაცვის მხარე წააწყდება დიდ სიძნელებებს. შესაბამისად, სასამართლომ აღიარა, რომ ასეთ შემთხვევებში მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მე-6 მუხლის მე-3 (დ) პუნქტთან ერთად მოითხოვს, ის ბარიერები, რომლებსაც აწყდება დაცვა, საკმარისად იქნეს დაბალანსებული იმ პროცედურებით, რომლებსაც ახორციელებს მართლმსაჯულების ორგანოები. ხსენებულის გათვალისწინებით, განმცხადებელს არ უნდა შეეზღუდოს შესაძლებლობა, სადავოდ გახადოს ანონიმური მოწმის სანდოობა (იხ. *Kostowski v. the Netherlands*, 1989 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 166, გვ. 20, § 42). გარდა ამისა, მსჯავრდება არ შეიძლება მხოლოდ ან უმეტესწილად ემყარებოდეს ანონიმურ ჩვენებებს (იხ. *Van Mechelen and Others*-ის ზემოხსენებული საქმე, გვ. 712, §§ 54-55).

77. *Doorson*-ის საქმეზე გამოტანილი განჩინების 76-ე პუნქტში სასამართლომ აღნიშნა: მტკიცებულების მოპოვება ისეთი მოწმისაგან, რომელიც, თავისი მდგომარეობის გამო, დაცვის უფლებებს ვერ იყენებს იმ დონეზე, რა დონეზეც ეს დაცულია კონვენციით, განსაკუთრებული ყურადღებით უნდა იქნეს განხილული ეროვნული სასამართლოების მიერ.

78. ევროპულმა სასამართლომ ასევე გაითვალისწინა მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები იმ საქმეებში, რომლებიც ეხებოდა იმ მოწმეთა ჩვენებებზე დაყრდნობას, რომელთა წარდგენაც არ მომხდარა საქმის განმხილველი ეროვნული სასამართლოს წინაშე, და დაადგინა, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 (დ) პუნქტი მხოლოდ ითხოვს ანონიმური მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვის შესაძლებლობას ისეთ სიტუაციებში, სადაც ასეთი მოწმის მიერ მიცემული ჩვენება ასრულებს გადამწყვეტ როლს მსჯავრდების დადებაში (იხ.: *Delta v. France*, 1990 წლის 19 დეკემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 191-A, § 37; *Asch v. Austria*, 1991 წლის 26 აპრილის გადაწყვეტილება, სერია A, № 203, § 28; *Artner v. Austria*, 1992 წლის 28 აგვისტოს გადაწყვეტილება, სერია A, № 242-A, §§ 22-24; *Saidi v. France*, 1993 წლის 20 სექტემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 261-C, § 44).

79. დაშვებადობის გადაწყვეტილებაში საქმეზე – *Kok v. the Netherlands* (№ 43149/98, ECHR 2000-VI) – სასამართლომ მიაჩინა, რომ, როდესაც ხდება იმის შეფასება, დაცულ იქნა თუ არა პროცესუალური ნორმები ანონიმური მოწმის დაკითხვისას იმ კუთხით, რომ განეიტრალებულიყო დაცვის მხარისათვის შექმნილი პრობლემები, შესაბამისი ყურადღება უნდა დაეთმოს, თუ რა მოცულობით არის ანონიმური მტკიცებულება გადამწყვეტი განმცხადებლისათვის მსჯავრდების გამოსატანად. თუკი ხსენებული მტკიცებულება არ იყო გადამწყვეტი მსჯავრდებისათვის, მაშინ დაცვის მხარეს გაცილებით ნაკლებად შეეზღუდებოდა დაცვის გარანტიები.

80. იმის განხილვისას, გონივრულად გამართლებული შეიძლება იყოს თუ არა ანონიმური მტკიცებულების გამოყენება წინამდებარე საქმეში, სასამართლო ადგენს, რომ მოწმე „იანა ჩარვატოვა“ თავისი განცხადებით გამოძიებელი ოფიცრის წინაშე ჩვენებას აძლევდა როგორც ანონიმური მოწმე, რადგანაც ნარკოტიკების ვალი ემართა, „იუგოსლავი“ კი, რომლის ვალიც ემართა, სცემდა მას და ხსენებული მეორედებოდა ხოლმე (იხ. წინამდებარე განჩინების მე-13 პუნქტი). იმავე დღეს დაკითხულმა მოწმე „იან ნოვოტინიმ“ განაცხადა, რომ „იუგოსლავილები“ იყვნენ ტემპერამენტიანი ხალხი, რომ ისინი ემუქრებოდნენ მას, როდესაც

სხვათაგან, და არა მათგან, სურდა ნარკოტიკების ყიდვა, და ამიტომ ეწინოდა თავისი ოჯახის უსაფრთხოების გამო. თუმცა მოწმემ განაცხადა, რომ მას არასოდეს დამუქრებია № 5 სურათზე აღბეჭდილი პირი, რომელშიც მოწმემ ამოიცნო განმცხადებელი (იხ. მე-19 პუნქტი).

81. სასამართლო აღნიშნავს, რომ, როგორც ჩანს, გამომძიებელმა ოფიცერმა მხედველობაში მიიღო ნარკოვაჭართა მიერ გამოყენებული მეთოდები, რომლებიც, მთავრობის მტკიცებით, ხშირად მიმართავენ დაშინებას ან ძალადობას ნარკომანთა და იმ პირთა მიმართ, რომლებიც აძლევენ ჩვენებას ნარკოვაჭართა წინააღმდეგ. შესაბამისად, ასეთი პირები არიან შევიწროების საფრთხის ქვეშ და აღმოჩნდებიან ხოლმე ნარკოვაჭართა ხელში, რა დროსაც მათ ემუქრებათ ზიანის მიყენების საფრთხე. თუმცა არ შეიძლება, დადგინდეს მოწმეთა ჩვენებებიდან, რომლებიც განხორციელდა 1997 წლის 11 ივლისს, ისევე, როგორც სასამართლო სხდომების ოქმებიდან (22-ე-25-ე პუნქტები), თუ როგორ შეაფასეს გამომძიებელმა ოფიცერმა ან მოსამართლემ მოწმეთა შიშის გონივრულობის ფაქტორი *vis-à-vis* განმცხადებელთან მიმართებით მაშინ, როდესაც ისინი დაკითხა პოლიციამ ან მაშინ, როდესაც „იან ნოვოტნი“ დაკითხა სასამართლომ.

82. პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების, რომელმაც მხედველობაში მიიღო ანონიმურ მოწმეთა ჩვენებები განმცხადებლის საწინააღმდეგოდ, ძალაში დატოვებისას არც საოლქო სასამართლოს განუხილავს, თუ რამდენად სერიოზული იყო დასაბუთება იმ მიზეზებისა, რომელთა გამოც მოწმეები ანონიმურები დარჩნენ (იხ. წინამდებარე განჩინების 34-ე-35-ე პუნქტები). ხსენებულთან მიმართებით, თუკი გავისხენებთ განმცხადებლის სასარგებლოდ იუსტიციის მინისტრის მიერ კანონის დარღვევის გამო შეტანილ საჩივარს (მე-40 პუნქტი), სასამართლო ვერ დარწმუნდა მთავრობის მიერ წარდგენილი არგუმენტის მართებულობაში (იხ. *mutatis mutandis, Visser v. the Netherlands*, № 26668/95, § 48, 2002 წლის 14 თებერვალი).

84. გარდა ამისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ რაიონულმა სასამართლომ განმცხადებლის მსჯავრდება სრულად ან, სულ მცირე, გადამწყვეტ ნაწილში დააფუძნა ანონიმურ მტკიცებულებებზე. ამავე დროს, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელმაც ძალაში დატოვა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება, არ ემყარებოდა რაიმე ახალ მტკიცებულებას გამჟღავნებადი წყაროდან.

85. ზემოხსენებული დასკვნის შესაბამისად, სასამართლო აუცილებლად არ თვლის, დამატებითად განიხილოს, მართლმსაჯულების ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან განხორციელებული პროცედურები საკმარისად აბალანსებდა თუ არა იმ სიძნელეებს, რომლებსაც წააწყდა დაცვა მოწმეთა ანონიმურობის გამო (იხ. *mutatis mutandis, Visser v. the Netherlands*, ზემოხსენებული გადაწყვეტილება, § 51, შემდგომი მითითებებით, *Kok v. the Netherlands*).86. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ სამართალწარმოება მთლიანობაში არ იყო სამართლიანი. ამიტომაც დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 (დ) ქვეპუნქტები.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

87. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზიანი

88. მატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად განმცხადებელი მოითხოვდა: 68050 ჩეხურ კრონას (2700 ევროს), რომელიც მან გამოიანგარიშა ჩეხეთში არსებული მინიმალური ხელფასის საფუძველზე 25 თვის განმავლობაში, ანუ ეს იყო დრო, რომელიც მან გაატარა პატიმრობაში 1997 წლის 24 აპრილიდან 1999 წლის 28 მაისამდე; მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად ჩგანმცხადებელი ასევე მოითხოვდა 60000 ევროს, ანუ 2000 ევროს ყოველი თვისათვის, როდესაც იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა; 2500 ევროს მისთვის ნარკოტიკებით მოვაჭრის იარლიყის „მიკერების“ გამო და 5000 ევროს იმ დათრგუნვისა და განცდისათვის, რომელიც დაკავშირებული იყო სისხლის სამართალწარმოების არაპატიოსნად წარმართვასთან.

89. მთავრობა, პირველ რიგში, უთითებდა სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალზე, რომლის თანახმადაც, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის შემთხვევაში, განმცხადებელი მაქსიმალურად უნდა იქნეს ჩაყენებული იმ მდგომარეობაში, რომელშიც იგი იქნებოდა, რომ არ დარღვეულიყო მე-6 მუხლის მოთხოვნები. ამავდროს, მთავრობა უთითებდა № 83/2004 კანონზე, რომელიც ძალაში შევიდა 2004 წლის 1 აპრილს, და შეცვალა საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონი იმგვარად, რომ განმცხადებლებს, რომლებმაც ევროპული სასამართლოში მოიგეს საქმე, სისხლის სამართლის საქმეებში მიეცათ შესაძლებლობა, განეახლებინათ სამართალწარმოება ეროვნულ დონეზე ჩვეულებრივი საკონსტიტუციო სარჩელის მეშვეობით. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს მხედველობაში უნდა მიეღო ჩეხეთის კანონმდებლობაში განხორციელებული ეს პროგრესი, რომელიც შეესაბამებოდა ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ გამოცემულ № R(2000) 2 რეკომენდაციას.

90. მატერიალური ზიანის ანაზღაურების თაობაზე მთავრობა აღნიშნავდა, რომ არ არსებობდა მიზეზობრივი კავშირი კონვენციის დარღვევასა და განმცხადებლის მიერ მატერიალური ზიანის გამო მოთხოვნილ თანხას შორის. მორალურ ზიანთან დაკავშირებით, მთავრობის აზრით, დარღვევის დადგენის შემთხვევაში, ხსენებული საკმარისი სამართლიანი დაკმაყოფილება იქნებოდა.

91. წინამდებარე საქმეში სასამართლომ დაადგინა მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის 1-ლი და მე-3 ქვეპუნქტების დარღვევა, რადგანაც ჩეხეთის ხელისუფლების ორგანოებმა განმცხადებლის მსჯავრდება დააფუძნეს მხოლოდ ანონიმური წყაროს მიერ მოწოდებულ მტკიცებულებებზე. თუმცა ევროპულ სასამართლოს არ

შეუძლია სპეკულირება იმასთან დაკავშირებით, დადგებოდა თუ არა სხვანაირი შედეგი, სამართალწარმოება სხვაგვარად რომ წარმართულიყო და კონვენცია არ დარღვეულიყო (იხ. *Van Mechelen and Others v. the Netherlands* (50-ე მუხლი), 1997 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, *მოხსენებები 1997-VII*, გვ. 2432, §18).

92. სასამართლო შესაფერისად არ თვლის განმცხადებლის კომპენსირებას განცდილ სავარაუდო ზიანთან დაკავშირებით, რადგანაც არ ყოფილა დადგენილი მიზეზობრივი კავშირი დადგენილ დარღვევასა და იმ ნეგატიურ ეფექტს შორის, რომელიც განიცადა განმცხადებელმა და მისმა პროფესიულმა კარიერამ მსჯავრდების შედეგად. უფრო მეტიც, პატიმრობის გამო მოთხოვნილ თანხასთან დაკავშირებით სასამართლო ადგენს, რომ ვერ დადგინდა კონვენციის დარღვევა თავისუფლების აღკვეთასთან მიმართებით. შესაბამისად, ამ საფუძველზე მინიჭებული ვერ იქნება სამართლიანი დაკმაყოფილება.

93. რაც შეეხება მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით წარდგენილ პრეტენზიებს, სასამართლო თვლის, რომ მის მიერ დადგენილი დარღვევა საკმარისი სამართლიანი დაკმაყოფილებაა წინამდებარე საქმის გარემოებებში. თუმცა, სასამართლოს აზრით, რადგანაც განმცხადებელი იქნა მსჯავრდებული, მიუხედავად კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევისა, იგი მაქსიმალურად უნდა ჩაყენებულ იქნეს ისეთ მდგომარეობაში, როგორშიც აღმოჩნდებოდა, რომ არ ყოფილიყო კონვენციის დებულებები დარღვეული და ანაზღაურების ყველაზე უფრო შესაფერისი ფორმა იქნებოდა ხელახლა, *de novo*, წარმოებული სასამართლო განხილვა ან, მოთხოვნის შემთხვევაში, სამართალწარმოების განახლება (იხ. *Öcalan v. Turkey* [GC], № 46221/99, § 210 *in fine*, ECHR 2005-, 2005 წლის 12 მაისის გადაწყვეტილება).

94. ხსენებულთან მიმართებით, სასამართლო უთითებს № 83/2004 კანონზე, რომელმაც ცვლილება შეიტანა საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონში და შესაძლებლობა მისცა ეროვნულ სისხლის სამართალწარმოებაში მონაწილე ნებისმიერ პირს, მოეგო საქმე საერთაშორისო სასამართლო ორგანოში, რომელმაც, თავის მხრივ, დაადგინა, რომ საერთაშორისო ხელშეკრულებით უზრუნველყოფილი ამ პირის უფლებები დაირღვა ხელისუფლების ორგანოს მიერ, უფლება აქვს, წარადგინოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე მოთხოვნა სამართალწარმოების განახლებასთან დაკავშირებით.

ბ. ხარჯები და განუღებელი დანახარჯები

95. განმცხადებელი მოითხოვდა იმ ხარჯებისა და განუღებელი დანახარჯების ანაზღაურებას, რომელთა გაღებაც მას მოუხდა ევროპული სასამართლოს წინაშე მიმდინარე სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით. განმცხადებელი მოითხოვდა მისი ადვოკატის მიერ განუღებელი 25.5-საათიანი სამუშაოსათვის 3825 ევროს და ასევე იმ თანხას, რომლითაც შესაძლოა, დაბეგრილიყო ზემოხსენებული თანხა.

96. მთავრობის აზრით, განმცხადებლის პრეტენზიები უსაფუძვლო იყო და მან ვერ დაადასტურა, რომ მოთხოვნილი თანხა რეალურად იქნა გაღებული.

97. სასამართლო თვლის, რომ დადგენილი პრეცედენტული სამართლის თანახმად, რათა ხარჯებსა და დანახარჯებთან დაკავშირებული თანხა რეალურად იქნეს მინიჭებული, დაზარალებულ მხარეს რეალურად უნდა გაეღო ისინი იმ

მიზნით, რომ შეწყვეტილიყო ან აღკვეთილიყო კონვენციის დარღვევა და ეს ყველაფერი დადასტურებული უნდა იყოს ევროპული სასამართლოს მიერ. ასევე დადგენილი უნდა იყოს, რომ ხარჯები აუცილებლობიდან გამომდინარე იყო გაღებული და ისინი გონივრულია მოცულობით (სხვა მაგალითებს შორის იხ. *Krčmář and Others v. the Czech Republic*, № 35376/97, § 52, 2000 წლის 3 მარტი). სასამართლო ასევე იმეორებს, რომ მოთხოვნილი თანხების გონივრულობის შეფასებისას სასამართლო არ არის შეზღუდული ეროვნული პრაქტიკით და ქვეყნებში მოქმედი განაკვეთებით, თუმცა სასამართლომ ისინი შესაძლოა მოიშველიოს.

98. წინამდებარე საქმეში არსებული ინფორმაციისა და ზემოხსენებული კრიტერიუმების საფუძველზე სასამართლო გონივრულად თვლის, თანასწორობის საფუძველზე მინიჭოს განმცხადებელს 2500 ევრო.

ბ. საურავი

99. სასამართლო შესაფერისად თვლის, რომ საურავი უნდა დაწესდეს ცენტრალური ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალური პროცენტის სახით, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი.

ყოველივე ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-3 (დ) პუნქტი.
2. ადგენს, რომ თვით დარღვევის დადგენის ფაქტი არის საკმარისი სამართლიანი დაკმაყოფილება განმცხადებლის მიერ განცდილ მორალურ ზიანთან დაკავშირებით.
3. ადგენს,
 - ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ იმ მომენტიდან 3 თვის ვადაში, როდესაც წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, განმცხადებელს უნდა გადაუხადოს 2500 ევრო (ორი ათას ხუთასი ევრო), პლუს ნებისმიერი თანხა, რომელითაც ზემოხსენებული თანხა შეიძლება დაიბეგროს. თანხები გადაყვანილ უნდა იქნეს მოპასუხე სახელმწიფოს ვალუტაში, გადახდის დღისათვის არსებული კურსით;
 - ბ) რომ ზემოხსენებული 3-თვიანი ვადის გასვლის შემდგომ, გადახდის დღემდე, საურავი უნდა იქნეს გადახდილი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი;

4. უარყოფს დანარჩენ პრეტენზიებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, და გაცხადებულია წერილობითი სახით 2006 წლის 28 თებერვალს სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

ს. დოღე
რეგისტრატორი

ჟ.პ. კოსტა
თავმჯდომარე

მამედოვა რუსეთის წინააღმდეგ

Mamedova v. Russia

პირველი საქცია

საქმე მამედოვა რუსეთის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 7064/05)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 1 ივნისი

საბოლოო

23/10/2006

წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება იმ გარემოებებში, რომლებიც კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტშია მოცემული. იგი შესაძლოა, დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

**საქმეზე „მამედოვა რუსეთის წინააღმდეგ“,
(Mamedova v. Russia)**

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პალატამ (პირველი სექცია), შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჩ.ლ. როზაკისი – თავმჯდომარე,
ქ-ნი ჯ. ვაჯიჩი,
ბ-ნი ა. კოვლერი,
ბ-ნი ა. შტაინერი,
ბ-ნი კ. ჰაჯიევი,
ქ-ნი დ. სპილმანი,
ბ-ნი ს. ე. ყებენსი – მოსამართლეები,
და ბ-ნი ს. ნილსენი – სექციის რეგისტრატორი,

იმსჯელა განმარტოებით 2006 წლის 5 ოქტომბერს და

ამავე დღეს მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს რუსეთის მოქალაქე, ქ-ნი ოლგა ვიგიდის ასულ მამედოვას (შემდგომში – „განმცხადებელი“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის 34-ე მუხლის თანახმად, 2005 წლის 6 იანვარს რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№ 7064/05).

2. განმცხადებელს წარმოადგენდა ბ-ნი მ. ოჭინიკოვი და ბ-ნი ფ. ბაგრიანსკი – ვლადიმირში მოღვაწე ადვოკატები. რუსეთის მთავრობას (შემდგომში – „მთავრობა“) – ბ-ნი პ. ლაპტევი – ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელი.

3. განაცხადი განსახილველად გადაეცა სასამართლოს პირველ სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). ხსენებულ სექციაში ჩამოყალიბდა პალატა, რომელმაც განიხილა საქმე (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

4. 2005 წლის 21 ივნისს სასამართლომ გადაწყვიტა, მთავრობისათვის ეცნობებინა შეტანილი განაცხადის შესახებ. კონვენციის 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება, თანადროულად განეხილა განაცხადის დასაშვებობის საკითხი და არსებითი მხარე. თავმჯდომარემ მიიღო გადაწყვეტილება განაცხადის პრიორიტეტული წესით განხილვასთან დაკავშირებით (სასამართლოს რეგლამენტის 41-ე მუხლი).

5. მთავრობამ გამოთქვა პრეტენზია, განაცხადის დასაშვებობისა და არსებითი მხარის თანადროულ განხილვასთან დაკავშირებით. მთავრობის პრეტენზიის განხილვის შემდგომ სასამართლომ უარყო ეს უკანასკნელი.

ფაქტები

I. საქმისთან დაკავშირებული გარემოებები

6. განმცხადებელი დაიბადა 1974 წელს და ცხოვრობს ვლადიმირში, რუსეთი.

ა. განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოება

1. განმცხადებლის დაკავება და პატიმრობაში მოთავსება

7. 2004 წლის 20 ივლისს აღიძრა სისხლისსამართლებრივი გამოძიება განმცხადებლის მიერ სხვა პირთან ერთად ფარული თაღლითობის სავარაუდოდ ჩადენის ფაქტთან დაკავშირებით.

8. 2004 წლის 22 ივლისს განმცხადებლის ბინა გაჩხრიკეს და მას შეატყობინეს მის წინააღმდეგ არსებული ეჭვის შესახებ.

9. 2004 წლის 23 ივლისს განმცხადებელი დააკავეს და ბრალად წაუყენეს თაღლითობის ჩადენა დიდ თანხებთან დაკავშირებით, დანაშაული, რომელიც გათვალისწინებულია რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 159-ე მუხლის მე-3 პუნქტით.

10. 2004 წლის 24 ივლისს ვლადიმირის ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ განმცხადებელს შეუფარდა პატიმრობა იმის საფუძველზე, რომ იგი ეჭვმიტანილი იყო სერიოზული დანაშაულის ჩადენაში და არსებობდა სამიშროება, რომ მიიმალეობდა, რადგანაც მისი თანამზრახველი უკვე მიმალული იყო. მას ასევე შეეძლო მტკიცებულებათა განადგურება, რადგანაც იმ დროისათვის გარკვეული დოკუმენტები არ ყოფილა ამოღებული.

11. 2004 წლის 26 ივლისს განმცხადებელმა გაასაჩივრა ხსენებული გადაწყვეტილება. იგი მოითხოვდა შედარებით მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიების დანიშვნას და თხოვნით მიმართავდა სასამართლოს, მხედველობაში მიეღო ის ფაქტი, რომ მას ბრალად ედებოდა ფინანსური დანაშაულის ჩადენა, არ იყო ნასამართლევნი, ჰქონდა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი და სამსახური ვლადიმირში, ოჯახური კავშირები, ცხოვრების სტაბილური წესი და ჰყავდა ორი სამი და ოთხი წლის შვილი. სურვილი რომ ჰქონოდა, დაემალეობდა გამოძიებას მის სახლში ჩატარებული ჩხრეკის შემდგომ. ის ფაქტი, რომ იგი არ დაემალა გამოძიებას, ადასტურებდა იმას, რომ მას არ გააჩნდა ამის სურვილი. განმცხადებელი ასევე ჩიოდა მისი პატიმრობის არაადამიანური პირობების შესახებ და ითხოვდა პირადად დასწრებას სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს წინაშე.

12. 2004 წლის 10 აგვისტოს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა 2004 წლის 24 ივლისის პატიმრობის ბრძანება და დაადგინა, რომ ხსენებული გადაწყვეტილება იყო კანონიერი, საკმარისად დასაბუთებული და გამართლებული. საოლქო სასამართლოს აზრით, რაიონულმა სასამართლომ სწორად შეაფასა განმცხადებლის „პიროვნება“ და პროკურატურის მიერ წარდგენილი სხვა მასალები. სააპელაციო მოსმენა გაიმართა პროკურორისა, რომელმაც გაიმეორა რაიონული სასამართლოს წინაშე წარდგენილი არგუმენტაცია, და განმცხადებლის ორი ადვოკატის თანდასწრებით. განმცხადებლის თხოვნა დასწრების ნებართვასთან დაკავშირებით უარყოფილ იქნა იმ მოტივით, რომ მისი არგუმენტები ნათლად იყო ჩამოყალიბებული სააპელაციო საჩივარში და არ საჭიროებდა დამატებით განმარტებებს.

2. პატიმრობის გაგრძელება 2004 წლის 23 ნოემბრამდე

13. 2004 წლის 22 სექტემბერს ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ გააგრძელა განმცხადებლის პატიმრობა 2004 წლის 23 ნოემბრამდე. სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილება დააფუძნა განმცხადებლისათვის წაყენებული ბრალდების სიმძიმესა და იმ ვარაუდზე, რომ განმცხადებელი შეიძლებოდა დამალვოდა გამოძიებას ან მას ხელი შეემალა მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის.

14. 2004 წლის 27 სექტემბერს განმცხადებელმა წარადგინა სააპელაციო საჩივარი. იგი ჩიოდა, რომ 2004 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება საკმარისად არ იყო მოტივირებული, რომ სასამართლოს მხედველობაში არ მიუღია მისი საქმის ინდივიდუალური გარემოებები და პატიმრობის არაადამიანური პირობები. განმცხადებელი გირაოთი გათავისუფლებას ითხოვდა.

15. სააპელაციო მოსმენა დაინიშნა 2004 წლის 19 ოქტომბერს. ხსენებულ დღეს მოსმენა გადაიდო, რადგანაც განმცხადებელი არ მიუყვანიათ სასამართლო შენობაში.

16. 2004 წლის 3 ნოემბერს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ დაადგინა, რომ არ არსებობდა მიზეზი აღკვეთის ღონისძიების შეცვლისათვის და ძალაში დატოვა 2004 წლის 22 სექტემბერს მიღებული გადაწყვეტილება.

3. პატიმრობის გაგრძელება 2004 წლის 23 დეკემბრამდე

17. 2004 წლის 22 ნოემბერს ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ გააგრძელა განმცხადებლის პატიმრობა 2004 წლის 23 დეკემბრამდე და დაადგინა, რომ:

„... აუცილებელია მრავალი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება [განმცხადებლის] მონაწილეობით.

[განმცხადებელი] ბრალდებულია მძიმე დანაშაულის ჩადენაში. გარდა ამისა, გამოძიებამ წარმოადგინა დოკუმენტები, რომელთა თანახმადაც გათავისუფლების შემთხვევაში [განმცხადებელი] შესაძლოა მიმალვოდა მართლმსაჯულებას და შეეძლო ხელი შეეშალა ჭეშმარიტების დადგენისათვის“

18. 2004 წლის 1 დეკემბერს განმცხადებელმა შეიტანა სააპელაციო საჩივარი. 2004 წლის 27 დეკემბერს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა გადაწყვეტილება. სასამართლომ დაადგინა, რომ გადაწყვეტილება კანონიერი და საკმარისად დასაბუთებული იყო.

4. პატიმრობის გაგრძელება 2005 წლის 23 იანვრამდე

19. 2004 წლის 22 დეკემბერს ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ გააგრძელა განმცხადებლის პატიმრობა 2005 წლის 23 იანვრამდე და საფუძვლად დაუდო წაყენებული ბრალდების სიმძიმე და გამოძიების გაგრძელების საჭიროება. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ განმცხადებელი შესაძლოა მიმალულიყო, ხელი შეეშალა მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ან ხელახლა ჩადინა დანაშაული.

20. 2004 წლის 27 დეკემბერს განმცხადებელმა წარადგინა სააპელაციო საჩივარი. კერძოდ, იგი უთითებდა მისი პატიმრობის არაადამიანურ პირობებზე და გირაოთი გათავისუფლებას ითხოვდა.

21. 2005 წლის 1 თებერვალს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა 2004 წლის 22 დეკემბრის გადაწყვეტილება. კერძოდ სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ „პატიმრობის პირობები არ შეიძლება მიღებულ იქნეს მხედველობაში, როდესაც ხდება გადაწყვეტილების მიღება პატიმრობის გაგრძელებასთან დაკავშირებით“.

5. პატიმრობის გაგრძელება 2005 წლის 20 მარტამდე

22. 2005 წლის 21 იანვარს ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ გააგრძელა განმცხადებლის პატიმრობა 2005 წლის 20 მარტამდე. დასაბუთება 2004 წლის 22 დეკემბრის გადაწყვეტილების ანალოგიური იყო.

23. 2005 წლის 24 იანვარს განმცხადებელმა შეიტანა სააპელაციო საჩივარი. მისი მტკიცებით, მან ციხეში იმ დროისათვის გაატარა 6 თვე და მისი პატიმრობის შემდგომი გაგრძელება, ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, ნებადართული იყო მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი საქმე განსაკუთრებული სირთულის იყო. გამოძიებამ ვერ შეძლო იმის დამტკიცება, რომ განმცხადებლის საქმე განსაკუთრებული სირთულის იყო. გამოძიებამ ვერც იმის დასაბუთება შეძლო, რომ განმცხადებელი აპირებდა მიმალვას ან ჭეშმარიტების დადგენისათვის ხელის შეშლას. გამოძიებამ გაჩნდია განმცხადებლის სახლი და ოფისი და ამოიღო ყველა დოკუმენტი; ხსენებულიდან გამომდინარე, მას არ შეეძლო რაიმე დოკუმენტის განადგურება. განმცხადებელმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, მხედველობაში მიეღო მისი, როგორც 2 მცირეწლოვანი შვილის დედის, როგორც ვლადიმირში მუდმივი საცხოვრებელი ადგილისა და სამსახურის მქონე პირის, პირადი მდგომარეობა და წინასწარი პატიმრობის პერიოდში არსებული პატიმრობის არაადამიანური პირობები. განმცხადებლის მტკიცებით, მას არ მიეცა საშუალება, გასცნობოდა იმ მასალებს, რომლებიც გამოძიებამ წარადგინა პატიმრობის გაგრძელების მოთხოვნის გასამყარებლად.

24. 2005 წლის 22 თებერვალს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა 2005 წლის 21 იანვრის გადაწყვეტილება. სააპელაციო სასამართლომ მოიშველია პირველი ინსტანციის სასამართლოს არგუმენტაცია და განაცხადა:

„[განმცხადებლის] ადვოკატის იმ მოსაზრებას, რომ პატიმრობის გაგრძელებისას, აუცილებელია, მხედველობაში იქნეს მიღებული წინასწარი პატიმრობის პირობები საპრობლემაში, არ გააჩნია საფუძველი ეროვნულ კანონმდებლობაში...

სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმები (რუსეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 108-ე, 109-ე მუხლები) არ ითვალისწინებს გამოძიების მიერ პატიმრობის თხოვნასთან დაკავშირებით წარმოდგენილი მასალების გამჟღავნებას. ხსენებული მუხლები ასევე არ მოითხოვს, რომ სასამართლო ვალდებულია, მოისმინოს შესაბამის მხარეთა მოსაზრებები [ხსენებულ მასალებთან დაკავშირებით].“

6. პატიმრობის გაგრძელება 2005 წლის 20 მაისამდე

25. 2005 წლის 18 მარტს ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ ბრძანა განმცხადებლის წინასწარი პატიმრობის გაგრძელება 2005 წლის 20 მაისამდე. სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელი ბრალდებული იყო სერიოზული დანაშაულის ჩადენაში, აუცილებელი იყო დამატებითი გამოძიების ჩატარება და არ არსებობდა აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის საფუძველები.

26. 2005 წლის 24 მარტს განმცხადებელმა შეიტანა სააპელაციო საჩივარი. 2005 წლის 19 აპრილს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა ხსენებული გადაწყვეტილება.

7. პატიმრობის გაგრძელება 2005 წლის 20 ივნისამდე

27. 2005 წლის 19 მაისს ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ გააგრძელა განმცხადებლის პატიმრობა 2005 წლის 20 ივნისამდე. სასამართლომ დაადგინა, რომ პატიმრობის გაგრძელება „ობიექტურად გამართლებული“ იყო საქმის სირთულის, წაყენებული ბრალდების სიმძიმის გამო და იმიტომ, რომ არსებობდა განმცხადებლის მიმალვის, მისი მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელებაში ჩარევისა და ჭეშმარიტების დადგენაში ხელის შეშლის საფრთხე.

28. განმცხადებელმა სააპელაციო საჩივარი შეიტანა 2005 წლის 27 მაისს. მან გაიმეორა ის არგუმენტები, რომლებიც წარდგენილი ჰქონდა 2005 წლის 24 იანვრის სააპელაციო საჩივარში და, ამავე დროს, დაამატა, რომ მისი მამა მძიმე ავადმყოფი იყო. 2005 წლის 21 ივნისს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ უარყო სააპელაციო საჩივარი.

8. პატიმრობის გაგრძელება 2005 წლის 20 ივლისამდე

29. 2005 წლის 17 ივნისს ფრუნზინსკის რაიონულმა სასამართლომ გააგრძელა განმცხადებლის პატიმრობა 2005 წლის 20 ივლისამდე. სასამართლომ მიუთითა საქმის სირთულეზე (საქმეზე არსებული 13 ტომი), შემდგომი გამოძიების საჭიროებაზე, წაყენებული ბრალდების სიმძიმესა და განმცხადებლის მიმალვის, მისი მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელებაში ჩარევისა და ჭეშმარიტების დადგენაში ხელის შეშლის საფრთხეზე.

30. 2005 წლის 28 ივლისს ვლადიმირის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა ხსენებული გადაწყვეტილება განმცხადებლის სააპელაციო საჩივრის განხილვის შედეგად.

9. განმცხადებლის პატიმრობის შემდგომი გაგრძელება და მისი გათავისუფლება

31. 2005 წლის 14 ივლისს გამოძიება დასრულდა და განმცხადებელი სამართალში მიეცა. განმცხადებლის ადვოკატებმა შუამდგომლობით მიმართეს სასამართლოს განმცხადებლის გათავისუფლებასთან დაკავშირებით.

32. 2005 წლის 19 ივლისს ვლადიმირის ლენინსკის რაიონულმა სასამართლომ საქმის მოსმენის დღედ დანიშნა 2005 წლის 2 აგვისტო და ბრძანა, რომ განმცხადებელი უნდა დარჩენილიყო პატიმრობაში.

33. 2005 წლის 2 აგვისტოს ლენინსკის რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ საქმე მზად არ იყო არსებითად განსახილველად, რადგანაც განმცხადებელს არ ჰქონდა საკმარისი დრო საქმის მასალების გასაცნობად და საქმე დააბრუნა დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად. სასამართლომ ბრძანა, რომ განმცხადებელი უნდა დარჩენილიყო წინასწარ პატიმრობაში.

34. 2005 წლის 4 აგვისტოს ვლადიმირის პროკურორმა შეცვალა აღკვეთის ღონისძიება. განმცხადებელი გაათავისუფლეს ქალაქიდან გაუსვლელი ბრძანებით.

ბ. განმცხადებლის პატიმრობის პირობები

35. განმცხადებელი პატიმრობაში იმყოფებოდა ვლადიმირის ოლქის № IZ-33/1 საპატიმრო დაწესებულებაში.

1. პატიმართა რაოდენობა თითოეულ საკანში

36. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი, საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციის მიერ 2005 წლის 11 აგვისტოს გაცემული ცნობის თანახმად, განმცხადებელი იმყოფებოდა 4 საკანში: № 73 და № 74 საკანებში (22 კვ.მ., 18 ნარი, 15 პატიმარი საშუალოდ), № 69 საკანში (24 კვ.მ., 21 ნარი, 14 პატიმარი საშუალოდ) და № 70 საკანში (25 კვ.მ., 15 ნარი, 10 პატიმარი საშუალოდ). მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს მუდმივად ჰქონდა პირადი ნარი.

37. განმცხადებელი სადავოდ არ ხდიდა საკანების ფართსა და ნარების რაოდენობას, თუმცა განმცხადებელი არ ეთანხმებოდა მთავრობის მიერ წარმოდგენილ საკანებში მყოფ პატიმართა რაოდენობას. მისი მტკიცებით, 2004 წლის ივლისიდან 2005 წლის მარტამდე № 73 საკანში მასთან პატიმრობაში იმყოფებოდა 15-დან 22 პატიმრამდე; 2005 წლის 2 მარტიდან 4 მარტამდე იგი იმყოფებოდა № 69 საკანში, რომელშიც შესახლებული იყო 14 პატიმარი; ამის შემდგომ, 18 მაისამდე იგი იყოფდა № 74 საკანს 20 პატიმართან ერთად; 2005 წლის 18 მაისის ღამეს იგი იმყოფებოდა № 70 საკანში 10 სხვა პატიმართან ერთად; და 2005 წლის 19 მაისს განმცხადებელი უკან იქნა გადაყვანილი № 74 საკანში, რომელშიც შესახლებული იყო 20 პატიმრამდე. № 73 და № 74 საკანებში მას ყოველთვის არ ჰქონდა ცალკე ნარი.

2. სანიტარიული მდგომარეობა და აღჭურვილობა, ტემპერატურა და წყლის მიწოდება

38. მთავრობა ეყრდნობოდა საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციის მიერ გაცემულ 2005 წლის 11 აგვისტოს ცნობას, რომლის თანახმადაც ყველა საკანი აღჭურვილი იყო უნიტაზებით. მართალია, უნიტაზი არ იხურებოდა, მაგრამ იგი გამოყოფილი იყო საცხოვრებელი ფართისაგან 1 მეტრი სიმაღლის კედლით და 1,2 მ სიმაღლის დამატებითი ფარდით. კვირაში ერთხელ პატიმრებს აძლევდნენ სანმენდ საშუალებებს (სოდა და ქლორი). სასადილო მაგიდა განთავსებული იყო უნიტაზისაგან 3 მეტრის მოშორებით. პატიმრებს უფლება ჰქონდათ, მიეღოთ შხაპი კვირაში ერთხელ. საკნები ბუნებრივად ნიავებოდა ფანჯრებისა და კარებში არსებული ხვრელის საშუალებით. ვენტილატორები შექონდათ მოთხოვნის საფუძველზე. მართალია, ცხელი წყალი არ მოდიოდა, მაგრამ პატიმრებს უფლება ჰქონდათ, გამოეყენებინათ წყლის ელექტრონული გამაცხელებლები. გარდა ამისა, რიგდებოდა ცხელი წყალი გასარეცხად და ადულებული – სასმელად. კვირაში ერთხელ პატიმრებს აძლევდნენ სუფთა ზენრებს, პირსახოცებსა და სამზარეულო ჭურჭელს. საკნები აღჭურვილი იყო ფლუროსცეტული ნათურებით, რომლებიც ანათებდა დღე-ღამის განმავლობაში.

39. განმცხადებელი არ ეთანხმებოდა მთავრობის მიერ წარმოდგენილ აღწერილობას და ამტკიცებდა, რომ სანიტარიული მდგომარეობა არაადამაკმაყოფი-

ლებელი იყო. საკნები გადაჭედული იყო მწერებით, ვირთხებითა და თავგებით. პატიმრებს თავიანთი სარეცხის რეცხვა საკნის შიგნით უხდებოდათ, რითაც გადაჭარბებული ტენიანობა იქმნებოდა. საკნებში არ იყო ხელოვნური ვენტილაცია, ვენტილაციური შეიტანეს მხოლოდ 2005 წლის ივნისში. ფანჯრები დაფარული იყო სქელი რკინის გისოსებით, რომლებიც ხელს უშლიდა ბუნებრივი სინათლის შემოსვლას. ხელოვნური განათება არასოდეს ითიშებოდა და ხელს უშლიდა განმცხადებელს დაძინებაში.

40. განმცხადებელი სადავოდ ხდიდა მთავრობის მიერ საპირფარეშოს აღწერას. უნიტაზი ძალიან იშვიათად იწმინდებოდა, იგი ძალიან ჭუჭყიანი იყო და სუნი ასდიოდა. უფრო მეტიც, უნიტაზი არ იხურებოდა: პატიმრებს უხდებოდათ პლასტმასის ბოთლის ხვრელში ჩადება, რათა შეეჩერებინათ სუნის გავრცელება. ფარდები არ იყო ჩამოკიდებული და პატიმრებს უხდებოდათ ზენრების ჩამოფარება, რაც ვერ უზრუნველყოფდა საკმარის განმარტობას. არ რიგდებოდა ტუალეტის საგნები, გარდა 100 გ სოდისა და ქლორისა და 33 გ სარეცხი საპნისა კვირაში ერთხელ.

41. განმცხადებელს უფლება ჰქონდა, მიეღო შხაპი კვირაში ერთხელ. მთლიან საკანს გამოყოფილი ჰქონდა 15 წუთი შხაპის მისაღებად, მიუხედავად იმისა, რომ მხოლოდ 4 საშხაპე იყო. საპონს არიგებდნენ შხაპის მიღების შემდგომ. ზამთრის განმავლობაში საშხაპე ოთახში განსაკუთრებულად ციოდა. სასამართლო დღეებში ან ოჯახის წევრების ვიზიტებისას განმცხადებელი ხელიდან უშვებდა ხოლმე შხაპის მიღების შესაძლებლობას.

3. გარეთ სეირნობა

42. მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებელს ჰქონდა ყოველდღიური ერთსაათიანი გასეირნების შესაძლებლობა.

43. განმცხადებელი აღიარებდა, რომ ერთსაათიანი გასეირნება ყოველდღიურად ხორციელდებოდა. თუმცა იმ დღეებში, როდესაც ხდებოდა შხაპის მიღება, პატიმრებს არ ჰქონდათ გასეირნების უფლება. ყველა პატიმარი რჩებოდა ხოლმე საკანში ერთ-ერთი პატიმრის მიერ დისციპლინური დანაშაულის ჩადენისათვის კოლექტიური სასჯელის სახით. სასეირნო ეზოები შემოფარგლული იყო 2,5 მეტრი სიმაღლის აგურის კედლებით, რომლებიც გისოსებით იყო დაფარული. ეზოები დაფარული იყო რკინის სახურავით და მასში დატოვებული იყო 1-მეტრიანი ხვრელი სახურავსა და კედლებს შორის. ზაფხულში განსაკუთრებულად ცხელოდა და დახუთული იყო, რადგანაც მზე აცხუნებდა სახურავს. ეზოების უმრავლესობის ფართი იყო 9 კვ.მ და დღეში ერთხელ პატიმრები გაჰყავდათ ეზოში.

II. შესაბამისი ეროვნული სამართალი

44. 2001 წლის 1 ივლისის შემდგომ სისხლისსამართლებრივი საკითხები წყდებოდა რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად (კანონი № 174-FZ, 2001 წლის 18 დეკემბრის კანონი, „სსსკ“).

45. „აღკვეთის ღონისძიებები“ ან „შეზღუდვის ღონისძიებები“ მოიცავს იმის

ვალდებულებას, რომ პირმა არ დატოვოს ქალაქი ან რეგიონი, პირადი თავდებობა, გირაო და პატიმრობა (98-ე მუხლი). აუცილებლობის შემთხვევაში, ეჭვმიტანილს ან ბრალდებულს შეიძლება მოსთხოვონ გარანტია, რომ გამოცხადდება სასამართლო განხილვაზე (112-ე მუხლი).

46. როდესაც ხდება აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების გადაწყვეტილების მიღება, ხელისუფლების კომპეტენტურმა ორგანომ უნდა გაითვალისწინოს, სახეზეა თუ არა „საკმარისი საფუძველი“ იმის დასაჯერებლად, რომ ბრალდებული დაემალება გამოძიებას ან სასამართლოს, ხელახლა ჩაიდენს დანაშაულს ან ხელს შეუშლის საქმის ჭეშმარიტების დადგენას (97-ე მუხლი). მხედველობაში უნდა იქნეს ასევე მიღებული ბრალდების სიმძიმე, ბრალდებულის პიროვნება, მისი პროფესია, ასაკი, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ოჯახური მდგომარეობა და სხვა გარემოებები (99-ე მუხლი).

47. პატიმრობის ბრძანება შეიძლება გასცეს სასამართლომ, თუკი ბრალდება ითვალისწინებს, სულ მცირე, 2-წლიან სანქციას და, ამასთანავე, უფრო მსუბუქი ხასიათის აღკვეთის ღონისძიება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს (108-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

48. დაკავების შემდგომ ეჭვმიტანილს ათავსებენ პატიმრობაში „გამოძიების განმავლობაში“. „გამოძიების განმავლობაში“ პატიმრობის მაქსიმალური პერიოდი შეადგენს 2 თვეს, მაგრამ იგი შესაძლოა გაგრძელდეს 18 თვემდე, „გამონაკლის გარემოებებში“ (109-ე მუხლის 1-ლი-მე-3 პუნქტები). „გამოძიების განმავლობაში“ პატიმრობის პერიოდი გამოითვლება იმ დღემდე, როდესაც პროკურორი საქმეს წარმართავს სასამართლოში (109-ე მუხლის მე-9 პუნქტი).

49. იმ დღიდან, როდესაც პროკურორი საქმეს წარმართავს სასამართლოში, პირის პატიმრობას ეწოდება „სასამართლოს წინაშე“ („სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში“). „სასამართლოს წინაშე“ პატიმრობის პერიოდი გამოითვლება განაჩენის გამოტანამდე. ხსენებულმა ვადამ ზოგადად არ შეიძლება გადააჭარბოს 6 თვეს, მაგრამ, თუკი საქმე ეხება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს, საქმის განმხილველმა სასამართლომ შესაძლოა დააკანონოს ერთ-ჯერადად ან რამდენიმეჯერ ვადის 3-თვიანი გახანგრძლივება თითოეულ ჯერზე (255-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები).

50. სააპელაციო საჩივარი იმ სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, რომელიც ახანგრძლივებს პატიმრობას, შესაძლოა, შეტანილ იქნეს ზემდგომი სასამართლოს წინაშე 3 დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლომ უნდა განიხილოს და გადაწყვეტილება მიიღოს საჩივრის მიღებიდან 3 დღის ვადაში (108-ე მუხლის მე-10 პუნქტი).

III. შესაბამისი საერთაშორისო აქტები

51. პატიმართა მოპყრობის სტანდარტული მინიმალური წესები, რომლებიც მიიღო 1955 წელს გამართულმა დანაშაულის აღკვეთისა და დამნაშავეთა მოპყრობის გაერთიანებული ერების პირველმა კონგრესმა და დაამტკიცა ეკონომიკურმა და სოციალურმა საბჭომ 663-ე რეზოლუციით C (XXIV) 1957 წლის 31 ივლისსა და 2076 (LXII) 1977 წლის 13 მაისს, ითვალისწინებს შემდეგს:

„10. პატიმრებისათვის გამოყოფილი და, განსაკუთრებით, მათი ძილისათვის გამოყოფილი საშუალებები უნდა აკმაყოფილებდეს ჯანმრთელობის მოთხოვნებს, შესაბამისი ყურადღება უნდა დაეთმოს ... მინიმალურ ფართს, განათებას, გათბობას და ვენტილაციას...

11. ყოველ საცხოვრებელ თუ სამუშაო ადგილას, სადაც პატიმრები უნდა იყვნენ:“

ა) ფანჯრები უნდა იყოს საკმარისად ფართო, რათა პატიმრებს საშუალება ჰქონდეთ, იკითხონ ან იმუშაონ ბუნებრივ სინათლეზე და, ამავე დროს, ფანჯრები იმგვარად უნდა იყოს დამონტაჟებული, რომ სუფთა ჰაერი შემოდოდეს, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა ხელოვნური ვენტილაცია;

ბ) ხელოვნური სინათლე უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს პატიმრებისათვის საკმარისად, რათა შეძლონ კითხვა ან მუშაობა, მხედველობის დაზიანების გარეშე.

12. სანიტარიული საშუალებები უნდა იყო ადეკვატური იმისათვის, რომ თითოეულ პატიმარს შეეძლოს, აუცილებლობის შემთხვევაში, ბუნებრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება სუფთა და ჩარეცხვის საშუალების მქონე მეთოდით.

13. ადეკვატური საბანაო და შხაპის მისაღები საშუალებები იმგვარად უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი, რომ ყოველ პატიმარს შეეძლოს დაბანა და შხაპის მიღება..., სულ მცირე, კვირაში ერთხელ, შესაბამისი ტემპერატურის მქონე ოთახში.

14. საკვების მოსამზადებელი ყველა საშუალება, რომელსაც რეგულარულად იყენებენ პატიმრები, შესაბამისად, მუდმივად უნდა იქნეს დაცული და შენახული სკრუპულოზურ სისუფთავეში.

15. პატიმრებს უნდა მოეთხოვოთ, სუფთად შეინარჩუნონ საკუთარი სხეული და ხსენებული მიზნის მისაღწევად მათ უნდა მიეცეთ წყალი და ტუალეტის საშუალებები, რაც აუცილებელია ჯანმრთელობისა და სისუფთავის უზრუნველსაყოფად.

19. ყოველი პატიმარი უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს ცალკე საწოლით და საკუთარი და საკმარისი ლოგინით, რომელიც გაცემის დროს უნდა იყოს სუფთა, შესაბამისად უნდა იქნეს მოხმარებული და გამოიცვალოს საკმარისად ხშირად, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სისუფთავე.

21. (1) ყოველ პატიმარს ... უნდა ჰქონდეს, სულ მცირე, 1 საათი ყოველდღიურად სუფთა ჰაერზე სეირნობისათვის, თუკი ამინდი ამის საშუალებას იძლევა.

52. წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის მე-2 ზოგადი მოხსენებიდან ამოღებული შესაბამისი ამონარიდების თანახმად:

46. საკნების გადატვირთვას პირდაპირი შეხება აქვს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის მანდატთან. ციხეში არსებულ ყველა მომსახურებასა და განხორციელებულ ქმედებაზე ნეგატიური ზეგავლენა იქნება განხორციელებული, თუკი მოითხოვება მომსახურების განხორციელება უფრო მეტ პატიმართან მიმართებით, ვიდრე ეს იყო გათვალისწინებული თავდაპირველად პატიმრების ოდენობასთან მიმართებით, ... უფრო მეტიც, გადატვირთვის დონე ციხეში, ან მის კონკრეტულ ნაწილში, შესაძლოა იყოს არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი, ფიზიკური თვალსაზრისით.

48. განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს ჰაერზე სეირნობა. ის მოთხოვნა, რომ პატიმრებს უფლება ჰქონდეთ, სულ მცირე, 1 საათით გაისეირნონ სუფთა ჰაერზე ყოველდღიურად, ფართოდ არის აღიარებული როგორც უმნიშვნელოვანესი გარანტია... ასევე უდავოა, რომ ჰაერზე სეირნობის ადგილი და საშუალებები უნდა იყოს გონივრული მოცულობის.

49. თავისუფალი ხელმისაწვდომობა ტუალეტზე და ჰიგიენის შესაბამისი სტანდარტების დაცვა და შენარჩუნება არის ადეკვატური ჰუმანური გარემოს უმნიშვნელოვანესი კომპონენტები.

50. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი დაამატებდა, რომ იგი განსაკუთრებულად შეშფოთებულია, როდესაც ერთად აწყდება გადატვირთვას, რეჟიმის არადაამკამყოფილებელ ქმედებებს და ტუალეტსა და დასაბან საშუალებებზე არაადეკვატურ ხელმისაწვდომობას ერთსა და იმავე დანესებულებაში. ასეთ გარემოებათა ერთობლიობა შესაძლოა, განსაკუთრებულად ზიანის მომტანი იყოს პატიმრებისათვის“.

53. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის მე-10 ზოგადი მოხსენებიდან ამოღებული შესაბამისი ამონარიდები, რომლებიც ანესრიგებენ პატიმარ ქალთა პატიმრობის პირობებს [CPT/Inf (2000) 13], შემდეგნაირად იკითხება:

„21. ... ევროპის საბჭოს ყველა ხელშემკვრელ სახელმწიფოში ქალი პატიმრები წარმოადგენენ იმ პირთა შედარებით პატარა უმცირესობას, რომლებსაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება. შესაძლოა, სახელმწიფოს ძალიან ძვირი დაუჯდეს იმის უზრუნველყოფა, რომ პატიმარი ქალები ყოველთვის მცირე რაოდენობით იყვნენ ისეთ საპატიმრო ადგილებში (ზოგჯერ ისინი, ვინც შორს არიან თავიანთი სახლებიდან, ან ისინი, ვისაც დამოკიდებული შვილები ჰყავთ), რომლებიც, ზოგადად, განკუთვნილი იყო (და შესაძლოა, იქ იმყოფებოდნენ) მამაკაცი პატიმრებისათვის. ხსენებულ გარემოებებში განსაკუთრებული ზრუნვაა იმის უზრუნველსაყოფად საჭირო, რომ თავისუფლებააღკვეთილი ქალები იმყოფებოდნენ დაცულ და შესაბამის საპატიმრო პირობებში...“

30. კომიტეტს ასევე სურს, ყურადღება გამახვილდეს ჰიგიენასთან და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ რამდენიმე საკითხზე, რომლებთან მიმართებითაც თავისუფლებაშეზღუდულ ქალ პატიმართა საჭიროება მნიშვნელოვნად განსხვავდება კაცების საჭიროებისაგან.

31. ქალთა ჰიგიენის სპეციფიკური საჭიროებები უნდა დაკმაყოფილდეს ადეკვატურად. საინტაროულ და დასაბან საშუალებებზე თავისუფალი ხელმისაწვდომობა, სისხლის დასვრილი საგნების უსაფრთხო განთავსება, ისევე როგორც ჰიგიენის საგნებით უზრუნველყოფა, როგორებიცაა სუფთა პირსახოცები და ტამპონები, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

ასეთი ელემენტარული საგნების მიუწოდებლობა შესაძლოა ჩაითვალოს ღირსების შემლახველ მოპყრობად.

სამართალი

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

54. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ საპატიმრო დაწესებულება № IZ-33/1-ში არსებული პატიმრობის პირობები არღვევდა კონვენციის მე-3 მუხლს, რომლის თანახმადაც:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან სასჯელს.“

ა. დაშვებადობა

55. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს არ ამოუწურავს სამართლებრივი დაცვის არსებული საშუალებები, კერძოდ, მას არ გაუსაჩივრებია პატიმრობის პირობები ვლადიმირის საოლქო სასამართლოში ან გენერალური პროკურატურის იმ დეპარტამენტში, რომელიც ახორციელებს ზედამხედველობას სისხლისსამართლებრივი სასჯელის მოხდის კანონიერებაზე (*Управление по надзору за законностью исполнения уголовных наказаний Генеральной Прокуратуры РФ*), ან სასამართლოში.

56. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მან წარადგინა საჩივარი პატიმრობის არაადამაკმაყოფილებელი პირობების შესახებ ყველა სასამართლო მოსმენაზე. განმცხადებელი მუდმივად უთითებდა არაადამიანურ პირობებთან დაკავშირებით ყველა სააპელაციო საჩივარში. თუმცა სასამართლოები ან იგნორირებას უკეთებდნენ ხოლმე განმცხადებლის საჩივრებს ან პასუხობდნენ, რომ „პატიმრობის პირობები ყველასათვის ერთნაირი იყო“. განმცხადებელს არ მიუმართავს საჩივრით პროკურატურისათვის, რადგანაც ასეთი საჩივრით მიმართვა სამართლებრივი დაცვის არაეფექტური საშუალება იქნებოდა. პროკურორები ესწრებოდნენ სასამართლო მოსმენებს, მათ ესმოდათ წარდგენილი საჩივრების შესახებ და ჰქონდათ საშუალება, წაეკითხათ ისინი, თუმცა პასიურები იყვნენ და არ განუხორციელებიათ რაიმე სახის ღონისძიება სიტუაციის მოსაგვარებლად.

57. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელი მუდმივად ჩიოდა მისი პატიმრობის ღირსების შემლახველ პირობებთან დაკავშირებით საქმის განმხილველ სასამართლოსა და სააპელაციო სასამართლოს წინაშე. ხსენებული პრეტენზიების შესახებ ასევე ეცნობა პროკურორს. ამიტომაც სასამართლო თვლის, რომ ხელისუფლების ორგანოებს ჰქონდათ საკმარისი ინფორმაცია განმცხადებლის მდგომარეობასთან დაკავშირებით. სიმართლეა ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს არ წარუდგენია ცალკე პრეტენზია სასამართლოების, პროკურატურისა და სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა ორგანოების შესახებ, როგორც ამას მთავრობა ამტკიცებდა. თუმცა მთავრობას არ წარმოუდგენია, თუ რა სახის სამართლებრივი დაცვა შეიძლებოდა აღმოჩენოდა განმცხადებელს ხსენებული ორგანოებისაგან, თუკი გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს,

რომ პატიმრობის პირობებიდან წარმოშობილი პრობლემები ამკარად სტრუქტურული ხასიათის იყო და არ ეხებოდა მხოლოდ პიროვნულ სიტუაციას (იხ.: *Moiseyev v. Russia* (გადანყვეტილება), № 62936/00, 2004 წლის 9 დეკემბერი; *Kalashnikov v. Russia* (გადანყვეტილება), № 47095/99, 2001 წლის 18 სექტემბერი). ამიტომაც სასამართლო ადგენს, რომ წინამდებარე საჩივარი არ შეიძლება უარყოფილ იქნეს სამართლებრივი დაცვის ეროვნული საშუალებების ამოუწურვობის გამო.

58. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს პრეტენზია არ არის ამკარად დაუსაბუთებელი კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ განაცხადი არ შეიძლება დაუშვებლად იქნეს მიჩნეული სხვა რაიმე საფუძველზე. შესაბამისად, განაცხადი დაშვებულად უნდა გამოცხადდეს არსებით განხილვაზე.

ბ. არსებითი განხილვა

1. მხარეთა არგუმენტაცია

59. სასამართლო აღიარებდა, რომ საკნები გადატვირთული იყო, რადგანაც საპატიმრო დაწესებულებაში მიმდინარეობდა რემონტი. გადატვირთვას შეეძლო გამოეწვია გარკვეული დისკომფორტი განმცხადებლისათვის, თუმცა ხელისუფლების ორგანოებს არ გააჩნდათ არანაირი მიზანი განმცხადებლის დამცირებასთან დაკავშირებით. სხვა მხრივ, პატიმრობის პირობები დამაკმაყოფილებელი იყო. განმცხადებელს ჰქონდა საკუთარი ნარი და ლოგინი მუდმივად. ამგვარად, განმცხადებლის პატიმრობის პირობები შესაბამისი იყო მე-3 მუხლის მოთხოვნებთან.

60. განმცხადებელი სადავოდ ხდიდა მთავრობის მიერ პატიმრობის პირობების აღწერას № IZ-33/1 საპატიმრო დაწესებულებაში და ამტკიცებდა, რომ ხსენებული, ფაქტობრივად, სიცრუე იყო. იგი სასამართლოს ყურადღებას ამახვილებდა იმ ფაქტზე, რომ მთავრობა უთითებდა არა პატიმართა ზუსტ, არამედ საშუალო რაოდენობაზე. ფაქტობრივად, თითოეულ საკანში პატიმართა რაოდენობა უფრო მეტი იყო, ვიდრე მთავრობის მიერ მინოდეზულ ინფორმაციაში და, ამასთანავე, განმცხადებელს არ გააჩნდა საკუთარი საწოლი; საპატიმრო დაწესებულებაში სარემონტო სამუშაოები ძალზე უსუსური არგუმენტი იყო იმისათვის, რომ განმცხადებელი შეესახებინათ გადატვირთულ საკანში; გარდა ამისა, საკნები ბნელი, ცივი, დახუთული და პარაზიტებით გავსებული იყო; ტუალეტი – ჭუჭყიანი და სუნიანი, სადაც შეუძლებელი იყო განმარტოება; ლოგინი – ჭუჭყიანი და ნაფლეთებად ქცეული; არ მოდიოდა ცხელი წყალი და არ ხდებოდა სასმელი წყლით უზრუნველყოფა, საჭმელი ძალიან უხარისხო იყო; არ არსებობდა არანაირი საშუალება ჰაერზე სეირნობისათვის, რადგანაც სასეირნო ეზოები გადატვირთული იყო და ასევე დაფარული რკინის სახურავით, რაც ძალზე აფერხებდა სუფთა ჰაერის შემოსვლას.

2. სასამართლოს შეფასება

61. მხარეები სადავოდ ხდიდნენ ვლადიმირის რეგიონში საპატიმრო დაწესებულება № IZ-33/1-ში განმცხადებლის პატიმრობის რეალურ პირობებს. თუმცა სასამართლომ არ ესაჭიროება თითოეული მტკიცების ჭეშმარიტების დადგენა,

რადგანაც სასამართლო შემდეგ მიზეზთა გამო ადგენს მე-3 მუხლის დარღვევას იმ ფაქტების საფუძველზე, რომლებიც წარმოდგენილ იქნა ან არ ყოფილა სადავოდ გახდილი მოპასუხე მთავრობის მიერ.

62. ძირითადად მხარეები შეთანხმდნენ, რომ საპატიმრო დაწესებულება № IZ-33/1 გადატვირთული იყო. №№ 69, 73, 74 საკნებში თითოეულ პატიმარზე მოდიოდა 2 კვ. მ-ზე ნაკლები ფართი. 1 წელზე მეტ ხანს განმცხადებელი მოთავსებული იყო საკანში დღე-ღამის განმავლობაში, გარდა იმ 1-საათიანი გასეირნებისა, რომლის საშუალებაც მას ჰქონდა.

63. სასამართლოს ანალიზისათვის მნიშვნელობა არ აქვს, საკნების გადატვირთვა გამოწვეული იყო მიმდინარე რემონტით თუ სხვა მიზეზებით, მთავრობას ეკისრებოდა ვალდებულება, საკუთარი პენიტენციარული სისტემა იმგვარად მოეწყო, რომ უზრუნველყოფილიყო პატიმრების პატივისცემა, მიუხედავად ფინანსური თუ მატერიალურ-ტექნიკური სიძნელეებისა.

64. სასამართლოს ხშირად დაუდგენია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა პატიმრისათვის არასაკმარისი ფართის გამოყოფის გამო (იხ.: *Khudoyorov v. Russia*, № 6847/02, § 104 et seq., ECHR 2005-... (extracts); *Labzov v. Russia*, № 62208/00, § 44 et seq., *Novoselov v. Russia*, № 66460/01, § 41 et seq., 2 June 2005; *Mayzit v. Russia*, № 63378/00, § 39 et seq.; *Kalashnikov v. Russia*, № 47095/99, §§ 97 et seq., ECHR 2002-VI; *Peers v. Greece*, № 28524/95, §§ 69 et seq., ECHR 2001-III).

65. ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებული პრეცედენტული სამართლისა და მხარეების მიერ წარმოდგენილი მასალების გათვალისწინებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობას არ წარმოუდგენია არცერთი ფაქტი ან არგუმენტი, რომელიც დაარწმუნებდა სასამართლოს, რომ წინამდებარე საქმეში მიეღო განსხვავებული დასკვნა. ის ფაქტი, რომ განმცხადებელი ვალდებული იყო, ეცხოვრა, დაეძინა და გამოეყენებინა ტუალეტი იმავე საკანში მყოფ სხვა ბევრ პატიმართან ერთად, საკმარისი იყო, რათა გამოენვია დათრგუნვა და სიძნელეები, რომლებიც აჭარბებდა ტანჯვის იმ ზღვარს, რომელიც თან სდევს და დამახასიათებელია პატიმრობისათვის. ხსენებულმა განმცხადებელში წარმოიშვა შიშის, დაუცველობისა და უსუსურობის გრძნობა, რომელსაც შეეძლო განმცხადებლის დამცირება.

66. რაც შეეხება მთავრობის არგუმენტს, რომ ხელისუფლების ორგანოებს არ ჰქონდათ მიზნად განმცხადებლისათვის ტანჯვის მიყენება, სასამართლო იმეორებს, რომ, მართალია, ის საკითხი, იყო თუ არა დამცირება მსხვერპლის მოპყრობის მიზანი, მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული. ასეთი მიზნის არარსებობას არ შეუძლია გამორიცხოს მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენის შესაძლებლობა (იხ.: ზემოხსენებული *Kalashnikov*-ის საქმე, § 101; *Peers*-ის ზემოხსენებული საქმე, § 74).

67. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, № IZ-33/1 საპატიმრო დაწესებულებაში განმცხადებლის არსებული პირობების გამო.

II. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

68. განმცხადებელი ჩიოდა მისი იმ უფლების დარღვევასთან დაკავშირებით,

რომელიც ეხება პატიმრობაში მყოფი პირის საქმის გონივრულ ვადაში განხილვას, და ამტკიცებდა, რომ პატიმრობის ბრძანებები არ იყო საკმარისად დასაბუთებული. განმცხადებელი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-5 მუხლი მე-3 პუნქტს, რომლის თანახმადაც:

„ამ მუხლის 1-ლი (გ) პუნქტის დებულებების თანახმად, დაკავებულ ან დაპატიმრებულ ყველა პირს ... უფლება უნდა ჰქონდეს, მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში. გათავისუფლება შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიებით.“

ა. დაშვებადობა

69. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს პრეტენზია არ არის აშკარად დაუსაბუთებელი კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მნიშვნელობით. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ეს პრეტენზია არ არის დაუშვებელი რაიმე სხვა საფუძველზე, ამიტომაც იგი უნდა გამოცხადდეს არსებით განხილვაზე მიღებულად.

ბ. არსებითი განხილვა

1. მხარეთა არგუმენტაცია

70. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლის პატიმრობა ემყარებოდა საკმარის საფუძველზე. განმცხადებელი პატიმრობაში იმყოფებოდა, რადგანაც მას ბრალად ედებოდა თაღლითობის ჩადენა დამამძიმებელ გარემოებებში, რაც სერიოზულ დანაშაულად ითვლება. სახეზე იყო სარწმუნო მიზეზები, რომ განმცხადებელი მიიმალებოდა, რადგანაც მისი თანამზრახველი და მისი 2 შვილის მამა მიიმალნენ. განმცხადებელს შეეძლო მტკიცებულებათა განადგურება და ჭეშმარიტების დადგენაში ხელის შეშლა. განმცხადებლის მხრივ ეს მისწრაფება დასტურდებოდა სატელეფონო საუბრებით დაუდგენელ პირთან – განმცხადებელმა გააფრთხილა დაუდგენელი პირი პოლიციის შესაძლო რეიდის შესახებ და დაჟინებით სთხოვა მას, გაენადგურებინა დოკუმენტები და ნაეშალა კომპიუტერში ფაილები. ხსენებული დოკუმენტები განიხილა სასამართლომ. განმცხადებლის პატიმრობა გაგრძელდა, რადგანაც მისი საქმე რთული იყო და არსებობდა შემდგომი გამოძიების წარმართვის საჭიროება. უფრო მეტიც, გამოძიება შეაფერხა განმცხადებელმა, რომელმაც უარი განაცხადა ჩვენების, საკუთარი ხელწერისა და ხელმოწერის ნიმუშების მიცემაზე და არ დასთანხმდა ჩანერილიყო მისი ხმა შედარების მიზნით. ასევე არსებობდა დანაშაულის რეციდივის საფრთხე, მოწმეებზე ზეწოლის განხორციელების შესაძლებლობა, მათი დაშინება, მტკიცებულებათა გაყალბება ან გამოძიებისათვის სხვა გზით ხელის შეშლის საშიშროება.

71. განმცხადებელს სადავოდ არ გაუხდია, რომ პირველ ეტაპზე მისი პატიმრობა გამართლებული იყო. მისი პრეტენზიები ძირითადად მიმართული იყო პატიმრობის გადაჭარბებულ ხანგრძლივობაზე. არ არსებობდა „შესაბამისი და საკმარისი“ მიზეზები, რათა განმცხადებელი პატიმრობაში დარჩენილიყო ასეთი

ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში. საქმე არ იყო რთული. განმცხადებელი იყენებდა უფლებას, არ მიეცა ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ და მისი უარი ჩვენებისა თუ ხელწერის მიცემაზე, ხელმოწერისა თუ ხმის ნიმუშის მიწოდებაზე არ შეიძლებოდა ჩათვლილიყო საკმარის საფუძვლად პატიმრობისათვის. განმცხადებელს არ შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა იმ ფაქტისათვის, რომ თანაბრადებული დაემალა გამოძიებას. მთავრობის მტკიცება, რომ განმცხადებელს შეეძლო მიმალულიყო, ჰიპოტეზურია და არ იყო გამყარებული მტკიცებულებებით. საპირისპიროდ კი განმცხადებელი რომ მიმალულიყო, მას უნდა გაენყვიტა კავშირი თავის შვილებთან და დაეკარგა სამსახური. რადგანაც განმცხადებელი დააკავეს მისი ბინის ჩხრეკიდან მეორე დღეს, მას ბევრი დრო ჰქონდა, სურვილის შემთხვევაში, მიმალულიყო. იგი ვერ შეძლებდა, გაენადგურებინა მტკიცებულებები, რადგანაც მისი სახლი და სამსახურის კაბინეტი გაიჩხრიკა და ყველა დოკუმენტი ამოღებულ და საქმის მასალებში იქნა ჩართული. რაც შეეხება სატელეფონო საუბრებს, ისინი არ ყოფილა შემონმეხული ეროვნული სასამართლოების მიერ, ხსენებულ საუბრებზე არ გაუკეთებიათ მინიშნება სასამართლოებს პატიმრობის შესახებ ბრძანებების გაცემისას. ასევე არ არსებობდა მტკიცებულება, რომ განმცხადებელი ხელახლა ჩაიდენდა დანაშაულს.

2. სასამართლოს შეფასება

72. განმცხადებელი პატიმრობაში აიყვანეს 2004 წლის 23 ივლისს. 2005 წლის 4 აგვისტოს განმცხადებელი გაათავისუფლეს. ამგვარად, პერიოდი, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, გრძელდებოდა წელიწადზე ცოტა მეტ ხანს.

73. მხარეებს სადავოდ არ გაუხდიათ, რომ განმცხადებლის პატიმრობა პირველ ეტაპზე განპირობებული იყო გონივრული ეჭვით მისი ფართომასშტაბიან თაღლითობაში მონაწილეობის შესახებ. სასამართლო იმეორებს, რომ გონივრული ეჭვის არსებობა, რომლის თანახმადაც დაკავებულმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული, არის *sine qua non* პირობა განგრძობადი პატიმრობისათვის. თუმცა გარკვეული დროის გასვლის შემდგომ ეს აღარ არის საკმარისი. ასეთ შემთხვევებში სასამართლომ უნდა დაადგინოს, ეროვნული სასამართლო ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილი სხვა საფუძვლები ამართლებენ თუ არა თავისუფლების შეზღუდვას. როდესაც ასეთი საფუძვლები „შესაბამისი“ და „საკმარისი“, სასამართლომ ასევე უნდა გამოარკვიოს, ეროვნული ხელისუფლების ორგანოებმა გამოავლინეს თუ არა „კეთილსინდისიერება“ სამართალწარმოების წარმართვისას (see *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, §§ 152 and 153, ECHR 2000-IV).

74. განმცხადებლის განგრძობადი პატიმრობის კანონიერებისა და გამართლების განხილვისას რაიონული და საოლქო სასამართლოები დაჟინებით ეყრდნობოდნენ წაყენებული ბრალდების სიმძიმეს, როგორც განმცხადებლის მიმალვის უმთავრეს ფაქტორს – მართლმსაჯულებაში ჩარევისა და დანაშაულის ხელახლა ჩადენის საფრთხეს. თუმცა ევროპულმა სასამართლომ მრავალჯერ დაადგინა, რომ, მართალია, სანქციის სიმძიმე შესაბამისი ელემენტია იმის შეფასებისას, არსებობს თუ არა მიმალვის ან დანაშაულის ხელახლა ჩადენის საფრთხე, მაგრამ თავისუფლების შეზღუდვის გაგრძელების საჭიროება არ შეიძლება შეფასდეს

მხოლოდ წმინდა აბსტრაქტული თვალსაზრისით და მხოლოდ დანაშაულის სიმძიმის მხედველობაში მიღებით. წინასწარი პატიმრობის გაგრძელება არ შეიძლება ასევე იმ მოტივით, რომ მოსალოდნელია საპატიმრო სასჯელის დაკისრება სასამართლო სამართალწარმოების შედეგად (იხ.: *Letellier v. France*, 1991 წლის 26 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A № 207, § 51; ასევე იხ. *Panchenko v. Russia*, № 45100/98, § 102, 2005 წლის 8 თებერვალი; *Goral v. Poland*, № 38654/97, § 68, 2003 წლის 30 ოქტომბერი; *Iljiov v. Bulgaria*, № 33977/96, § 81, 2001 წლის 26 ივლისი). აღნიშნული პრინციპი განსაკუთრებით უნდა გამოიყენებოდეს ისეთ შემთხვევაში, როგორც ეს წინამდებარე საქმეშია მოცემული, როდესაც ფაქტების სამართლებრივი შეფასება – და, ამგვარად, მოსალოდნელი სასჯელი განმცხადებელთან მიმართებით – განხორციელდა პროკურატურის მიერ ეროვნული სასამართლოს მხრიდან კონტროლის განხორციელების გარეშე და სასამართლოს არ შეუფასებია, მტკიცებულებები ამყარებდნენ თუ არა გონივრულ ეჭვს, რომ განმცხადებელმა ჩაიდინა შერაცხული დანაშაული (იხ. *Rokhlina v. Russia*, № 54071/00, § 66, 2005 წლის 7 აპრილი).

75. გამოსარკვევი რჩება, ეროვნულმა სასამართლოებმა დაადგინეს თუ არა და დამაჯერებლად წარმოაჩინეს თუ არა კონკრეტული ფაქტების არსებობა, რომლებიც გაამყარებდა მათ მიერვე მიღებულ გადაწყვეტილებებს, რომ განმცხადებელს შეეძლო მიმალვა, მართლსაჯულებისათვის ხელის შეშლა ან დანაშაულის ჩადენა. ხსენებულთან მიმართებით სასამართლო იმეორებს, რომ ხელისუფლების ორგანოებს ეკისრებათ ვალდებულება, დაადგინონ კონკრეტული ფაქტების არსებობა, რომლებიც იძლევიან საკმარის საფუძველს განგრძობადი პატიმრობისათვის. ხსენებულ სიტუაციებში მტკიცების ტვირთის პატიმრობაში მყოფ პირზე გადატანა უდრის კონვენციის მე-5 მუხლით დადგენილი ნორმების თავდაყირა დაყენებას. მე-5 მუხლის დებულებები კი პატიმრობას გამონაკლისად აცხადებს და მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში იძლევა ამის უფლებას. აღნიშნული შემთხვევები კი ამომწურავად არის წარმოჩენილი და მკაცრად განსაზღვრული. (იხ.: *Rokhlina*, -ს ზემოხსენებული საქმე, § 67; *Iljiov*-ის ზემოხსენებული საქმე, §§ 84-85).

76. ეროვნულმა სასამართლოებმა შეაფასეს განმცხადებლის პოტენციური მიმალვის საფრთხე იმ ფაქტზე მითითებით, რომ განმცხადებლის თანამზრახველი მიიმალა. სასამართლოს აზრით, თანაბრალდებულის ყოფაქცევა არ შეიძლება ყოფილიყო გადამწყვეტი ფაქტორი იმის შეფასებისას, არსებობდა თუ არა განმცხადებლის მიმალვის საფრთხე. ასეთი შეფასება უნდა ემყარებოდეს პატიმრის პიროვნულ თვისებებს. წინამდებარე საქმეში ეროვნულმა სასამართლოებმა არ აღნიშნეს განმცხადებლის პიროვნების რაიმე მახასიათებელი ნიშანი ან ქცევა, რაც გაამართლებდა სასამართლოების გადაწყვეტილებას, რომ არსებობდა განმცხადებლის მიმალვის საფრთხე; მეორე მხრივ, განმცხადებელი მუდმივად წარუდგენდა ხოლმე ეროვნულ სასამართლოებს ფაქტებს, რომლებიც ამცირებდა მიმალვის საფრთხეს. თუმცა ეროვნული სასამართლოები არ უთმობდნენ არანაირ ყურადღებას განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ არგუმენტებს, რომელთა თანახმადაც განმცხადებელი არ იყო ნასამართლევი, ჰქონდა მუდმივი საცხოვრებელი და სამუშაო ადგილი ვლადიმირში, სტაბილური ცხოვრების წესი, ორი მცირეწლოვანი შვილი და ასევე ის არგუმენტი, რომ მისი მამა მძიმედ იყო ავად. ეროვნულ სასამართლოებს არ დაუთმიათ არანაირი ყურადღება იმ ფაქტისათვის, რომ განმცხადებელს ჰქონდა მიმალვის შესაძლებლობა მისი ბი-

ნის ჩხრეკის შემდგომ, მაგრამ მას ეს შანსი არ გამოუყენებია, არ მიმალულა და გამოძიების განკარგულებაში დარჩა. ხსენებულ გარემოებებში ევროპული სასამართლო ადგენს, რომ მიმალვის საფრთხე არ ყოფილა დადგენილი წინამდებარე საქმეში.

77. სასამართლო ასევე ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, ხელისუფლების ორგანოები ვალდებული არიან, განიხილონ ალტერნატიული ღონისძიებები, რათა ბრალდებული წარმოდგენილ იქნეს სასამართლო სამართალწარმოების ეტაპზე, მაშინ, როდესაც ხდება გადაწყვეტილების მიღება იმასთან დაკავშირებით, ბრალდებული უნდა გათავისუფლდეს, თუ პატიმრობაში იქნეს აყვანილი. სინამდვილეში, მე-5 მუხლის შესაბამისი დებულება უზრუნველყოფს არა მხოლოდ უფლებას „გონივრულ ვადაში სასამართლო სამართალწარმოების ჩატარებასთან ან სამართალწარმოების პერიოდში გათავისუფლებასთან დაკავშირებით“, არამედ ასევე ადგენს, რომ „გათავისუფლება შესაძლოა, უზრუნველყოფილ იქნეს სასამართლოს წინაშე გამოცხადების გარანტიებით“ (იხ.: *Sulaoja v. Estonia*, № 55939/00, § 64 *in fine*, 2005 წლის 15 თებერვალი; *Jabłoński v. Poland*, № 33492/96, § 83, 2000 წლის 21 დეკემბერი).

78. წინამდებარე საქმეში განმცხადებლის მთლიანი პატიმრობის განმავლობაში ხელისუფლების ორგანოებს არ განუხილავთ განმცხადებლის სასამართლოში გამოცხადების უზრუნველყოფა უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიებებით, მიუხედავად იმისა, რომ განმცხადებლის ადვოკატებმა მრავალჯერ მოითხოვეს მისი გათავისუფლება გირაოთი ან ქალაქიდან გასუვლელობის ვალდებულებით – „აღკვეთის ღონისძიებები“, რომლებიც, სისხლის სამართალწარმოების ჯეროვნად წარმართვის მიზნიდან გამომდინარე, ნათლად არის განსაზღვრული რუსეთის კანონმდებლობით (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 45-ე პუნქტი). ეროვნულ სასამართლოებს არც ის აუხსნიათ თავის გადაწყვეტილებებში, თუ რატომ ვერ უზრუნველყოფდნენ თავისუფლების შეზღუდვის საპირისპიროდ არსებული სხვა ალტერნატივები სასამართლო სამართალწარმოების ჯეროვნად წარმართვას. აღნიშნულის განუხორციელებლობა კიდევ უფრო აუხსნელია იმ ფაქტით, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ნათლად მოითხოვს ეროვნული სასამართლოებისაგან, განიხილონ ნაკლებად მსუბუქი ღონისძიებები როგორც პატიმრობის ალტერნატივა (იხ. წინამდებარე განჩინების 47-ე პუნქტი).

79. ერთადერთი სხვა საფუძველი განმცხადებლის განგრძობადი პატიმრობისათვის იყო ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილება, რომ განმცხადებელს შეეძლო გაენადგურებინა მტკიცებულებები, ხელი შეეშალა მართლმსაჯულებისათვის ან ხელახლა ჩაედინა დანაშაული. სასამართლო აღიარებს, რომ გამოძიების პირველ ეტაპზე განმცხადებლის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე, შესაძლოა, ამართლებდა მის პატიმრობას. თუმცა მას შემდგომ, რაც შეგროვდა მტკიცებულებები, ხსენებული საფუძველი აღარ გამოდგებოდა განმცხადებლის პატიმრობის გასამართლებლად. უფრო მეტიც, ეროვნულმა ორგანოებმა არ წარმოადგინეს არანაირი მიზეზი, თუ რატომ არსებობდა ასეთი საფრთხე. მთავრობა უთითებდა განმცხადებლის სატელეფონო საუბრებზე და აცხადებდა, რომ განმცხადებელს შეეძლო, დაეშინებინა მოწმეები ან გაეყალბებინა მტკიცე-

ბულებები. სასამართლო იმეორებს, რომ მისი ამოცანა არ არის ხელისუფლების ეროვნული ორგანოების ადგილის დაკავება, რომლებმაც გამოიტანეს გადაწყვეტილება განმცხადებლის პატიმრობასთან დაკავშირებით, შესაბამისად, ევროპული სასამართლოს ამოცანა არ არის, განახორციელოს ფაქტების საკუთარი ანალიზი პატიმრობის მხარდასაჭერად ან სანინალმდეგოდ (იხ.: *Nikolov v. Bulgaria*, № 38884/97, § 74, 2003 წლის 30 იანვარი; *Labita*, ს ზემოხსენებული საქმე, § 152). წინამდებარე გარემოებები პირველად მითითებულ იქნა ევროპულ სასამართლოში მიმდინარე სამართალწარმოებისას და ეროვნული სასამართლოები არცერთ მათგანს არ დაყრდნობიან მიღებულ გადაწყვეტილებებში.

80. სასამართლო ასევე აცხადებს, რომ გადაწყვეტილებები, რომლებიც აგრძელებდნენ განმცხადებლის პატიმრობას, ჯეროვნად არ ეხებოდა მის პირად სიტუაციას. გადაწყვეტილებათა უმეტესობაში ეროვნული სასამართლოები იყენებდნენ ერთსა და იმავე შემაჯამებელ ფორმულირებას და სტერეოტიპულ ტექსტს. 2005 წლის 19 ივლისსა და 2 აგვისტოს მიღებული რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებები არ იძლეოდა განმცხადებლის განგრძობადი პატიმრობის რაიმენაირ სამართლებრივ საფუძველს. ხსენებული გადაწყვეტილებები მხოლოდ აღნიშნავდა, რომ „განმცხადებელი უნდა დარჩეს პატიმრობაში“. კიდევ უფრო გასაკვირია, რომ იმ დროისათვის განმცხადებელს პატიმრობაში გატარებული ჰქონდა წელიწადზე მეტი, გამოძიება დასრულებული იყო და საქმე წარიმართა სასამართლოში.

81. ასევე გასაკვირია 2005 წლის 22 თებერვლის საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვით, საჭირო არ იყო მხარეთა მოსაზრებების მოსმენა პროკურორის მიერ პატიმრობის გაგრძელების თაობაზე წარმოდგენილ მასალებთან მიმართებით. ხსენებულთან დაკავშირებით სასამართლო კვლავაც უთითებს, რომ მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი ავალდებულებს „მოხელეს“, პირადად მოუსმინოს ბრალდებულს, განიხილოს ფაქტები წინასწარი პატიმრობის სასარგებლოდ თუ საპირისპიროდ და პატიმრობასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებაში აღნიშნოს ის ფაქტები, რომლებსაც ეყრდნობა გადაწყვეტილება (იხ.: *Hood v. the United Kingdom* [GC], № 27267/95, § 60, ECHR 1999-I; *Schiesser v. Switzerland*, 1979 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, №34, § 31). ხსენებულიდან გამომდინარე, განმცხადებლის პატიმრობის გაგრძელება პროკურატურის მიერ წარმოდგენილ მასალებთან დაკავშირებით, განმცხადებლის მოსაზრების მოსმენის გარეშე, ისევე, როგორც გათავისუფლების სასარგებლოდ განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი არგუმენტების არაფრად ჩაგდება, შეუთავსებელია კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილ გარანტიებთან.

82. ბოლოს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ სამართალწარმოების არცერთ ეტაპზე ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოებს არ განუხილავთ, განმცხადებლის პატიმრობის ხანგრძლივობა აჭარბებდა თუ არა „გონივრულ ვადას“. ასეთ ანალიზს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა დაეკავებინა ეროვნული ორგანოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში, განსაკუთრებით მას შემდგომ, რაც განმცხადებელმა მრავალი თვე გაატარა ციხეში, თუმცა გონივრული ვადის ტესტი არასოდეს ყოფილა გამოყენებული.

83. ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, სასამართლო თვლის, რომ

კონკრეტული ფაქტების ან ალტერნატიული „აღკვეთის ღონისძიებების“ განუხილველობით, ასევე უმთავრესად ბრალდების სიმძიმეზე დაყრდნობით, ხელისუფლების ორგანოებმა გააგრძელეს განმცხადებლის პატიმრობა ისეთ საფუძველზე, რომელიც არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს „შესაბამისად და საკმარისად“. ხსენებულ გარემოებებში აუცილებელი არ არის იმის განხილვა, საქმე რთული იყო თუ არა და სამართალწარმოება „კეთილსინდისიერად“ წარიმართა თუ არა. თუმცა წინამდებარე საქმეში სასამართლოს არ შეუძლია, დაეთანხმოს მთავრობის მტკიცებას, რომ განმცხადებლის უარმა, მიეცა ჩვენება, გააჭიანურა სამართალწარმოება და გამოიწვია სამართალწარმოების გადადება, რაზეც პასუხისმგებელია განმცხადებელი. განმცხადებელი არ იყო ვალდებული, ეთანამშრომლა ხელისუფლების ორგანოებთან და იგი არ შეიძლება, დავადანაშაულოთ იმაში, რომ სრულად გამოიყენა დუმის უფლება (იხ.: *mutadis mutandis, Yağcı and Sargin v. Turkey*, 1995 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 319-A, § 66; *W. v. Switzerland*, 1993 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 254-A, § 42). სწორედ პროკურორებს ეკისრებოდათ ვალდებულება, შეეგროვებინათ მტკიცებულებები და წარემართათ გამოძიება იმგვარად, რომ უზურნველყოთ განმცხადებლის გასამართლება გონივრულ ვადაში. სასამართლო ვერ დარწმუნდა მთავრობის არგუმენტის სისწორეში, რომ გამოძიების გაჭიანურება ბრალად უნდა შერაცხვოდა განმცხადებელს.

84. შესაბამისად, დაირღვა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის საპარაულო დარღვევა

85. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტზე დაყრდნობით, განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მას არ მისცეს უფლება, მონაწილეობა მიეღო 2004 წლის 10 აგვისტოს სააპელაციო მოსმენაში. განმცხადებელი ასევე ჩიოდა, რომ სასამართლოებმა სწრაფად არ განიხილეს მისი საჩივრები 2004 წლის 22 სექტემბერს, 22 ნოემბერს, 22 დეკემბერსა და 2005 წლის 21 იანვარს გამოტანილ პატიმრობის ბრძანებებთან დაკავშირებით. მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად:

„ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და ბრძანებს გათავისუფლებას, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

ა. დაშვებადობა

86. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს პრეტენზია არ არის აშკარად დაუსაბუთებელი კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მნიშვნელობით. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ პრეტენზია არ არის დაუშვებელი სხვა რაიმე საფუძველზე. შესაბამისად, პრეტენზია დაშვებულად უნდა გამოცხადდეს

ბ. არსებითი განხილვა

1. 2004 წლის 10 აგვისტოს სააპელაციო მოსმენაზე დაუსწრებლობა

87. მთავრობამ წარმოადგინა, რომ სასამართლოზე განმცხადებლის დასწრების თხოვნის უარყოფა შესაბამისობაში იყო ეროვნულ კანონმდებლობასთან, რომელიც ზღუდავდა სააპელაციო სასამართლოში იმ პირების დასწრებას, რომლებიც მსჯავრდებულ ან გამართლებულ იქნენ. ნებისმიერ შემთხვევაში განმცხადებლის არგუმენტები ნათლად იყო ჩამოყალიბებული სააპელაციო საჩივარში და არ მოითხოვდა დამატებით განმარტებებს. განმცხადებლის ადვოკატები ესწრებოდნენ სააპელაციო მოსმენას, რაც უზრუნველყოფდა დაცვის უფლებებს. მთავრობამ დაამატა, რომ განმცხადებელი ესწრებოდა 2004 წლის 3 ნოემბერს გამართულ სააპელაციო მოსმენას და მას არ მოუთხოვია შემდგომ სააპელაციო მოსმენებზე გამოცხადების ნებართვა.

88. განმცხადებელი აღიარებდა, რომ მისმა ადვოკატებმა მონაწილეობა მიიღეს 2004 წლის 10 აგვისტოს მოსმენაში. თუმცა განმცხადებელი აცხადებდა, რომ მისი დასწრება აუცილებელი იყო, რადგანაც იგი გეგმავდა, სასამართლოსათვის აღწერა მისი პატიმრობის საშინელი პირობები. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ეროვნული სასამართლოების მიერ განხორციელებული პრაქტიკა აიძულებდა მას, გაეკეთებინა არჩევანი პირად დასწრებასა და მისი წარმომადგენლების დასწრებას შორის. მიუხედავად იმისა, რომ 2004 წლის 3 ნოემბრის მოსმენაზე დასწრების უფლება მინიჭებულ იქნა, ეს ფაქტი ადასტურებს მხოლოდ, რომ სასამართლოები განმცხადებლის შუამდგომლობებს განიხილავდნენ თვითნებურად. განმცხადებელს არ მოუთხოვია შემდგომ მოსმენებზე დასწრების უფლება სასამართლოში ტრანსპორტირების განმახორციელებელ ტრანსპორტში არაადამიანური პირობების გამო.

89. სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად, დაკავებულ ან პატიმრობაში მყოფ პირს უფლება აქვს, აღძრას სამართალწარმოება სასამართლოში, რათა მან გადაამოწმოს პროცედურული თუ არსებითი პირობები, რომლებიც მნიშვნელოვანია „კანონიერებისათვის“, მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის გაგებით, თავისუფლების შეზღუდვისათვის (იხ. *Brogan and Others v. the United Kingdom*, judgment 1988 წლის 29 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 154-B, § 65). თუმცა ყოველთვის აუცილებელი არ არის, რომ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად წარმოებული პროცედურა უზრუნველყოფილი იყოს იმავე გარანტიებით, რაც საჭიროა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებით სისხლის ან სამოქალაქო სამართალწარმოებისას. ამ პროცედურას უნდა ჰქონდეს მართლმსაჯულებითი ხასიათი და უნდა უზრუნველყოფდეს შესაბამისი გარანტიებით, რაც საჭიროა შესაბამისი თავისუფლების შეზღუდვის დროს (იხ. *Reinprecht v. Austria*, № 67175/01, § 31, ECHR 2005, შემდგომი მინიშნებებით). სამართალწარმოება უნდა იყოს შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული და უნდა უზრუნველყოფდეს მხარეთა თანასწორობას. იმ პირის პატიმრობის შემთხვევაში, რომლის პატიმრობაც ხვდება მე-5 მუხლის 1-ლი (c) ქვეპუნქტის მოქმედების სფეროში, აუცილებელია მოსმენის გამართვა (იხ. *Trzaska v. Poland*, № 25792/94, § 74, 2000 წლის 11 ივლისი). პატიმრის მოსმენა პირადად ან წარმომადგენლების მეშვეობით არის იმ პროცედურის უმნიშ-

ვნელოვანესი გარანტია, რომელიც გამოყენებულ უნდა იქნეს თავისუფლების შეზღუდვისას (იხ. *Kampanis v. Greece*, 1995 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 318-B, § 47).

90. სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2004 წლის 10 აგვისტოს განხილულ იქნა განმცხადებლის მიერ წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებული სააპელაციო საჩივარი. სააპელაციო მოსმენას ესწრებოდა პროკურორი და განმცხადებლის ადვოკატი, მაგრამ არა თვით განმცხადებელი, მიუხედავად მისი თხოვნისა, დასწრებოდა მოსმენას.

91. სასამართლო აღნიშნავს, რომ თავდაპირველად განმცხადებელი ითხოვდა სააპელაციო სასამართლოს წინაშე პირადად წარდგომას, რათა წარედგინა თხოვნა გათავისუფლებასთან დაკავშირებით პირადი გარემოებების საფუძველზე. ჩ განმცხადებელი, პირველ რიგში, გეგმავდა მისი პატიმრობის საშინელი პირობების აღწერას, რაც მის ადვოკატს საკუთარი თვალთ არ ჰქონდა ნანახი. მხოლოდ თავად განმცხადებელს შეეძლო პატიმრობის პირობების აღწერა და მოსამართლის კითხვებზე პასუხის გაცემა, თუკი ასეთი კითხვები დაისმებოდა. უფრო მეტიც, განმცხადებელს პირველად ეძლეოდა შესაძლებლობა, საკითხის განხილვა მოეთხოვა ეროვნულ სასამართლოებში, რადგანაც განმცხადებელს არ შეეძლო სცოდნოდა წინასწარი პატიმრობის პირობები 2004 წლის 24 ივლისს გამართულ მოსმენაზე, როდესაც მას შეუფარდეს იგი; მეორე რიგში, როგორც ჩანს, სააპელაციო სასამართლომ თავისი სამოტივაციო ნაწილი დააფუძნა განმცხადებლის „პიროვნების“ შეფასებაზე. სასამართლომ ეს განახორციელა წერილობითი დოკუმენტების საფუძველზე, განმცხადებლის დაკითხვისა და მისთვის პირადად პატიმრობის პირობების აღწერის საშუალების მიცემის გარეშე. ბოლოს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ სწორედ ამ დროს იმსჯელა სააპელაციო სასამართლომ პირველად იმ ფაქტებთან დაკავშირებით, რომლებიც განმცხადებლის პატიმრობის სასარგებლოდ და საწინააღმდეგოდ მეტყველებდნენ. გამომდინარე პირველი სააპელაციო მოსმენის მნიშვნელობიდან, ასევე სააპელაციო სასამართლოს მიერ განმცხადებლის პიროვნებაზე დაყრდნობა და პატიმრობის პირობების გამო განმცხადებლის გათავისუფლებასთან დაკავშირებული შუამდგომლობის წარდგენის სურვილი საჭიროს ხდიდა განმცხადებლის დასწრებას სასამართლოზე, რათა მას მიეცა საკმარისი ინფორმაცია და ინსტრუქციები თავისი ადვოკატისათვის (იხ. *Graužinis v. Lithuania*, № 37975/97, § 34, 2000 წლის 10 ოქტომბერი).

92. ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო თვლის, რომ 2004 წლის 10 აგვისტოს სააპელაციო მოსმენაზე დასწრების ნებართვაზე უარის განცხადებამ განმცხადებელს წაართვა უფლება, განეხორციელებინა სასამართლოს ეფექტური კონტროლი მისი პატიმრობის კანონიერებაზე, რასაც ითხოვს კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი.

93. შესაბამისად, დაირღვა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი.

2. გადასინჯვის სისწრაფე

94. მთავრობამ წარმოადგინა არგუმენტი, რომ განმცხადებლის სააპელაციო საჩივრები განხილულ იქნა ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილ ვადებში.

95. განმცხადებელი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ სახეზე იყო მისი თავისუფ-

ფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლების დარღვევა და, რომ იგი იმყოფებოდა არაადამიანურ პირობებში. ამიტომაც მისი საჩივრების სწრაფად განხილვა ძალიან მნიშვნელოვანი იყო.

96. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნულ სასამართლოებს დასჭირდათ ოცდათექვსმეტი, ოცდაექვსი და ოცდაცხრა დღე, რათა განეხილათ განმცხადებლის მიერ წარდგენილი საჩივრები პატიმრობის ბრძანებებთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების მე-14, მე-18, მე-20 და 23-ე პუნქტები). საქმეში არაფერი არ მიუთითებს, რომ განმცხადებელმა საჩივრების შეტანით რაიმენაირად გააჭიანურა გადასინჯვის განხორციელება. სასამართლო თვლის, რომ ხსენებული ოთხი პერიოდი არ შეიძლება ჩაითვალოს შესაბამისად „სისწრაფის“ მოთხოვნასთან, რომელიც გათვალისწინებულია მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით, განსაკუთრებით, თუკი მხედველობაში მივიღებთ იმ ფაქტს, რომ ხსენებულ პერიოდებზე პასუხისმგებლობა სრულად ეკისრებათ ხელისუფლების ორგანოებს (იხ., მაგალითად, *Rehbock v. Slovenia*, № 29462/95, §§ 85-86, ECHR 2000-XII, სადაც 23 დღის განმავლობაში მიმდინარე გადასინჯვის სამართალწარმოება არ იყო „სწრაფი“).

97. შესაბამისად, დაირღვა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი.

IV. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

98. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მალალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზიანი

99. განმცხადებელი მოითხოვდა 100 000 ევროს მორალური ზიანისათვის ასანაზღაურებლად.

100. მთავრობა თვლიდა, რომ პრეტენზია გადაჭარბებული და დაუსაბუთებელი იყო და დარღვევის დადგენის შემთხვევაში თვით ეს ფაქტი არის სამართლიანი დაკმაყოფილება.

101. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ერთობლივად დადგინდა ადამიანის უფლებათა უმძიმესი დარღვევები. განმცხადებელმა პატიმრობაში გაატარა ნელინადი არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ პირობებში. განმცხადებლის პატიმრობა არ ეყრდნობოდა საკმარის საფუძვლებს. მისი სააპელაციო საჩივარი, თავდაპირველად გაცემულ პატიმრობის ბრძანებასთან დაკავშირებით, განხილულ იქნა განმცხადებლის დაუსწრებლად. ბოლოს, რამდენიმეჯერ განმცხადებელს უარი განუცხადეს თავის უფლებაზე, პატიმრობის კანონიერება გადასინჯულიყო სწრაფად. ხსენებულ გარემოებებში სასამართლო თვლის, რომ განმცხადებლის

ტანჯვა და უსუსურობა არ შეიძლება კომპენსირებულ იქნეს მხოლოდ დარღვევის დადგენის ფაქტით. სასამართლო თანასწორობის პრინციპის საფუძველზე ადგენს და ანიჭებს განმცხადებელს 16000 ევროს მორალური ზიანისათვის, პლუს გადასახადებს, რომლებიც შეიძლება დაერიცხოს ხსენებულ თანხას.

ბ. ხარჯები და განუღი დაანახარჯები

102. დოკუმენტურ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით და ადვოკატების მიერ შესრულებული სამუშაო განრიგის გათვალისწინებით, განმცხადებელი მოითხოვდა 6150 ევროს ბ-ნი ოფიინიკოვის მიერ მისი ინტერესების წარმოდგენისათვის და 1750 ევროს ბ-ნი ბაგრიანსკის მიერ მისი ინტერესების წარმოდგენისათვის, რომლებმაც ამ სამუშაოსათვის დახარჯეს 123 და 35 საათი, შესაბამისად: განმცხადებლის განაცხადის ფორმის მოსამზადებლად, კომენტარების წარდგენისა და სამართლიანი დაკმაყოფილების პრეტენზიების მოსამზადებლად. განმცხადებელსა და წარმომადგენლებს შორის მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე მათი სამუშაო უნდა ანაზღაურებულიყო საათში 50 ევროს ოდენობის ტარიფით.

103. მოთხოვნილ თანხებს მთავრობა გადაჭარბებულად თვლიდა. მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებელმა ვერ დაადასტურა, რომ მისმა წარმომადგენლებმა ნამდვილად დახარჯეს დრო განაცხადის მომზადებისათვის.

104. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, განმცხადებელს უფლება აქვს, მოითხოვოს ხარჯებისა და განუღი დაანახარჯების ანაზღაურება, თუკი განმცხადებელი დაამტკიცებს, რომ ხარჯები და დაანახარჯები გაღებულ იქნა რეალურად, აუცილებლობიდან გამომდინარე და გონივრულია. წინამდებარე საქმეში მის წინაშე წარმოდგენილი დოკუმენტების გათვალისწინებითა და ზემოხსენებული კრიტერიუმების მხედველობაში მიღებით სასამართლო გონივრულად თვლის, მიანიჭოს განმცხადებელს 4500 ევრო, პლუს ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ზემოხსენებულ თანხას.

ბ. საურავი

105. სასამართლო შესაფერისად თვლის, რომ საურავი უნდა დაწესდეს ცენტრალური ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალური პროცენტის სახით, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი.

ყოველივე ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. აცხადებს განაცხადს არსებით განხილვაზე დაშვებულად;
2. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, განმცხადებლის პატიმრობის პი-

რობების გამო, რომელიც არსებობდა ვლადიმირის ოლქში არსებულ საპატიმრო დაწესებულება № IZ-33/1-ში;

3. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი;
4. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი, ვინაიდან განმცხადებელს არ მიეცა უფლება, დასწრებოდა 2004 წლის 10 აგვისტოს სააპელაციო მოსმენას;
5. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი, სამართალწარმოების ხანგრძლივობის გამო, რომელიც წარიმართა განმცხადებლის მიერ 2004 წლის 22 სექტემბერს, 22 ნოემბერსა და 22 დეკემბერს და ასევე 2005 წლის 21 იანვარს გამოტანილი პატიმრობის ბრძანებების გასაჩივრების შედეგად შეტანილ სააპელაციო საჩივრებზე;
6. ადგენს,
 - (ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ იმ მომენტიდან 3 თვის ვადაში, როდესაც წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, განმცხადებელს უნდა გადაუხადოს შემდეგი თანხები, რომლებიც გადაყვანილ უნდა იქნეს რუსულ რუბლებში, გადახდის დღისათვის არსებული კურსით:
 - (i) 16 000 ევრო (თექვსმეტი ათასი ევრო) მორალური ზიანისათვის;
 - (ii) 4 500 ევრო (ოთხი ათას ხუთასი ევრო) ხარჯებისა და განუვლი დანახარჯებისათვის;
 - (iii) ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შესაძლებელია დაიბეგროს ზემოხსენებული თანხები.
 - (ბ) რომ ზემოხსენებული 3-თვიანი ვადის გასვლის შემდგომ გადახდის დღემდე საურავი უნდა იქნეს გადახდილი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტო ციფრი;
7. უარყოფს დანარჩენ პრეტენზიებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, და გაცხადებულია წერილობითი სახით 2006 წლის 1 ივნისს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

სორენ ნილსენი
რეგისტრატორი

ჩრისტოს როზაკისი
თავმჯდომარე

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე პუნქტის მე-2 პუნქტის თანახმად, ბ-ნმა როზაკისმა და ვაჯირმა განაჩენს დაურთეს ერთობლივი თანმხვედრი აზრი.

მოსამართლე როზაკისისა და ვაჯირის თანმხვედრი აზრი

ჩვენ, სხვა მოსამართლეებთან ერთად, ერთობლივად ხმა მივეცით კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დადგენას წინამდებარე საქმის გარემოებებში, რადგანაც მივიჩნით, რომ განმცხადებელს არ ჰქონდა შანსი, პირადად გამოცხადებულყო სააპელაციო სასამართლოს წინაშე, „რათა მოეთხოვა პატიმრობიდან გათავისუფლება იმ საფუძვლებით, რომლებიც უკავშირდებოდა მის პირად სიტუაციას“ (განჩინების 91-ე პუნქტი; ასევე იხ. საქმის ფაქტების მე-12 პუნქტი). გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ სასამართლომ განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიანიჭა განმცხადებლის პიროვნებას, მისი პირადად გამოცხადება სასამართლოში დაეხმარებოდა სააპელაციო სასამართლოს, საკითხი შეეფასებინა უფრო ნათლად და მიეცა საშუალება განმცხადებლისათვის, თავი დაეცვა უფრო ეფექტურად. (იხ. *mutatis mutandis*, Grauzinis v. Lithuania 34-ე პუნქტი).

ჩვენ კვლავ ძლიერი ეჭვები გვაქვს პალატის მიერ მეორე ნაწილში გამოთქმულ არგუმენტაციასთან დაკავშირებით, როდესაც პალატამ ჩათვალა, რომ განმცხადებლის პირადად გამოცხადება ასევე აუცილებელი იყო, რათა მას საშუალება მისცემოდა, განემარტა მისი პატიმრობის საშინელი პირობები, „რასთან დაკავშირებითაც მის ადვოკატს არ გააჩნდა საკმარისი ცოდნა“ (*ibid*). ჩვენ ვფიქრობთ, რომ პირის პრეტენზიები პატიმრობის თაობაზე, მართალია, შეიძლება იყოს საფუძველი კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებული პრეტენზიების წარსადგენად, მაგრამ ეს პრეტენზიები არ ხვდება მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დაცვის სფეროში, რომელიც ყველა დაკავებულ ან პატიმრობაში მყოფ პირს აძლევს უფლებას, აღძრას სამართალწარმოება „სასამართლოს წინაშე, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლობიერების საკითხს და ბრძანებს გათავისუფლებას, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი“.

მართალია, ისეთი სიტყვების გამოყენება, როგორებიც არის: „კანონიერება“ და „კანონიერი“ პატიმრობის კონტექსტში, შესაძლოა ჩაითვალოს, რომ ასევე მოიცავს ისეთ სიტუაციებს, როდესაც პატიმრობის პირობები არღვევს შიდა კანონმდებლობას ან თავად კონვენციას. სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს მაინც არასოდეს განუმარტავს ხსენებული დებულება ამგვარად. ტერმინები: „კანონიერება“ და „კანონიერი“ ყოველთვის განიმარტებოდა ისე, რომ ისინი მოიცავდნენ მხოლოდ პროცედურულ გარანტიებს, რომლებიც მოცულია ეროვნული სამართლით ან კონვენციით, და არა ისე, რომ მოიცავდნენ პატიმრობის არსებით პირობებს. ყოველივე ამის შემდგომ კანონიერების განხილვა არ არის აბსტრაქტული ქმედება, არამედ დაკავშირებულია პატიმრობაში მყოფი პირის გათავისუფლებასთან, თუკი დადასტურებულია, რომ პატიმრობა არ არის კანონიერი; და ჩვენ ძალიან გვეჭკვება, რომ სასამართლო

გადანყვეტილების შედეგად, იმ შემთხვევაში, თუკი პატიმრობის პირობები არ შეესაბამება შიდა და საერთაშორისო სტანდარტებს, კანონიერი უნდა იყოს პატიმრობაში მყოფი პირის გათავისუფლება. ნათელია, რომ ასეთ საჩივარს, თუკი იგი მიღებული იქნება სასამართლოების მიერ, შეუძლია შეცვალოს პატიმრობის პირობები, მაგრამ არ შეუძლია გაათავისუფლოს პატიმარი. აქედან გამომდინარე, პატიმრობაში მყოფი პირის მიერ ასეთ პირობებზე დაყრდნობა არ შეიძლება იყოს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის გამოყენების საფუძველი, თუმცა, რა თქმა უნდა, ასეთი პრეტენზია ხვდება კონვენციის სხვა მუხლების დაცვის სფეროში.

მენეშევა რუსეთის წინააღმდეგ

Menesheva v. Russia

პირველი სექცია

მინიშევა რუსეთის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 59261/00)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 9 მარტი

საბოლოო

09/06/2006

წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული გარემოებების შემთხვევაში. იგი შესაძლოა დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

**საქმეზე „მენეშევა რუსეთის წინააღმდეგ“,
(Menesheva v. Russia)**

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ (პირველი სექცია), რომლის პალატამ შემდეგი შემადგენლობით:

ბ-ნი ს. ლ. როზაკისი, თავმჯდომარე,
ქ-ნი ს. ბოტუჩაროვა,
ბ-ნი ა. კოვლერი,
ქ-ნი ე. შტაინერი,
ბ-ნი კ. ხაჯიევი,
ბ-ნი დ. შპილმანი,
ბ-ნი ს. ე. იებენსი, მოსამართლეები,
და ბ-ნი ს. ნილსენი, სექციის მდივანი,

2006 წლის 14 თებერვალს განმარტოებით ითათბირა,

გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება, რომელიც მიიღო ბოლოს ნახსენებ დღეს:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი (№ 59261/00) რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ, რომელიც 2000 წლის 20 ივნისს სასამართლოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლება დაცვის კონვენციის („კონვენცის“) 34-ე მუხლის შესაბამისად შეიტანა რუსეთის მოქალაქემ, ქ-მა ოლგა ევგენის ასულმა მენეშევამ.

2. რუსეთის მთავრობას („მთავრობა“) წარმოადგენდა ბ-ნი პ. ლაპტევი, რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელი ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში.

3. განმცხადებელი ასაჩივრებს პოლიციის მიერ სასტიკ მოპყრობას, მისი საჩივრის ეფექტიანი გამოძიების არარსებობას, უკანონო დაკავებასა და დაპატიმრებას და ეფექტიანი შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების არარსებობას ზემოხსენებული საჩივრების მიმართ.

4. განაცხადი გადაეცა სასამართლოს პირველ სექციას (სასამართლო რეგლამენტის 52-ე წესის 1-ლი პუნქტი). 26-ე წესის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად ამ სექციაში შეიქმნა პალატა საქმის განსახილველად (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

5. 2004 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილებით სასამართლომ საქმე ცნო ნაწილობრივ დასაშვებად.

6. განმცხადებელმა და მთავრობამ წარადგინეს თავიანთი მოსაზრებანი საქმის არსებითი მხარის შესახებ (59-ე წესის 1-ლი პუნქტი). მხარეებთან კონსულტაციის შემდეგ, პალატამ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ საქმის არსებით მხარეზე მოსმენა არ იყო საჭირო (59-ე წესის 1-ლი პუნქტი *in fine*), მხარეებმა წერილობით უპასუხეს თითოეული მათგანის მოსაზრებებს.

7. 2004 წლის 1 ნოემბერს სასამართლომ შეცვალა სექციების შემადგენლობა (25-ე წესის 1-ლი პუნქტი). ეს საქმე გადაეცა ახლად შექმნილ პირველ სექციას (25-ე წესის 1-ლი პუნქტი).

ფაქტები

I. საქმის ბარემოიება

8. განმცხადებელი დაიბადა 1979 წელს და ცხოვრობს ქ. ბატაისკში, როსტოვის რეგიონი.

9. 1999 წლის 11 თებერვალს პოლიციამ დაიწყო გამოძიება მკვლელობის საქმეზე, რომელშიც მთავარი ეჭვმიტანილი იყო „ლ“. მიიჩნეოდა, რომ „ლ“ განმცხადებლის მეგობარი იყო.

10. იმავე დღეს პოლიციამ გადაწყვიტა, გაეჩხრიკა განმცხადებლის ბინა „ლ“-ს მოსაძებნად.

11. 1999 წლის 12 თებერვალს, დაახლოვებით შუაღამისას, პოლიციის თანამშრომლები მივიდნენ განმცხადებლის ბინაში, სავარაუდოდ გასაჩხრეკად, მაგრამ ვინაიდან მათ ვერ წარმოადგინეს ორდერი, განმცხადებელმა არ შეუშვა ისინი შინ.

12. მომდევნო დღეს, 1999 წლის 13 თებერვალს, დაახლოებით დღის 4 საათზე და 30 წუთზე სამი პოლიციელი სამოქალაქო ტანსაცმლით ელოდებოდნენ განმცხადებელს ბინის კართან. ერთ-ერთმა მათგანმა წარმოადგინა პოლიციის მაიორი „ს“-ის პირადობის დამადასტურებელი საბუთი და მოითხოვა განმცხადებლის ბინაში შესვლა. ვინაიდან მათ კვლავინდებულად არ ჰქონდათ ორდერი, განმცხადებელმა მათ კიდევ ერთხელ განუცხადა უარი შინ შეშვებაზე. პოლიციელებმა დაჟინებით მოითხოვეს შეშვება და განმცხადებელსა და პოლიციელებს შორის წარმოიშვა ცხარე დისკუსია, რომლის განმავლობაში ორივე მხარისაგან გაისმა შეურაცხყოფელი სიტყვები და მუქარა. საბოლოოდ, მაიორმა გასცა ბრძანება დაეკავებინათ განმცხადებელი. მისმა ქვეშევრდომებმა „პ“ და „ბ“ ხელი სტაცეს განმცხადებელს, გადმოატრიალეს გავდაყირა და განაგრძობდნენ მის შემინებას, ჩაადგეს მანქანაში, რომელსაც არ ჰქონდა პოლიციის მანქანის განმასხვავებელი ნიშანი. დაპირისპირებისას განმცხადებელი კარიდან ხელისკვრით გამოაგდეს და მან დაიზიანა ფეხი და თავი; მან ასევე მიარტყა თავი მანქანას, როდესაც ის ხელისკვრით შეაგდეს მანქანაში. გზაში მაიორი „ს“-ი დაემუქრა განმცხადებელს და განუცხადა, რომ ის სცემდა მის ოჯახს და გაქურდავდა მის ბინას ჩხრეკისას.

13. განმცხადებელი მიიყვანეს რკინიგზის რაიონის პოლიციის განყოფილებაში ქალაქში დონი როსტოვზე. განმცხადებელს არ აცნობეს, რატომ მიიყვანეს ის პოლიციის განყოფილებაში. მთავრობის შემდგომი განმარტებით, ეს აუცილებელი იყო პოლიციისათვის ძალისმიერი წინააღმდეგობის განწვევის შესახებ ოფიციალური ოქმის შესავსებად. მიუხედავად ამისა, პოლიციის ოქმში განსაზღვრული იყო, რომ ის მიიყვანეს დასაკითხად.

14. პოლიციის განყოფილებაში განმცხადებელი მიიყვანეს სისხლის სამართლის გამოძიების დეპარტამენტის უფროსის მოადგილესთან, რომელმაც დაკითხა ის „მისი მეუღლის“ ადგილსამყოფელის შესახებ. განმცხადებელმა უთხრა მას, რომ ის არასოდეს ყოფილა დაქორწინებული, რის შემდეგაც მან დაიწყო განმცხადებლის დახრჩობა, ხოლო რამდენიმე სხვა პოლიციელმა დაიწყეს განმცხადებლის ცემა. დაახლოვებით ორი საათის განმავლობაში ისინი პანლურს ჰკრავდნენ და ფეხებზე ურტყამდნენ განმცხადებელს, ისროდნენ მთელ ოთახში, სცემდნენ მას ხელკეტით და თავს კედელზე არტყმევინებდნენ. ცემისას ისინი აბრალებდნენ მას ტყუილს, აყენებდნენ შეურაცხყოფას, ემუქრებოდნენ გაუპატიურებით და ძალადობით ოჯახის წინააღმდეგ.

15. განმცხადებელმა ითხოვა, თავისი ნათესავებისათვის შეეტყობინებინათ მისი დაკავების შესახებ; მან ასევე ითხოვა სამედიცინო დახმარება და ადვოკატთან დაკავშირების უფლება. ყველა მის თხოვნაზე უარი განუცხადეს.

16. განმცხადებლის დაკითხვის დასასრულს რკინიგზის რაიონის პროკურორის მოადგილე, „დ“, ეწვია პოლიციის განყოფილებას და შევიდა იმ ოთახში, რომელშიც განმცხადებელი სცემეს. განმცხადებელმა ისარგებლა შემთხვევით და შესწივლა დაკავებისა და ცემის შესახებ. მან მოუსმინა განმცხადებელს და შესთავაზა, რომ მას დაენერა მისთვის საჩივარი სასტიკი მოპყრობის შესახებ. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ მან იქვე დანერა საჩივარი და ხელზე გადასცა ის „დ“-ს.

17. ამის შემდეგ, დაახლოებით დღის 7 საათზე, განმცხადებელი წაიყვანეს სახლში, რადგან პოლიციას სურდა, ჩაეტარებინა მისი ბინის ჩხრეკა. განმცხადებლის მეზობელს, „ზ“-ს, რომელიც მოიწვიეს მონმის სახით, უთხრეს, რომ ისინი ეძებდნენ „ლ“-ს და მან დაუდასტურა, რომ „ლ“ არ ცხოვრობდა იქ. პოლიციამ დაჟინებით მოითხოვა ბინის ჩხრეკა, თუმცა, როგორც აღმოჩნდა, მათ კვლავ არ ჰქონდათ ორდერი და განმცხადებელმა კვლავინდებულად უარი განუცხადა შინ შეშვებაზე. ხანმოკლე დაპირისპირების შემდეგ განმცხადებელს კიდევ ერთხელ სცატეს ხელი და თავდაყირა წაიყვანეს მანქანისაკენ, გზაში ის თავით ეჯახებოდა კედლებს და ენარცხებოდა კიბეებს. ის წაიყვანეს რკინიგზის პოლიციის განყოფილებაში, სადაც ის კვლავ სცემეს, დაკითხეს და ბრალი დასდეს „ლ“-ს ადგილსამყოფელის დაფარვაში. შემდეგ ის მოათავდეს დაკავების საკანში.

18. განმცხადებელი ამყოფეს დაკავების საკანში 1999 წლის 14 თებერვლის დღის 2 საათამდე და 30 წუთამდე. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ფაქტი სადავოდ არასოდეს გამხდარა, ვერ იქნა აღმოჩენილი რაიმე ჩანაწერი ამ პერიოდის განმავლობაში განმცხადებლის დაკავების შესახებ.

19. 1999 წლის 14 თებერვალს დაახლოებით დღის 2 საათზე მოხდა განმცხადებლის პირადი ჩხრეკა და ბინის გასაღებების ამოღება. მოგვიანებით იმავე დღეს რკინიგზის რაიონის პროკურორმა გამოსცა ორდერი განმცხადებლის ბინის ჩხრეკის შესახებ და ეს ჩხრეკა ჩატარდა.

20. იმავე დღეს განმცხადებელი წარუდგინეს თანამდებობის პირს, რომელმაც თავის გაცნობის გარეშე უთხრა მას „ხუთი დღე“. მოგვიანებით განმცხადებელმა გაიგო, რომ ის იყო ქ. როსტოვის რკინიგზის რაიონული სასამართლოს მოსამართლე „პ“ და, რომ „ხუთი დღე“ ნიშნავდა ხუთდღიან პატიმრობას ადმინისტრაციული გადაცდომისათვის, პოლიციისათვის ძალისმიერი წინააღმდეგობის განწევის გამო. იმავე დღეს განმცხადებელი წაიყვანეს ადმინისტრაციული დაკავების სპეციალურ ცენტრში.

21. 1999 წლის 18 თებერვალს, როდესაც უნდა მომხდარიყო განმცხადებლის განთავისუფლება ხუთდღიანი დაკავების შემდეგ, პოლიციის მაიორმა „ს“-მა, რომელმაც ის დააკავა, გამოწერა განმცხადებელი დაკავების ცენტრიდან, წაიყვანა რკინიგზის რაიონის პოლიციის განყოფილებაში და უბრძანა მას გაერეცხა იატაკი პოლიციის განყოფილების შემოსასვლელ დერეფანში. როდესაც განმცხადებელმა ეს დაასრულა, მაიორმა ის განთავისუფლა.

22. 1999 წლის 19 თებერვალს განმცხადებელმა გაიარა სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა. სამედიცინო ექსპერტმა დაადგინა, რომ მას აღენიშნება არაერთი სისხლჩაქცევა სახეზე და ფეხებზე, დაბეჭდილობები სახეზე, ყბაზე, კისერზე და ფეხებზე, თავის რბილ ქსოვილებზე ტრავმული შემუშება.

1. სასტიკ მოპყრობასა და უკანონო დაკავებასთან დაკავშირებული სასამართლო განხილვა

23. 1999 წლის 11 მარტს როსტოვის ოლქის გუბერნატორის სამსახურთან არსებულმა ადამიანის უფლებათა კომისიის წევრმა განმცხადებლის სახელით მიმართა საჩივრებით როსტოვის რეგიონის შინაგან საქმეთა დეპარტამენტის უფროსს და როსტოვის რეგიონის პროკურორს. ისინი მოითხოვდნენ გამოძიების ჩატარებას პოლიციის მიერ განმცხადებლის მიმართ სასტიკ მოპყრობასთან და

მის უკანონო დაკავებასთან დაკავშირებით; მათ თანდართული ჰქონდათ ფაქტების დეტალური გადმოცემა და 1999 წლის 19 თებერვლის სასამართლო-სამედიცინო დასკვნა.

24. 1999 წლის 15 მარტს განმცხადებელმა სარჩელი შეიტანა როსტოვის რეგიონის ქ. ბატაისკის საქალაქო სასამართლოში, მიყენებული ზიანის ასანაზღაურებლად, რომელშიც მან მიუთითა სასტიკ მოპყრობაზე პოლიციის მხრიდან და შეედავა მის დაკავებასა და ბინის ჩხრეკასთან დაკავშირებით.

25. 1999 წლის 30 მარტს როსტოვის რეგიონის შინაგან საქმეთა დეპარტამენტის უფროსის მოადგილემ შეატყობინა განმცხადებელს, რომ განხორციელდა შიდა მოკვლევა განმცხადებლის საჩივრის გამო და, რომ მისი მტკიცებების მიიჩნის დაუსაბუთებლად. შიდა მოკვლევის დასკვნები გადაიგზავნა პროკურატურაში. ამასთანავე, განმცხადებელს ასევე შეატყობინეს, რომ რამდენიმე თანამდებობის პირს, რომელთა ვინაობა არ იყო დაზუსტებული, ბრალი დაედოთ დისციპლინურ დარღვევებში. ადამიანის უფლებათა კომისიის წევრმა მიიღო მსგავსი წერილი.

26. 1999 წლის 12 აპრილს განმცხადებელმა მიიღო წერილი რკინიგზის რაიონის პროკურორის მოადგილის, „დ“-საგან, რომელსაც განმცხადებელი შეხვდა პოლიციის განყოფილებაში (იხ. მე-16 პუნქტი). მან შეატყობინა განმცხადებელს, რომ პოლიციის წინააღმდეგ განმცხადებლის საჩივარი მას გადმოუგზავნა ქ. როსტოვის პროკურატურამ და რომ მან გადაწყვიტა, არ აღძრას სისხლის სამართლის საქმე პოლიციის იმ თანამშრომლების მიმართ, რომლებსაც განმცხადებელი ბრალს სდებს.

27. 1999 წლის 7 მაისს რკინიგზის რაიონის პროკურორმა „ხ“-მ შეატყობინა ქ. ბატაისკის საქალაქო სასამართლოს, სავარაუდოდ მათი ოფიციალური მოთხოვნის შემდეგ, რომ განმცხადებლის დაკავებასა და დაპატიმრებასთან დაკავშირებული ვერცერთი დოკუმენტი ვერ იქნა აღმოჩენილი.

28. 1999 წლის 9 ივნისს ქ. როსტოვის საქალაქო პროკურატურიდან პროკურორის მოადგილემ დაადასტურა ეს გადაწყვეტილება.

29. 1999 წლის 22 დეკემბერს როსტოვის რეგიონის ქ. ბატაისკის საქალაქო სასამართლომ განიხილა განმცხადებლის სარჩელი და დაადგინა, რომ განმცხადებლის ბინის ჩხრეკა, მისი წინასწარი დაკავება და ხუთდღიანი დაკავება იყო კანონიერი. სასამართლომ დაადგინა, რომ პოლიცია მოქმედებდა კანონიერად, პროკურორის ნებართვით და რომ ეს აუცილებელი იყო მკვლელის საქმის გამოსაძიებლად. რაც შეეხება სასტიკ მოპყრობასთან დაკავშირებულ განცხადებებს, სასამართლომ მოიშველია პროკურორის უარი, გამოძიების დაწყების შესახებ პოლიციის თანამშრომელთა მიმართ და პოლიციის შიდა მოკვლევის დასკვნა, რომ ვერანაირი სასტიკი მოპყრობა ვერ დადგინდა. მან უარყო სასამართლო-სამედიცინო დასკვნა, როგორც საქმესთან კავშირში არმყოფი და დაადგინა, რომ განცხადება სასტიკი მოპყრობის შესახებ იყო დაუსაბუთებელი.

30. 2000 წლის 23 თებერვალს როსტოვის საოლქო სასამართლომ განიხილა განმცხადებლის აპელაცია და მხარი დაუჭირა ადრე მიღებულ გადაწყვეტილებას.

2. ადმინისტრაციული დაკავების გასაჩივრება

31. 1999 წლის 15 მარტს განმცხადებელი შეეცადა, გაესაჩივრებინა ხუთდღიანი დაკავება როსტოვის საოლქო სასამართლოში. ის ამტკიცებდა, რომ მას არ აცნობეს იმ თანამდებობის პირის სახელი, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება მისი დაკავე-

ბის შესახებ და, რომ მან არ დაუსვა მას კითხვები, არ ამცნო მის წინააღმდეგ რაიმე ბრალდების შესახებ, არ აუხსნა მის წინაშე განმცხადებლის წარდგენის მიზანი და არ მისცა მას დაკავების შესახებ გადაწყვეტილების ასლი.

32. 1999 წლის 17 მარტს იმავე მოსამართლემ, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება ხუთდღიანი პატიმრობის შესახებ, შეატყობინა განმცხადებელს, რომ ეს გადაწყვეტილება არ შეიძლება გასაჩივრდეს ჩვეულებრივი წესით და რომ ის შეიძლება გასაჩივრდეს პროკურორის მიერ.

33. 1999 წლის 25 მარტს განმცხადებელმა საჩივარი შეიტანა ქ. როსტოვის რკინიგზის რაიონულ სასამართლოში და როსტოვის საოლქო სასამართლოში. მან გაასაჩივრა უარი მისი სარჩელის სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით განხილვის შესახებ.

34. 1999 წლის 26 მაისს როსტოვის საოლქოს სასამართლოს თავმჯდომარემ უპასუხა განმცხადებელს, რომ საქმეში არსებული მტკიცებულებით, მისი დაკავება იყო კანონიერი, რადგან ის გამოყენებულ იქნა ადმინისტრაციული დარღვევისათვის, მატერალური და პროცესუალური კანონმდებლობის შესაბამისად.

35. 1999 წლის 17 ივლისს განმცხადებელმა შეიტანა სხვა სარჩელი როსტოვის საოლქო სასამართლოში მისი დაკავების შესახებ გადაწყვეტილების წინააღმდეგ.

36. 1999 წლის 23 აგვისტოს როსტოვის საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარის მოვალეობის შემსრულებელმა უპასუხა, რომ კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს ადმინისტრაციული დაკავების შესახებ გადაწყვეტილების გასაჩივრებას.

37. განმცხადებელი შემდგომში შეეცადა, ედავა ზემოაღნიშნულ გადაწყვეტილებებზე, მაგრამ არცერთი სარჩელი არ მიიღეს იმ საფუძვლით, რომ სასამართლოს არ გააჩნდა იურისდიქცია ამ საკითხის მიმართ.

3. მომდევნო განხილვა

38. 2003 წლის 15 იანვარს რკინიგზის რაიონის პროკურატურამ აღძრა სისხლის სამართლო საქმე დაკავებასთან, დაპატიმრებასა და სასტიკ მოპყრობასთან დაკავშირებით განმცხადებლის საჩივრის გამო.

39. 2003 წლის 28 თებერვალს როსტოვის რეგიონის პროკურორმა თავისი ინიციატივით შეიტანა წარდგინება როსტოვის საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარესთან, რათა გაუქმებულიყო 1999 წლის 14 თებერვლის გადაწყვეტილება, რომლითაც განმცხადებელს წაეყენა ბრალდება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენისათვის. მან განაცხადა, რომ განმცხადებლის მიერ წინააღმდეგობის განწევა პოლიციის თანამშრომელთათვის არ არის ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა, ვინაიდან პოლიცია მოქმედებდა უკანონოდ და რომ პატიმრობა ნებისმიერ შემთხვევაში არათანაზომიერი სასჯელი იყო.

40. 2003 წლის 5 მარტს როსტოვის საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარემ დააკმაყოფილა წარდგინება და გააუქმა გადაწყვეტილება იმ საფუძვლით, რომ მოსამართლეს, რომელმაც წაუყენა ბრალდება განმცხადებელს, არ განუხილავს საქმის გარემოებები და არ დაუდგენია იყო თუ არა განმცხადებელი დამნაშავე რაიმე ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენისათვის. დადგინდა, რომ არ მომხდარა ძალისმიერი წინააღმდეგობა, რადგან პოლიცია ატარებდა გამოძიებას და არ იცავდა საზოგადოებრივ წესრიგს მაშინ, როდესაც განმცხადე-

ბელმა გაუნია მას წინააღმდეგობა. ასევე დადგინდა, რომ პოლიცია მოქმედებდა პროცესუალური კანონმდებლობის დარღვევით.

41. 2003 წლის 25 აგვისტოს რკინიგზის რაიონის პროკურატურამ შეწყვიტა სისხლის სამართლის საქმე სავარაუდო სასტიკ მოპყრობასთან, უკანონო დაკავებასა და პატიმრობასთან დაკავშირებით იმ საფუძველზე, რომ პოლიციის თანამშრომლებს არ ჩაუდენიათ რაიმე უკანონო მოქმედება.

42. 2004 წლის 3 მარტს გენერალურმა პროკურატურამ გააუქმა 2003 წლის 25 აგვისტოს გადაწყვეტილება საქმის შეწყვეტის შესახებ და განაახლა გამოძიება სასტიკ მოპყრობასა და უკანონო დაკავებასთან დაკავშირებით. რკინიგზის რაიონის პროკურატურას მიეცა 30 დღე გამოძიების დასასრულებლად გენერალური პროკურორის ზედამხედველობით. ამ გადაწყვეტილების შესაბამისი ნაწილი ითვალისწინებს შემდეგს:

„[განმცხადებელი] ამტკიცებდა, რომ პროკურორის ორდერის არარსებობის გამო ის შეენინა აღმდეგა პოლიციის უკანონო შესვლას მის ბინაში და უკანონო ჩხრეკას და, ამიტომაც, იქნა უკანონოდ დაკავებული, დაპატიმრებული და ნაცემი...

სამედიცინო შემონგებამ ნათელჰყო ცემით გამოწვეული მრავალი დაზიანება, ... რომელთა წარმოშობის დრო და მიზეზი ემთხვევა [განმცხადებლის] მტკიცებას ... გამოძიებამ არ დაადგინა გარემოებები, რომლებმაც გამოიწვიეს ეს დაზიანებები.

ანგარიშები ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისა და 1999 წლის 13 თებერვალს განმცხადებლის დაკავების შესახებ ... შეიცავს ყალბ განცხადებებს თვითმხილველების მონაწილეობის შესახებ ... ეს გარემოებები არ იქნა სრულად გამოძიებული, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი გახდნენ განმცხადებლის ადმინისტრაციული დაკავების საფუძველი.“

43. 2004 წლის 19 აპრილის წერილში მთავრობამ მიუთითა, რომ გამოძიება ჯერ კიდევ მიმდინარეობს. მხარეებს არ წარმოუდგენიათ რაიმე ახალი ცნობები გამოძიების მსვლელობის შესახებ.

ა. შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა

1. ბოროტი დაუმორჩილებლობა

44. ადმინისტრაციულ კოდექსის (*Кодекс об административных правонарушениях РСФСР*) შესაბამისი დებულებები, რომლებიც მოქმედებდა 2002 წლის 1 ივლისამდე, ადგენს:

მუხლი 165

„ბოროტი დაუმორჩილებლობა პოლიციის თანამშრომლისა თუ სახალხო რაზმელის კანონიერი განკარგულებისა თუ მოთხოვნის მიმართ, ... ისჯება ჯარიმით მინიმალური ხელფასის 10-და 15 ოდენობით, ან ერთიდან ორ წლამდე გამოსასწორებელი სამუშაოთი ..., ან თუ ეს ღონისძიებები არასაკმარისად მიიჩნევა, 15 დღემდე პატიმრობით.“

2. მონმეთა დაკითხვა

45. ამჟამად მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისი ნაწილი ადგენს:

მუხლი 155

„მონმეები გამოიძახებიან დასაკითხად წერილობითი შეტყობინებით, რომლის გადაცემა დასტურდება მონმის ხელმოწერით, ან მისი არყოფნის შემთხვევაში, მისი ოჯახის სრულწლოვანი წევრის ხელმოწერით ...

შეტყობინებაში უნდა მიეთითოს ვინ გამოიძახება მონმის სახით, სად და ვის წინაშე. რა დღეს და რომელ საათზე მონმე უნდა წარდგეს და ასევე არგამოცხადების შედეგები. მონმე ასევე შეიძლება გამოიძახებულ იქნეს ტელეფონოგრაფიით ან ტელეგრაფიით.“

მუხლი 157

მონმის დაკითხვა ხდება გამოძიების ადგილას. გამოძიებელს შეუძლია გადაწყვიტოს, რომ მონმე დაკითხოს მონმის მდებარეობის ადგილას.

3. ადმინისტრაციული დაკავება და დაპატიმრება

46. რუსეთის ფედერაციის კონსტიტუცია, რომელიც მიღებულია 1993 წლის 12 დეკემბერს რეფერენდუმით, ადგენს შემდეგს:

მუხლი 22

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება.

2. დაკავება, დაპატიმრება და თავისუფლების აღკვეთა დასაშვებია სასამართლო გადაწყვეტილებით. დაუშვებელია ვინმეს დაკავება 48 საათზე მეტი ხნით, სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებამდე.“

ადმინისტრაციული კოდექსის მე-19 თავი (იხილეთ ზემოთ) ითვალისწინებს, რომ პოლიციამ შეიძლება მოახდინოს ადმინისტრაციული დაკავება, რათა თავიდან აიცილოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენა, დაადგინოს პირის ვინაობა, შეადგინოს ოქმი ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის შესახებ, თუ ეს აუცილებელი იყო და არ შეიძლებოდა ადგილზე განხორციელებულიყო და რათა უზრუნველყოფილიყო ეფექტიანი სასამართლო განხილვა ან ადმინისტრაციული სასჯელის აღსრულება. 242-ე მუხლი ადგენს, საკუთრივ, რომ ადმინისტრაციული დაკავების ხანგრძლივობამ არ შეიძლება გადააჭარბოს სამ საათს, გარდა ისეთი სამართალდარღვევებისა, მათ შორის, თუ პირი პოლიციის კანონიერ ბრძანებას ძალისმიერ წინააღმდეგობას უწევს, პირი შეიძლება დაკავებულ იქნეს იმ დროით, რა დროც აუცილებელია მისი საქმის რაიონული (საქალაქო) მოსამართლის ან პოლიციის ზემდგომი თანამდებობის პირის მიერ საქმის განსახილველად. 240-ე მუხლი ადგენს დაკავების ოქმის შედგენის მოთხოვნებს.

ადმინისტრაციული კოდექსი არ ითვალისწინებს ადმინისტრაციული დაკავების გასაჩივრებას, თუ ის შეფარდებულია მოსამართლის მიერ. შესაბამისი დებულებები ადგენს შემდეგს:

მუხლი 266

„რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს ან მოსამართლის გადაწყვეტილება ადმინისტრაციული სახდელის დაკისრების შესახებ საბოლოოა და არ ექვემდებარება გასაჩივრებას ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით ...“

მუხლი 274

„რაიონული (საქალაქო) მოსამართლის გადაწყვეტილება ადმინისტრაციული სახდელის დაკისრების შესახებ, რომელიც გათვალისწინებულია ..., 165, ... მუხლებით შეიძლება შეიცვალოს ან გაუქმდეს იმავე მოსამართლის მიერ პროკურორის პროტესტის საფუძველზე, ასევე ზემდგომი სასამართლი ინსტანციის თავმჯდომარის მიერ, თავისი ინიციატივით.“

სამართალი

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

47. კონვენციის მე-3 მუხლის საფუძველზე განმცხადებელი ჩივის, რომ პოლიცია მას სასტიკად მოეპყრო დაკავებისას და პოლიციის განყოფილებაში პატიმრობისას. განმცხადებელი ასევე ჩივის, რომ მისი განცხადებები სასტიკი მოპყრობის შესახებ ეფექტიანად არ გამოძიებულა, როგორც ამას მოითხოვს ამავე მუხლით გათვალისწინებული პროცესუალური ვალდებულება. კონვენციის მე-3 მუხლით დადგენილია შემდეგი:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობასა და დასჯას.“

ა. სავარაუდო სასტიკი მოპყრობა პოლიციის მხრიდან

1. მხარეთა პოზიციები

48. განმცხადებელმა მიუთითა, რომ 1999 წლის 13 თებერვალს ის დააკავეს ისეთი ფორმით, რამაც დაარღვია კონვენციის მე-3 მუხლი. ის ასევე ამტკიცებდა, რომ პოლიციის განყოფილებაში მიყვანისთანავე იმ პოლიციელებმა სცემეს განმცხადებელი, რომლებმაც დაკითხეს, ხოლო შემდეგ იმავე დღეს ის სცემეს, როდესაც მან უარი განუცხადა შინ შეშვებაზე ბინის გასაჩხრეკად. ის ამტკიცებდა, რომ მან მიიღო დაზიანებები, როგორცაა სისხლჩაქცევები და დაბეჭილობები და შეშინებულად გრძნობდა თავს ასეთი მოპყრობის

გამო. ის ასევე ამტკიცებდა, რომ ამის შემდეგ მას არ მიუღია სამედიცინო მომსახურება.

49. განმცხადებელმა წარმოადგინა სასამართლო-სამედიცინო დასკვნა, რომელიც ჩატარდა მისი განთავისუფლებიდან მოკლე ხანში. დასკვნაში მითითებულია დაზიანებები, რომელიც შეესაბამება მის მიერ მოვლენების გადმოცემას.

50. მთავრობამ თავის 2004 წლის 15 მარტის მემორანდუმში და 2004 წლის 19 აპრილის წერილში აღნიშნა, რომ მიმდინარეობს გამოძიება სასტიკი მოპყრობის შესახებ განმცხადებლის განცხადებებთან დაკავშირებით. მთავრობამ შეატყობინა სასამართლოს, რომ გენერალურმა პროკურატურამ გადასინჯა სისხლის სამართლის საქმე № 3467098, რომელიც ეხება პოლიციის თანამშრომლების მიერ თავიანთი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას და 2004 წლის 3 მარტს განაახლა გამოძიება. მთავრობამ განაცხადა, რომ მას არ შეუძლია რაიმე კომენტარის გაკეთება ამ საჩივრების არსებით მხარესთან დაკავშირებით ვიდრე, ის არ დასრულდება.

51. ამ დროიდან მთავრობას არ მოუწოდებია დამატებითი ინფორმაცია გამოძიების მიმდინარეობისა ან დადგენილი ფაქტების შესახებ.

2. სასამართლოს შეფასება

52. სასამართლო იხსენებს, რომ „თუ პოლიციის განყოფილებაში მიყვანილი პირი ჯანმრთელია, მაგრამ განთავისუფლებისას აღმოჩნდა, რომ აქვს დაზიანებები, სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება წარმოადგინოს დამაჯერებელი განმარტება რამ გამოიწვია ასეთი დაზიანებები და, თუ მან ეს ვერ მოახერხა, წამოიჭრება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი“ (იხ. *Tomasi v. France*, 1992 წლის 27 აგვისტოს გადაწყვეტილება, Series A № 241-A, გვერდები 40-41, 108-ე-11-ე პუნქტები, და *Selmouni v. France* [GC], № 25803/94, 87-ე პუნქტი, ECHR 1999-V).

53. ჩვენების შეფასებისას, სასამართლომ ზოგადად გამოიყენა მტკიცების კრიტერიუმი „გონივრული ეჭვის გარეშე“ (იხილეთ *Ireland v. the United Kingdom*, 1978 წლის 18 იანვრის გადაწყვეტილება, Series A № 25, 64-ე-65-ე გვერდები, 161-ე გვერდი). თუმცა ასეთი მტკიცება შეიძლება გამომდინარეობდეს საკმარისად სარწმუნო, დამაჯერებელი და შეწყობილი დასკვნების თანაარსებობიდან ან ფაქტის მსგავსი უდავო პრეზუმპციიდან. როდესაც შესაბამისი მოვლენები ექცევა, მთლიანად ან მნიშვნელოვანწილად, ხელისუფლების ექსკლუზიური გამგებლობის ქვეშ, როგორი შემთხვევაც არის პირების პატიმრობაში მოთავსება ხელისუფლების კონტროლის ქვეშ, წარმოიშობა ფაქტის მტკიცე პრეზუმპცია იმ დაზიანებების მიმართ, რომლებიც მოხდა ასეთი პატიმრობისას, მტკიცების ტვირთი მიიჩნევა, რომ არის ხელისუფლების მხარეს, რათა მან წარმოადგინოს დამაკმაყოფილებელი და დამაჯერებელი ახსნა (იხილეთ *Ribitsch v. Austria*, 1995 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება, Series A № 336, 34-ე პუნქტი, *Salman v. Turkey* [GC], № 21986/93, მე-100 პუნქტი, ECHR 2000-VII).

54. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მთავრობას არ უდავია განმცხადებლის მიერ მოვლენების გადმოცემაზე ან სასამართლო-სამედიცინო დასკვნაზე. 2003-2004 წლებში ჩატარებულ გამოძიებას არ წარმოუდგენია რაიმე ახალი ფაქტი ან მტკიცება, რომელიც არ წარმოუდგენია განმცხადებელს. არც მთავრობას წარმოუდგენია ალტერნატიული ახსნა იმისა, რამ გამოიწვია განმცხადებლის დაზიანე-

ბები. კერძოდ, შეიძლება გამოითქვას იმის დამამტკიცებელი ვარაუდი, რომ ეს დაზიანებები არ მომხდარა პოლიციის მიერ განმცხადებლის დაკავებამდე.

55. ამასთანავე, ხელისუფლებამ აღიარა, რომ განმცხადებლის მტკიცებები დამაჯერებელი იყო. კერძოდ, გენერალურმა პროკურატურამ დაადასტურა, რომ განმცხადებელი თანამიმდევრული და სრული იყო თავის მტკიცებებში სასტიკ მოპყრობასთან დაკავშირებით და მიუთითა, რომ განმცხადებლის დაზიანებები, რომლებიც აღნიშნულია სამედიცინო დასკვნაში შეესაბამება განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი ფაქტების გადმოცემას (იხ. 42-ე პუნქტი).

56. სასამართლომ აღნიშნა, რომ პოლიცია ელოდებოდა, რომ განმცხადებელი მიაწვდიდა ინფორმაციას „ლ“-ის მიერ ჩადენილ დანაშაულთან დაკავშირებით, რომელიც საგარაუდოდ განმცხადებლის მეგობარი არის. ის ამხვილებს ყურადღებას წინააღმდეგობრივ ოფიციალურ განცხადებებზე, რატომ ნაიყვანებს განმცხადებელი პოლიციის განყოფილებაში და ასკვნის, რომ განმცხადებელი ნაიყვანეს განყოფილებაში დანაშაულის შესახებ მოწმის სახით დასაკითხად და არა უმნიშვნელო ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევასთან დაკავშირებით, რაც გამოიყენეს როგორც საბაბი. ამ დაკითხვას თან არ ახლდა რუსეთის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ჩვეულებრივი პროცესუალური გარანტიები, როგორც არის დაკითხვის ჩანერა, ადვოკატის ხელმისაწვდომობა და სხვა, შესაბამისად, სასამართლოს არ შეუძლია გამორიცხოს პოლიციის მიერ ძალის გამოყენება განმცხადებლისაგან ინფორმაციის მიღების მიზნით.

57. განმცხადებლის თანამიმდევრული და დეტალური განცხადებების გათვალისწინებით, რომლებიც დასტურდება სასამართლო-სამედიცინო დასკვნით და დამაჯერებელი განმარტების არარსებობის მხედველობაში მიღებით, რომლებიც ეხება პატიმრობიდან განთავისუფლების შემდეგ განმცხადებლის სხეულზე აღმოჩენილი დაზიანებების წარმოშობას, სასამართლო იზიარებს მოსაზრებას, რომ განმცხადებლის მიმართ პოლიციამ გამოიყენა სასტიკი მოპყრობა.

58. რაც შეეხება სასტიკი მოპყრობის აქტების სერიოზულობას, სასამართლო იხსენიებს, რომ იმისათვის, რომ განისაზღვროს უნდა დაკვალიფიცირდეს თუ არა ნამებად სასტიკი მოპყრობის მოცემული ფორმა, მან მხედველობაში უნდა მიიღოს მე-3 მუხლით განმტკიცებული განსხვავება ამ ცნებასა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ცნებას შორის. არსებობდა იმის განზრახვა, რომ კონვენციამ, ამ განმსხვავების მეშვეობით, უნდა დაადოს სპეციალური სტიგმა წინასწარგანზრახულ არაადამიანურ მოპყრობას, რომელიც იწვევს ძალიან სერიოზულ და სასტიკ ტკივილს. სასამართლოს წინაშე ადრე იყო საქმეები, რომლებშიც მან დაადგინა, რომ განხორციელდა მოპყრობა, რომელიც შეიძლება აღინეროს მხოლოდ როგორც ნამება. (იხილეთ *Aksoy v. Turkey*, 1996 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions 1996-VI*, გვ. 2279, 64-ე პუნქტი; *Aydin v. Turkey*, 1997 წლის 25 სექტემბრის გადაწყვეტილება, *Reports 1997-VI*, 1891-ე-92-ე გვერდები, 83-ე-84-ე და 86-ე პუნქტები; *Selmouni*, ზემოთ ციტირებული, 105-ე პუნქტი; *Dikme v. Turkey*, № 20869/92, 94-ე-96-ე პუნქტები, ECHR 2000-VIII და შედარებით ახალი გადაწყვეტილება *Batc and Others v. Turkey*, nos. 33097/96 and 57834/00, 116-ე პუნქტი, ECHR 2004-...).

59. გასაჩივრებული აქტები მიზნად ისახავდნენ, გაეღვიძებინა განმცხადებელში შიშის, ტკივილისა და არასრულფასოვნების გრძნობა, რასაც შეუძლია დაამციროს განმცხადებელი და, შესაძლოა, გატეხოს მისი ფიზიკური და მორა-

ლური წინააღმდეგობა. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლო კიდეც ერთხელ აღნიშნავს, რომ თავისუფლებააღკვეთილი პირების მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, რომელიც არ არის მკაცრად განპირობებული მათივე მოქმედებით, აკნინებს ადამიანურ ღირსებას და, პრინციპში, არის მე-3 მუხლით განმტკიცებული უფლების ხელყოფა (იხილეთ *Selmouni*, ზემოთ ციტირებული, 99-ე პუნქტი).

60. სასამართლო ადგენს, რომ წინამდებარე შემთხვევაში ფიზიკური ტკივილის ან ტანჯვის არსებობა დასტურდება სამედიცინო დასკვნით და განმცხადებლის მტკიცებით პატიმრობაში ყოფნისას მის მიმართ სასტიკი მოპყრობის შესახებ. მოვლენების თანამიმდევრობა ასევე მიუთითებს იმაზე, რომ განმცხადებელს განზრახ აქვს მიყენებული ტკივილი და ტანჯვა, საკუთრივ, განმცხადებლისაგან „ლ“-თან დაკავშირებით ინფორმაციის მიღების მიზნით (იხ. 53-ე-53-ე პუნქტები).

61. „ტკივილისა და ტანჯვის“ სერიოზულობის შესაფასებლად, რომელიც მიაღმა განმცხადებელს, სასამართლომ განიხილა საქმის ყველა გარემოება, როგორცაა მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და ფსიქოლოგიური შედეგები და, ზოგიერთ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა (იხილეთ, ზემოთციტირებული, 120-ე პუნქტი). სასამართლო აღნიშნავს, რომ იმ დროისათვის განმცხადებელი იყო 19 წლის და, როგორც მანდილოსანი, რომელიც წინააღმდეგობას უწევს რამდენიმე პოლიციელ მამაკაცს, ის იყო განსაკუთრებით დაუცველი. ამასთანავე, სასტიკი მოპყრობა გრძელდებოდა რამდენიმე საათი, რომლის განმავლობაში ის ორჯერ სცემეს და დაუქვემდებარეს ძლიერ ფიზიკურ და მორალურ ზემოქმედების სხვა ფორმებს.

62. ასეთ გამორეგობებში, სასამართლო ასკვნის, რომ ერთიანობაში და მისი მიზნისა და სერიოზულობის გათვალისწინებით, გამოყენებული სასტიკი მოპყრობა შეადგენს წამებას კონვენციის მე-3 მუხლის გაგებით.

63. სასამართლო ასკვნის, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

ბ. ეფექტიანი გამოძიების სავარაუდო ჩაუტარებლობა

1. მხარეთა არგუმენტები

64. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ უშუალოდ ამ მოვლენების შემდეგ მან შეიტანა რამდენიმე საჩივარი სისხლისსამართლებრივი დევნის შესახებ პოლიციის იმ თანამშრომლების წინააღმდეგ, რომლებსაც ამ მოვლენებთან ჰქონდათ კავშირი; რომ განმცხადებელმა მიუთითა მათი სახელები და ნოდებები და ასევე ამტკიცებდა, რომ შეუძლია მათი ამოცნობა; და რომ მან წარადგინა მიყენებული დაზიანებების დამადასტურებელი სასამართლო-სამედიცინო დასკვნა. მიუხედავად ამისა, არცერთმა მისმა საჩივარმა არ მიაღწია მიზანს და არ ჩატარებულა გამოძიება, სანამ მოპასუხე სახელმწიფოს არ შეეტყობინა ევროპული სასამართლოსათვის წარდგენილი განაცხადის შესახებ. რაც შეეხება 2003 წელს ჩატარებულ გამოძიებას, განმცხადებელი არ მიიჩნევს მას დაუყოვნებლად ან ეფექტიანად და უფრო მეტიც, განმცხადებელი შიშობდა, რომ ხელისუფლებას ექნებოდა უარყოფითი რეაქცია იმ ფაქტის მიმართ, რომ მან შეიტანა განაცხადი ევროპულ სასამართლოში და ეშინოდა მათთან კონტაქტისა. შესაბამისად, ის არ ასრულებდა აქტიურ როლს ამ პროცესში. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მან

ჩვენება მისცა განმცხადებელს, ის არასოდეს არ ყოფილა ინფორმირებული ამ პროცესის შედეგების შესახებ.

65. მთავრობას არ მოუხდენია ამ საჩივართან დაკავშირებული საკითხების კომენტირება (ის. ზემოთმოყვანილი 47-ე-48-ე პუნქტები).

2. სასამართლოს შეფასება

66. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო თვლის, რომ სამედიცინო დასკვნა და განმცხადებლის საჩივრები და ჩვენება წარმოშობს გონივრულ ეჭვს, რომ მისი დაზიანებები შეიძლება გამოწვეული ყოფილიყო პოლიციის მიერ.

67. როდესაც ინდივიდი წამოაყენებს სადავო მტკიცებას, რომ მის მიმართ პოლიციამ გამოიყენა სასტიკი მოპყრობა, რომელიც არღვევს მე-3 მუხლს, ეს დებულება, რომელიც უნდა იქნეს განხილული სახელმწიფოს ზოგად ვალდებულებასთან ერთად კონვენციის 1-ლი მუხლთან დაკავშირებით, რომ „ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I თავში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს“, არაპირდაპირ მოითხოვს, რომ ჩატარდეს ეფექტიანი ოფიციალური გამოძიება. ამ გამოძიების შედეგად უნდა გახდეს შესაძლებელი ამ პირთა იდენტიფიცირება და დასჯა (იხ. *Assenov and Others*, 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, *Reports* 1998-VIII, გვ. 3290, 102-ე პუნქტი და *Labita v. Italy*, [GC], № 26772/95, 131-ე პუნქტი, ECHR 2000-IV). სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში განსაზღვრული ეფექტიანობის მინიმალური სტანდარტები ასევე მოიცავს მოთხოვნას, რომ გამოძიება იყოს დამოუკიდებელი, მოუკერძოებელი და დაექვემდებაროს საზოგადოებრივ ყურადღებას და რომ კომპეტენტური სახელმწიფო ორგანოები უნდა მოქმედებდნენ სამაგალითო გულმოდგინებით და დაუყოვნებლად (იხ. მაგალითად, *Isayeva and Others v. Russia*, nos. 57947/00, 57948/00 and 57949/00, 208-ე-213-ე პუნქტები, 2005 წლის 24 თებერვალი.)

68. სასამართლო ადგენს, რომ წარმოიშვა პროცესუალური ვალდებულება, გამოძიებულ იქნეს განმცხადებლის მტკიცება სასტიკი მოპყრობის შესახებ მაშინვე, როდესაც განმცხადებელმა წამოჭრა საკითხი ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოების, ანუ პროკურატურისა და პოლიციის ზემდგომი ორგანოების წინაშე. მისი თხოვნები გამოძიების შესახებ შეტანილ იქნა ინციდენტიდან ერთი თვის განმავლობაში და შეიცავდა მოვლენების დეტალურ გადმოცემას, რაც პირდაპირ მიუთითებდა ცალკეულ პირებზე და თან ერთვოდა სასამართლო-სამედიცინო დასკვნა, რომელიც ადასტურებდა მის ისტორიას. მიუხედავად ამისა, ზემოაღნიშნულს არ მოჰყოლია გამოძიება. მოკვლევამ, რომელიც ჩატარდა შინაგან დეპარტამენტში (იხ. ზემოთმითითებული 25-ე პუნქტი), მიუხედავად იმისა, რომ მას მოჰყვა რამდენიმე დისციპლინური ბრალდება, არ გამოავლინა იმ პირთა სახელები, რომლებსაც წაეყენათ ბრალი ან მათი სასჯელის საფუძველი. მარტო ამ მიზეზით ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს ეფექტიან გამოძიებად და მთავრობამ სწორადაც არ ჩათვალა ის ასეთად.

69. გამოძიება ხელახლა გაიხსნა გასაჩივრებული მოვლენების მხოლოდ თითქმის 4 წლის შემდეგ, როდესაც საკითხი გახდა შიდასახელმწიფოებრივი ორგანოების ყურადღების ობიექტი ევროპული სასამართლოსათვის განმცხადებლის მიმართვის გამო. საქმე გამოძიებულ იქნა სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების წესით, რომელიც, მიუხედავად დაგვიანებისა, არ იყო განწირული

წარუმატებლობაზე, რადგან საქმის მასალები უკვე შეიცავდა განმცხადებლის მიერ წარდგენილ საკმარის დოკუმენტურ მტკიცებულებებს. მიუხედავად ამისა, გამოძიება არ იყო დამაკმაყოფილებელი, რადგან მან ვერ შეძლო დაედგინა არსებითი გარემოებები და პასუხი გაეცა მის წინაშე დასმულ კითხვებს, როგორცაა განმცხადებლის დაზიანებების წარმოშობა (იხ. ზემოთმითითებული 42-ე პუნქტი).

70. 2004 წლის 3 მარტს გენერალურმა პროკურორმა გასცა ბრძანება გამოძიების განახლების შესახებ, მაგრამ ამ დროიდან ამას არაფერი მოჰყოლია. შესაბამისად, სასამართლო მხოლოდ ის დარწინია, დაასკვნას, რომ უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში ხელისუფლებამ არ გამოასწორა გამოძიების დაუდევრობა, რომელსაც ის აშკარად აცნობიერებდა.

71. შესაბამისად, დაირღვა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლი სასტიკი მოპყრობის შესახებ განმცხადებლის მტკიცების მიმართ ეფექტიანი გამოძიების არარსებობის გამო.

II. სასტიკი მოპყრობის მიმართ კონვენციის მე-13 მუხლის საკარაულო დარღვევა

72. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებს, რომ უარი ეთქვა ეფექტიანი დაცვის საშუალებაზე სასტიკი მოპყრობის შესახებ მისი კონვენციისეული საჩივრის მიმართ. განმცხადებელი აღნიშნავს, რომ ყველა მისი მცდელობა, აღძრულიყო სისხლის სამართლის საქმე, წარუმატებლად დასრულდა, ისევე როგორც მისი მცდელობები, მიეღო ანაზღაურება სასამართლოსაგან სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით. განმცხადებელი მიუთითებს მე-13 მუხლზე, რომელიც ითვალისწინებს შემდეგს:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და ვალდებულებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეროვნული ხელისუფლებისაგან, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა.“

73. მთავრობას არ წარუდგენია კომენტარები, გარდა იმ კომენტარებისა, რაც მან წარადგინა კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით.

74. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-13 მუხლი მოითხოვს, რომ როდესაც დგას კონვენციით გათვალისწინებული ერთი ან რამდენიმე უფლების სადავო დარღვევის საკითხი, მსხვერპლისათვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ასეთი დარღვევისათვის სახელმწიფო მოხელეების ან ორგანოების პასუხისმგებლობის დადგენის მექანიზმი. ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მინიჭებული აქვთ გარკვეული დისკრეცია თუ როგორ დაექვემდებარებიან ისინი ამ დებულების თანახმად კონვენციისეულ ვალდებულებებს. როგორც საერთო წესი, თუ დაცვის ერთი საშუალება თავისთავად მთლიანად არ აკმაყოფილებს მე-13 მუხლის მოთხოვნებს, კანონმდებლობით გათვალისწინებული დაცვის საშუალებების ერთობლიობამ შეიძლება დააკმაყოფილოს ის (იხ. მრავალ სხვა საქმეებს შორის,

Kudla v. Poland, [GC], № 30210/96, 157-ე პუნქტი, ECHR 2000-XI; ასევე იხ. *Čonka v. Belgium*, № 51564/99, 75-ე პუნქტი, ECHR 2002-I).

75. თუმცა, მე-13 მუხლიდან გამომდინარე სახელმწიფოს ვალდებულების ფარგლები ვარირებს გამომდინარე განმცხადებლის საჩივრის ხასიათიდან და, ზოგიერთ შემთხვევაში, კონვენცია მოითხოვს განსაკუთრებული დაცვის საშუალების უზრუნველყოფას. ამდენად, საეჭვო სიკვდილის ან სასტიკი მოპყრობის საქმეებში, მე-2 და მე-3 მუხლებით გათვალისწინებული უფლებების ფუნდამენტური მნიშვნელობის გათვალისწინებით, მე-13 მუხლის მოითხოვს, საჭიროების შემთხვევაში, კომპენსაციის გაცემასთან ერთად, საფუძვლიან და ეფექტიან გამოძიებას, რომლის შედეგად შესაძლებელი იქნება პასუხისმგებელი პირების იდენტიფიცირება და დასჯა (იხ. *Anguelova v. Bulgaria*, № 38361/97, 161-ე-162-ე პუნქტები, ECHR 2002-IV; *Assenov and Others v. Bulgaria*, ზემოთ ციტირებული, 114-ე პუნქტი et seq.; *Süheyla Aydin v. Turkey*, №. 25660/94, 208 პუნქტი, 24 მაისი, 2005 წელი).

76. წინამდებარე საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე სასამართლომ დაადგინა, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები არიან პასუხისმგებელი დაზიანებებისათვის, რომლებიც მიადგა განმცხადებელს 1999 წლის 13 თებერვალს. განმცხადებლის საჩივრები შიდასახელმწიფოებრივი სახელმწიფო ორგანოების მიმართ ამ თვალსაზრისით ეფუძნება იმავე ჩვენებას და შესაბამისად, არის სადავო მე-13 მუხლის მიზნებისათვის (იხ. *Boyle and Rice v. the United Kingdom*, 1988 წლის 27 აპრილის გადაწყვეტილება, Series A № 131, გვ. 23, 52-ე პუნქტი). ამდენად, ხელისუფლებას ეკისრებოდა ვალდებულება, ჩატარებინა ეფექტიანი გამოძიება პოლიციის თანამშრომელთა შესახებ განმცხადებლის მტკიცებებთან დაკავშირებით. ზემოთმოხსენიებული მიზეზების გამო, არ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ჩატარდა ეფექტიანი სისხლისსამართლებრივი გამოძიება. შესაბამისად, დაცვის ნებისმიერი სხვა საშუალებას, რომელიც ხელმისაწვდომი იყო განმცხადებლისათვის, სარჩელი მიყენებული ზიანის შესახებ, წარმატების შეზღუდული შანსი ჰქონდა. მაშინ როდესაც სამოქალაქო სასამართლოებს აქვთ ფაქტის დამოუკიდებელი შეფასების უნარი, პრაქტიკაში წინმსწრები სისხლისსამართლებრივ მოკვლევისადმი მიკუთვნებულ წონას იმდენად დიდი მნიშვნელობა აქვს, რომ მოსარჩელის მიერ წარმოდგენილი ყველაზე დამაჯერებელი სანინაალმდეგო მტკიცებაც კი ხშირად უარყოფილია როგორც „უადგილო“. სამოქალაქო სამართალწარმოება, რომელიც წამოიწყო განმცხადებელმა, ახდენს ამის ილუსტრირებას. სასამართლომ უბრალოდ გაიზიარა პროკურორის აზრი საქმეში არსებული ფაქტების ყოველგვარი განხილვის გარეშე, რომ განმცხადებლის მტკიცება არ იმსახურებდა ყურადღებას, (იხ. ზემოთმოხსენიებული 29-ე და 30-ე პუნქტები). შესაბამისად, საქმის გარემოებების მიხედვით, სარჩელი ზარალის შესახებ იყო მხოლოდ თეორიული და ილუზორული დაცვის საშუალება, რომელსაც არ ჰქონდა უნარი, მიეცა განმცხადებლისათვის ანაზღაურების მიღების საშუალება.

77. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელს უარი ეთქვა შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის ეფექტიან საშუალებაზე პოლიციის მიერ სასტიკი მოპყრობის მიმართ. ამდენად, დაირღვა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლი.

III. კონვენციის მე-5 და მე-6 მუხლების სავარაუდო დარღვევა ადმინისტრაციულ დაკავებასთან დაკავშირებით

78. განმცხადებელი ასაჩივრებს, რომ მისი დაკავება 1999 წლის 13 თებერვალს, პატიმრობა ღამის განმავლობაში პოლიციის განყოფილებაში და მომდევნო ხუთდღიანი პატიმრობა იყო უკანონო. ეს საჩივრები გამოცხადდა დასაშვებად კონვენციის მე-5 და მე-6 მუხლების შესაბამისად.

მე-5 მუხლი

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული პროცედურის შესაბამისად, ესენია:

- ა. უფლებამოსილი სასამართლოს მიერ მსჯავრდებული პირის კანონიერი დაპატიმრება;
- ბ. პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კანონის შესაბამისად გაცემული სასამართლოს ბრძანების შეუსრულებლობისათვის ან კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად;
- გ. პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლო ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად, როდესაც არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან საფუძვლიანად არის მიჩნეული პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თუ მისი ჩადენის შემდეგ მიმალვის აღკვეთის აუცილებლობა;
- დ. არასრულწლოვანის დაპატიმრება კანონიერი ბრძანების საფუძველზე მასზე აღმზრდელობითი ზედამხედველობისათვის ან მისი კანონიერი დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლო ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად;
- ე. პირთა კანონიერი დაპატიმრება ინფექციურ დაავადებათა გავრცელების თავიდან ასაცილებლად, ან სულით ავადმყოფების, ალკოჰოლიკების, ნარკომანებისა თუ მანანალების კანონიერი დაპატიმრება;
- ვ. პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება ქვეყანაში მისი უნებართვოდ შესვლის აღსაკვეთად, ან იმ პირის დაკავება თუ დაპატიმრება, რომლის წინააღმდეგაც ხორციელდება ღონისძიებები დეპორტაციისა თუ ექსტრადიციის მიზნით.

...

4. ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და გამოსცემს ბრძანებას მისი გათავისუფლების შესახებ, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.

მე-6 მუხლი

„... წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს ... საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება ... სასამართლოს მიერ.“

79. მთავრობამ დაადასტურა, რომ განმცხადებლის დაკავება და დაპატიმრება იყო უკანონო. თუმცა, ის ამტკიცებს, რომ განმცხადებელი აღარ უნდა ჩაითვალოს სავარაუდო დარღვევათა მსხვერპლი ამ თავის მიხედვით. მთავრობამ მიუთითა როსტოვის რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარის 2003 წლის 5 მარტის გადაწყვეტილებაზე, რომელმაც დაადგინა, რომ განმცხადებლის დაკავება არღვევდა ეროვნულ კანონმდებლობას და გააუქმა 1999 წლის 14 თებერვლის გადაწყვეტილება.

80. მთავრობის მოსაზრებით, ამ გადაწყვეტილებამ მისცა განმცხადებელს შესაძლებლობა, მოეთხოვა კომპენსაცია ცალკე სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მიყენებული არამატერიალური ზიანისათვის თავისუფლების უკანონო აღკვეთის გამო, როგორც ეს გათვალისწინებულია სამოქალაქო კოდექსის 1070-ე და 1100-ე მუხლებით. მთავრობა თვლის, რომ ვინაიდან განმცხადებელმა არ შეიტანა ასეთი სარჩელი მიყენებული ზიანისათვის, მას არ ამოუნურავს დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები და, შესაბამისად, სასამართლომ უარი უნდა განაცხადოს საჩივარზე განმცხადებლის დაკავებასთან დაკავშირებით.

81. განმცხადებელმა სადავო გახადა მთავრობის პოზიცია და დაადასტურა თავისი საჩივრები.

82. თავის შეპასუებაში მთავრობამ მიმართა სასამართლოს თხოვნით, დაესკვნა, რომ 2003 წლის 5 მარტის გადაწყვეტილებამ მიანიჭა განმცხადებელს მსხვერპლის სტატუსი და რომ მან უნდა მიმართოს კომპენსაციისათვის. თუმცა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ არსებითად იგივე შეპასუება უკვე იყო წამოყენებული მოპასუხე მთავრობის მიერ და მასზე უარი განაცხადა სასამართლომ განაცხადის დასაშვებობის შესახებ თავის გადაწყვეტილებაში. შესაბამისად, სასამართლო არ განიხილავს მთავრობის შეპასუებას.

ბ. დაკავების კანონიერება

83. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო აღნიშნავს, რაც არ გამხდარა სადავო მხარეები მიერ, რომ განმცხადებლის დაკავება, პატიმრობა ლამის განმავლობაში პოლიციის განყოფილებაში და მომდევრო ხუთდღიანი ადმინისტრაციული პატიმრობა შეადგენდა თავისუფლების აღკვეთას კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის გაგებით.

84. პირველი განსახილველი საკითხია, მოიცავს თუ არა დაკავებას თავისუფლების აღკვეთის რომელიმე დაშვებული საფუძველი, რომელიც ამომწურავად არის ჩამოთვლილი მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის დაკავება ხვდება ორ სხვადასხვა პერიოდში, ანუ 1999 წლის 14 თებერვალს მოსამართლესთან შემდგომ შეხვედრამდე და მის შემდეგ. ამ დღეს განმცხადებელს მიესაჯა ხუთდღიანი პატიმრობა, რაც უკავშირდებოდა განმცხადებლის მიერ სავარაუდოდ ჩადენილ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევას; შესაბამისად, ამ თვალსაზრისით მის დაკავებას აქვს მკაფიოდ განსაზღვრული საფუძველები. რაც შეეხება წინმსწრებ პატიმრობას ლამის განმავლობაში, ის რჩება აუხსნელი. სასამართლო განიხილავს ამ პერიოდებს ცალ-ცალკე.

1. დაკავება და პატიმრობა ღამის განმავლობაში

85. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის დაკავების ერთ-ერთ ეტაპზე, მას წაეყენა ოფიციალური ბრალდება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისათვის და თეორიულად, განმცხადებელი უნდა ყოფილიყო დაპატიმრებული ადმინისტრაციული კოდექსის 242-ე მუხლის შესაბამისად, სანამ მისი ადმინისტრაციული საქმის მოსმენას ჩაატარებდა მოსამართლე. თუმცა, როგორც გაირკვა, პოლიციის განყოფილებაში მისი წარდგენის ქვეშაობა მიზეზი იყო, აეძულებიდათ ის, რომ მიეცა ინფორმაცია „ლ“-ის საქმეზე და გამოერთვათ მისი ბინის გასაღები. ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის შესახებ ბრალდების წაყენება აშკარად უბრალო საბაზი იყო, რათა მომხდარიყო მისი დაკითხვა.

86. ასეთ გარემოებებში სასამართლოს შეუძლია, რომ არ მიიღოს გადაწყვეტილება იმაზე, იყო თუ არა განმცხადებლის პატიმრობა ღამის განმავლობაში საერთოდ მოცული კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის რომელიმე ქვეპუნქტით, რადგან ნებისმიერ შემთხვევაში გამოყენება ეს მოსაზრებანი.

87. პირველ რიგში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ვერანაირი დოკუმენტი ვერ იქნა აღმოჩენილი, რომელიც კონკრეტულად ეხება განმცხადებლის დაკავებას და მის დაპატიმრებას ღამის განმავლობაში პოლიციის განყოფილებაში (იხ. ზემოაღნიშნული 27-ე პუნქტი). შესაბამისად, 20 საათის განმავლობაში განმცხადებლის დაკავებიდან არ გაკეთებულა რაიმე ჩანაწერი იმის შესახებ, ვინ იყო განმცხადებელი და რა იყო მისი დაპატიმრების მიზეზი. ვარაუდის შემთხვევაშიც კი, რომ პოლიციას განზრახული ჰქონდა, წარედგინა მისთვის ბრალდება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისათვის, ეს მაინც არ ათავისუფლებდა მათ საბაზისო ფორმალობების შესრულებისაგან, განმცხადებლისათვის თავისუფლების აღკვეთამდე. ეს ფაქტი თავისთავად უნდა იქნე მიჩნეული სერიოზულ ხარვეზად, რადგან სასამართლოს ტრადიციული მოსაზრებაა, რომ ინდივიდის თავისუფლების დაუდასტურებელი აღკვეთა არის კონვენციით გათვალისწინებული ფუნდამენტული გარანტიების სრული იგნორირება და იწვევს ამ უფლების ძალიან უხეშ დარღვევას. ისეთ საკითხებზე ჩანაწერების არარსებობა, როგორიცაა დაპატიმრების თარიღი, დროს და ადგილი, დაპატიმრებულის სახელი, დაპატიმრების მიზეზები და იმ პირის სახელი, ვინც ეს მოახდინა, უნდა იყოს მიჩნეული კანონიერების მოთხოვნისა და კონვენციის მე-5 მუხლის მიზანთან შეუსაბამოდ (*Anguelova v. Bulgaria*, ზემოთ მითითებული, 154-ე პუნქტი და *Kurt v. Turkey*, 1998 წლის 25 მაისის გადაწყვეტილება, *Report of Judgments and Decisions 1998-III*, 125-ე პუნქტი).

88. ამასთანავე, მთავრობის მიერ საქმის დასაშვებად გამოცხადების შემდეგ წარმოდგენილი კომენტარებიდან შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ განმცხადებლის დაკავება იყოს უკანონო ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით (იხ. ზემოთმითითებული 39-ე-40-ე პუნქტები).

89. ამის ფონზე, სასამართლო ასკვნის, რომ პერიოდი განმცხადებლის დაპატიმრებიდან 1999 წლის 14 თებერვალს მოსამართლის წინაშე წარდგენამდე არ აკმაყოფილებს მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით დადგენილ გარანტიებს. შესაბამისად, დაირღვა ეს მუხლი.

2. ხუთდღიანი პატიმრობა პოლიციისათვის ძალისმიერი წინააღმდეგობის განხორციელების ბრალდებით

90. 1999 წლის 14 თებერვალს განმცხადებელი წარუდგინეს მოსამართლეს, რომელმაც დაადგინა, რომ მან პოლიციას გაუწია ძალისმიერი წინააღმდეგობა, ადმინისტრაციული კოდექსის 165-ე მუხლით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა, და მიუსაჯა მას ხუთდღიანი პატიმრობა. 2003 წლის 5 მარტს ეს გადაწყვეტილება უკანონოდ გამოცხადდა და გაუქმდა. აუცილებელია განისაზღვროს, ამ სასჯელის მოხდა, რაც მოჰყვა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით მსჯავრდებას, განხორციელდა თუ არა მე-5 მუხლის შესაბამისად, მე-6 მუხლის მიხედვით საქმის გარემოებების წინასწარი გადაწყვეტის გარეშე.

91. სასამართლო იხსენიებს შემდეგ ზოგად პრინციპებს, რომლებიც დადგინდა საქმეზე *Benham v. the United Kingdom* (1996 წლის 10 ივნისის გადაწყვეტილება, *Reports* 1996-III, მე-40-42-ე პუნქტები) და დადასტურდა სხვა საქმეებზე (ის. *Lloyd and Others v. the United Kingdom*, nos. 29798/96 et seq., 2005 წლის 1 მარტი; და *Perks and Others v. the United Kingdom*, nos. 25277/94 et seq., 1999 12 ოქტომბერი):

40. ძირითადი საკითხი, რომელიც ამ საქმეში უნდა განისაზღვროს არის ის, „კანონიერია“ თუ არა სადავო პატიმრობა, იმის ჩათვლით, შეესაბამება თუ არა ის „კანონით განსაზღვრულ პროცედურას“. აქ კონვენცია ძირითადად მიუთითებს ეროვნულ კანონმდებლობაზე და ადგენს მატერიალური და პროცესუალური წესების დაკმაყოფილების ვალდებულებას, მაგრამ ამასთან დამატებით ის ადგენს, რომ თავისუფლების რაიმე ფორმით აღგვეთა უნდა შეესაბამებოდეს მე-5 მუხლის მიზანს, კერძოდ უკანონობისაგან ინდივიდების დაცვას ...

42. პირველ რიგში ეროვნულმა ხელისუფლებამ, განსაკუთრებით კი სასამართლოებმა უნდა განმარტონ და გამოიყენონ ეროვნული კანონმდებლობა. თუმცა, ვინაიდან მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით ეროვნული კანონმდებლობის შეუსრულებლობა იწვევს კონვენციის დარღვევას, სასამართლოს შეუძლია და უნდა გამოავლინოს გარკვეული უფლებამოსილება, გადახედოს საკითხის კანონმდებლობასთან შესაბამისობას.

42. პატიმრობის პერიოდი პრინციპში კანონიერი იქნება, თუ ის განხორციელდა სასამართლოს ბრძანებით. მოგვიანებით იმის დადგენამ, რომ სასამართლომ დაუშვა ისეთი ბრძანების გამოცემით, აუცილებლად არ უნდა მოახდინოს გავლენა პატიმრობის პერიოდის კანონიერების უკუქცევით ძალაზე. ამ მიზეზით, სტრასბურგის ორგანოები მუდმივად უარს აცხადებენ საჩივრების დაკმაყოფილებაზე ისეთი პირებისაგან, რომლებსაც წაყენებული აქვს სისხლისსამართლებრივი ბრალდება და რომლებიც ასაჩივრებენ, რომ მათი ბრალდება ან სასჯელი სააპელაციო სასამართლომ მცდარად მიიჩნია.

92. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხუთდღიანი პატიმრობა განხორციელდა იმ მოსამართლის ბრძანების შესაბამისად, რომელიც პრინციპში კომპეტენტური იყო მიეღო ასეთი გადაწყვეტილება. ამ ბრძანების არსებითი სისწორე ზოგადად ცდება სასამართლოს განსჯის არეალს, როგორც ეს გამომდინარეობს ზემოთ

ციტირებული პრეცედენტული სამართლიდან. თუმცა, ეს საქმე განსხვავდება იმ საქმეებისაგან, რომლებშიც სადავო გადანყვეტილებები კეთილსინდისიერად მიიღო სასამართლო ხელისუფლებამს, კანონით გათვალისწინებული პროცედურის მიხედვით. ამ საქმეში მოსამართლემ, საპირისპიროდ, განახორციელა თავისი უფლებამოსილება კონვენციით გათვალისწინებული პროცესუალური გარანტიებთან აშკარად დარღვევით. შესაბამისად, პატიმრობის შესახებ ბრძანება ეწინააღმდეგებოდა უკანონობისაგან დაცვას, რაც გარანტირებულია კონვენციის მე-5 მუხლით.

93. აქედან გამომდინარე, დაირღვა მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი განმცხადებლის ხუთდღიან პატიმრობასთან დაკავშირებით.

ბ. სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება

1. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გამოყენება

94. მიუხედავად იმისა, რომ მე-6 მუხლის გამოყენება ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში არ არის სადავო, სასამართლო მიიჩნევს აუცილებლად, რომ თავისი ინიციატივით იმსჯელოს ამ საკითხზე. ზემოაღნიშნული მიზეზების გამო ის თვლის, რომ ამ სამართალწარმოებას შეეხება აქვს სისხლისსამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრასთან განმცხადებლის მიმართ.

95. სასამართლო აღნიშნავს, დარღვევა რომ დაკვალიფიცირდეს „სისხლის-სამართლებრივად“ კონვენციის მიზნებისათვის, პირველ რიგში აუცილებელია იმის დადგენა, დარღვევის განმსაზღვრელი დებულება განეკუთვნება თუ არა სისხლის სამართალს, მოპასუხე სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით; შემდეგ უნდა განისაზღვროს „დარღვევის ბუნება“ და სასჯელის სიმკაცრის ხარისხი (იხ. *Öztürk v. Germany*, 1984 წლის 21 თებერვლის გადანყვეტილება, Series A № 73, გვ. 18, 50-ე პუნქტი და *Demicoli v. Malta*, 1991 წლის 27 აგვისტოს გადანყვეტილება, Series A № 210, გვ. 15-17, 31-ე-34-ე პუნქტები).

96. რაც შეეხება შიდასახელმწიფოებრივ კლასიფიკაციას, სასამართლომ ადრე უნდა განიხილა სფეროები, რომლებიც კანონმდებლობით განსაზღვრული იყო, როგორც „ადმინისტრაციული“ და დაადგინა, რომ ის მოიცავს ზოგიერთ ისეთ სამართალდარღვევას, რომლებიც თავისი ბუნებით სისხლისსამართლებრივია, მაგრამ ძალზე უმნიშვნელოა, რომ მათი რეგულირება მოხდეს სისხლის სამართლისა და პროცედურის მიხედვით (იხ. *Palaoro v. Austria*, 1995 წლის 23 ოქტომბრის გადანყვეტილება, Series A № 329-B, გვ. 38, 33-ე-35-ე პუნქტები). რუსეთის კანონმდებლობაშიც ეს ასეა.

97. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ თავისუფლების დაკარგვა, რომელიც გამოიყენება როგორც სასჯელი დანაშაულისათვის, ზოგადად განეკუთვნება სისხლისსამართლებრივ სფეროს, გარდა ისეთი შემთხვევებისა, თუ თავისი ბუნებით, ხანგრძლივობით ან აღსრულების ხერხი არ იწვევს არსებითი ზიანის მიყენებას (*Engel and Other v. the Netherlands*, 1976 წლის 8 ივნისის გადანყვეტილება, Series A № 22, 82-ე-83-ე პუნქტები და *Ezeh and Connors v. the United Kingdom* [GC], nos. 39665/98 და 40086/98, 69-ე და 130-ე პუნქტები, ECHR 2003-X). ამ საქმეში განმცხადებელს აღეკვეთა თავისუფლება ხუთი დღის განმავლობაში და მოთავსდა დაკავების ცენტრში სასჯელის პერიოდის

განმავლობაში. საბოლოოდ, განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული სანქციის მიზანი აშკარად დასამსჯელო იყო.

98. ეს მოსაზრებები საკმარისია იმის დასადგენად, რომ დანაშაული, რომელშიც განმცხადებელს ბრალი დაედო შეიძლება დაკვალიფიცირდეს როგორც „სისხლისსამართლებრივი“ კონვენციის მიზნებისათვის. აქედან გამომდინარეობს, რომ გამოყენება მე-6 მუხლი.

2. დაკმაყოფილდა თუ არა განმცხადებლის სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება

99. მთავრობა დათანხმდა იმას, რომ მოცემული პროცესი ხასიათდებოდა ხარვეზებით როგორც შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობასთან, ისე კონვენციასთან მიმართებით. მართლაც, სასამართლო ბრძანება, რომელმაც გააუქმა ზემოხსენებული გადაწყვეტილება, ადგენდა, რომ „მოსამართლემ, რომელმაც განაჩენი გამოუტანა განმცხადებელს, არ განუხილავს საქმის გარემოებები და არ დაუდგენია მისი ბრალეულობა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევაში“. ამას ადასტურებს განმცხადებლის მტკიცებები, რომ არ ჩატარებული სასამართლო პროცესი როგორც ასეთი და რომ სასამართლო პროცესის ფორმალური მხარეც კი იგნორირებული იყო იმის გამო, რომ მას არ მიეცა შესაძლებლობა, დაედგინა მოსამართლე „პ“-ს წინაშე მისი ხანმოკლე წარდგენის მიზეზი.

100. აქედან გამომდინარეობს, რომ დაირღვა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

IV. ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენაში ბრალდების გასაჩივრების შუქმღებლობა

101. განმცხადებელი ასაჩივრებს, რომ ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით, გადაწყვეტილება, რომელიც ითვალისწინებდა მის ადმინისტრაციულ პატიმრობას არ ექვემდებარებოდა გასაჩივრებას. შესაბამისად, ის ამტკიცებს, რომ არ არსებობდა ეფექტიანი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალება ამ თვალსაზრისით. განმცხადებელმა მოიშველია კონვენციის მე-13 მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეროვნული ხელისუფლებისაგან, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა.“

ეს საჩივარი ასევე გამოცხადდა დასაშვებად კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად, რომელიც ადგენს შემდეგს:

„ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და გამოსცემს ბრძანებას მისი გათავისუფლების შესახებ, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

102. მთავრობა დათანხმდა, რომ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის მიხედვით ასეთი გადაწყვეტილება არ შეიძლება გასაჩივრდეს.

103. პირველ რიგში სასამართლო მიუთითებს, რომ ზემოაღნიშნული დასკვნა, რომლის მიხედვით განმცხადებლის ადმინისტრაციული დაკავების შესახებ გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა „კანონის საფუძველზე შექმნილი სასამართლოს მიერ“ სასამართლო სამართალწარმოებაში, რომელიც ხვდება მე-6 მუხლის მოქმედების სფეროში (იხ. ზემოთმითითებული 90-ე და 95-ე პუნქტები).

104. სასამართლო იხსენიებს, რომ მცდარი სასამართლო გადაწყვეტილებისათვის რეგრესის უფლება არ არის აღიარებული ზოგად გარანტიად (იხ. *Delcourt v. Belgium*, 1970 წლის 17 იანვრის გადაწყვეტილება, Series A № 11, გვ. 14, 25-ე პუნქტი). ეს უფლება გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის საქმეებისათვის მე-7 ოქმის მე-2 მუხლით, უმნიშვნელო ხასიათის სამართალდარღვევების გარდა. თუმცა განმცხადებელს არ მიუთითებია ამ მუხლზე და არ წარმოუდგენია არგუმენტი იმასთან დაკავშირებით, ეხებოდა თუ არა მის მიმართ წაყენებული სისხლისსამართლებრივი ბრალდება „უმნიშვნელო ხასიათის სამართალდარღვევას“. სასამართლო არ თვლის აუცილებლად, რომ წამოჭრას ეს საკითხი თავისი ინიციატივით.

105. რაც შეეხება მე-13 მუხლს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არის *lex specialis* მე-13 მუხლთან მიმართებით, სხვა სიტყვებით კი, მე-13 მუხლის მოთხოვნები ნაკლებად მკაცრია ვიდრე, და შტანთეულია, მე-6 მუხლის მოთხოვნებით (იხ. *mutatis mutandis*, *Kamasinski v. Austria*, 1989 წლის 19 დეკემბრის გადაწყვეტილება, Series A № 168, გვ. 45-46, 110-ე პუნქტი). როგორც ნესი, მე-13 მუხლი არ გამოიყენება, როდესაც კონვენციის სავარაუდო დარღვევა მოხდა სასამართლო სამართალწარმოების კონტექსტში (იხ. *Pizzetti v. Italy*, 1993 წლის 26 თებერვლის გადაწყვეტილება, Series A № 257-C, გვ. 40-41, 41-ე პუნქტი). ამ პრინციპიდან ერთადერთი გამონაკლისი იყო მე-13 მუხლის თანახმად შეტანილი საჩივარი „გონივრული დროის“ მოთხოვნის დარღვევასთან დაკავშირებით (იხ. *Kudla v. Poland* [GC], № 30210/96, 146-ე-149-ე პუნქტები, ECHR 2000-XI). ვინაიდან ამ საქმეში ეს ასე არ არის, მე-13 მუხლის ცალკე დარღვევის საკითხი არ დგას.

106. რაც შეეხება მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მისი გარანტიები პრინციპში გადაჭარბებულია მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტით განხორციელებული დაკავების მიმართ, რადგან თავისუფლების აღკვეთის სასამართლო კონტროლი უკვე ინკორპორირებულია პირველად ბრალდებასა და მსჯავრდებაში (იხ. *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, 1971 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილება (არსებითი მხარე), Series A № 12, გვ. 40, 76-ე პუნქტი). ამ საქმის ფაქტებთან მიმართებით, განმცხადებლის ხუთდღიანი დაკავება ეფუძნებოდა მხოლოდ მის მსჯავრდებას მოსამართლის მიერ, შესაბამისად, მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი სი მოითხოვს, რომ ცალკე სასამართლო ორგანომ გადახედოს ამ გადაწყვეტილებას.

107. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო ასკვნის, რომ ეს საჩივარი არ წარმოშობს ცალკე საკითხს კონვენციის მე-13 მუხლთან ან მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებით.

V. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

108. კონვენციის 41-ე მუხლი ადგენს:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზიანი

109. განმცხადებელმა მოითხოვა 100,000 ევრო (EUR) არამატერიალური ზიანისათვის იმ დაზიანებებისა და ტკივილისათვის, რომელიც მან მიადგა პოლიციის მხრიდან სასტიკი მოპყრობის განხორციელების შედეგად და იმ ტანჯვისათვის, რომელიც გამოწვეულ იქნა ადმინისტრაციული პროცესითა და მომდევნო პატიმრობით, ასევე როგორც ხელისუფლების უმოქმედობით, სასტიკი მოპყრობის შესახებ განმცხადებლის საჩივრის მიმართ.

110. რაც შეეხება მატერიალურ ზიანს, განმცხადებელმა მოითხოვა 25 მანეთი (RUR), თანხა, რომელიც დაეკისრა მას დაკავების ცენტრში ხუთდღიანი პატიმრობისათვის.

111. მთავრობას არ წარმოუდგენია კომენტარები განმცხადებლის მოთხოვნასთან დაკავშირებით ნაწილობრივ იმის გამო, რომ გრძელდებოდა გამოძიება სასტიკი მოპყრობის შესახებ, და, ნაწილობრივ, იმის გამო, რომ მთავრობის აზრით, დაპატიმრებასთან მიმართებით განმცხადებელს არ ამოუწურავს დაცვის საშუალებები.

112. სასამართლო აღნიშნავს, როგორც ეს მან ზემოთ დაადგინა, ხელისუფლებამ აწამა განმცხადებელი და არ უზრუნველყო სწრაფი და საჯარო გამოძიება, რომელიც აკმაყოფილებს კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნებს. ასევე დადგინდა, რომ განმცხადებელს ალექვეთა თავისუფლება მე-5 მუხლის დარღვევით, ხოლო პროცესი ჩატარდა მე-6 მუხლის დარღვევით. ამასთანავე, განმცხადებელმა გაატარა თვეები წარუმატებელ მცდელობებში, რომ სასტიკი მოპყრობის აქტების შიდასახელმწიფოებრივი დაცვა უზრუნველყო. განმცხადებელს უნდა მისდგომოდა ტკივილი და ტანჯვა ყველა ამ გარემოების გამო. ყოველივე ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, სასამართლო ანიჭებს განმცხადებელს, სამართლიანობის საფუძველზე, 35,000 ევროს არამატერიალური ზიანისათვის და 25 RUR მატერიალური ზიანისათვის, რასაც ემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც ამ თანხას შეიძლება დაეკისროს.

ბ. ხარჯები

113. განმცხადებელი მოითხოვდა 5,000 RUR იმ ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის, რომელიც გაღებულ იქნა ეროვნული სამართალწარმოებისათვის და

ევროპული სასამართლოსთან დაკავშირებით, მათ შორის საგერბო მოსაკრებელი, თარგმანის ხარჯი, საფოსტო და საკანცელარიო ხარჯები.

114. მთავრობამ არ გამოთქვა საწინააღმდეგო აზრი.

115. ამ ფონზე, სასამართლოს დაადგინა, რომ განმცხადებლის მოთხოვნა არის გონივრული და შესაბამისად, ანიჭებს მას 5,000 RUR ხარჯების ასანაზღაურებლად, რასაც ემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც ამ თანხას შეიძლება დაეკისროს.

ბ. საპროცენტო განაკვეთი

116. სასამართლო თვლის, რომ საპროცენტო განაკვეთი უნდა განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის საშუალო განაკვეთის ოდენობით, პლიუს სამი პროცენტი.

ამის საფუძველზე, სასამართლო ერთსულოვნად

1. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი სასტიკი მოპყრობის გამო;
2. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი განმცხადებლის სასტიკი მოპყრობის შესახებ მტკიცებასთან დაკავშირებით ეფექტიანი გამოძიების არარსებობის გამო;
3. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-13 მუხლი სასტიკის მოპყრობის მიმართ ეფექტიანი დაცვის საშუალებების არარსებობის გამო;
4. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი განმცხადებლის დაკავებასა და ღამის განმავლობაში დაპატიმრების გამო;
5. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი განმცხადებლის ხუთდღიანი პატიმრობის გამო;
6. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი;
7. ადგენს, რომ არ არის საჭირო მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის ცაკლე განხილვა ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისათვის სანქციის გამოყენების გასაჩივრების უფლებასთან მიმართებით;
8. ადგენს:

(ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ უნდა გადაუხადოს განმცხადებელს კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან სამი თვის განმავლობაში შემდეგი თანხები:

- (i) 25 RUR (ოცდახუთი მანეთი) მატერიალური ზიანისათვის;
- (ii) 35,000 EUR (ოცდათხუთმეტი ათასი ევრო) არამატერიალური ზიანისათვის, რომელიც უნდა იქნეს გადაყვანილი მოპასუხე სახელმწიფო ეროვნულ ვალუტაში გაცემის დღეს არსებული კურსის მიხედვით;
- (iii) 5,000 RUR (ხუთი ათასი მანეთი) ხარჯებისათვის;
- (iv) ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც ამ თანხას შეიძლება დაეკისროს.

(ბ) რომ ზემოხსენებული სამი თვის გასვლის შემდეგ უნდა იყოს გადახდილი საპროცენტო განაკვეთი, რომელიც განისაზღვრება ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის საშუალო განაკვეთის ოდენობით, პლიუს სამი პროცენტი.

9. უარს აცხადებს მოსარჩელის დანარჩენ მოთხოვნაზე სამართლიანი დაკმაყოფილების შესახებ.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და წერილობით გაცხადებულია 2006 წლის 9 მარტს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე წესის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

სორენ ნილსენი
რეგისტრატორი

ხრისტოს როზაკისი
თავმჯდომარე

პანტელეიენკო უკრაინის წინააღმდეგ

Panteleyenko v. Ukraine

მისუთი საქცია

საქმი პანტელეინკო უკრაინის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 11901/02)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 29 ივნისი

საბოლოო

12/02/2007

წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული გარემოებების შემთხვევაში. იგი შესაძლოა დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

**საქმეზე „პანტელეიენკო უკრაინის წინააღმდეგ“,
(Panteleyenko v. Ukraine)**

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ (მეხუთე სექცია), რომლის პალატამ შემდეგი შემადგენლობით:

ბ-ნი პ. ლორენცენი, თავმჯდომარე,
ქ-ნი ს. ბუტუჩაროვა,
ბ-ნი ვ. ბუტკევიჩი,
ქ-ნი მ. ცაცა-ნიკოლოვსკა,
ბ-ნი რ. მარუსტე,
ბ-ნი ჯ. ბორეგო-ბორეგო,
ქ-ნი რ. ჯაგერი, მოსამართლეები,
და ბ-ნი ს. ვერტერდიკი, სექციის რეგისტრატორი,

2006 წლის 6 ივნისს განმარტოებით ითათბირა,

გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება, რომელიც მიიღო ამავე დღეს:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი (№ 11901/02) უკრაინის წინააღმდეგ, რომელიც 2001 წლის 30 ნოემბერს შეიტანა სასამართლოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად უკრაინის მოქალაქემ, ბ-მა ოლექსანდს სერგიოვიჩ პანტელეიენკომ („განმცხადებელი“).

2. უკრაინის მთავრობას („მთავრობა“) წარმოადგენენ მისი აგენტები, ქ-ნი ვალერია ლუტკოვსკა და ბ-ნი იური ზაიცევი.

2005 წლის 15 მარტს სასამართლომ გადაწყვიტა მთავრობისათვის შეეტყობინებინა განაცხადის შესახებ. კონვენციის 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტის დებულებათა შესაბამისად, მან გადაწყვიტა, რომ განაცხადის არსებითი მხარე განეხილა მისი დასაშვებობის განხილვასთან ერთად.

ფაქტები

I. საქმის ბარემოებები

4. განმცხადებელი დაბადებულია 1960 წელს და ცხოვრობს ქალაქ ჩერნიგოვში.

1. განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმე და მისგან გამომდინარე სამართალწარმოება

ა. სისხლისსამართლებრივი ბრალდება განმცხადებლის წინააღმდეგ

5. 1999 წლის 3 მაისს ქ. ჩერნიგოვის პროკურატურამ (შემდგომში: პროკურატურა) აღძრა სისხლის სამართლის საქმე განმცხადებლის წინააღმდეგ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისა და ოფიციალური დოკუმენტების გაყალბების შესახებ. საქმე ეხებოდა იმას, რომ განმცხადებელმა, რომელიც კერძო ნოტარიუსის ფუნქციებს ასრულებდა გაყალბებული გზით დაამტკიცა საკუთრების უფლება და გარიგება უძრავი ქონების შესახებ, რისთვისაც გამოიყენა გაუქმებული სარეგისტრაციო ფორმები.

6. 1999 წლის 21 მაისს ჩერნიგოვის ქალაქის პროკურორმა გამოსცა განმცხადებლის სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკის ორდერი. ჩხრეკა განხორციელდა იმავე დღეს. ამ ღონისძიებასთან დაკავშირებით შედგენილი ანგარიშის მიხედვით, ხელისუფლებამ სამსახურებრივი სათავსოდან ამოიღო სანოტარო ბეჭდები და დოკუმენტები, საბუღალტრო საბუთები და მეტალის სეიფი. ეს უკანასკნელი გაიხსნა 1999 წლის 2 ივლისს პროკურატურაში. შესაბამისი ჩანაწერი ცხადყოფს, რომ აღმოჩენილი იქნა, *inter alia*, პირადი ნივთები, რომლებიც ეკუთვნოდა განმცხადებელს.

7. 1999 წლის 28 ივლისს პროკურატურის გამომძიებელმა დახურა განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმე რაიმე *corpus delicti*-ის არარსებობის გამო.

8. 2000 წლის 20 სექტემბერს ჩერნიგოვის ქალაქის პროკურორის მოვალეობის შემსრულებელმა გააუქმა გამომძიებლის გადაწყვეტილება, რადგან დამტკიცდა, რომ განმცხადებელმა ჩაიდინა შერაცხული დანაშაული, მაგრამ გასცა ბრძანება სამართალწარმოების შეწყვეტის შესახებ დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათის გამო. განმცხადებელმა სადავოდ გახადა ეს ღონისძიება იმის მტკიცებით, რომ მას არ ჩაუდენია რაიმე დანაშაული. 2000 წლის 21 დეკემბერს ქ. ჩერნიგოვის დესნიანსკის რაიონულმა სასამართლომ (შემდგომში: „დესნიანსკის სასამართლო“) უარი განაცხადა განმცხადებლის საჩივარზე.

9. 2001 წლის 26 თებერვალს ჩერნიგოვის საოლქო სასამართლოს პრეზიდიუმმა, საზედამხედველო სამართალწარმოების წესით, გააუქმა დესნიანსკის სასამართლოს გადაწყვეტილება და დააბრუნა საქმე.

10. 2001 წლის 4 აპრილს დესნიანსკის სასამართლომ გააუქმა ქალაქის პროკურორის 2000 წლის 20 სექტემბრის ბრძანება და გასცა ბრძანება შემდგომი მოკვლევის ჩატარების შესახებ.

11. 2001 წლის 26 მაისს გამომძიებელმა შეწყვიტა სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოება არსებითად იმავე საფუძველზე, როგორც ეს მოხდა 2000 წლის სექტემბრის ბრძანებით. 2001 წლის 4 ივლისს ჩერნიგოვის ქალაქი პროკურორმა გააუქმა ეს გადაწყვეტილება და გასცა ბრძანება საქმეზე შემდგომი მოკვლევის ჩატარების შესახებ.

12. 2001 წლის 4 აგვისტოს სისხლის სამართლის საქმე დაიხურა ჩადენილი დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათის გამო. დესნიანსკის სასამართლომ 2001 წლის 6 ნოემბერს განმცხადებელს ამ ბრძანებასთან დაკავშირებით უარი უთხრა საჩივარზე, დაუსაბუთებლობის გამო. კერძოდ, სასამართლომ მიუთითა, რომ განმცხადებლის ბრალი დამტკიცდა გამოძიების მსვლელობისას შეგროვებული მტკიცებულებით.

13. 2002 წლის 24 იანვარს ჩერნიგოვის საოლქო სააპელაციო სასამართლომ (შემდგომში: „სააპელაციო სასამართლო“) გააუქმა 2001 წლის 6 ნოემბრის გადაწყვეტილება რადგან ადგილობრივმა სასამართლომ ვერ შეძლო, დაეზუსტებინა ის მტკიცება, რომელიც ადასტურებდა მის პოზიციას განმცხადებლის ბრალეულობის შესახებ. საქმე დაბრუნდა ხელახლა განსახილველად.

14. 2002 წლის 26 ივნისს დესნიანსკის სასამართლომ უარი განაცხადა განმცხადებლის საჩივარზე 2001 წლის 4 აგვისტოს ბრძანებასთან დაკავშირებით. სასამართლომ მიუთითა, რომ საქმის გამოძიების მასალა შეიცავს საკმარის მტკიცებულებას, რომ დაედგინათ, რომ განმცხადებელმა გააყალბა ზოგიერთი სანოტარო დოკუმენტი და წინასწარგანზრახულად ჩაიდინა იურიდიული ძალის არმქონე ნოტარიალური მოქმედებები, თუმცა, დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათის გათვალისწინებით, მომდევნო სისხლისსამართლებრივი დევნა არამიზანშენილიად ჩაითვალა. რაც შეეხება განმცხადებლის მტკიცებას მისი სამსახურეობრივი სათავსოს ჩხრეკის დროს მოპოვებული მტკიცებულების დაუშვებლობის შესახებ, სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთი საჩივარი შეიძლება წამოყენებულ იქნეს სასამართლოს მიერ საქმის არსებითი მხარის განხილვის დროს და მიიჩნია, რომ არ იყო უფლებამოსილი, განეხილა ის იმის წინაშე მიმდინარე პროცესის დროს.

2002 წლის 9 სექტემბერს სააპელაციო სასამართლომ დაადასტურა ეს გადაწყვეტილება. 2002 წლის 13 დეკემბერს უზენაესმა სასამართლომ უარი განაცხადა განმცხადებლის თხოვნაზე, მიეღო ნებართვა აპელაციაზე საკასაციო პროცედურის მიხედვით.

ბ. კომპენსაციასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება

15. 2000 წლის იანვარში განმცხადებელმა შეიტანა სარჩელი პროკურატურის წინააღმდეგ იმის მოთხოვნით, რომ მიეღო ფულადი კომპენსაცია მატერიალური და მორალური ზიანისათვის, რომელიც მან განიცადა თავისი სამსახურებრივი სათავსოს სავარაუდოდ უკანონო ჩხრეკის შედეგად (ანუ, პირადი ნივთების დაკარგვა ან დაზიანება და მისი პროფესიული საქმიანობისათვის აუცილებელი დოკუმენტების ამოღება).

16. 2000 წლის 28 აგვისტოს ქ. ჩერნოგოვის ნოვოზავოცკის რაიონულმა სასამართლომ (შემდგომში: „ნოვოზავოცკის სასამართლო“) დააკმაყოფილა მოთხოვნა. სასამართლომ განაცხადა, რომ განმცხადებლის სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკა „განხორციელდა უკანონოდ“ (*визнати проведення обшуку незаконним*). კერძოდ, მან დაადგინა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (შემდგომში: „სსსკ“) 183-ე მუხლის დარღვევით გამოძიებელმა, რომელმაც იცოდა განმცხადებლის ადგილსამყოფელი (ამ დროს ის გადიოდა მკურნალობას საავადმყოფოში), არ წარუდგინა მას ჩხრეკის ორდერი. უფრო მეტიც, სსსკ-ს 186-ე მუხლის საწინააღმდეგოდ, ხელისუფლებამ, სისხლის სამართლის საქმეზე არსებული მტკიცებულების შეგროვების ნაცვლად, ამოიღო ყველა ოფიციალური დოკუმენტი და განმცხადებლის სამსახურებრივ სათავსოში არსებული ზოგიერთი პირადი ნივთი. ამან ფაქტობრივად შეუძლებელი გახადა, რომ განმცხადებელს შეესრულებინა თავისი პროფესიული მოვალეობები 1999 წლის 6 აგვისტომდე, სანამ შესაბამისი დოკუმენტები და ნივთები მას დაუბრუნდებოდა. სასამართლომ მიაკუთვნა განმცხადებელს 14,140 UAH¹ მატერიალური და 1,000² მორალური ზიანისათვის.

17. 2001 წლის 16 იანვარს ჩერნიგოვის რაიონულმა სასამართლომ, პროკურატურის გასაჩივრების საფუძველზე, გააუქმა 2000 წლის 28 აგვისტოს გადაწყვეტილება და დააბრუნა საქმე ხელახლა განსახილველად, რადგან გადაწყვეტილების სამართლებრივმა საფუძველმა (კერძოდ, სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა „მარეაბილიტირებელი“ საფუძვლით) შეტყვიტა მოქმედება.

18. 2001 წლის 26 დეკემბერს ნოვოზავოცკის სასამართლომ განიხილა განმცხადებლის მოთხოვნა და უარი განაცხადა მასზე დაუსაბუთებულობის გამო. სასამართლომ, პროკურატურის 2001 წლის 4 აგვისტოს ბრძანებაზე დაყრდნობით, დაადგინა, რომ განმცხადებლის საქმე დაიხურა არამარეაბილიტირებელ საფუძველზე „მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების, პროკურატურისა და სასამართლომ უკანონო მოქმედებებით მოქალაქეებისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების პროცედურის შესახებ“ უკრაინის 1994 წლის კანონის მე-2 მუხლის შესაბამისად და, აქედან გამომდინარე, განმცხადებელს არ აქვს უფლება, მოითხოვოს კომპენსაცია რაიმე მოქმედების ან უმოქმედობისათვის, რომე-

1 2,315 euros (EUR)

2 EUR 165

ლიც შეიძლება ჩადენილი ყოფილიყო ხელისუფლების ორგანოების მიერ გამოძიების პროცესში.

19. 2002 წლის 23 მარტს სააპელაციო სასამართლომ შეაჩერა სააპელაციო სამართალწარმოება გენერალური პროკურატურის 2001 წლის 4 აგვისტოს ბრძანების დაკავშირებით, განმცხადებლის საჩივრის განხილვამდე (ანუ განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის საფუძველი). 2003 წლის 3 იანვარს განახლდა სააპელაციო სამართალწარმოება და განმცხადებელს 2001 წლის 26 დეკემბრის განაჩენთან დაკავშირებულ საჩივარზე უარი ეთქვა.

2. სამართალწარმოება წილისწამების შესახებ

20. 2001 წლის დეკემბერში განმცხადებელმა შეიტანა სარჩელი ნოვოზავოცკის სასამართლოში ჩერნიგოვის სამართლის სკოლისა და მისი დირექტორის წინააღმდეგ წილისწამებისათვის. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ საატესტაციო კომისიის 2001 წლის 14 მაისის სხდომის დროს დირექტორმა გააკეთა სამი განცხადება მასზე, რაც იყო წილისწამებლური და შეურაცხმყოფელი, მისი გონებრივი ჯანმრთელობის შესახებ უხეში კითხვების ჩათვლით. განმცხადებელი მოითხოვს ბოდიშის მოხდას და კომპენსაციას მიყენებული ზიანისათვის.

21. სასამართლო პროცესის დროს განმცხადებლის ერთ-ერთი მთავარი არგუმენტი ის იყო, რომ მას არასოდეს ანუხებდა გონებრივ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემები. ამის დასტურად მან წარმოადგინა დასკვნა, რომელიც სავარაუდოდ გაცემულია ფსიქიატრიული საავადმყოფოს მიერ, რაც ადასტურებს, რომ განმცხადებელი იქ არასოდეს გადიოდა მკურნალობას.

22. საქმეზე მეორე მხარის პოზიციის მიხედვით, დირექტორს არასოდეს გამოუხატავს უხამსობა განმცხადებლის მიმართ. თუმცა, მან დასავოდ გახადა ზემოაღნიშნული დასკვნის ნამდვილობა და თხოვა სასამართლოს, გადაამოწმოს განმცხადებლის მტკიცება. 2002 წლის 21 მარტს თხოვნა დაკმაყოფილდა და ჩერნიგოვის რეგიონალურ ფსიქო-ნევროლოგიურ საავადმყოფოს ეთხოვა, მიეწოდებინა ინფორმაცია, გადიოდა თუ არა განმცხადებელი ფსიქიატრიულ მკურნალობას. 2002 წლის 3 აპრილს საავადმყოფომ წარუდგინა სასამართლოს ამის დამადასტურებელი დასკვნა, რომლის მიხედვით რამდენიმე წლის განმავლობაში განმცხადებელი რეგისტრირებული იყო როგორც პირი, რომელსაც ანუხებდა გარკვეული გონებრივი დაავადება და გადიოდა სტაციონალურ მკურნალობას სხვადასხვა ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში. თუმცა, რამდენიმე წლით ადრე მისი ფსიქიატრიული რეგისტრაცია გაუქმდა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ავადმყოფობის გამოვლენის შემსუბუქების გამო (ავადმყოფობის სერიოზულობის დროებითი შესუსტება). ეს ინფორმაცია ნაიკითხა მოსამართლემ ერთ-ერთ მომდევნო სხდომაზე, თუმცა საბოლოო გადაწყვეტილებაში მითითება ამ მტკიცებაზე არ მომხდარა.

23. 2003 წლის 3 ივლისს ნოვოზავოცკის სასამართლომ უარი განაცხადა განმცხადებლის მოთხოვნაზე დაუსაბუთებულობის გამო. სასამართლომ დაადგინა, *inter alia*, რომ განმცხადებელმა ვერ დაამტკიცა, რომ მოპასუხემ გააკეთა რაიმე განცხადება მისი გონებრივი მდგომარეობის შესახებ.

24. განმცხადებელმა გაასაჩივრა და სადავოდ გახადა, *inter alia*, სასამართლოს მოთხოვნის კანონიერება მისი გონებრივი მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის თაობაზე.

25. 2002 წლის 1 ოქტომბერს სააპელაციო სასამართლომ არსებითად ძალაში დატოვა განაჩენი. იმავე დღეს სასამართლომ გამოსცა სხვა ბრძანება, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლოს თხოვნა საჯარო საავადმყოფოდან განმცხადებლის გონებრივი ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვის თაობაზე ეწინააღმდეგება კონსტიტუციის 32-ე მუხლს, მონაცემების შესახებ 1992 წლის კანონის 23-ე და 31-ე მუხლებს და ფსიქიატრიული სამედიცინო დახმარების შესახებ 2000 წლის კანონის მე-6 მუხლს. კერძოდ, მიეთითა, რომ ინფორმაცია პირის გონებრივი მდგომარეობის შესახებ კონფიდენციალურია და, რომ მის შეგროვებაზე, შენახვაზე, გამოყენებაზე და გავრცელებაზე ვრცელდება სპეციალური რეჟიმი. უფრო მეტიც, სასამართლომ დაადგინა, რომ მოთხოვნილ მტკიცებულებას არ აქვს კავშირი ამ საქმესთან.

ზემოაღნიშნული მოსაზრებების შეჯამებისას, სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ დაბალი ინსტანციის სასამართლოს წევრებს აკლიათ მომზადება კონფიდენციალური ხასიათის მონაცემთა დაცვის სფეროში და შეატყობინა სამოსამართლო სწავლების რეგიონულ ცენტრს სასწავლო პროგრამების მეშვეობით ამ ხარვეზის გამოსწორების საჭიროების თაობაზე.

26. 2003 წლის 24 ივნისს უზენაესმა სასამართლომ უარი განაცხადა განმცხადებლის თხოვნაზე, მიეცა ნებართვა გასაჩივრებაზე აპელაციის პროცედურის მიხედვით.

II. შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა

1. უკრაინის 1996 წლის კონსტიტუცია

27. კონსტიტუციის შესაბამისი დებულებები ადგენს შემდეგს:

30-ე მუხლი

„ყველას გარანტირებული აქვს საცხოვრებლის ხელშეუხებლობა.

პირის საცხოვრებელში ან სხვა სათავსოში შეღწევა, მისი შემონემა ან ჩხრეკა დაუშვებელია, გარდა ისეთი შემთხვევისა, რომელიც გათვალისწინებულია დასაბუთებული სასამართლო გადაწყვეტილებით.

გადაუდებელ შემთხვევებში, რომელიც უკავშირდება ადამიანის სიცოცხლისა და საკუთრების შენარჩუნებას ან იმ პირთა უშუალო დევნას, რომლებიც ეჭვმიტანილები არიან დანაშაულის ჩადენაში, დაიშვება პირის საცხოვრებელში ან სხვა სათავსოში შეღწევის, შემონეებისა და ჩხრეკის კანონით გათვალისწინებული სხვა წესი.

32-ე მუხლი

არავის პირადი და ოჯახური ცხოვრება არ შეიძლება დაექვემდებაროს ჩარევას, გარდა უკრაინის კონსტიტუციით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

დაუშვებელია პირის ნებართვის გარეშე კონფიდენციალური ინფორმაციის შეგროვება, შენახვა, გამოყენება და გავრცელება, გარდა კანონით გათვალისწინებული

შემთხვევებისა, და მხოლოდ ეროვნული უშიშროების, ეკონომიკური კეთილდღეობის და ადამიანის უფლებათა ინტერესებისათვის...”

2. 1960 წლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

28. კოდექსის მე-6 მუხლი ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების შეწყვეტის საფუძვლების ჩამონათვალს, მათ შორის *corpus delicti*-ს არარსებობა. კოდექსის მე-7 მუხლი ადგენს, რომ საქმე შეიძლება დაიხუროს ჩადენილი დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათის გამო.

კოდექსის 327 მუხლის მე-4 პუნქტი ადგენს, რომ საქმის განმხილველი სამართლო ამართლებს მოპასუხეს შემდეგ შემთხვევებში:

- თუ დანაშაულის ფაქტი არ დადგინდა;
- თუ მოპასუხის მოქმედება არ შეადგენს რაიმე *corpus delicti*-ს;
- თუ არ არსებობს საკმარისი მტკიცებულება, რომ მოპასუხეს შეხება აქვს დანაშაულთან.

იგივე გარემოებები, რომელსაც ეწოდება „მარეაბილიტირებელი გარემოებები“ (*реабілітуючи обставини*) არის კომპენსაციის საფუძველი უკანონო დევნისათვის (იხ. ქვემოთმოყვანილი 35-ე პუნქტი). სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების შეწყვეტის დანარჩენ საფუძვლებს, რომლებიც ჩამოყალიბებულია კოდექსის მე-6, მე-7 და მე7(1) პუნქტებში (დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათის ჩათვლით) ეწოდება „არამარეაბილიტირებელი გარემოებები“ (*нереабілітуючи обставини*) და არ წარმოშობს კომპენსაციის მიღების უფლებას გამოძიების დროს ხელისუფლების ორგანოების მიერ ჩადენილი რაიმე სავარაუდო უკანონობისათვის.

29. კოდექსის 212-ე მუხლი უზრუნველყოფს, რომ გამოძიების დასრულებისთანავე, გამოძიებელი ამზადებს ბრალდებას ან წყვეტს საქმეს.

კოდექსის 213-ე მუხლის მიხედვით, საქმე შეიძლება დაიხუროს გამოძიებლის მიერ როგორც მარეაბილიტირებელი, ისე არამარეაბილიტირებელი საფუძველით.

30. კოდექსის 227-ე მუხლის მე-2 პუნქტი პროკურორს ანიჭებს უფლებამოსილებას, გააუქმოს გამოძიებლის ნებისმიერი გადაწყვეტილება და გასცეს სავალდებულო დავალება საგამოძიებო ორგანოების მისამართით, თუ ის დაასკვნის, რომ პროცესი მიმდინარეობდა პროცესუალური და მატერიალური კანონმდებლობის დარღვევით. თუმცა, პროკურორი არ არის უფლებამოსილი მოპასუხეს აუნაზღაუროს ზიანი დადგენილი უკანონოსათვის, რომელიც ჩადენილი იქნა საგამოძიებო ორგანოების მხრიდან.

31. კოდექსის შესაბამისი დებულებები ადგენს შემდეგს:

177-ე მუხლი

„ჩხრეკა განხორციელდება, თუ არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისათვის, რომ დანაშაულის ჩადენის საშუალებანი ... და სხვა მნიშვნელოვანი ნივთები და დოკუმენტები ინახება კონკრეტულ სათავსოში.“

183-ე მუხლი

ჩხრეკის დაწყებამდე გამომძიებელი წარუდგენს [ჩხრეკის] ორდერს იმ პირებს, რომლებიც იკავებენ სათავსოს ... და შესთავაზებს მათ წარმოადგინოს ნივთები ან დოკუმენტები, რომლებიც მითითებულია ორდერში ... თუ ისინი უარს განაცხადებენ ამაზე, გამომძიებელი ჩაატარებს ჩხრეკას სავალდებულო წესით.

... ჩხრეკის ჩატარების დროს გამომძიებელს უფლება აქვს გახსნას დაკეტილი სათავსო, თუ მფლობელი უარს აცხადებს მის გახსნაზე. თუმცა, გამომძიებელმა თავი უნდა აარიდოს კარებების, საკეტის და სხვა საკუთრების მეტისმეტ დაზიანებას...

186-ე მუხლი

ჩხრეკის დროს ... ამოიღება მხოლოდ ის დოკუმენტები და ნივთები, რომლებიც მნიშვნელოვანია საქმისათვის, ისევე როგორც ბრალდებულისა და განსასჯელის საკუთრება, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს სამოქალაქო საჩივარი ან შესაძლო კომპენსაციის გაცემა. ნივთები და დოკუმენტები, რომლებიც მოხმარებიდან კანონით არის ამოღებული, ამოიღება მიუხედავად იმისა, კავშირი აქვს თუ არა საქმესთან.

236-ე მუხლის მე-6 ნაწილი

საჩივარი მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის გადაწყვეტილებასთან (ბრძანებასთან) დაკავშირებით, რომ შეტყდეს სისხლისსამართლებრივი საქმე, განიხილება მოსამართლის მიერ 5 ... დღის ვადაში.

მოსამართლე მოითხოვს საქმის მასალებს, სწავლობს მას, და, საჭიროებისამებრ, ისმენს იმ პირს, რომელმაც შეიტანა საჩივარი.

... საქმის განხილვის შედეგად, მოსამართლე, იმის მიხედვით, ამ კოდექსის 213-ე და 214¹-ე მუხლები შესრულდა თუ არა, იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას:

- 1) უარს აცხადებს საჩივარზე;
- 2) აუქმებს ბრძანებას ... და აბრუნებს საქმეს ხელახალი გამოძიებისათვის. “

3. 1963 წლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

32. კოდექსის მე-10 მუხლი ადგენს:

ყველა სასამართლოში მოსმენა არის საჯარო, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ეს ეწინააღმდეგება კანონით გათვალისწინებულ სახელმწიფოს დაცვის ან სხვა ინტერესებს.

In camera განხილვაში მონაწილეობენ მხარეები და მათი წარმომადგენლები ... და, საჭიროებისამებრ, თვითმხილველები, ექსპერტები და თარჯიმნები.

In camera განხილვა ხდება ყველა პროცესუალური წესის შესაბამისად. განჩენი ყველა შემთხვევაში ცხადდება საჯაროდ.

1 სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლები ეხება სასამართლო განხილვის ეტაპამდე საქმის შეწყვეტის პროცედურას.

4.1992 წლის კანონი მონაცემთა შესახებ

33. კანონის შესაბამისი დებულებები ადგენს:

23-ე მუხლი

„პირადული ინფორმაციაა დოკუმენტურად თუ საჯაროდ გამოვლენილი მონაცემების ერთობლიობა პირის შესახებ.

ძირითადი პირადი მონაცემია ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

დოკუმენტური პირადი ხასიათის ინფორმაციის წყაროა ის დოკუმენტები, რომლებიც გაიცა პირის თხოვნის შესაბამისად და ხელმოწერილია მის მიერ, ისევე როგორც მონაცემები პირის შესახებ, რომლებიც შეგროვებულია სახელმწიფო და მუნიციპალური ხელისუფლების მიერ, რომლებიც მოქმედებდნენ თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში.

დაუშვებელია პირის შესახებ მონაცემების შეგროვება მისი ნებართვის გარეშე, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

31-ე მუხლი

სახელმწიფო ხელისუფლება და ორგანიზაციები, მუნიციპალური და ადგილობრივი ხელისუფლება, რომელთა საინფორმაციო სისტემა ინახავს მონაცემებს მოქალაქეების შესახებ, ვალდებული არიან, უზრუნველყონ, რომ მათ შეუზღუდავად მიუწვდებოდეთ ხელი ამ ინფორმაციაზე, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, ისევე როგორც უზრუნველყონ მისი დაცვა არაუფლებამოსილი პირებისაგან.

დაუშვებელია არაუფლებამოსილი პირის მიერ სხვა პირის შესახებ ისეთი ინფორმაციის მოპოვება, რომელიც შეგროვებულია სახელმწიფო ხელისუფლების, ორგანიზაციისა და საჯარო მოხელის მიერ კანონის შესაბამისად.

... მოქალაქის შესახებ მონაცემთა აუცილებელი მოცულობა, რომელიც შეიძლება კანონიერად იქნეს მიღებული, უნდა იყოს მკაცრად შეზღუდული და შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ კანონიერი მიზნებისათვის.

37-ე მუხლი

შემდეგ ოფიციალური დოკუმენტებზე არ ვრცელდება საერთო წესი ინფორმაციის სავალდებულო წარდგენის შესახებ:

... კონფიდენციალური ინფორმაცია;

... ინფორმაცია, რომელიც ეხება მოქალაქეთა პირად ცხოვრებას.“

5.2000 წლის კანონი ფსიქიატრიული სამედიცინო დახმარების შესახებ

34. კანონის მე-6 მუხლის შესაბამისი ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„სამედიცინო პერსონალის წევრებს ... რომელთათვის თავიანთი სამსახურის ან სწავლის გამო ცნობილი გახდა პირის გონებრივი აშლილობის შესახებ, ფსიქიატრიუ-

ლი დახმარების შესახებ მისი თხოვნის თაობაზე ან ფსიქიატრიულ დაწესებულებებში მკურნალობის შესახებ ... ისევე როგორც ინფორმაცია პირის გონებრივი მდგომარეობის შესახებ, პირადი ცხოვრების შესახებ, არ შეუძლიათ ამ ინფორმაციის გამჟღავნება, გარდა ... ამ მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევისა.

... ინფორმაციის გავრცელება პირის გონებრივი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ და მისთვის ფსიქიატრიული დახმარების აღმოჩენა შეიძლება განხორციელდეს პირის თანხმობის გარეშე, თუ

... 2) ეს მნიშვნელოვანია მოკვლევისათვის, წინასწარი გამოძიებისათვის ან სასამართლო განხილვისათვის, მოსამართლისაგან ... წერილობითი მოთხოვნის შემთხვევაში.

დოკუმენტები, რომლებიც შეიცავენ ინფორმაციას პირის გონებრივი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ და მისთვის ფსიქიატრიული დახმარების აღმოჩენის შესახებ უნდა ინახებოდეს იმ მოთხოვნების შესაბამისად, რომლებიც უზრუნველყოფენ ამ ინფორმაციის კონფიდენციალობას. ამ დოკუმენტების დედნების წარდგენა და მისი ასლების გადაღება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ კანონის შესაბამისად.“

6. უკრაინის 1994 წლის კანონი „მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების, პროკურატურისა და სასამართლოს უკანონო მოქმედებებით მოქალაქეებისათვის მიყენებული ზიანის ანაზრაურების პროცედურის შესახებ“

35. კანონის შესაბამისი ამონარიდი ადგენს:

„კომპენსაციის უფლება ზიანისათვის ამ კანონით დადგენილი მოცულობითა და პროცედურის შესაბამისად წარმოიშობა ისეთ შემთხვევებში, როგორცაა:

- პირის გამართლება სასამართლოს მიერ;
- სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა დანაშაულის ფაქტის არარსებობის, *corpus delicti*-ს არარსებობის ან დანაშაულის ჩადენაში ბრალდებულის მონაწილეობის არასაკმარისი მტკიცების საფუძველზე.“

სამართალი

I. მთავრობის წინასწარი შიკასუხება

1. სისხლის სამართლის საქმე

36. მთავრობამ უშუამდგომლა, რომ არ დაკმაყოფილდა ექვსი თვის წესი და არ ამონურულა შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები. ის აცხადებდა, რომ დესნიანსკის სასამართლომ 2000 წლის 21 დეკემბერს (ანუ ექვს თვეზე

უფრო დიდი დროის წინ, ვიდრე განაცხადს შეიტანდნენ სასამართლოში) გამოიტანა საბოლოო განაჩენი განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმეზე, რაც სადავოდ არ გაუხდია განმცხადებელს გასაჩივრების ჩვეულებრივი წესით. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ამ გადაწყვეტილების მოგვიანებითი გაუქმება უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული, რაც განხორციელდა საზედამხედველო გადასინჯვის წესით. განმცხადებელი არ დაეთანხმა.

37. სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2001 წლის 26 თებერვალს, განმცხადებლის თხოვნის შედეგად, ჩერნიგოვის საოლქო სასამართლოს პრეზიდიუმმა გააუქმა დესნიანსკის სასამართლოს ზემოსენებული გადაწყვეტილება და განაახლა სამართალწარმოება განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით. მოგვიანებით, 2002 წლის 26 ივნისს დესნიანსკის სასამართლომ მიიღო ახალი განაჩენი ამ საქმეზე, რომელმაც სავარაუდოდ შეცვალა ის გადაწყვეტილება, რომელიც მოიშველია მთავრობამ და დამტკიცდა აპელაციაზე და საკასაციო ინსტანციაში, შესაბამისად 2002 წლის 9 სექტემბერსა და 2002 წლის 13 დეკემბერს. მთავრობამ ვერ წარმოადგინა რაიმე არგუმენტი, რატომ უნდა მოახდინოს ევროპულმა სასამართლომ ამ სამართალწარმოებათა იგნორირება (cf. *Pavlyulynets v. Ukraine*, № 70767/01, 41-ე და 42-ე პუნქტები, 2005 წლის 6 სექტემბერი).

38. შესაბამისად, სასამართლო უარყოფს ამ შეპასუხებას.

2. სამოქალაქო საქმე

39. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელმა ვერ ამოწურა შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები, რადგან მას არასოდეს უთხოვია საქმის განმხილველ ან სააპელაციო სასამართლოსათვის თავისი საქმის დახურულ სხდომაზე განხილვა, რისი უფლებაც მას ჰქონდა შიდასახელმწიფოებრივი პროცესუალური კანონმდებლობით. განმცხადებელი დაცვის ამ საშუალებას არაეფექტიანად მიიჩნევს.

40. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს შეპასუხება მჭიდრო კავშირშია განმცხადებლის შესაბამის საჩივართან კონვენციის მე-8 და მე-13 მუხლებთან მიმართებით. ასეთ გარემოებებში, სასამართლო წინასწარ შეპასუხებას აერთიანებს განმცხადებლის საჩივრის საქმის არსებით მხარესთან.

3. დასკვნა

41. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განაცხადი არ არის აშკარად დაუსაბუთებელი კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის გაგებით. ის ასევე აღნიშნავს, რომ განაცხადი არ არის დაუშვებელი რაიმე სხვა საფუძვლით.

II. კონვენციის მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

42. განმცხადებელი ასაჩივრებდა, რომ მისი სამსახურებრივი სათავსოს უკანონო ჩხრეკამ და მისი გონებრივი მდგომარეობისა და ფსიქიატრიული მკურნა-

ლობის შესახებ კონფიდენციალური ინფორმაციის გამოაშკარავებამ სასამართლო სხდომაზე დაარღვია კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული მისი უფლებები, რომლის შესაბამისი ნაწილი შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

„1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად ... ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმონერას.

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ... უნესრიგობისა ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ...“

ბ. განმცხადებლის სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკა

1. მხარეთა პოზიციები

43. მთავრობა თანხმდებოდა, რომ სადავო ჩხრეკამ შეზღუდა განმცხადებლის საცხოვრებლის პატივისცემის უფლება, მაგრამ ამტკიცებდა, რომ, ვინაიდან შესაბამისი სათავსო გამოიყენებოდა განმცხადებლის მიერ მხოლოდ და მხოლოდ სამსახურებრივი მიზნებისათვის, სახელმწიფოს შეფასების ფარგლები უფრო ფართოა, ვიდრე ეს იქნებოდა საცხოვრებლის ჩხრეკის შემთხვევაში. ის ასევე ამტკიცებდა, რომ ჩარევა იყო კანონის შესაბამისად, კერძოდ, სსკ-ის მე-16 თავთან.

44. მიუხედავად შესაბამის დროს ჩხრეკა ნებადართული იყო პროკურორის და არა მოსამართლის მიერ, განმცხადებელს მაინც ჰქონდა სსკ-ის გათვალისწინებული უფლებათა დაცვის ფართო სპექტრი. კერძოდ, ჩხრეკა უნდა განხორციელდეს ორი მოწმისა და იმ პირის თანდასწრებით, ვინც იკავებს სათავსოს ან, მისი არყოფნის შემთხვევაში, სახლმმართველობის წარმომადგენელის თანდასწრებით.

45. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ჩხრეკა ისახავდა დანაშაულის თავიდან აცილების კანონიერ მიზანს და აუცილებელი იყო დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

46. განმცხადებელი ეწინააღმდეგებოდა ამ მტკიცებას და აცხადებდა, რომ მისი სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკა არც კანონიერი იყო და არც რაიმე კანონიერ მიზანს ისახავდა, რადგან მას არასოდეს ჩაუდენია დანაშაული, რომელიც მას შეერაცხა ხელისუფლების მიერ.

2. სასამართლოს შეფასება

47. ვინაიდან მთავრობა ამტკიცებდა, რომ სახელმწიფოს აქვს შეფასების უფრო ფართო ფარგლები *vis-à-vis* სამსახურებრივი სათავსოს მიმართ, ვიდრე საცხოვრებლის მიმართ, სასამართლო არ თვლის საჭიროდ, იმსჯელოს ამ საკითხზე, რადგან მისი შედეგი არაფრის მომცემი იქნება ამ საქმეში. სასამართლოსათვის საკმარისია იმის დადგენა (და ეს იყო საერთო საფუძველი) განმცხადებლის სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკა ნებისმიერ შემთხვევაში შეადგენს თუ არა ჩარევას მისი საცხოვრებლის პატივისცემის უფლებაში, კონვენციის მე-8 მუხლის გაგებით (cf.

Niemietz v. Germany, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, *Series A* № 251-B, 30-ე პუნქტი; *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, № 51772/99, 64-ე პუნქტი, ECHR 2003-IV; და *Ernst and Others v. Belgium*, № 33400/96, 109-ე პუნქტი, 2003 წლის 15 ივლისი).

48. კითხვა, რომელსაც პასუხი უნდა გაეცეს არის, გამართლებულია თუ არა ასეთი ჩარევა მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით და უფრო კონკრეტულად, ღონისძიება არის თუ არა „კანონის შესაბამისად“ ამ პუნქტის მიზნებისათვის.

49. სასამართლო ადასტურებს, რომ გამოთქმა „კანონის შესაბამისად“, რომელიც გათვალისწინებულია მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით არსებითად მიუთითებს ეროვნულ კანონმდებლობაზე და ადგენს მასთან მატერიალური და პროცესუალური წესების შესაბამისობის ვალდებულებას (*mutatis mutandis, Elci and Others v. Turkey*, nos. 23145/93 და 25091/94, 697-ე პუნქტი, 2003 წლის 13 ნოემბერი).

50. წინამდებარე საქმეში სასამართლო პირველ რიგში აღნიშნავს, რომ განმცხადებელს ბრალი წაყენა უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებასა და ოფოციალური დოკუმენტების გაყალბებაში, ანუ დანაშაულში, რომელიც დასჯადია 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით. სისხლის სამართლის დანაშაულის დასადგენად, სსსკ-ის მე-16 თავი ითვალისწინებს, რომ შეიძლება განხორციელდეს ჩხრეკა „თუ არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისათვის, რომ დანაშაულის ჩადენის საშუალებანი ... და სხვა მნიშვნელოვანი ნივთები და დოკუმენტები ინახება კონკრეტულ სათავსოში“. სსსკ შეიცავს საცხოვრებლის პატივისცემის უფლებაში ხელისუფლების მხრიდან უკანონო ჩარევისაგან დაცვის გარანტიებს, *inter alia*, პირისათვის, რომელიც იკავებს სათავსოს წინასწარ ჩხრეკის ორდერის წარდგენილი ვალდებულებისა და ისეთი დოკუმენტისა და ნივთის ამოღების აკრძალვის ჩათვლით, რომელსაც არ აქვს პირდაპირი შეხება საქმესთან, რომელსაც იძიებენ (ზემოხსენებული 28-ე პუნქტი).

51. მიუხედავად ამისა, სასამართლო თვლის, რომ 2000 წლის 28 აგვისტოს ნოვოზავოცკის სასამართლომ დაადგინა, რომ სადავო ჩხრეკა „განხორციელდა უკანონოდ“ იმის გამო, რომ ხელისუფლებამ არ დააკმაყოფილა ზემოხსენებული საკანონმდებლო გარანტიები (ზემოხსენებული მე-16 პუნქტი). ამდენად, სახელმწიფოს თანამდებობის პირები, მიუხედავად იმისა, რომ მათ იცოდნენ განმცხადებლის ადგილსამყოფელი, არ შეეცადნენ, წარედგინათ ჩხრეკის ორდერი მისთვის. უფრო მეტიც, გამოძიებისათვის საჭირო მტკიცებულების შერჩევის ნაცვლად, მათ ამოიღეს ყველა დოკუმენტი სათავსოდან და ცალკეული პირადი ნივთები, რომლებიც ეკუთვნოდა განმცხადებელს და რომლებსაც ამკარად არ ჰქონდათ შეხება სისხლის სამართლის საქმესთან.

52. აღსანიშნავია, რომ ამ დასკვნის არსებითი მხარე არასოდეს უარყვია ზემდგომ სასამართლოს, მიუხედავად იმისა, რომ ეს გადაწყვეტილება შემდგომში გაუქმდა სხვა საფუძველით (ზემოხსენებული მე-17 მუხლი). უფრო მეტიც, მთავრობამ თავის მოსაზრებაში კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დააყენა ეს დასკვნები ან წარმოადგინა საწინააღმდეგო მტკიცებულება.

53. ასეთ გარემოებებში, სასამართლო ასკვნის, რომ ვერ დამტკიცდა, რომ ჩარევა იყო „კანონის შესაბამისად“ და რომ, შესაბამისად, დადგინდა, რომ ამ საფუძველით დაირღვა მე-8 მუხლი. ამ დასკვნის გათვალისწინებით, სასამართლო არ მიიჩნევს აუცილებლად, განიხილოს ჩარევის გამართლების საკითხი, რომელიც წარმოიშობა ამ დებულების მიხედვით.

ბ. კონფიდენციალური ფსიქიატრიული ინფორმაციის გახმაურება

1. მხარეთა პოზიციები

54. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ პირის გონებრივი მდგომარეობისა და ფსიქიატრიული მკურნალობის შესახებ კონფიდენციალური ინფორმაციის ნებისმიერი მოთხოვნა ჩვეულებრივ შეადგენს პირად ცხოვრებაში ჩარევას, ამ საქმეში არ მომხდარა ასეთი ჩარევა. მთავრობამ მიუთითა იმ ფაქტზე, რომ მოთხოვნა მოხდა სასამართლოს მიერ და არა, მაგალითად, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ, და ის მიზნად არ ისახავდა მიღებული ინფორმაციის გავრცელებას. მთავრობა ასევე ამტკიცებს, რომ განმცხადებელმა თავად მოახდინა სასამართლოს სტიმულირება, რომ განეხორციელებინა ეს ღონისძიება, რათა გადაემონშებინა განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტი, რომლის ნამდვილობა საეჭვოდ იყო მიჩნეული.

55. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მოთხოვნილ ინფორმაციას არ ჰქონდა კავშირი ნოვოზავოცკის სასამართლოში საქმის განხილვის შედეგთან. ის ასევე ამტკიცებდა, რომ გატარებული ღონისძიება არღვევდა კონსტიტუციას, რომელიც უკანონოდ მიიჩნევს მას, კონვენციის მე-8 მუხლის გაგებით.

2. სასამართლოს შეფასება

ა. იყო თუ არა ჩარევა

56. სასამართლო მიუთითებს, რომ საჯარო ხელისუფლების მიერ ინდივიდის პირადი ცხოვრების შესახებ ინფორმაციის როგორც შენახვა, ისე მისი გამოყენება არის მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტით უზრუნველყოფილი პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევა (cf. *Rotaru v. Romania* [GC], № 28341/95, 46-ე პუნქტი, ECHR 2000-V).

57. ამ საქმეში შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლომ მოითხოვა და მიიღო ფსიქიატრიული საავადმყოფოსაგან ინფორმაცია განმცხადებლის გონებრივი მდგომარეობისა და შესაბამისი სამედიცინო მკურნალობის შესახებ. ეს ინფორმაცია მოგვიანებით გაახმაურა მოსამართლემ მხარეებისათვის და სხვა პირებისათვის, რომლებიც იმყოფებოდნენ სასამართლო დარბაზში საჯარო სხდომის დროს.

58. სასამართლო ადგენს, რომ ასეთი დეტალები უდავოდ არის განმცხადებლის „პირად ცხოვრებასთან“ დაკავშირებული მონაცემები და რომ სადავო ღონისძიებას შედეგად მოჰყვა ის, რომ გაფართოვდა იმ პირების რაოდენობა, რომელთათვისაც ცნობილი გახდა ასეთი დეტალები. ამდენად, სასამართლოს მიერ გატარებული ღონისძიებები შეადგენს ჩარევას განმცხადებლისათვის კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებული უფლებებში (*Z. v. Finland*, 1997 წლის 25 თებერვალის გადაწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I, 71-ე პუნქტი).

ბ. იყო თუ არა ჩარევა „კანონის შესაბამისად“

59. ძირითადი პასუხგასაცემი საკითხია, გამართლებული იყო თუ არა ჩარევა

მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით, კერძოდ, იყო თუ არა ის „კანონის შესაბამისად“ და „აუცილებელი დემოკრატიული საზოგადოებაში“ ერთ-ერთი იმ მიზნისათვის, რომელიც ჩამოთვლილია ამ პუნქტში.

60. სასამართლო იხსენიებს, რომ ფრაზა „კანონის შესაბამისად“ მოითხოვს, რომ გასაჩივრებულ ღონისძიებას უნდა ჰქონდეს გარკვეული საფუძველი შიდა-სახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში (cf. *Smirnova v. Russia*, nos. 46133/99 და 48183/99, 99-ე პუნქტი, ECHR 2003-IX (ამონარიდი)).

61. უნდა აღინიშნოს, რომ სააპელაციო სასამართლო, რომელმაც გადასინჯა საქმე, დაასკვნა, რომ პირველი ინსტანციის მოსამართლის მოქმედებამ განმცხადებლის პირად ინფორმაციასთან დაკავშირებით არ დააკმაყოფილა ის განსაკუთრებული რეჟიმი, რომელიც ვრცელდება კონსტიტუციის 32-ე მუხლისა და მონაცემები შესახებ 1990 წლის კანონის 23-ე და 31-ე მუხლების შესაბამისად ფსიქიატრიულ მონაცემებს მიკუთვნებული ინფორმაციის შეგროვებაზე, შენახვაზე, გამოყენებასა და გავრცელებაზე, რაც მთავრობას სადავოდ არ გაუხდია (ზემოხსენებული 25-ე პუნქტი). უფრო მეტიც, სასამართლო აღნიშნავს, რომ სადავო დეტალებს არ შეეძლო, გავლენა მოეხდინა სასამართლო პროცესის შედეგზე (ანუ იმის დადგენა გაკეთდა თუ არა სადავო განცხადება და იმის შეფასება იყო თუ არა ის შეურაცხმყოფელი; შეადარე და დაუპირისპირე, *Z. v. Finland*, ზემოთციტირებული, 102-ე და 109-ე პუნქტები), ნოვოზავოცკის სასამართლოს მოთხოვნა ინფორმაციის მიღების შესახებ იყო ზედმეტი, რადგან ეს ინფორმაცია არ იყო „მნიშვნელოვანი მოკვლევისათვის, წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვისათვის“, და, შესაბამისად, უკანონო იყო ფსიქიატრიული სამედიცინო მომსახურების შესახებ 2000 წლის კანონის მე-6 მუხლის მიზნებისათვის.

62. სასამართლო ადგენს, რომ ზემოთ მოცემული მიზეზების გამო დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლი. მას არ მიაჩნია საჭიროდ, განიხილოს შესრულდა თუ არა ამ ღონისძიების მიმართ ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული სხვა პირობები.

III. კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

63. განმცხადებელი ასაჩივრებს, რომ ხელისუფლების უარი, აენაზღაურებინა ზიანი „უკანონო სისხლისსამართლებრივი დევნისათვის კომპენსაციის“ სქემის მიხედვით, ეწინააღმდეგება უდანაშაულობის პრეზუმპციას. განმცხადებელი დაეყრდნო კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტს, რომელიც ადგენს შემდეგს:

„ყოველი პირი, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, ითვლება უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად“.

64. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ არ დარღვეულა მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი, რადგან პროკურატურის გადაწყვეტილება, დაეხურა საქმე არამარეაბილიტირებული საფუძველით, განხილულ იქნა და საბოლოოდ დადასტურდა სასამართლოს მიერ. განმცხადებელი არ დაეთანხმა.

65. სასამართლო ადასტურებდა, რომ კონვენცია უნდა განიმარტოს ისე, რომ უზრუნველყოს უფლებები, რომლებიც პრაქტიკული და ეფექტიანია და არა თეორიული და ილუზორული (e.g., *Multiplex v. Croatia*, № 58112/00, 44-ე პუნქტი, 2003 წლის 10 ივლისი); რომ ეს ასევე ეხება მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტით განმტკიცებულ უფლებას (იხ. *Allenet de Ribemont v. France*, 1995 წლის 10 თებერვლის გადაწყვეტილება, Series A, № 308, 35-ე პუნქტი).

66. სასამართლო იხსენიებს, რომ მის მიერ დამკვიდრებული პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, კონვენციის არც მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი და არც ნებისმიერ სხვა დებულება არ ანიჭებს პირს, რომელსაც აქვს „წარდგენილი სისხლის-სამართლებრივი ბრალდება“, უფლება მიიღოს კომპენსაცია თავისი დანახარჯებისათვის ან უფლება კომპენსაციის მიღებაზე კანონიერი პატიმრობისათვის, როდესაც მის მიმართ სამართალწარმოება შეტყუდა (*Narciso Dinares Peñalver v. Spain* (dec.), № 44301/98, 2000 წლის 23 მარტი; ასევე *Englert v. Germany*, 1987 წლის 25 აგვისტოს გადაწყვეტილება, Series A № 123-B, 36-ე პუნქტი, და *Sekanina v. Austria*, 1993 წლის 25 აგვისტოს გადაწყვეტილება, Series A № 266-A, 25-ე პუნქტი). მხოლოდ ის ფაქტი, რომ კომპენსაციის გაცემაზე პირს უარი ეთქვა თავისთავად არ არღვევს უდანაშაულობის პრეზუმპციას (*mutatis mutandis*, უკვე მოხსენიებული გადაწყვეტილებები საქმეებზე *Nölkenbockhoff* და *Minelli*, შესაბამისად 36-ე და 34/35-ე პუნქტები).

67. თუმცა, სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ასევე ადგენს, რომ უდანაშაულობის პრეზუმფცია ირღვევა, თუ სასამართლო გადაწყვეტილება იმ პირის შესახებ, ვისაც ბრალი ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში, ასახავს მოსაზრებას, რომ ის ბრალეულია, მიუხედავად იმისა დამტკიცებულია თუ არა მისი ბრალეულობა, კანონის შესაბამისად. საკმარისია აღინიშნოს, რაიმე ფორმალური დასკვნის არარსებობის შემთხვევაშიც კი, რომ არსებობს გარკვეული საფუძველი იმისა, რომ სასამართლომ ბრალდებული მიიჩნიოს ბრალეულად. მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის ფარგლები მით უმეტეს არ არის შეზღუდული მიმდინარე სისხლისსამართლებრივი პროცესით, მაგრამ ვრცელდება სასამართლო გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც მიღებულია მას შემდეგ, რაც დევნა შეწყდა (იხ. *Minelli v. Switzerland*, 1983 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება, Series A № 62; ადრე მოხსენიებული *Englert*-ის გადაწყვეტილება; *Nölkenbockhoff v. Germany*, 1987 წლის 25 აგვისტოს გადაწყვეტილება, Series A № 123-C; და *Capeau v. Belgium*, № 42914/98, 25-ე პუნქტი, ECHR 2005-I) ან გამამართლებელი გადაწყვეტილების შემდეგ (იხ., განსაკუთრებით უკვე მოხსენიებული *Sekanina* გადაწყვეტილება; *Rushiti v. Austria*, № 28389/95, 2000 წლის 21 მარტი; *Lamanna v. Austria*, № 28923/95, 2001 წლის 10 ივლისი; *O. v. Norway*, № 29327/98, ECHR 2003-II; და *Hammern v. Norway*, № 30287/96, 2003 წლის 11 თებერვალი).

68. შესაბამისად, სასამართლოს მოეთხოვება, განსაზღვროს წინამდებარე საქმეში განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის პროცესის შედეგი და მოგვიანებით უკანონო დევნისათვის კომპენსაციის მოთხოვნაზე უარი იძლევა თუ არა ეჭვის წარმოშობის საფუძველს განმცხადებლის უდანაშაულობასთან დაკავშირებით, მიუხედავად იმისა, რომ არ დამტკიცებულა მისი ბრალეულობა.

69. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის საქმე შეწყდა წინასწარი გამოძიების ეტაპზე საგამოძიებო ორგანოების მიერ იმის გამო, რომ განმცხადებლის მიერ ჩადენილი დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათი გამო დევნა მიზან-

შეუწონელი იყო. ეროვნული სასამართლოები, რომლებმაც გადასინჯეს ეს საქმე, დათანხმდნენ, რომ საქმის მასალებში არსებული (დაუსახელებელი) მტკიცებულება საკმარისი იყო დასკვნის გასაკეთებლად, რომ განმცხადებელმა ჩაიდინა დანაშაული, ისევე როგორც ამ დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათი.

70. მართალია, რომ შესაძლებელია ეჭვის გაჟღერება ბრალდებულის უდანაშაულობის შესახებ, თუ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების შესახებ დასკვნას შედეგი არ მოჰყოლია ბრალდების არსებით მხარესთან დაკავშირებით (*Sekanina*, ზემოთმოყვანილი, 30-ე პუნქტი). თუმცა, 2001 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილებაში ნოვოზავოცკის სასამართლომ უარი განაცხადა განმცხადებლის მიერ კომპენსაციის მოთხოვნაზე იმ ფაქტზე დაყრდნობით, რომ მის მიმართ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოება შეტყვევებულია არამარეაბილიტირებელი საფუძვლით (იხ. ზემოთმოყვანილი 28-ე პუნქტი). ეს გადაწყვეტილება დადასტურა სააპელაციო სასამართლომ მას შემდეგ, რაც განმცხადებლის საჩივარზე იმ გადაწყვეტილების შესახებ, რომელიც ითვალისწინებდა სისხლისსამართლებრივი დევნის შეტყვევებას არამარეაბილიტირებელი საფუძვლით, საბოლოოდ უარი ეთქვა (იხ. ზემოხსენებული მე-19 პუნქტი). სასამართლო არ მიიჩნევს საჭიროდ წინამდებარე საქმეზე განსაზღვროს, იყო თუ არა პრინციპში კომპენსაციის გაცემაზე უარი იმ მიზეზით, რომ სისხლისსამართლებრივი პროცესი შეწყდა „არამარეაბილიტირებელი“ საფუძვლით, თავისთავად უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევა. ის აღნიშნავს, რომ ამ საქმეზე სასამართლო გადაწყვეტილებები, რომლებიც განმცხადებლის მიმართ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების შეტყვევებას ითვალისწინებდა, ფორმულირებულია ისეთი ტერმინოლოგიით, რომელიც არ იძლეობს ეჭვის საფუძველს მათი შეხედულების შესახებ, რომ განმცხადებელმა ჩაიდინა დანაშაული, რაშიც ის ბრალდებული იყო. კერძოდ, დესნიანსკის სასამართლომ მიუთითა, რომ გამოძიების შესახებ საქმის მასალები შეიცავდა საკმარის მტკიცებულებას იმის დასადგენად, რომ განმცხადებელმა გააყალბა ნოტარიალური დოკუმენტი და შეგნებულად განახორციელა უკანონო სანოტარო მოქმედება, მისი ერთადერთი მიზეზი სამართალწარმოების შეწყვეტისათვის იყო დევნის მიზანშეუწონლობა დანაშაულის უმნიშვნელო ხასიათის გამო. ეს გადაწყვეტილება დადასტურდა სააპელაციო სასამართლოში, ხოლო უზენაესმა სასამართლომ უარი განუხცადა განმცხადებელს საკასაციო წესით საქმის გასაჩივრებაზე. სასამართლოს აზრით, დესნიანსკის სასამართლოს მიერ გამოყენებული ფორმულირება თავისთავად საკმარისი იყო, რომ ჩათვლილიყო უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევა. ის ფაქტი, რომ განმცხადებლის მოთხოვნაზე კომპენსაციის მიღებაზე უარი განაცხადეს იმ საფუძვლით, რომ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოებისას გაკეთებულმა დასკვნებმა მხოლოდ და მხოლოდ გაამწვავა მდგომარეობა. მიუხედავად იმისა, რომ დესნიანსკის სასამართლომ გააკეთა დასკვნა მას შემდეგ, რაც ჩატარდა სხდომა განმცხადებლის თანდასწრებით, მანამდე მიმდინარე სამართალწარმოება თავისი ბუნებით არ იყო სისხლისსამართლებრივი და მას აკლდა რიგი საკვანძო ელემენტებისა, რაც ახასიათებს სისხლისსამართლებრივ პროცესს. ამ თვალსაზრისით, არ შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ ამ სასამართლოში მანამდე მიმდინარე სამართალწარმოებას შედეგად მოჰყვა, ან განზრახული იყო, მოჰყოლოდა ის, რომ დამტკიცდებოდა განმცხადებლის ბრალეულობა. ასეთ გარემოებებში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ დესნიანსკის სასამართლოს მიერ მოყვანილი მიზეზები, რომელ-

ბიჯ დადასტურდა გასაჩივრების ეტაპზე, რასაც ემატება კომპენსაციაზე განმცხადებლის მოთხოვნაზე უარი იმავე მიზეზებით, შეადგენს უდანაშაულობის პრეზუმპციის დარღვევას.

71. დასკვნის სახით, დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი.

IV. კონვენციის მე-13 მუხლის საპარაულდო დარღვევა

72. კონვენციის მე-13 მუხლის საფუძველზე განმცხადებელი ჩივის მე-8 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით დაცვის ეფექტიანი საშუალების უფლების სავარაუდო არარსებობას.

73. კონვენციის მე-13 მუხლი ადგენს:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეროვნული ხელისუფლებისაგან, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა.“

1. მხარეთა პოზიციები

74. მთავრობა ამტკიცებს, რომ განმცხადებელს შეეძლო სადავო გაეხადა ჩხრეკის კანონიერება ზემდგომ პროკურორთან ან სასამართლოში პროცესის დროს. თუ მას გაამართლებდნენ ნაყენებულ ბრალდებასთან დაკავშირებით, მას ექნებოდა შესაძლებლობა მიეღო კომპენსაცია უკანონო დევნისათვის. რაც შეეხება სასამართლოს მოთხოვნას, მიეღო ინფორმაცია მისი ფსიქიატრიული ისტორიის შესახებ, მთავრობის აზრით, განმცხადებელს შეეძლო წამოეჭრა ეს საკითხი ამ განაჩენის წინააღმდეგ სააპელაციო საჩივარში.

75. განმცხადებელი არაეფექტიანად მიიჩნევს სამართლებრივი დაცვის ამ საშუალებებს.

2. სასამართლოს შეფასება

ა. ზოგადი პრინციპები

76. სასამართლო იხსენიებს, რომ კონვენციის მე-13 მუხლი უზრუნველყოფს ეროვნულ დონეზე დაცვის საშუალებების ხელმისაწვდომობას, რათა მოხდეს კონვენციისეული უფლებებისა და თავისუფლებების აღსრულება, მიუხედავად იმ ფორმისა, რა ფორმითაც ეს შეიძლება უზრუნველყოფილი იყოს შიდასახელმწიფოებრივ სამართლებრივ სისტემაში. ამდენად, მე-13 მუხლის არსი ის არის, რომ მოითხოვოს შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალების არსებობა, რომლის მიზანი იქნება „სადავო საჩივრის“ შინაარსზე მსჯელობა და რომელიც უზრუნველყოფს შესაბამისი მდგომარეობის შემსუბუქებას, მიუხედავად იმისა, რომ ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ენიჭებათ გარკვეული დისკრეტია იმ საშუალებასთან დაკავშირებით, რომლითაც ისინი შეასრულებენ კონვენციისეულ

ვალდებულებებს ამ დებულების მიხედვით (*Kaya v. Turkey*, 1998 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-I, გვ. 329-30, 106-ე პუნქტი).

77. მე-13 მუხლიდან გამომდინარე ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ვალდებულებების ფარგლები მერყეობს განმცხადებლის საჩივრის ხასიათიდან გამომდინარე; თუმცა, მე-13 მუხლით გათვალისწინებული დაცვის საშუალება უნდა იყოს „ეფექტიანი“ პრაქტიკაში, ისევე როგორც კანონმდებლობის მიხედვით (Cf. *Kudla v. Poland* [GC], № 30210/96, 157-ე პუნქტი, ECHR 2000-XI). ასეთი სამართლებრივი საშუალების არსებობა უნდა იყოს საკმარისად ცხადი არა მხოლოდ თეორიულად, არამედ ასევე პრაქტიკულად, რისი შეუსრულებლობის შემთხვევაშიც იარსებებს აუცილებელი ხელმისაწვდომობისა და ეფექტიანობის ნაკლებობა (იხ. *inter alia*, *Mifsud v. France* (dec.) [GC], 57220/00, ECHR 2002-VIII).

ბ. ჩხრეკა

78. რამდენადაც მთავრობამ მოიშველია იმის შესაძლებლობა, რომ პირმა მიიღოს ანაზღაურება კომპენსაციის გზით უკანონო დევნის სქემის მიხედვით, სასამართლო არ თვლის, რომ ეს პროცედურა შესაფერისია ამ საქმისათვის (*Afanasyev v. Ukraine*, № 38722/02, 77-ე პუნქტი, 2005 წლის 5 აპრილი). კერძოდ, ის აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის საჩივარი, რომელიც ამას ისახავდა მიზნად, უარყოფილ იქნა ზუსტად იმ მიზეზით, რომ მისი სისხლის სამართლის საქმე შეწყდა არამარეაბილიტირებელი საფუძვლით.

79. რაც შეეხება სასამართლო განხილვის დროს ჩხრეკის კანონიერებაზე დავის შესაძლებლობას, უნდა აღინიშნოს, რომ, როგორც ეს ზემოთ მითითა კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტთან მიმართებით, განმცხადებლის საქმის არსებითი მხარე არასოდეს განხილულა. ის შეწყდა სასამართლო განხილვის სტადიამდე და შემდგომი სასამართლო გადასინჯვა ეხებოდა წმინდა პროსეკუტორულ საკითხებს, რომლებიც დაკავშირებულია მოცემულ საფუძველზე სისხლის სამართლის საქმის დახურვას გამომძიებლის მიერ. შესაბამისად, ამ პროცესებს არ და ვერ შეეძლოთ მოეცვათ კონკრეტული საგამომძიებო მოქმედების კანონიერების შეფასება.

80. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებელს შეეძლო მიემართა ზემდგომი პროკურორისათვის, რათა მისი სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკა უკანონოდ გამოეცხადა. სასამართლო იხსენიებს, რომ მე-13 მუხლში მოშველიებული „ხელისუფლება“ მაინცდამაინც სასამართლო ხელისუფლება არ უნდა იყოს და, თუ ის არ არის, მისი უფლებამოსილება და გარანტიები, რომელსაც ის უზრუნველყოფს, ადეკვატური უნდა იყოს იმის დასადგენად, არის თუ არა დაცვის საშუალება ეფექტიანი (*Kudla*, ზემოთმოხსენიებული, 157-ე პუნქტი). თუმცა წინამდებარე საქმეში სასამართლო აღნიშნავს, რომ ისიც კი რომ ვივარაუდოთ, რომ პროკურორს აქვს საჭირო დამოუკიდებლობა, დაცვის ეს საშუალება ვერ შეძლებს, რაიმე შვება მისცეს განმცხადებელს (ზემოთმოხსენიებული 30-ე პუნქტი).

81. შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ წინამდებარე საქმეში დაირღვა კონვენციის მე-13 მუხლი იმით, რომ განმცხადებელს არ ჰქონდა დაცვის შიდა-სახელმწიფოებრივი საშუალება, რომლის მეშვეობით მას შეეძლო ესარგებლა თავისი საცხოვრებლის პატივისცემით უფლება, რომელიც უზრუნველყოფილია კონვენციის მე-8 მუხლით.

გ. ფსიქიატრიული ხასიათის ინფორმაციის გამჟღავნება

82. მთავრობამ თავის წინასწარ შეკასუსებებში მიუთითა განმცხადებლის უფლებაზე, ეთხოვა სასამართლოსათვის თავისი საქმის დახურულ სხდომაზე განხილვა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს, რომ აუცილებელია, რომ მხარის მოთხოვნა არსებობდეს საქმის *in camera* მოსმენისათვის; სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით გასცეს ასეთი ბრძანება (ზემოთმოხსენიებული 32-ე პუნქტი). თუმცა კანონმდებლობა ავალდებულებს ხელისუფლებას, გაატაროს ყველა შესაძლო ღონისძიება, რომ დაიცვას ინდივიდთა პირადი ცხოვრება ზედმეტი ჩარევისაგან (ზემოთმოხსენიებული 29-ე პუნქტი).

უფრო მეტიც, საზოგადოების დასწრება სასამართლო დარბაზში, როდესაც მოსამართლე აუღერებს ინფორმაციას, რომელიც მან ფსიქიატრიული საავადმყოფოდან მიიღო მხოლოდ ერთ-ერთი ელემენტი იყო, რამაც მოახდინა გავლენა განმცხადებლის პირად ცხოვრებაზე. კერძოდ, ასეთი მოთხოვნა, იმ შემთხვევაშიც კი თუ ის დაკმაყოფილებოდა, ვერც მხარეებისა და მათი წარმომადგენლებისათვის სხდომაზე გამჟღავნებული ინფორმაციის კონფიდენციალურობას უზრუნველყოფდა და ვერც შეზღუდავდა საქმის მასალის ხელმისაწვდომობას.

83. რაც შეეხება სააპელაციო ინსტანციაში შესაბამისი საჩივრით მიმართვის შესაძლებლობას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელმა წარმატებით ისარგებლა დაცვის ამ საშუალებით, რომელიც, არაეფექტიანი აღმოჩნდა, რადგან უკანონობის დადგენას შედეგად არ მოჰყოლია კონფიდენციალური ფსიქიატრიული მონაცემების გამჟღავნების შეწყვეტა სასამართლო საქმის მასალებში ან განმცხადებლისათვის რაიმე კომპენსაციის გაცემაში იმ ზიანისათვის, რომელიც მან განიცადა მის პირად ცხოვრებაში უკანონო ჩარევის გამო.

84. ამ მოსაზრებების გათვალისწინებით, სასამართლო უარს აცხადებს მთავრობის წინასწარი შეკასუსებებზე და ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-13 მუხლი.

V. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

85. კონვენციის 41-ე მუხლი ადგენს:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზიანი

86. განმცხადებელი მოითხოვს 232,400 ევროს (EUR) მატერიალური და არამატერიალური ზიანისათვის.

87. მთავრობა თვლის, რომ ეს ოდენობა მეტისმეტი და დაუსაბუთებელია.

88. სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ადგენს, რომ უნდა არსებობდეს აშკარა შედეგობრივი კავშირი განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილი ზიანის ანაზღაურებასა და კონვენციის დარღვევას შორის (სხვა საქმეებთან ერთად, *Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain* (ყოფილი 50-ე მუხლი), 1994 წლის 13 ივნისი, Series A № 285-C, გვ. 57-58, მე-16-მე-20 პუნქტები; *Cakici v. Turkey*, 1999 წლის 8 ივლისის გადაწყვეტილება, ECHR 1999-IV, 127-ე პუნქტი). სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის ზიანის უკანონო ჩხრეკის შედეგად წარმოშობილი ზიანი დაადგინა ნოვოზავოცკის სასამართლომ 2000 წლის 28 აგვისტოს. ამის საფუძველზე სასამართლო მიიჩნევს სამართალიანად, მიანიჭოს განმცხადებელს 2,315 EUR მატერიალური ზიანისათვის. სასამართლო ასევე ადგენს, რომ მიანიჭოს 3,000 EUR არამატერიალური ზიანისათვის.

ბ. ხარჯები

89. განმცხადებელს დადგენილ ვადაში არ წარმოუდგენია რაიმე მოთხოვნა ამ თავის შესაბამისად; ამიტომ, სასამართლო არაფერს ანიჭებს ამ თვალსაზრისით.

ბ. საპროცენტო განაკვეთი

90. სასამართლო თვლის, რომ საპროცენტო განაკვეთი უნდა განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის საშუალო განაკვეთის ოდენობით, პლიუს სამი პროცენტი.

ამის საფუძველზე სასამართლო ერთსულოვნად

1. აცხადებს განაცხადს დასაშვებად;
2. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლი განმცხადებლის სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკისა და მის შესახებ ფსიქიატრიული ხასიათის კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნების გამო;
3. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი;
4. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-13 მუხლი;
5. ადგენს,
(ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ უნდა გადაუხადოს განმცხადებელს კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან სამი თვის განმავლობაში შემდეგი თანხები, რასაც ემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც ამ თანხას შეიძლება დაეკისროს, ეროვნულ ვალუტაში გაცემის დღეს არსებული კურსის მიხედვით:

- (i) 2,315 EUR (ორი ათას სამასთხუთმეტი ევრო) მატერიალური ზიანისათვის;
- (ii) 3,000 EUR (სამი ათასი ევრო) არამატერიალური ზიანისათვის;

(ბ) რომ ზემოხსენებული სამი თვის გასვლის შემდეგ უნდა იყოს გადახდილი საპროცენტო განაკვეთი, რომელიც განისაზღვრება ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის საშუალო განაკვეთის ოდენობით, პლიუს სამი პროცენტი.

6. უარს აცხადებს მოსარჩელის დანარჩენ მოთხოვნაზე სამართლიანი დაკმაყოფილების შესახებ.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და წერილობით გაცხადებულია 2006 წლის 29 ივნისს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე წესის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

კლაუდია წესტერდაიკი
რეგისტრატორი

პირ ლორენცენი
პრეზიდენტი

რივიერა საზღვრების წინააღმდეგ

Riviera v. France

მეორე სექცია

საქმე რივიერა საზრანგეთის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 33834/03)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 11 ივლისი

კანონიერ ძალაში შეღის

11/10/2006

ეს გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შევა კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული პირობების თანახმად. მასში შესაძლოა, შევიდეს რედაქციული ხასიათის შესწორებანი.

**საქმეზე „რივიერა საფრანგეთის წინააღმდეგ“,
(*Riviere v. France*)**

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ (მესამე სექცია),
შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი – ა.ბ. ბაკა – თავმჯდომარე

ბ-ნი ფ.პ. კოსტა

ბ-ნი ი. კაბრალ ბარეტო

ბ-ნი რ. ტურმენი

ბ-ნი მ. უგრეხელიძე

ქ-ნი ა. ფულარონი

ქ-ნი დ. ჯოსიენე – მოსამართლეები

ბ-ნი დ. ს. ნაისმიტი, – სექციის რეგისტრატორი

იმსჯელა განმარტოებით 2006 წლის 20 ივნისს და

იმავე დღეს, მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს საფრანგეთის რესპუბლიკის მოქალაქე, ბ-ნ ჟან-ლუკ რივიერას (შემდგომში–„განმცხადებელი“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში–„კონვენცია“) 34-ე მუხლის თანახმად, 2003 წლის 20 ოქტომბერს საფრანგეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№ 33834/03).

2. მოსარჩელეს წარმოდგენდა მისი ინტერესების დამცველი ადვოკატის, მეტრ ე. კიგანგა-სიროკოს, კლერმონ-ფერანში მოღვაწე ადვოკატის მიერ. საფრანგეთის მთავრობას (შემდგომში–„მთავრობა“) წარმოადგენს სახელმწიფო მოხელე, ქ-ნი ე. ბელიარი, საგარეო საქმეთა სამინისტროს სამართლებრივ საქმეთა დირექტორი.

3. 2005 წლის 17 მარტს სასამართლოს მეორე სექციამ გადაწყვიტა, სარჩელი მთავრობისათვის გადაეგზავნა. 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, სასამართლოს გადაწყვეტილებით, სარჩელის დასაშვებადობა და საქმის საფუძვლიანობა ერთად განიხილებოდა.

ფაქტობრივი მხარე

I. საქმისთან დაკავშირებული ბარემოებები

4. მოსარჩელე დაიბადა 1956 წელს და იგი ამჟამად სასჯელს იხდის რიომის ციხეში.

5. 1978 წლის თებერვალში იგი მოათავსეს არასის ციხეში (პა-დე-კალეს დე-პარტამენტი). 1980 წლის 17 ოქტომბერს პა-დე-კალეს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ მას სიკვდილით დასჯა მიუსაჯა განზრახ მკვლელობის, განზრახ მკვლელობის თანამზრახველობისათვის, რომელსაც წინ უძღოდა სხვა დანაშაულები. საკასაციო ინსტანციაში გასაჩივრების შემდეგ საქმე გადაეგზავნა სომის ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს, რომელმაც მას 1982 წლის 12 თებერვალს იმავე დანაშაულებისათვის მიუსაჯა სამუდამო პატიმრობა, ამასთან, 15 წელი უსაფრთხოების განსაკუთრებით მკაცრ რეჟიმში მოხდით.

6. 1978 წლის 28 თებერვალს იგი გადაიყვანეს სანტეს ციხეში ფსიქიატრიული ექსპერტიზისათვის, სადაც მან ერთი წელი გაატარა, ვიდრე გადაიყვანდნენ ამიენის (სომი) უმკაცრესი რეჟიმის კარცერში, სადაც იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა 1982 წლის ბოლომდე.

7. 1982 წლის ბოლოს იგი გადაიყვანეს ობსერვაციის ეროვნულ ცენტრში. ეს ცენტრი მდებარეობს ფრენში (ვალ-დე-მარნის დეპარტამენტი) და მოწოდებულია, მათი შემდგომი განთავსების მიზნით, შეაფასოს იმ პატიმართა მდგომარეობა, რომელთაც მისჯილი აქვთ პატიმრობა 10 წლის ზევით.

8. 1983 წლის დასასრულს მოსარჩელე გადაიყვანეს სენ-მორის (ინდრი) ცენტრალურ ციხეში, მოგვიანებით იგი დროებით ისევ დააბრუნეს ფრენის ციხეში, საიდანაც საბოლოოდ, 1986 წლის დასაწყისში, მოათავსეს მულენ-იზეურის (ალიე) საპატიმრო დაწესებულებაში.

1987 წლის შუა პერიოდში იგი გადაიყვანეს წმინდა იოსების (რონი) ციხეში, ხოლო 1988 წლის დასაწყისში რიომის (პუი-დე-დომი) ცენტრალურ საპატიმროში.

9. 1990 წლის 26 ოქტომბერს მისი სამოქალაქო ქორწინება შედგა რიომის ცენტრალურ საპატიმროში, ჯვრისწერა კი 1991 წლის 14 ივნისს.

10. 1991 წლის ივნისის თვეში დაზარალებულის სასარგებლოდ დაკისრებული ზარალი სრულად იქნა ანაზღაურებული.

11. 1991 წლის 26 ივლისს მოსარჩელე გამოიძახეს პრობაციისა და განთავისუფლებისათვის დახმარების კომიტეტში. რიომის რაიონული სასამართლოს პენიტენციარული სისტემის მოსამართლემ მას აცნობა, რომ შეეძლო, 1991 წლის 31 ივლისიდან მოკლევადიანი გასვლისა და პირობითი განთავისუფლების მოთხოვნით მიემართა.

12. 1991 წლის 30 ივლისს მოსარჩელის ადვოკატმა პენიტენციარული სისტემის მოსამართლისაგან მიიღო წერილი, რომლითაც იგი ამ შესაძლებლობას შემდეგი სიტყვებით ადასტურებდა:

„ (...)

პრეზიდენტის ბოლო შეწყალების აქტის გამოცემისა და 33-დღიანი გამოსაცდელი ვადის შემცირების შემდეგ (მოსარჩელისათვის), 1999 წლის 31 ივლისს, დასრულდება მოსახდელი სასჯელის მინიმალური 15-წლიანი ვადა.

ამ ვადის ამოწურვის შემდეგ შესაძლებელი იქნება მოკლევადიანი შვებულებისა და პირობითი თავისუფლების დაგეგმვა.

ეს პროექტი ამჟამად განხილვის სტადიაშია, მაგრამ რეუნიონში (საფრანგეთის ოკეანისგალმა რეგიონი (მთარგმნ.), როგორც კი ეს შესაძლებელი იქნება, პირობით განთავისუფლების (მოსარჩელის) შუამდგომლობა დადგება, ვინაიდან საპატიმროში ყოფნის განმავლობაში არავითარი ინციდენტი არ მომხდარა.

მთელი გულისყურით გავეცნობი და გავითვალისწინებ ყველა იმ დეტალს, რომლებიც თქვენ მომანოდეთ.“

13. 1992 წლის 14 მაისს მოსარჩელე გადაიყვანეს რეუნიონის საპატიმროში.

14. 1999 წლის 14 დეკემბერს იგი კვლავ ფრენის ეროვნულ ცენტრალურ ობსერვატორიაში დააბრუნეს, ხოლო შემდეგ, 2001 წლის 26 სექტემბერს, ვალ-დე-რეულის (ერის დეპარტამენტი) საპატიმროში მოათავსეს.

15. 2002 წლის 8 ივლისს რუანის სააპელაციო სასამართლოსთან არსებულმა პირობითი განთავისუფლების რეგიონულმა ინსტანციამ უარი თქვა მოსარჩელის ვადამდე პირობით განთავისუფლების მოთხოვნაზე იმ მოტივით, რომ „ამგვარი ნამახალისებელი ღონისძიება ნაადრევი იყო, რადგან არ არსებობდა განთავისუფლების შემდეგ მოსარჩელისათვის, სოციალურ-აღმზრდელი და სამედიცინო-ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, ნათელი და ჩამოყალიბებული სერიოზული გეგმა.“ მოსარჩელემ აღნიშნული გადაწყვეტილება გაასაჩივრა. 2002

წლის 15 ნოემბერს ვადამდე პირობით განთავისუფლების საკითხთა ეროვნულმა ინსტანციამ ძალაში დატოვა წინა გადაწყვეტილების ყველა პუნქტი.

16. ამასობაში, 2002 წლის 20 აგვისტოს, ვალ-დე- რეულის სამედიცინო-ფსიქიატრიული რეგიონული ცენტრის ფსიქიატრმა მოსარჩელე გასინჯა და შეადგინა შემდეგი შინაარსის დასკვნა:

„ფსიქიკურად დაავადებული პაციენტი, რომელიც რეგულარული დაკვირვების ქვეშ იმყოფება, ამჟამად უჩივის ქცევის ისეთ დარღვევას, როგორცაა თვით-მკვლელობის აკვიატებული იდეა, რაც მის სისხლისსამართლებრივ მდგომარეობასთანაა დაკავშირებული (პირობით განთავისუფლებაზე უარი, ასევე აშფოთებს მოსალოდნელი გადაყვანა რეუნიონის ციხეში). მისი ფსიქიკური მდგომარეობა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 398-ე მუხლისა და 1990 წლის 22 ივნისის კანონის შესაბამისად, მოითხოვს მის ჰოსპიტალიზაციას.“

17. 2002 წლის 21 აგვისტოს, აღნიშნული სამედიცინო დასკვნის საფუძველზე, ერის პრეფექტმა გამოსცა ბრძანება მისი ერთი თვით დაუყოვნებელი ჰოსპიტალიზაციის შესახებ. ეს გადაწყვეტილება, კერძოდ, შემდეგნაირად იკითხება:

„ვინაიდან მოსარჩელე უჩივის ქცევის ისეთ დარღვევას, როგორცაა თვითმკვლელობის აკვიატებული იდეა, სახიფათო ხდება მისი საპატიმროში დარჩენა და საჭიროებს დაუყოვნებელ ჰოსპიტალიზაციას.“

„(...)

(მოსარჩელის) დაუყოვნებელი ჰოსპიტალიზაცია გადაწყდა ევრე-ნავარის სპეციალ-ლიზებულ ცენტრში ერთი თვის ვადით.“

18. 2002 წლის 20 დეკემბერს მოსარჩელემ ციხის ადმინისტრაციის სამდივნოს მიმართა ვადამდე პირობით განთავისუფლების თხოვნით, რაც რეგისტრაციაში გაატარა სასჯელალსრულების სისტემის მოსამართლის თანაშემწემ 2002 წლის 27 დეკემბერს.

19. 2003 წლის 1 აგვისტოს პირობით განთავისუფლების საკითხთა რეგიონულმა ინსტანციამ გამოაქვეყნა მოსარჩელის ვადამდე პირობით განთავისუფლების შესახებ გადაწყვეტილება და დანიშნა დამატებითი ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, რომლის ჩატარება მიანდო სამ ექსპერტს:

„ჩაუტარდეს გამოკვლევა დაინტერესებულ პირს, კერძოდ, შეგროვდეს ყველა საჭირო ინფორმაცია მისი ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ – თუ რა სახის მკურნალობას საჭიროებს, ხომ არ არის, ვადამდე პირობით განთავისუფლების შემთხვევაში, მისი ფსიქიატრიული მკურნალობის აღრიცხვაზე აყვანის საჭიროება. განსაკუთრებით საინტერესო იქნება ექსპერტთა აზრი მოსარჩელის მიერ წარმოდგენილ გეგმაზე კლერმონ- ფერანში გასვლასთან დაკავშირებით, საცდელი მიზნით მისი მოკლევადიანი გაშვების მიზანშეწონილობასა და რისკებზე, ასევე უნდა განვიხილოთ მისი გარეჩასახლების შესაძლებლობაც.“

20. ექსპერტებმა თავიანთი დასკვნა სასჯელალსრულების მოსამართლეს გადასცეს 2003 წლის 29 ოქტომბერს. ისინი დასკვნაში შემდეგს წერდნენ:

„ჩაუტარეთ გამოკვლევა (მოსარჩელეს). გავიარეთ კონსულტაცია ...-სთან (ვალდერეულის ფსიქიატრთან).

ჯანმრთელობის პრობლემები, რომელსაც იგი (მოსარჩელე) უჩივის, საკმაოდ კომპლექსურია (...)

ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, დანაშაულის განცდა არ არის მთავარი პრობლემა და ამ ასპექტის შეფასება პრაქტიკულად შეუძლებელია.

ფსიქიატრიულმა პათოლოგიამ თავი იჩინა პატიმრობაში (...) ამჟამად იგი (მოსარჩელე) შეურაცხადია (სულით ავადმყოფია), რომ არა მისი წინა საქმეების სიმძიმე, უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა, იგი ფსიქიატრიულ მკურნალობას გადიოდეს, ვიდრე დარჩეს პატიმრობაში.

ამჟამად მას ახალი, სიმპტომატური რემისიის პერიოდი აქვს, რომელიც ისევე არამდგრადად შეიძლება განვიხილოთ, როგორც წინა, მსგავსი პერიოდები.

მისი გეგმების ცვალებადობა, თერაპიის არათანმიმდევრული დაცვა გარკვეულ თავშეკავებას იწვევს.

ზოგიერთი მისი ქცევა (ჩაკეტილობა, თვითგაუცხოება) შემფოთებას იწვევს.

სამწუხაროა, რომ რეუნიონის პენიტენციარულ დაწესებულებაში გადაყვანაზე უარი განაცხადა – საკუთარ ოჯახთან და ახლობლებთან სიახლოვე მასზე დადებით ზეგავლენას მოახდენდა, მოგვიანებით კი შესაძლებელი იქნებოდა, გვეფიქრა მისი ადგილობრივი ფსიქიატრიული დაწესებულებების მეთვალყურეობის ქვეშ გადაყვანაზე.

თუ გავითვალისწინებთ მის ამჟამინდელ მოთხოვნებს (სურს, დაიწყოს ახალი ცხოვრება იმ ქალთან, რომელზეც ციხეში იქორწინა და, რომელთან ერთადაც არასოდეს უცხოვრია, თუმცა დიდი ხნის ურთიერთუარყოფის შემდეგ კვლავ აღადგინა კავშირი), ამკარაა, რომ სიფრთხილე და გარკვეული პროფილაქტიკური ღონისძიებების მიღება აუცილებელი იქნებოდა:

– მეუღლის მიერ შეთავაზებული ფსიქოსოციალური პირობების შეფასება;

– (მოსარჩელის) გასვლის შემდეგ სამყოფელის სიახლოვეს მდებარე და შესაბამისი პირობებით აღჭურვილ საპატიმრო დაწესებულებაში გადაყვანა;

– მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება განიხილებოდეს აღმკვეთი ღონისძიებების შეცვლის შესაძლებლობა, რაც უნდა შეჯერდეს, ერთი მხრივ, ხსენებული გადაყვანის მის სურვილებთან მისადაგებასა და, მეორე მხრივ, იმ კონტაქტებისა და გარემოპირობების მომზადებასა და შემდეგ შეფასებასთან, რომელნიც მას გარეთ დახვდება.

21. 2003 წლის 17 ნოემბერს, ამ ახალი ფსიქიატრიული ექსპერტიზის შემდეგ, სასჯელალსრულების სისტემის კომისიის დასკვნაც მომზადდა. სასჯელალსრულების სისტემის პრობაციისა და სოციალურ ცხოვრებაში ჩაბმის სამსახურმა, ექსპერტების მიერ წარმოდგენილ არგუმენტებზე დაყრდნობით, უარყოფითი შეფასება

მისცა განთავისუფლების პროექტს, რომელიც მოსარჩელემ წარადგინა. დასკვნაში ასევე ეწერა, რომ მოსარჩელეს ჯერ უნდა მოეთხოვა ისეთი მდებარეობის ციხეში გადაყვანა, საიდანაც იოლად შეეძლებოდა მომავალი მეუღლის უკეთ გაცნობა და მასთან უფრო მეტად დაახლოება. დაწესებულების დირექტორმაც ასევე უარი განაცხადა აღნიშნულ პროექტზე და მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს იგი უნდა გაეხადა „შინაარსობრივად უფრო არსებითი“ და ექსპერტების დასკვნის გათვალისწინებით მოეთხოვა ჯერ სხვა ციხეში ტრანსფერი. რაც შეეხება ევრის პროკურორს, მან მიიჩნია, რომ, მიუხედავად ციხეში მისი კორექტული ყოფაქცევისა, პროექტი აბსოლუტურად შეუსაბამო იყო მოსარჩელის ფსიქიატრიულ პროფილთან.

ამას გარდა, კლერმონ-ფერანის პროკურორმა, რომელსაც საკონსულტაციოდ მიმართეს, როგორც კომპეტენტურ პირს, იმ სასამართლო მოსმენამდე, რომელზეც უნდა მიღებულიყო გადაწყვეტილება, თავი შეიკავა აზრის გამოთქმისაგან. მისთვის ხელახლა აზრი აღარ უკითხავთ.

22. პირი-მ 2004 წლის 13 იანვრის გადაწყვეტილებით უარი თქვა მოსარჩელის თხოვნაზე ვადამდე პირობით გათავისუფლების შესახებ. აღნიშნული უარი მან შემდეგი სიტყვებით ჩამოაყალიბა:

„მიუხედავად ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნისა, რომელიც (მოსარჩელეს) ცოტა ხნის წინ ჩაუტარდა და რომელიც, დაინტერესებული პირის ფსიქიკური ჯანმრთელობის თვალსაზრისით, გარკვეულ გაუმჯობესებას ადასტურებს, რაც მისთვის დანიშნული სწორი მკურნალობის შედეგია, (მოსარჩელის) თხოვნა მის პირობით განთავისუფლებაზე, რათა კლერმონ-ფერანში იცხოვროს მეუღლესთან ერთად, რომელთანაც ადრე არასოდეს უცხოვრია, ამ ეტაპზე არ განიხილება. როგორც ირკვევა, მანამდე აუცილებელია მისი გადაყვანა კლერმონ-ფერანთან უფრო ახლოს მდებარე სხვა დაწესებულებაში.

23. მოსარჩელემ აღნიშნული გადაწყვეტილება გაასაჩივრა პირობითი თავისუფლების ეროვნულ ინსტანციაში (პთეი), სადაც 2004 წლის 9 აპრილს გამოიტანეს უარის გადაწყვეტილება, რომელიც შემდეგი შინაარსის იყო:

„(...) (მოსარჩელის) პირობით გათავისუფლების გეგმა არ იძლევა იმ აუცილებელ გარანტიებს, რომელთაც ექსპერტთა დასკვნა ითვალისწინებს – ფსიქიკური მდგომარეობის ევოლუციას და მათ მიერვე რეკომენდებულ გეგმას მის სავარაუდო ადგილსამყოფლთან ახლოს მდებარე ფსიქიატრიულ სექტორთან დაკავშირების თაობაზე.“

24. მოსარჩელეს ეს გადაწყვეტილება საკასაციო წესით აღარ გაუსაჩივრებია.

25. 2004 წლის 13 აპრილს იგი გადაიყვანეს რიომის ცენტრალურ ციხეში.

26. 2004 წლის 15 აპრილს მოსარჩელის ადვოკატმა თხოვნით მიმართა ერის დეპარტამენტის დეპუტატს, რათა მას რესპუბლიკის მედიატორთან (ომბუდსმენი) ეშუამდგომლა მოსარჩელის პირობით განთავისუფლების თაობაზე. იგი მოითხოვდა, მოსარჩელე გადაეყვანათ რიომის საპატიმროში, რაც იქნებოდა მისი კლერმონ-ფერანის დახურულ ფსიქიატრიულ კლინიკაში მოთავსების წინაპირობა, რადგან ამ ცენტრში ადგილები განკუთვნილი იყო მხოლოდ ოვერნის რეგიონის პატიმრებისათვის.

2004 წლის 26 აპრილს ერის დეპუტატმა მოსარჩელისადმი გაგზავნილ პა-სუხში მას ურჩია, პირდაპირ მიემართა იუსტიციის მინისტრისათვის, რადგან მე-დიატორისადმი მიმართვის პროცედურა შედარებით ხანგრძლივი იყო. როგორც ჩანს, ეს გზა არ ყოფილა გამოყენებული.

27. 2005 წლის 7 იანვარს მოსარჩელე გადაიყვანეს ვილანფრანშ-სურ-სონის საპატიმროში, ხოლო 14 იანვარს რომის ციხეში.

28. 2005 წლის 25 აპრილს პირობითი თავისუფლების საკითხთა მუნიციპალურ-რი სამსახურის (პთსმს) უფროსმა გასცა შემდეგი შინაარსის ცნობა:

„მე, ქვემოთ ხელისმომწერი, დოქტორი (...), ვალ-დე-რეულის საპატიმროს ექიმი-ფსიქიატრი, ვადასტურებ, რომ ბატონი ჟან-ლუკ რივიერა, დაბადებული 30.11.1956 წელს, მისივე მოთხოვნით, გადიოდა ფსიქიატრიული და ფსიქოლო-გიური მკურნალობის კურსს ვალ-დე-რეულის საპატიმროში მთელი მისი იქ ყოფ-ნის განმავლობაში, 2001 წლის ოქტომბრიდან 2004 წლის სექტემბრამდე.“

II. შესაბამისი ეროვნული სამართალი

29. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

პირობით ვადამდე გათავისუფლების შესახებ

მუხლი 720-1-1

(2002 წლის 4 მარტის კანონი)

„იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს დანაშაულის განმეორების სერიოზული საფრ-თხე, შეიძლება მიღებულ იქნეს გადაწყვეტილება სასჯელის ვადამდე შეწყვეტის შესახებ, რა ვადითა და რა სახითაც არ უნდა ჰქონდეს შეფარდებული მსჯავრი. პირობით ვადამდე გათავისუფლების ვადა არ არის განსაზღვრული იმ მსჯავრდე-ბულთათვის, რომლებიც დაავადდნენ ისეთი პათოლოგიით, რომელიც შეუსაბა-მოს ხდის მათ ყოფნას საპატიმრო ადგილებში, გარდა იმ პატიმართა შემთხვევი-სა, როცა შესაძლებელია მათი მოთავსება ფსიქიკურად დაავადებულ პატიმართა სპეციალურ დაწესებულებაში.

პატიმრობის ვადის შეწყვეტის გადაწყვეტილება მიიღება მხოლოდ ორი სხვადასხ-ვა სამედიცინო ექსპერტიზის საფუძველზე, რომლებიც ერთნაირად დაადასტუ-რებენ წინა აბზაცში ჩამოყალიბებულ პირობებს.“

მუხლი 722-1

„პირობით ვადამდე გათავისუფლების ღონისძიებაზე ნებართვა, გაგრძელება, უარი ან გაუქმება განეკუთვნება არა პენიტენციარული სისტემის მოსამართლის, არამედ პირობით ვადამდე გათავისუფლების რეგიონული ინსტანციის კომპეტენ-ციას, რომელიც აღნიშნულ საკითხზე, მსჯავრდებულის მოთხოვნის ან პროკუ-რორის შუამდგომლობის საფუძველზე და სასჯელაღსრულების კომისიის აზრის გათვალისწინებით, იღებს მოტივირებულ გადაწყვეტილებას.

ეს ინსტანცია ყოველ სააპელაციო სასამართლოსთან იქმნება. მის შემადგენლო-

ბაში შედიან: პალატის თავმჯდომარე ან სააპელაციო სასამართლოს მრჩეველი, თავმჯდომარე და ორი სააპელაციო სასამართლოს დაქვემდებარებული სასჯელ-ლავრულების მოსამართლე, მათგან ერთი, დროებით ვადამდე გათავისუფლებზე თანხმობის, გაგრძელებისა და უარის საკითხებზე, იმ ინსტანციას ეკუთვნის, რომლის დაქვემდებარებაშიცაა სასჯელავრულების ის დაწესებულება, რომელშიც სასჯელს იხდის დაინტერესებული მსჯავრდებული (...).

პირობით ვადამდე განთავისუფლების რეგიონული ინსტანცია პალატის ან საბჭოს სხდომაზე შეჯიბრებითობის პრინციპით გამართული დისკუსიის შემდეგ იღებს მოტივირებულ გადაწყვეტილებას. აღნიშნული დისკუსიის დროს ისმენს პროკურატურის მოთხოვნას, მსჯავრდებულისა და, საჭიროების შემთხვევაში, მისი ადვოკატის შენიშვნებს.

ამ ინსტანციის გადაწყვეტილებები შეიძლება გასაჩივრდეს მისი გამოქვეყნებიდან ათი დღის ვადაში მსჯავრდებულის ან პროკურორის მიერ პირობით ვადამდე განთავისუფლების ეროვნულ ინსტანციაში (...). აღნიშნული ინსტანცია საქმეს განიხილავს არა უგვიანეს ორი თვის განმავლობაში, ხოლო ამ ვადის ამონურვის შემდეგ გადაწყვეტილება გასაჩივრებას აღარ ექვემდებარება.

პირობით ვადამდე განთავისუფლების ეროვნული ინსტანციის შემადგენლობაში შედიან: საკასაციო სასამართლოს პირველი თავმჯდომარე ან სასამართლოს მრჩეველი, რომელიც ინსტანციას თავმჯდომარეობს, სასამართლოს ორი მოქმედი მოსამართლე და ერთი მსჯავრდებულთა ხელახლა სოციალურ ცხოვრებაში ჩაბმის ეროვნული ასოციაციის ხელმძღვანელი, ერთიც, დანაშაულის მსხვერპლთა დახმარების ეროვნული ასოციაციის ხელმძღვანელი. პროკურატურის ფუნქციებს ასრულებს საკასაციო სასამართლოს საგამოძიებო განყოფილება. ეროვნული ინსტანციის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, რა სახისაც არ უნდა იყოს იგი, საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება. საქმის განხილვა და მასზე გადაწყვეტილების მიღება ხდება საბჭოს პალატის შემადგენლობით მსჯავრდებულის ადვოკატის მოსაზრებათა მოსმენის შემდეგ (...).

მუხლი 729

„პირობით ვადამდე გათავისუფლების მიზანია, დაეხმაროს მსჯავრდებულებს სოციალურ ცხოვრებაში ხელახლა ჩართვაში და თავიდან აიცილოს განმეორებითი დანაშაული. მსჯავრდებულები, რომელთაც მისჯილი აქვთ თავისუფლების აღკვეთის ერთი ან რამდენიმე ფორმა, შეიძლება პირობით ვადამდე განთავისუფლდნენ, თუ ისინი თავიანთი ყოფაქცევით დაამტკიცებენ, რომ შეუძლიათ სოციალურ ცხოვრებაში რეადაპტაცია, ან თავი გამოიჩინეს პროფესიული საქმიანობის, სწავლის პროცესში, სტაჟირების ან დროებითი სამუშაოს შესრულებისას სოციალური რეადაპტაციის თვალსაზრისით, ან მათი უშუალო მონაწილეობით ოჯახურ ცხოვრებაში, ესაჭიროებათ გადაუდებელი მკურნალობა ან ცდილობენ, დაზარალებულს აუნაზღაურონ საკუთარი დანაშაულით მიყენებული ზარალი.“

გარდა სისხლის სამართლის კოდექსის 132-23-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, პირობით ვადამდე განთავისუფლება შეიძლება შეეხოს იმ მსჯავრდებულებს, რომელთა მიერ მოხდილი სასჯელის ვადა, სულ ცოტა, ტოლია დარჩენილი სასჯელის ვადისა.

მუხლი დ 368

„სადიაგნოსტიკო და სამკურნალო ფუნქციებს საპატიმრო დაწესებულებაში, ასევე სამედიცინო აღმზრდელი პროფილაქტიკის კოორდინაციას უზრუნველყოფს ჰოსპიტალის ექიმის მეთვალყურეობის ქვეშ მოქმედი საკონსულტაციო და ამბულატორული მკურნალობის განყოფილების მედიკოსთა ჯგუფი, როგორც ამას ითვალისწინებს ჯანდაცვის კოდექსის 711-ე-მე-7-დან 711-ე-მე-18-მდე მუხლები.

ჯანდაცვის კოდექსის 711-ე-მე-7 მუხლის თანახმად, ჯანდაცვის რეგიონული განყოფილების დირექტორი რეგიონში არსებულ ყველა სასჯელაღსრულებით დაწესებულებას მიამაგრებს ტერიტორიულად უახლოეს ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულებას, რომელიც უზრუნველყოფს ამ მუხლის პირველ აბზაცში ჩამოთვლილ ფუნქციებს.

ჯანდაცვის კოდექსის 711-ე-მე-9 მუხლის თანახმად, როცა ჯანდაცვის რეგიონული განყოფილების დირექტორის ქვემდებარე ჯანდაცვის დაწესებულებას არ გააჩნია ფსიქიატრიის განყოფილება, ანუ, როცა რეგიონის ფარგლებში არ არსებობს სამედიცინო-ფსიქიატრიული სამსახური, როგორც ეს გათვალისწინებულია დ372-ე მუხლით, მაშინ ჯანდაცვის რეგიონული განყოფილების დირექტორი, ასევე და იმავე პირობებით, ტერიტორიულად ახლოს მდებარე საჯარო თუ კერძო დაწესებულებას, რომელსაც მიენდობა სასჯელაღსრულების დაწესებულების სამედიცინო მომსახურება, სთხოვს დახმარებას, კერძოდ კი, ფსიქიატრიული კონსულტაციისა და მკურნალობის განევის მსჯავრდებულთათვის.“

მუხლი დ 372

„1986 წლის 14 მარტს № 86-602 ბრძანებულებაში შეტანილი ცვლილებების თანახმად, სასჯელაღსრულების ადგილებში ფსიქიატრიული განყოფილება უნდა პასუხობდეს მათდამი მიმდგრებულ საპატიმროებში მყოფ მსჯავრდებულ პირთა ფსიქიკური ჯანმრთელობისათვის საჭირო მოთხოვნებს. პროფილაქტიკის, სადიაგნოსტიკო თუ ყოველდღიურ სამკურნალო პროცედურებს უზრუნველყოფენ საერთო თუ არასრულწლოვან და მოზარდთა ფსიქიატრიული განყოფილებები, როგორც ამას ითვალისწინებს ჯანდაცვის კოდექსის R. 711-ე-მე-7 და R. 711-ე-მე-9 მუხლები, ან კონვენციის პირობათა დაცვითა და D. 371-ე მუხლით გათვალისწინებული მედიკოსთა ჯგუფი.

სასჯელაღსრულების ადგილებში მოქმედი თითოეული ფსიქიატრიული განყოფილება მიბმულია სახელმწიფო ჯანდაცვის რომელიმე განყოფილებასთან ან კერძო კლინიკასთან, რომელსაც მიენდობა საჯარო სტაციონარული სამედიცინო მომსახურების განევა საავადმყოფოს გამოცდილი ფსიქიატრის მეთვალყურეობის ქვეშ. კერძოდ, ამ განყოფილებას უნდა ჰქონდეს სამედიცინო-ფსიქოლოგიური რეგიონული სამსახური, რომელიც უშუალოდ განთავსებული იქნება საპატიმრო დაწესებულებაში.

სამედიცინო-ფსიქოლოგიური რეგიონული სამსახურის ფუნქციები, მისი სამედიცინო კონსულტაციისა და ამბულატორიული მკურნალობის განყოფილებასთან თანამშრომლობის კოორდინაციის საკითხები განსაზღვრულია ზემოთ ხსენებულ 1986 წლის 14 მარტის № 86-602 ბრძანებულებაში (...).“

მუხლი დ 379

„სამედიცინო კონსულტაციისა და ამბულატორიული მკურნალობის განყოფილების ხელმძღვანელი, ჯანდაცვის კოდექსის R. 711-13 et R. 711-14 მუხლების თანახმად, პატიმრებს უტარებს სამედიცინო შემონმებას და კოორდინაციას უწევს სამედიცინო-პროფილაქტიკურ ღონისძიებებს

მუხლი დ 381

„D. 368-ე და D. 371-ე მუხლებით გათვალისწინებულ სტრუქტურებში მომსახურე თერაპევტი ექიმები უზრუნველყოფენ სამედიცინო კონსულტაციებს პატიმრის, საჭიროების შემთხვევაში, ციხის ადმინისტრაციის თანამშრომლის, ან რომელიმე სხვა პირის მოთხოვნით, რომელიც პატიმრის ჯანმრთელობითაა დაინტერესებული. (...)

წინა მუხლში ხსენებული ექიმები ზრუნავენ იმაზეც, რომ პატიმართა ტრანსფერის შემთხვევაში მათ არ შეუწყდეთ დანიშნული მკურნალობა.“

მუხლი დ 382

„(...) ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ ეს ექიმები ჩათვლიან, რომ პატიმრის ჯანმრთელობის მდგომარეობა შეუთავსებელია საპატიმროში არსებულ პირობებთან და მისი იქ დარჩენა არ არის რეკომენდებული, იგი ამის შესახებ წერილობით აცნობებს ციხის ადმინისტრაციის უფროსს, ეს უკანასკნელი კი საჭიროებისამებრ ამას აცნობებს სასამართლო ხელისუფლების შესაბამის ორგანოს.

ამ მუხლის მე-3 და მე-4 აბზაცის თანახმად, სამედიცინო შემონმების დასკვნა და ცნობა გადაეცემა პატიმარს მისივე მოთხოვნით.“

მუხლი დ 398

„ის პატიმრები, რომლებიც დაავადდებიან ფსიქიკურად, როგორც ეს ჯანდაცვის კოდექსის ლ 342-ე მუხლითაა განსაზღვრული, არ შეიძლება რჩებოდნენ საპატიმრო დაწესებულებაში.

მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, უფლებამოსილი ექიმის დასკვნის საფუძველზე, პრეფექტურის მოვალეობაა, დაუყოვნებლივ უზრუნველყოს ავადმყოფი პატიმრის ჰოსპიტალიზაცია, როგორც ჯანდაცვის კოდექსის ლ 331-ე მუხლითაა განსაზღვრული.

მათ მიმართ არ გამოიყენება D.394-ე მუხლის მეორე აბზაცით გათვალისწინებული პოლიციის ან ჟანდარმერიის თანამშრომლების მეთვალყურეობა მათი ჰოსპიტალიზაციის განმავლობაში.“

30. ამონარიდი ჯანდაცვის კოდექსიდან

მუხლი ლ 3214-1

„ფსიქიკურად დაავადებული პატიმრის თანხმობით თუ თანხმობის გარეშე, იგი უნდა მოთავსდეს ჯანდაცვის დაწესებულების საგანგებოდ ასეთი სპეციფიკით მოწყობილ განყოფილებაში.“

მუხლი ლ 3214-2

გარდა აუცილებლობით გამოწვეული შეზღუდვებისა (მათ შორის პატიმრის სტატუსთან დაკავშირებით), იმ ფსიქიკურად დაავადებულ პატიმრებზე, რომლებიც მათი ნების მიუხედავად იქნენ ჰოსპიტალიზებულნი, მათივე ჯანმრთელობის მდგომარეობიდან გამომდინარე, ვრცელდება შემდეგი მუხლების პირობები: L.3211-3, L.3211-4, L.3211-6, L.3211-8, L.3211-9 და L.3211-12.

როცა სასჯელაღსრულების მოსამართლე, L.3211-ე-მე-12 მუხლის შესაბამისად, მიიღებს გადაწყვეტილებას ჰოსპიტალიზებული პატიმრის მისი თანხმობის გარეშე გადაყვანის თაობაზე, ამის შესახებ პროკურორი დაუყოვნებლივ წერილობით ატყობინებს ციხის ადმინისტრაციას. საპატიმროში მისი დაბრუნება ხდება სახელმწიფო საბჭოს განკარგულების თანახმად, L.3214-ე-მე-5 მუხლში ჩამოყალიბებული პირობებით.“

მუხლი ლ 3214-3

„როცა პატიმარი საჭიროებს გადაუდებელ სამედიცინო დახმარებას მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ უშუალოდ სამკურნალო დაწესებულებაში, ისეთი ფსიქიკური მოშლილობის გამო, რომ საფრთხე ექმნება თავად ავადმყოფსა და მის გარშემო მყოფ სხვა პირებს, პარიზის პოლიციის უფროსი ან სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენელი იმ დეპარტამენტში, რომლის ტერიტორიაზეც იმყოფება პატიმრის სასჯელის მოხდის ადგილი, გამოსცემს ბრძანებას დეტალურად დასაბუთებული სამედიცინო დასკვნის საფუძველზე, რომ დაავადებული პატიმარი გადაყვანილ იქნეს ამ მიზნით შესაბამისად მოწყობილ სამედიცინო-სამკურნალო დაწესებულებაში, როგორც ეს განსაზღვრულია L.3214-ე-1-ლი მუხლით. არ შეიძლება აღნიშნული სამედიცინო დასკვნა გასცეს მიმღები სამედიცინო დაწესებულების ფსიქიატრმა.

პრეფექტის მსგავსი გადაწყვეტილებები ნათლად არგუმენტირებული და დასაბუთებული უნდა იყოს იმ გარემოებებით, რომლებმაც აუცილებელი გახადა პატიმრის ჰოსპიტალიზაცია .

მიღებიდან ოცდაოთხი საათის ვადაში მიმღები სამკურნალო დაწესებულების დირექტორი დეპარტამენტში სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენელს ან პოლიციის უფროსს, ისევე, როგორც L.3222-ე-მე-5 მუხლში ხსენებულ კომისიას, წარუდგენს ადგილობრივი ფსიქიატრის დასკვნას.

ეს ბრძანებები რეგისტრირდება L.3213-ე-1-ლი მუხლის ბოლო აბზაცით გათვალისწინებულ რეესტრში.“

მუხლი ლ 3214-4

ფსიქიკურად დაავადებული და მისი თანხმობის გარეშე ჰოსპიტალიზებული პატიმრისათვის ჰოსპიტალიზაციის ვადის გახანგრძლივების შესახებ გადაწყვეტილების მიღება ხდება L.3213-ე-მე-3, L.3213-ე-მე-4 და L.3213-ე-მე-5 მუხლებით გათვალისწინებული პირობების შესაბამისად.

მუხლი ლ 3214-5

ფსიქიკური მოშლილობის გამო ჰოსპიტალიზებულ პატიმართა დაცვის, ბადრაგირებისა და ტრანსპორტირების პირობები განსაზღვრულია სახელმწიფო საბჭოს განკარგულებით.“

III. რეკომენდაცია № R (98)7

31. № R (98)7 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის საპატიმრო დაწესებულებებში ეთიკის საკითხებისა და სამედიცინო დახმარების შესახებ რეკომენდაციის შესაბამისი ნაწილი შემდეგნაირადაა ჩამოყალიბებული:

„1. საპატიმრო დაწესებულებაში სამედიცინო დახმარების უფლების ძირითადი საკითხები

(...) გ. ავადმყოფის თანხმობა და მკურნალობის საიდუმლოება

(...) 14. გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა პატიმრის დაავადება იმგვარია, რომ იგი ვერ აცნობიერებს საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობას, ავადმყოფ პატიმარს ყოველთვის უნდა შეეძლოს, ექიმს წინასწარ დაეთანხმოს ყოველგვარ სამედიცინო შემონმებასა თუ ანალიზების ჩატარებაზე, გარდა კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისებისა. ყოველი სამედიცინო შემონმების საფუძველი პატიმარს ნათლად და მისთვის გასაგებად უნდა განემარტოს (...)

15. განმარტების შედეგად უნდა იქნეს თანხმობა ასევე მიღებული იმ ფსიქიკურად დაავადებული პირებისა და პაციენტებისაგან, რომლებიც იმგვარ პირობებში იმყოფებიან, სადაც სამედიცინო ვალდებულებები და უსაფრთხოების წესები ყოველთვის არ ემთხვევა ერთმანეთს, მაგალითად, მკურნალობაზე ან საკვების მიღებაზე უარი.

16. ავადმყოფის თანხმობის თავისუფლების პრინციპებიდან ნებისმიერი სახის გამონაკლისი უნდა ეფუძნებოდეს კანონს და ხელმძღვანელობდეს იმავე პრინციპებით, რომლებიც დანარჩენ მოსახლეობაზე ვრცელდება.

17. (...) მსჯავრდებულ პატიმარს შეუძლია, მოითხოვოს განმეორებითი სამედიცინო დასკვნა და საპატიმროს ექიმი ვალდებულია, ამ თხოვნას გულისყურით მოეპყროს, თუმცა თხოვნის საფუძვლიანობის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღება საბოლოოდ ექიმის პასუხისმგებლობას უკავშირდება.

18. არცერთი პატიმარი არ შეიძლება გადაიყვანონ სასჯელალსრულების სხვა დაწესებულებაში სრული სამედიცინო გამოკვლევის ისტორიის გარეშე. მისი ისტორიის გადაცემისას მთლიანად უნდა იქნეს დაცული კონფიდენციალურობა. დაინტერესებული მსჯავრდებული უნდა იქნეს ინფორმირებული მისი სამედიცინო ისტორიის გადაგზავნის შესახებ. მას ეროვნული კანონმდებლობით უფლება აქვს, ამაზე უარი განაცხადოს.

19. ციხიდან გამოსულებს უნდა გადაეცეთ ყველა საჭირო, სამედიცინო წერილობითი ინფორმაცია მათი მომავალი მკურნალი ექიმის საყურადღებოდ. (...)

III. ციხეებში სამედიცინო მომსახურების ორგანიზება, კერძოდ, ზოგიერთი მიმდინარე პრობლემის მართვის თვალსაზრისით

(...) დ. ფსიქიატრიული სიმპტომები: ფსიქიკური მოშლილობა, პიროვნულობის სერიოზული დარღვევები და თვითმკვლელობის რისკები

(...) 55. ის მსჯავრდებულები, რომლებიც დაავადებულნი არიან მძიმე ფსიქიკური

დაავადებით, მოთავსებული უნდა იქნენ სპეციალურად აღჭურვილ სამკურნალო სტაციონარში, კვალიფიციური სამედიცინო პერსონალის მეთვალყურეობის ქვეშ. საჯარო სამკურნალო დაწესებულებაში მსჯავრდებულის მიღების შესახებ გადანყვეტილებას შესაბამისი კომპეტენტური ორგანოს ნებართვის საფუძველზე იღებს ფსიქიატრი.

56. იმ შემთხვევაში, თუ ფსიქიკურად დაავადებულ მსჯავრდებულთა საკანში იზოლირება გარდაუვალია, ეს პერიოდი მინიმალურამდე უნდა შემცირდეს და პირველივე შესაძლებლობისთანავე შეიცვალოს ექთნის პირადი და პერმანენტული მეთვალყურეობით.

57. განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როცა საქმე ეხება განსაკუთრებით მძიმე ფსიქიკური დაავადების შეტევებს, ფიზიკური ძალის გამოყენება შეიძლება დაშვებულ იქნეს მინიმალური დროით, რაც აუცილებელია იმისათვის, რომ მედიკამენტურმა თერაპიამ მოსალოდნელი სედატიური ეფექტი გამოიღოს.

58. ციხის მეთვალყურეთა და სამედიცინო პერსონალის მხრიდან უნდა ხდებოდეს თვითმკვლელობის რისკების მუდმივი დაკვირვება. ისეთ შემთხვევებისას, როცა საჭირო გახდა ფიზიკური ძალის გამოყენება, რათა ავადმყოფისათვის ხელი შეეშალათ, საკუთარი თავისათვის მიეყენებინა ზიანი, ახლო და პერმანენტული ზემოქმედებლობა და უშუალო ურთიერთობისა და თანადგომის მეთოდი უნდა იქნეს გამოყენებული, ვიდრე არ გაივლის კრიზისული პერიოდი. (...)

ე. მკურნალობაზე უარის თქმა. შიმშილობის გამოცხადება

60. თუ მსჯავრდებული უარს ამბობს შეთავაზებულ მკურნალობაზე, ექიმმა მას მონმის თანდასწრებით ხელი უნდა მოაწერინოს წერილობით განცხადებაზე. ექიმმა პაციენტს უნდა მიაწოდოს ყველა საჭირო ინფორმაცია მკურნალობის სასიკეთო შედეგებზე, შესაძლო ალტერნატიული თერაპიის შესახებ და უარის შემთხვევაში გააფრთხილოს მოსალოდნელი საფრთხეების შესახებ. საჭიროა, დავრწმუნდეთ, რომ ავადმყოფმა სრულად გააცნობიერა საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობა. (...)

ვ. ძალადობა ციხეში: დისციპლინური სახდელი და პროცედურა, დისციპლინური იზოლაცია, ფიზიკური ძალის გამოყენება, გაძლიერებული უსაფრთხოების რეჟიმი

(...) 66. დისციპლინური სახდელის (სანქციის) ან დისციპლინური თუ უსაფრთხოების სხვა ღონისძიების შემთხვევებში, რომლებმაც შესაძლოა, მსჯავრდებულის ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე ცვლილება მოახდინოს, სამედიცინო პერსონალმა შესაბამისი მკურნალობა და სამედიცინო დახმარება უნდა გაუწიოს მსჯავრდებულს მისივე ან ციხის ადმინისტრაციის მოთხოვნის საფუძველზე. (...)

IV. ფრაგმენტი 2006 წლის 11 იანვარს სასჯელალსრულების ადგილებზე ევროპული ნორმების შესახებ მიმართ მიღებული № (2006)2 რეკომენდაციის მიერ ნევრ სახელმწიფოთა მიმართ მიღებული № (2006)2 რეკომენდაციიდან

32. მინისტრთა კომიტეტის მიერ სასჯელალსრულების ადგილებზე ევროპული ნორმების შესახებ ნევრ სახელმწიფოთა მიმართ მიღებული № (2006)2 რეკომენდაციის შესაბამისი დებულება შემდეგნაირადაა ჩამოყალიბებული:

„ევროპის საბჭოს წესდების მე-15 ბ მუხლის თანახმად, მინისტრთა კომიტეტი (...) რეკომენდაციას უწევს ნევრ სახელმწიფოებს:

თავიანთი კანონმდებლობის შემუშავებისას, ასევე, პოლიტიკისა და პრაქტიკის გატარებისას იხელმძღვანელონ წინამდებარე რეკომენდაციაზე დართული წესებით, რომლებმაც შეცვალა სასჯელალსრულების ადგილებზე ევროპული ნორმების შესახებ ნევრ სახელმწიფოთა მიმართ მიღებული № R (87)3 რეკომენდაცია (...).

№ (2006)2 რეკომენდაციის დანართი

12.1 ის პირები, რომლებიც დაავადებულნი არიან ფსიქიკურად და რომელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა შეუთავსებელია ციხეში მათ ყოფნასთან, სასჯელს უნდა იხდიდნენ ამ მიზნით სპეციალურად მოწყობილ დანესებულებაში.

12.2 მიუხედავად ამისა, თუ ეს პირები განსაკუთრებულ შემთხვევებში ციხეში უნდა დარჩნენ, მაშინ მათი მდგომარეობა და საჭიროებები უნდა რეგულირდებოდეს სპეციალური წესებით.

(...)

39. სასჯელალსრულების ადგილის ხელმძღვანელობა უნდა გაუფრთხილდეს ყველა მათი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი პატიმრის ჯანმრთელობას.

40.1 ციხეში მოქმედი სამედიცინო-სამკურნალო სამსახურები მჭიდრო ურთიერთკავშირში უნდა იყვნენ სახელმწიფო თუ ადგილობრივი, ტერიტორიული ჯანდაცვის სამსახურებთან.

40.2 სანიტარიული პოლიტიკა საპატიმრო ადგილებში უნდა იყოს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ეროვნული პოლიტიკის ნაწილი და მასთან სრულად თავსებადი.

40.3 მსჯავრდებულებს ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ ჯანდაცვის სამსახურებზე, მათი სამართლებრივი მდგომარეობის საფუძველზე დისკრიმინაციის გარეშე.

40.4 საპატიმროს სამედიცინო სამსახურებმა უნდა გამოავლინონ და უმკურნალონ მსჯავრდებულთა ფიზიკურ, ფსიქიკურ და სხვა სახის დაავადებებს.

40.5 ამ მიზნით ყოველი მსჯავრდებული უნდა იღებდეს სამედიცინო, ქირურგიულ თუ ფსიქიკურ დახმარებასა და მკურნალობას, მათ შორის იმასაც, რომელიც თავისუფლების ზონაში მდებარეობს.

(...)

42.3 პატიმრის გასინჯვისას ექიმმა ან მას დაქვემდებარებულმა კვალიფიციურმა ექთანმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს:

(...) ბ. ფიზიკურ და ფსიქიკურ დაავადებათა დიაგნოსტიკასა და მათი მკურნალობისათვის საჭირო ღონისძიებებს, დანიშნული მკურნალობის კურსის გაგრძელებას (...);

ზ. იმ ფიზიკურ და ფსიქიკურ დაავადებათა იდენტიფიკაციას, რომლებმაც შეიძლება გართულოს დაინტერესებულთა სოციალური რეინტეგრაცია განთავისუფლების შემდეგ (...);

ი. მსჯავრდებულის თანხმობის შემთხვევაში გააფორმოს ხელშეკრულებები ადგილობრივი თვითმმართველობის შესაბამის სამსახურებთან, რათა დაინტერესებულ პირს (მსჯავრდებულს) გაუგრძელდეს სავალდებულო სამედიცინო თუ ფსიქიატრიული მკურნალობა განთავისუფლების შემდეგ.

43.1 ექიმი ვალდებულია, ზედამხედველობა გაუწიოს მსჯავრდებულთა ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობას, მოინახულოს საავადმყოფოს ნორმებით გათვალისწინებული სიხშირითა და პირობებით ავადმყოფი მსჯავრდებულები, რომლებსაც ან რაიმე დაავადება ან სხეულის დაზიანებები აწუხებთ და ასევე მოინახულოს ყველა ის პატიმარი, რომლებიც მას თხოვნით მიმართავენ. (...)

43.3 ექიმმა დირექტორს უნდა წარუდგინოს ანგარიში ყოველი ისეთი შემთხვევის შემდეგ, როცა იგი მიიჩნევს, რომ მსჯავრდებულის ფიზიკური ან ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობას საპატიმროში, კარცერსა თუ ციხის პირობებში ყოფნა სერიოზულ საფრთხეს უქმნის. (...)

46.1 ავადმყოფი მსჯავრდებულები, რომლებიც გადაუდებელ, განსაკუთრებულ მკურნალობას საჭიროებენ, გადაყვანილი უნდა იქნნენ სპეციალიზებულ სამკურნალო დაწესებულებასა თუ სამოქალაქო საავადმყოფოებში, როცა ადეკვატური მკურნალობის საშუალება ციხის პირობებში არ არსებობს. (...)"

სამართლებრივი მხარე

I. კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ

33. კონვენციის მუხლების მოშველიების გარეშე მოსარჩელე უჩივის, მისი ფსიქიკური პრობლემების მიუხედავად, მის პატიმრობაში დატოვების ფაქტს. განსაკუთრებით კი 1991 წლის 31 ივლისიდან მოელის შვებულებით სარგებლობასა და ვადამდე პირობით განთავისუფლებას, მაგრამ არავითარი კონკრეტული ღონისძიება მისთვის არავის შეუთავაზებია. მისმა ადვოკატმა მაშინვე დააზუსტა, რომ სახელმწიფოს მხრიდან მისი საპატიმროში დატოვება მაშინ, როცა იგი საპატიმროს გარეთ სამკურნალო დაწესებულებაში საჭიროებს მკურნალობას, არის კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა.

34. მთავრობა არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას.

35. თავის საპასუხო მოსაზრებებში მოსარჩელე მიუთითებს კონვენციის მე-3, მე-5 და მე-8 მუხლებზე.

სასამართლო, მოსარჩელის მიერ მითითებული უფლებადარღვევის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვნად მიიჩნევს, რომ მას (მოსარჩელეს) არ უსარგებლია საპატიმროში ყოფნისას მისი დაავადების შესაბამისი მკურნალობითა და ყურადღებით, და საჭიროდ მიიჩნევს, აღნიშნული შემთხვევა განხილულ იქნეს კონვენციის მე-3 მუხლის კონტექსტში, რომელიც ამბობს შემდეგს:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.“

ა. დაშვებადობის შესახებ

36. მთავრობა არაფრით ეწინააღმდეგება სარჩელის დასაშვებადობას.

37. სასამართლო ადგენს, რომ სარჩელი არ არის უსაფუძვლო კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თვალსაზრისით. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ სარჩელი არც სხვა რაიმე მოტივით შეიძლება იქნეს დაუშვებლად ცნობილი. აქედან გამომდინარე, სასამართლო სარჩელს დასაშვებად მიიჩნევს.

ბ. საქმის არსებითი მხარე

1. მხარეთა არგუმენტები

38. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო შეახსენებს ძირითად პრინციპებს, რომლებიც გამოიყენება არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობის შემთხვევებში, კერძოდ, მოპყრობამ მინიმალურ ზღვარს უნდა მიაღწიოს, რათა იგი განხილულ იქნეს მე-3 მუხლის თვალთახედვით.

39. რაც შეეხება ავადმყოფ მსჯავრდებულთა პატიმრობის პირობებს, მთავრობა ძირითადად მიუთითებს გადაწყვეტილებებზე: *კენანი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ (№ 27229/95, აუეს/CEDH, 2001-III)* და *მატენციო საფრანგეთის წინააღმდეგ (№ 58749/00, 2004 წლის 15 იანვარი)*, რომლებშიც სასამართლომ მიიჩნია, რომ „ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ასაკი და მძიმე ფიზიკური ნაკლი ამიერიდან ითვლება ისეთ მდგომარეობად, რომელთა დროსაც საპატიმროში დატოვების საკითხი განიხილება მესამე მუხლის კონტექსტში“ და რომ „ზოგიერთი სახის მოპყრობა ფსიქიკურად დაავადებულ პირთა მიმართ არღვევს მე-3 მუხლის პირობებს“.

40. წინამდებარე საქმეში მთავრობა მიუთითებს, რომ მოსარჩელეს ფიზიკურად მხოლოდ არტერიოსკლეროზი აწუხებდა, რომელიც მას 2005 წლის იანვარში რიომში ჩამოსვლისას დაუდგინდა, რომ ამას წინათ მას ჩაუტარდა ქირურგიული ოპერაცია, რასაც არავითარი გართულება არ მოჰყოლია.

აქედან გამომდინარე, იგი (მთავრობა) ასკვნის, რომ, ფიზიკური თვალსაზრისით, მოსარჩელის ჯანმრთელობის მდგომარეობა არ იყო შეუთავსებელი მის საპატიმროში დატოვებასთან, კონვენციის მე-3 მუხლის პირობებით.

41. რაც შეეხება მოსარჩელის ფსიქიკურ ჯანმრთელობას, მთავრობა აღნიშ-

ნავს, რომ მას ფსიქიატრებმა დაუდგინეს ფსიქოტიკური მდგომარეობა, რომელიც პერიოდული თვითმკვლელობის განწყობებით გამოიხატებოდა.

ამგვარად, ფსიქიატრმა, რომელმაც იგი 2002 წლის აგვისტოს თვეში გასინჯა, პირობით განთავისუფლებაზე უარის მიღების შემდეგ, დაასკვნა, რომ „ეს ფსიქიკურად დაავადებული პაციენტი, რომელიც რეგულარული დაკვირვების ქვეშ იმყოფება, ამჟამად უჩივის ქცევის ისეთ დარღვევას, როგორცაა თვითმკვლელობის აკვიატებული იდეა, რაც მის სისხლის სამართლის რთულ პერსპექტივასთანაა კავშირში.“

42. 2003 წლის აგვისტოში სამმა ფსიქიატრმა გასინჯა მოსარჩელე და დაადგინეს, რომ მას პატიმრობის დროს განუვითარდა ფსიქიკური პათოლოგია (...), მოსარჩელე ამჟამად ქრონიკული ფსიქიკური მოშლილობითაა დაავადებული. ფსიქიატრიულმა პათოლოგიამ თავი იჩინა პატიმრობაში (...). რომ არა მისი წინა საქმეების სიმძიმე, უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა, იგი ფსიქიატრიულ მკურნალობას გადიოდეს, ვიდრე დარჩეს პატიმრობაში.(...) ზოგიერთი მისი ქცევა (ჩაკეტილობა, თვითგაუცხოება) შემფოთებას იწვევს.

43. მთავრობა დასძინს, რომ მოსარჩელეს სამედიცინო გამოკვლევა ჩაუტარდა რომის ციხეში ჩასვლისთანავე სამედიცინო-ფსიქოლოგიური რეგიონული სამსახურის ფსიქიატრის მიერ, რომელმაც 2005 წლის 12 მაისს დაასკვნა, რომ მის მდგომარეობას არანაირი მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება არ დასტყობია. ნევროლეპტიკური და ანქსიოლიტიკური ერთობლივი მკურნალობის შედეგად მას თითქოს ნაკლებად აღენიშნებოდა ჰალუცინაციური მოვლენები.

44. ამასთან ერთად, ექიმი-ინსპექტორის ანგარიშის თანახმად, მოსარჩელე გადის რეგულარულ მკურნალობას და არ აღენიშნება დეპრესიული მდგომარეობა. იგი ასკვნის, რომ მოსარჩელის ჯანმრთელობის მდგომარეობა თავსებადია მის საპატიმრო ადგილზე დარჩენასთან და თავისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესაბამის მკურნალობას იღებს. ყოველ შემთხვევაში, სასჯელაღსრულების ადგილის პერსონალს გაცნობიერებული აქვს მოსარჩელის მიდრეკილება თვითმკვლელობისაკენ და იგი გაძლიერებული ყურადღების ქვეშ იმყოფება.

45. მთავრობა ასევე აღნიშნავს, რომ ეს დასკვნები აგრეთვე დასტურდება 2005 წლის 30 აპრილს ჩატარებული სამედიცინო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზით.

46. საქმის – *კულა პოლონეთის წინააღმდეგ (№ 30210/96, აუეს/CEDH 2000-XI)* – გადანყვეტილებაზე მითითებით, მთავრობა აზუსტებს, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, როგორც კი ფსიქიატრი ჩვეულებრივზე უფრო მომატებულად შენიშნავდა თვითმკვლელობის იმპულსებს მოსარჩელის ქმედებებში, დაუყოვნებლივ იღებდა მისი ჰოსპიტალიზაციის გადანყვეტილებას. ამგვარად, მისი ვადამდე პირობით განთავისუფლების პირველი მოთხოვნისთანავე, ფსიქიატრის გასინჯვის შემდეგ, ერის დეპარტამენტის პრეფექტმა მისი დაუყოვნებელი ერთთვიანი ჰოსპიტალიზაციის ბრძანება გასცა. იგივე ღონისძიება განმეორდა 2002 წლის ნოემბერშიც.

47. ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, მთავრობა ასკვნის, რომ მოსარჩელის მიმართ არ ყოფილა არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობა, რომელიც მინიმალურ ზღვარს მიაღწევდა და, ამდენად, განეკუთვნებოდა კონვენციის მე-3 მუხლის მოქმედების არეალს, რომ მოსარჩელის ჩივილები ძირითადად მხოლოდ მისი კანონიერი სასჯელის მოხდასთან იყო დაკავშირებული.

48. რაც შეეხება მოსარჩელისადმი განუულ სამედიცინო დახმარებას (მკურ-

ნალობას), მთავრობა ხაზს უსვამს იმას, რომ ეს საკითხი განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშაა.

ექიმები მას სინჯავენ სასჯელის მოხდის ადგილის ყოველი ცვლილებისას. ამას გარდა, იგი წლების განმავლობაში გადიოდა რეგულარული მკურნალობის კურსს UCSA-სა და სამედიცინო-ფსიქოლოგიური რეგიონული სამსახურის მეთვალყურეობით. ამასთან, მოსარჩელე დიდი ხანია, გადის მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობისათვის შესაბამის ნევროლეპტიკურ მკურნალობას და ეს გაგრძელდება მანამ, ვიდრე თავად არ შეწყვეტს მას. ამას ემატება ისიც, რომ იგი ამჟამად იღებს ახალი თაობის ნევროლეპტიკურ საშუალებებს, რომელთა გვერდითი მოვლენები მინიმუმამდეა შემცირებული.

49. მთავრობა კიდევ ერთხელ აზუსტებს, რომ რუანის ციხეში მოთავსებამდე მოსარჩელე სარგებლობდა რეგიონული სამედიცინო-ფსიქოლოგიური სამსახურის რეგულარული კონსულტაციებით და ამ პერიოდში იგი ორჯერ იყო კიდევ ჰოსპიტალიზებული.

მას შემდეგ, რაც იგი რიომში იხდის სასჯელს, მოსარჩელე UCSA-ს რეგულარული მეთვალყურეობს ქვეშაა. იგი თვეში ერთხელ ხვდება ფსიქიატრს, კვირაში ერთხელ კი ფსიქიატრიის განყოფილების ექთანს. რიომის საპატიმრო დაწესებულებასა და რიომის ცენტრალურ საავადმყოფოსთან შეთანხმებაც კი გაფორმდა, რომლის თანახმად, კლერმონ-ფერანის სამედიცინო-ფსიქოლოგიური ცენტრი ციხეში უზრუნველყოფდა ფსიქოლოგიურ მომსახურებას.

მთავრობა ხაზს უსვამს, რომ ეს ერთ-ერთია იმ მიზეზთაგან, რომლის გამოც მოსარჩელე ამ დაწესებულებაში იქნა გადაყვანილი, გარდა იმ ფაქტისა, რომ ამ გზით იგი დაუახლოვდებოდა თავის მეუღლეს, რათა ვადამდე პირობით განთავისუფლებისათვის მისი ფსიქიატრიული ზედამხედველობის გარანტია მომზადებულიყო.

50. მთავრობა ასკვნის, რომ მოსარჩელეს შეძლო, რეგულარულად მოეთხოვა და მიეღო მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობისათვის შესაფერისი მაღალი ხარისხის მკურნალობა და იმყოფებოდა მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ.

იგი არ ადასტურებს იმას, რომ მოსარჩელის საპატიმრო ადგილას დატოვება, კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით, მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან შეუთავსებელია.

51. მოსარჩელე მოითხოვს, რომ მისი საპასუხო არგუმენტები პრიორიტეტულად იქნეს განხილული.

52. იგი, ამასთან, შეახსენებს, რომ, ზემოთ ხსენებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 729-ე მუხლის თანახმად, ვადამდე პირობით განთავისუფლების სხვა მოტივებს შორის საჭიროებს მკურნალობას.

ამას გარდა, ამავე კოდექსის D 398-ე მუხლის თანახმად, ფსიქიკურად დაავადებული მსჯავრდებულები არ შეიძლება დარჩნენ საპატიმრო დაწესებულებაში.

53. მოსარჩელე აღნიშნავს, რომ სამივე ფსიქიატრმა, რომლებმაც იგი გასინჯეს, დაადგინა, რომ ის დაავადებული იყო ფსიქიატრიული პათოლოგიით, რომელმაც საპატიმროში იჩინა თავი, ხოლო სრულიად მოულოდნელად, ისინი მის საპატიმროში დატოვებას ემხრობიან, მისი მძიმე სისხლის სამართლის მდგომარეობიდან გამომდინარე, იმავდროულად, ისინი ხაზს უსვამენ, რომ იგი ფსიქიატრიულ მკურნალობას საჭიროებს.

მოსარჩელე დასძენს, რომ 2002 წლის 21 აგვისტოს, დაუყოვნებელი ჰოსპიტალიზაციის გადანყვეტილების მიღებისას, ერის დეპარტამენტის პრეფექტმა ასე-

ვე მიუთითა: „ვინაიდან მოსარჩელე უჩივის ქცევის ისეთ დარღვევას, როგორიცაა თვითმკვლელობის აკვიატებული იდეა, სახიფათო ხდება მისი საპატიმროში დარჩენა და იგი საჭიროებს დაუყოვნებელ ჰოსპიტალიზაციას.“

54. მოსარჩელე ბოლოს ყურადღებას მიაპყრობს ჯანდაცვის კოდექსის ლ 3213-ე-1-ლ მუხლზე, რომლის თანახმად, სახელმწიფო ორგანოთა წარმომადგენლები დეტალური სამედიცინო დასკვნის საფუძველზე იღებენ იმ პირთა გადაუდებელი ჰოსპიტალიზაციის გადაწყვეტილებას, რომლებიც ფსიქიკურად არიან დაავადებულნი, საჭიროებენ შესაბამის მკურნალობას და საფრთხეს უქმნიან სხვა პირთა უსაფრთხოებას.

55. იგი, ამასთან, შეახსენებს, რომ საქმეში – *მუისელი საფრანგეთის წინააღმდეგ* (№ 67263/01, აუეს/CEDH 2002-IX), სასამართლომ იმსჯელა ავადმყოფი მსჯავრდებულების დაცვის აუცილებლობაზე. გარდა ტრადიციული მოთხოვნებისა, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მსჯავრდებულთა ჯანმრთელობის მდგომარეობამ შეიძლება განაპირობოს „განსაკუთრებული ღონისძიებების“ გატარების აუცილებლობა და რომ შეიძლება ეს იყოს, მაგალითად, ჰოსპიტალიზაცია ან „სხვა დაწესებულებაში გადაყვანა, სადაც ავადმყოფი მეთვალყურეობის ქვეშ გაივლიდა მკურნალობას“ (ხსენებული *მუისელის* საქმე, § 45).

იგი (მოსარჩელე) ასკვნის, რომ სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს ალტერნატიულ საშუალებებზე ავადმყოფ მსჯავრდებულთათვის, მაშინაც კი, როცა სიცოცხლისათვის საშიშ დაავადებასთან არ გვაქვს საქმე. იგი კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს იმ ფსიქიატრის დასკვნას, რომელმაც ის 2002 წლის აგვისტოში გასინჯა და რომლის მიხედვითაც: „იგი უჩივის ქცევის ისეთ დარღვევას, როგორიცაა თვითმკვლელობის აკვიატებული იდეა, რაც მისი სისხლის სამართლის საქმის რთულ პერსპექტივასთანაა დაკავშირებული.“

აქედან გამომდინარე, მოსარჩელე ფიქრობს, რომ მის მიერ განცდილი ტანჯვა და სასჯელი სცილდება იმას, რაც გარდაუვლადაა დაკავშირებული მასზე დაკისრებულ კანონიერ მსჯავრთან და მიუთითებს საქმეზე – *ტირერი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ* (1978 წლის 25 აპრილის გადაწყვეტილება, სერია A, № 26).

56. იგი ასევე შეახსენებს: 1991 წლის 26 ივლისის წერილში სასჯელალსრულების მოსამართლე ხაზგასმით მიუთითებდა, რომ 1991 წლის 31 ივლისიდან, მას შეუსრულდებოდა ის სავალდებულო მინიმალური საჯელის ვადა, რომლის შემდეგაც მისი მოხდის ფორმის ცვლილება შეიძლებოდა განხილულიყო.

აღსანიშნავია, რომ, მიუხედავად მრავალი თხოვნისა, მას არავითარი ღონისძიებით არ უსარგებლია, თუმცა სოციალური რეადაპტაციის სერიოზული გარანტიები წარმოადგინა.

57. ბოლოს, იგი აღნიშნავს, რომ რიომში 1990 წლის ოქტომბერში დაქორწინდა და 15 წელია, მეუღლესთან კავშირი, მრავალჯერადი ტრანსფერის გამო, შეზღუდული აქვს, შემოიფარგლება მხოლოდ ხანმოკლე სასაუბრო პაემნებით, რაც მას აშორებს მეუღლესთან.

58. იგი ასკვნის, რომ მისი პატიმრობაში ყოფნა, მიუხედავად შესაბამისი კანონის მუხლებისა, ზიანს აყენებს მის ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობას და, მით უფრო საყურადღებოა, რომ საფრანგეთის საპატიმროებში თვითმკვლელობის შემთხვევათა სტატისტიკა საკმაოდ მაღალია.

2. სასამართლოს შეფასება

59. სასამართლოს განცხადებით, მისი პრაქტიკიდან გამომდინარე, უხეში მოპყრობა რომ კონვენციის მე-3 მუხლის მოქმედების არეალში განიხილოს, უნდა აღწევდეს სიმძიმის მინიმალურ ზღვარს. აღნიშნული მინიმუმის განსაზღვრა კი შედარებითაა თავისი არსით, იგი დამოკიდებულია საქმეში არსებული ელემენტების ერთობლიობაზე, სახელდობრ, მოპყრობის ხანგრძლივობასა და მის ფიზიკურ თუ სულიერ შედეგებსა და ზეგავლენაზე, ზოგჯერ ეს ასევე დამოკიდებულია სქესზე, ასაკსა და მსხვერპლის ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე (სხენებული გადაწყვეტილებები საქმეებზე: *კუდლა პოლონეთის წინააღმდეგ*, § 91, *პერსი საბერძნეთის წინააღმდეგ* № 28524/95, § 67, აუეს/CEDH 2001-III, და *გელფმანი საფრანგეთის წინააღმდეგ* № 25875/03, § 48, 2004 წლის 14 დეკემბერი).

60. კონვენციაში არ არის არცერთი სპეციალურად *a fortiori* ავადმყოფ თავისუფლებააღკვეთილ პირთა შესახებ დებულება, მაგრამ გამორიცხული არაა, რომ ავადმყოფი პირის პატიმრობამ წარმოშვას კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული პრობლემა (გადაწყვეტილებები საქმეებზე: *მუისელი საფრანგეთის წინააღმდეგ* და *მატენციო საფრანგეთის წინააღმდეგ*, §§ 38,76).

61. ამგვარად, პატიმრის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და პატიმრობის გავლენის განხილვისას სასამართლომ მიიჩნია, რომ ზოგიერთი მოპყრობა ფსიქიკურად დაავადებული პირის მიმართ არღვევდა კონვენციის მე-3 მუხლს (გადაწყვეტილება საქმეზე – *კენანი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ*, № 27229/95, §§ 111-115, CEDH 2001-III). თავის გადაწყვეტილებაში საქმეზე – *პრინცი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ*, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ოთხივე კიდურით ხეიბარი მოსარჩელის პატიმრობაში დატოვება, მისი ჯანმრთელობისათვის შეუფერებელ პირობებში, ითვლებოდა ღირსების შემლახავ მოპყრობად (№ 33394/96, § 30, CEDH 2001-VII).

62. მართალია, აქედან არ გამომდინარეობს ზოგადი ვალდებულება, რომ პატიმარი ჯანმრთელობის მდგომარეობის მოტივით უნდა განთავისუფლდეს, თუმცა, კონვენციის მე-3 მუხლი სახელმწიფოს ავალდებულებს, დაიცვას თავისუფლებააღკვეთილ პირთა ფიზიკური ხელშეუხებლობა (ჯანმრთელობა), კერძოდ, უზრუნველყოს ისინი საჭირო მკურნალობით (საქმე *ჰურტადო შვეიცარიის წინააღმდეგ*, 1994 წლის 28 იანვრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 280-A, კომისიის დასკვნა, გვ.15-16, § 79). სასამართლომ ამის შემდეგ განაცხადა, რომ ყოველ მსჯავრდებულს უფლება აქვს, სასჯელი მოიხადოს მისი ღირსებისათვის შესაფერის პირობებში, ანუ იმგვარ ვითარებაში, როცა დაკისრებული სასჯელი და მასთან დაკავშირებული ღონისძიებები არ მოუტანს მსჯავრდებულს სასონარკვეთილებასა და უფრო მეტ ტანჯვას, ვიდრე მასზე დაკისრებული სასჯელი ისედაც გულისხმობს. იგი ასევე დასძენს, რომ, მსჯავრდებულის ჯანმრთელობის გარდა, შეძლებისდაგვარად დაცული უნდა იყოს ასევე მისი კეთილდღეობა, საპატიმროში, პრაქტიკული მოთხოვნების თვალსაზრისით (სხენებული საქმეები: *კუდლა*, § 94, და *მუისელი საფრანგეთის წინააღმდეგ*, § 40).

63. კერძოდ, რომ შეფასდეს, ესა თუ ის მოპყრობა ან სანქცია შეუთავსებელია თუ არა მე-3 მუხლის მოთხოვნებთან, ფსიქიკურად დაავადებულთა შემთხვევაში გათვალისწინებულ უნდა იქნეს მათი მონყვლადობისა და არაქმედუნარიანობის ხარისხი, ზოგიერთ შემთხვევაში, ადეკვატური ჩივილები, ზოგ შემთხვევაში კი, უბრალოდ, მათი პიროვნებისათვის შეურაცხყოფელი მოპყრობის გამო ჩივი-

ლი (იხ. მაგალითად: *მაერცი ბელგიის წინააღმდეგ*, 1998 წლის 30 ივლისის გადაწყვეტილება, კრებული, 1998-V, გვ. 1966, § 66, და *კენანი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ*, № 27229/95, § 111, CEDH 2001-III). ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ფსიქიკურ დაავადებათა მრავალ კატეგორიას შორის განსაკუთრებულია ფსიქოზი, რომლის დროსაც რისკის ხარისხი გაცილებით მაღალია.

64. ამ კონკრეტულ საქმეში ისმის საკითხი, რამდენად თავსებადი იყო მოსარჩელის ჯანმრთელობის მდგომარეობა იმ საპატიმრო დაწესებულებაში ყოფნასთან, სადაც იგი არ იმყოფებოდა სპეციალიზებული სამედიცინო პერსონალის ყოველდღიური მეთვალყურეობის ქვეშ. გარდა ამისა, დგება საკითხი, მსგავსი მდგომარეობა უტოლდება თუ არა იმ მინიმალურ ზღვარს, რომლის შემდეგაც იგი განიხილება კონვენციის მე-3 მუხლის კონტექსტში.

65. სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2002 წლის 20 აგვისტოს ვალ-დე-რეუსის სამედიცინო-ფსიქოლოგიური რეგიონული სამსახურის ფსიქიატრის მიერ გაცემული ცნობის თანახმად, მოსარჩელე ფსიქოზით იყო დაავადებული და აღნიშნებოდა „ქცევის ისეთი დარღვევა, როგორცაა თვითმკვლელობის აკვიატებული იდეა, რაც მისი სისხლის სამართლის საქმის რთულ პერსპექტივასთანაა დაკავშირებული,“ იგი იქვე დასძენდა, რომ პაციენტი საჭიროებდა გადაუდებელ სტაციონარულ მკურნალობას.

ამ დასკვნის საფუძველზე მოსარჩელე დაუყოვნებლივ იქნა ერთი თვით ჰოსპიტალიზებული.

66. 2003 წელს მოსარჩელის გასინჯვის შემდეგ სამმა ექსპერტმა დაადგინა, რომ „მას პატიმრობის დროს განუვითარდა ფსიქიკური პათოლოგია (...), მოსარჩელე ქრონიკული ფსიქიკური მოშლილობით (იყო) დაავადებული და რომ არა მისი წინა საქმეების სიმძიმე, უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა, იგი ფსიქიატრიულ მკურნალობას გადიოდა, ვიდრე დარჩეს პატიმრობაში.“

ექსპერტებმა ასევე აღნიშნეს, რომ მოსარჩელის ზოგიერთი ქცევა, მაგალითად ჩაკეტილობა და გაუცხოება, შემაშფოთებელი ნიშნები იყო.

67. ამას გარდა, 2005 წლის 25 აპრილს ახალი სამედიცინო ცნობა გაიცა ვალ-დე-რეუსის სამედიცინო-ფსიქოლოგიური რეგიონული სამსახურის უფროსის მიერ, რომლის თანახმად, მოსარჩელეს ფსიქიატრიული და ფსიქოლოგიური მკურნალობა ჩაუტარდა მთელი მისი პატიმრობის პერიოდში, ანუ 2001 წლის ოქტომბრიდან 2004 წლის სექტემბრამდე.

68. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ მთავრობამ წარმოადგინა დაზუსტებებისა და საბუთების მთელი რიგი მოსარჩელის მიერ მიღებული მკურნალობისა და სამედიცინო დახმარების შესახებ. იგი (მთავრობა) ასევე მიუთითებს, რომ მოსარჩელე ორჯერ იქნა კიდევ ჰოსპიტალიზებული – 2002 წლის აგვისტოსა და ნოემბერში, რადგან თვითმკვლელობის აკვიატებული აზრები მის საპატიმროში დატოვებას საშიშს ხდიდა. მთავრობა ასევე აზუსტებს, რომ მას შემდეგ, რაც მოსარჩელე რიომის საპატიმრო დაწესებულებაში იქნა გადმოყვანილი, ანუ 2005 წლის იანვრიდან, თვეში ერთხელ ხვდება ფსიქიატრს, ხოლო კვირაში ერთხელ ფსიქიატრიული განყოფილების ექთანს. სასამართლოს შეფასებით, ამ პირობების გათვალისწინებით (რასაც არც მოსარჩელე უარყოფს), სასჯელალსრულების სისტემის ხელმძღვანელობა გულხელდაკრეფილი არ დარჩენილა და გამოიჩინა ძალისხმევა, რათა მოსარჩელეს დაავადების ხარისხის შესაფერისი სამედიცინო დახმარება გასწედა.

69. რაც შეეხება, სახელდობრ, ვადამდე პირობით განთავისუფლების მოთხოვნ-

ნებს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ორივე განცხადება თანმიმდევრობით განიხილა ჯერ პირობითი თავისუფლების საკითხთა რეგიონულმა ინსტანციამ (*პირი*), ხოლო შემდეგ პირობითი თავისუფლების საკითხთა ეროვნულმა ინსტანციამ (*პიეი*).

ამ გადაწყვეტილებებიდან გამომდინარეობს უარი, რომელიც მოსარჩელეს ეთქვა მისი ფსიქიატრიული პრობლემებისა და, განთავისუფლების შემთხვევაში, შესაძლო დასაქმების პერსპექტივის ბუნდოვანების გამო.

70. სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელის ფსიქიატრიული პრობლემები შესაბამისი ხელისუფლებისათვის ცნობილი იყო ჯერ კიდევ 2002 წლის აგვისტოდან.

71. ამასთან ერთად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის დ398-ე მუხლის თანახმად, ფსიქიკურად დაავადებული მსჯავრდებულები არ შეიძლება საპატიმრო დაწესებულებაში დარჩნენ, ისინი, პრევენციის გადაწყვეტილებით, დაუყოვნებლივ უნდა იქნენ ჰოსპიტალიზებულნი.

კანონის ეს დებულება გამყარებულია ჯანდაცვის კოდექსის ლ3214-ე-1-ლი მუხლით, რომელიც აზუსტებს, რომ ფსიქიკურად დაავადებული მსჯავრდებულის ჰოსპიტალიზაცია უნდა მოხდეს სპეციალურად ამ მიზნით აღჭურვილ განყოფილებაში.

72. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, მინისტრთა კომიტეტის მიერ წევრ სახელმწიფოთა მიმართ მიღებული რეკომენდაცია სასჯელალსრულების ადგილებზე ევროპული ნორმების შესახებ (§ 31) ითვალისწინებს, რომ სერიოზული ფსიქიკური დაავადების მქონე მსჯავრდებულთა მკურნალობის მიზნით, ჰოსპიტალიზაცია უნდა მოხდეს შესაბამისად აღჭურვილ განყოფილებაში და კვალიფიციური სამედიცინო პერსონლის მეთვალყურეობის ქვეშ. სასამართლომ უკვე მოახდინა ამ რეკომენდაციის ციტირება (იხ., მაგალითად, *გენადი ნაუმენკო უკრაინის წინააღმდეგ*, № 42023/98, § 94, 2004 წლის 10 თებერვალი), და იგი ამას დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს, მიუხედავად იმისა, რომ ამ რეკომენდაციას არ გააჩნია სავალდებულო ხასიათი წევრი სახელმწიფოების მიმართ.

73. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო შეახსენებს, რომ მის პრაქტიკაში ხშირად ყოფილა, როცა პატიმრის თვითმკვლელობის ან გარდაცვალების შემთხვევები სახელმწიფოს მხრიდან კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად შეფასებულია (იხ. ზემოთ ხსენებული გადაწყვეტილებები საქმეებზე: *კენანი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ* და *კუდლა პოლონეთის წინააღმდეგ*, და *მაკლინშიეი დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ*, აუეს/CEDH, 2003-V).

74. სასამართლო კიდევ ერთხელ იმეორებს, მართალია, კონვენციის მე-3 მუხლიდან არ გამომდინარეობს ზოგადი ვალდებულება, რომ პატიმარი ჯანმრთელობის მდგომარეობის მოტივით უნდა განთავისუფლდეს, ან სამოქალაქო საავადმყოფოში იქნეს გადაყვანილი, თუნდაც საქმე ეხებოდეს განსაკუთრებით რთულად სამკურნალო დაავადებას. თუმცა კონვენციის მე-3 მუხლი სახელმწიფოს მიმართ ითვალისწინებს პოზიტიურ ვალდებულებას, უზრუნველყოს ყოველი მსჯავრდებულის უფლება, სასჯელი მოიხადოს მისი ღირსებისათვის შესაფერის პირობებში. იგი ასევე დასძენს, რომ, მსჯავრდებულის ჯანმრთელობის გარდა, შეძლებისდაგვარად დაცული უნდა იყოს ასევე მისი კეთილდღეობა საპატიმროში პრაქტიკული მოთხოვნილებების თვალსაზრისით (ხსენებული საქმეები: *კუდლა*, § 94 და *მუისელი საფრანგეთის წინააღმდეგ*, § 40 და გადაწყვეტილება, *გელფმანი*, § 50).

ამგვარად, შესაბამისი მკურნალობის ნაკლებობა, ზოგადად კი ავადმყოფი პირის არაადეკვატურ პირობებში პატიმრობა, შეიძლება ძირითადად, ჩაითვალოს მე-3 მუხლის სანინაღმდეგო მოპყრობად (იხ., მაგალითად: *ილჰანი თურქეთის*

წინააღმდეგ № 22277/93, § 87, CEDH 2000-VII, ხსენებული საქმე გენადი ნაუმენკო უკრაინის წინააღმდეგ, § 112, 2004 წლის 10 თებერვლის გადაწყვეტილება და ფარბტუსი, § 51).

75. აღნიშნულ სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მსჯავრდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რომელიც სერიოზულ ფსიქიკურ დაავადებას უჩივის და, ამასთან, თვითმკვლელობის რისკის მატარებელია (მიუხედავად იმისა, რომ ეს რისკი დღემდე არასოდეს ყოფილა რეალიზებული), მოითხოვს განსაკუთრებულად მისადაგებულ ღონისძიებათა გატარებას, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს ადამიანური ღირსებისათვის შესაფერისი მოპყრობის მოთხოვნები, როგორც არ უნდა იყოს მსჯავრდებულის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე.

76. საბოლოოდ, სასამართლოს აზრით, ეროვნულმა ხელისუფლებამ, ამ კონკრეტულ საქმეში, მიხედავად ადაპტაციის გარკვეული ძალისხმევისა, რომლის უარყოფაც არ შეიძლება, სათანადოდ ვერ უზრუნველყო მოსარჩელის მიმართ ადეკვატური ყურადღება და მკურნალობა, რაც მას საშუალებას მისცემდა, თავიდან აეცილებინა კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობა. მისი პატიმრობაში დატოვება და ამჟამინდელი სამედიცინო მეთვალყურეობა მოსარჩელეს უქმნის განსაკუთრებით მძიმე პირობებს, ანუ, აქედან გამომდინარე, იგი ხდება გაცილებით მეტი ტანჯვისა და განცდის მსხვერპლი, რაც სცილდება მისი კანონიერი სასჯელით გამოწვეულ გარდაუვალ განცდებს. სასამართლო ასკვნის, რომ ამ კონკრეტულ საქმეში ზემოთ ხსენებულ პირობებში პატიმრობაში დატოვება არის არაადამიანური და ღირსებისშემლახველი მოპყრობა.

77. ზემოთ აღნიშნული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, სასამართლო მიდის საბოლოო დასკვნამდე, რომ ამ კონკრეტულ საქმეში დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის დარღვევის შესახებ

78. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზარალი

79. მოსარჩელე მოითხოვს 50000 ევროს სამართლიანი დაკმაყოფილების სახით.

80. მთავრობა შეახსენებს, რომ, სავარაუდოდ, მხოლოდ ის ზარალი ანაზღაურდება, რომლის საფუძვლიანობასაც სასამართლო დაადგენს.

ამასთან, ის (მთავრობა) აღნიშნავს, რომ მოსარჩელეს არ მიუთითებია არცერთ დასაბუთებულ და მის მიმართ მიყენებულ ან მის მიერ განცდილ ზიანზე,

რომელიც რამენაირ კავშირში იქნებოდა ხსენებულ უფლებადარღვევასთან და მიიჩნევს, რომ მოთხოვნა გადაჭარბებულია.

ყველა ამ მოტივის გათვალისწინებით, მთავრობა სთავაზობს, იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო კონვენციის დარღვევას დაადგენს, მოსარჩელის სასარგებლოდ გადაიხადოს თანხა, რომელიც არ აღემატება 5000 ევროს.

81. სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოსარჩელეს, მართლაც, სერიოზულად აწუხებდა დარდი, იმის შეგრძნებით, რომ ვერ იღებდა პატიმრობის პერიოდში მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესაფერის მკურნალობასა და ყურადღებას და, ამგვარად, განიცადა მორალური ზიანი, რომელიც მხოლოდ უფლებადარღვევის დადგენით ვერ ანაზღაურდება. სამართლიანი გადანყვეტილებით, სასამართლო მოსარჩელეს მიაკუთვნებს 5000 ევროს მორალური ზიანის ანაზღაურების მიზნით.

ბ. სასამართლო ხარჯები

82. მოსარჩელე ამ მხრივ არავითარ თანხას არ ითხოვს,

ბ. საურავი

83. სასამართლო შესაფერისად თვლის, რომ საურავი უნდა დაწესდეს ცენტრალური ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალური პროცენტის სახით, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი

ყოველივე ზემოხსენებულთან გამომდინარე, სასამართლო ერთგვარად აღგენს, რომ:

1. სარჩელი ცხადდება დასაშვებად.
2. დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.
3. სასამართლო აცხადებს:
 - ა. მოპასუხე სახელმწიფომ მოსარჩელეს სასამართლოს გადანყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 5000 (ხუთი ათასი) ევრო მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად.
 - ბ. აღნიშნული ვადის გასვლიდან თანხის საბოლოო გადახდამდე ამ თანხას დაემატება ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ სესხებისათვის ამ პერიოდში დაწესებული ოდენობა, რომელიც არ აღემატება 3 %-ს.
4. სასამართლო უარს ამბობს დამატებითი გადასახადის მოთხოვნის სამართლიან დაკმაყოფილებაზე;

შედგენილია ფრანგულ ენაზე და, შინაგანაწესის 77-ე მუხლის §§ 2-ისა და 3-ის შესაბამისად, 2006 წლის 11 ივლისს მხარეებს გადაეგზავნათ წერილობითი ფორმით.

ს. ნაისმიტი
სასამართლო მდივანი

ა. ბ. ბაკა
თავმჯდომარე

ფოდალე იტალიის წინააღმდეგ

Fodale v. Italy

მესამე სექცია

ფორალე იტალიის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 70148/01)

გადანწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 1 ივნისი

ეს გადანწყვეტილება საბოლოოა, მაგრამ იგი შესაძლოა დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

**საქმეზე „ფოდალე იტალიის წინააღმდეგ“,
(Fodale v. Italy)**

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ (მესამე სექცია), შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ბ.მ. ზუპანჩიჩი – თავმჯდომარე,
ბ-ნი ჯ. ჰედიგანი,
ბ-ნი ლ. კაფლისჩი
ბ-ნი ც. ბირსანი,
ბ-ნი ვ. ზაგრებელსკი,
ბ-ნი ე. მაიერი,
ბ-ნი დავიდ ტორ ბჯორგვინსონი – მოსამართლეები,
და ბ-ნი ვ. ბერგერი – სექციის რეგისტრატორი,

იმსჯელა განმარტოებით 2004 წლის 18 ნოემბერსა და 2006 წლის 11 მაისს და

2006 წლის 11 მაისს მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს იტალიის მოქალაქე, ქ-ნი ოლგა ვიგიდის ასულ მამედოვას (შემდგომში–„განმცხადებელი“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში–„კონვენცია“) 34-ე მუხლის თანახმად, 2000 წლის 20 ოქტომბერს იტალიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№ 70148/01).

2. განმცხადებელს წარმოადგენდა ბ-ნი ჯ. ოდო – პალერმოში მოღვაწე ადვოკატი; იტალიის მთავრობას (შემდგომში–„მთავრობა“) წარმოადგენდნენ: ბ-ნი ი. ბრაგუგლია – მთავრობის აგენტი და ბ-ნი ნ. ლეტიერი – მოადგილე თანააგენტი.

3. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში მისი პატიმრობის კანონიერების გადასინჯვა არ წარმართულა პატიოსნად.

4. განაცხადი განსახილველად გადაეცა სასამართლოს მესამე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). ხსენებულ სექციაში ჩამოყალიბდა პალატა, რომელმაც განიხილა საქმე (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი) სასამართლოს რეგლამენტის 26-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად.

5. 2004 წლის 18 ნოემბრის გადაწყვეტილებით სასამართლომ განაცხადი არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა

6. განმცხადებელმა და მთავრობამ სასამართლოს წინაშე წარადგინეს წერილობითი კომენტარები (სასამართლოს რეგლამენტის 59-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

ფაქტები

7. განმცხადებელი დაიბადა 1947 წელს და ცხოვრობს ტრაპანიში. იგი აწარმოებს ზეთს.

ა. განმცხადებლის დაკავება და საჩივრები თავისუფლების აღკვეთასთან დაკავშირებით

8. დაუდგენელ დღეს სისხლის სამართალწარმოება აღიძრა განმცხადებლის წინააღმდეგ, რომელსაც ბრალი წარედგინა გამოძალვის მცდელობაში, ხანძრის გაჩენის მცდელობასა და ხანძრის გაჩენაში, სიცილიაში არსებული მაფიოზური ტიპის კრიმინალური ორგანიზაციის წევრობაში (სისხლის სამართლის კოდექსის 416-ე მუხლი).

9. 1999 წლის 12 ივლისის ბრძანებაში პალერმოს გამომძიებელი მოსამართლე (*giudice per le indagini preliminari*) დაეყრდნო განმცხადებლის ბრალეულობასთან დაკავშირებით „მნიშვნელოვან მტკიცებულებებს“ და მას წინასწარი პატიმრობა

შეუფარდა. რაც შეეხება სპეციალური მოთხოვნების არსებობას (*esigenze cautelari*), რომლებიც, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 274-ე მუხლის შესაბამისად, ამართლებენ სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში წინასწარ პატიმრობას, გამომძიებელმა მოსამართლემ დაადგინა, რომ, გამომდინარე განმცხადებლის მონაწილეობიდან კრიმინალურ ორგანიზაციაში, განმცხადებელს ჰქონდა ისეთი ურთიერთობები, რომელთაც შეეძლოთ, მისთვის მიეცათ შესაძლებლობა, ხელახლა ჩაედინა დანაშაული, მიმალულიყო, ან ხელი შეეშალა მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის. უფრო მეტიც, გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ განმცხადებელი ასევე ბრალდებული იყო დანაშაულის ჩადენაში, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 416-ე მუხლით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 274-ე მუხლში მითითებული მოთხოვნები უნდა ჩათვლილიყო დაკმაყოფილებულად, თუკი არ არსებობდა საწინააღმდეგო მტკიცებულებები.

10. განმცხადებელმა გაასაჩივრა ხსენებული გადაწყვეტილება 1999 წლის 12 ივლისს.

11. 1999 წლის 2 აგვისტოს ბრძანებაში პალერმოს რაიონულმა სასამართლომ, რომელიც პასუხისმგებელი იყო აღკვეთის ღონისძიებების განხილვაზე („სპეციალური სამმართველო“) დაადგინა, რომ გამომძიებელმა მოსამართლემ სწორად არ შეაფასა განმცხადებლის ბრალეულობასთან დაკავშირებული მტკიცებულებები. გააუქმა 1999 წლის 12 ივლისის ბრძანება და ბრძანა განმცხადებლის გათავისუფლება.

12. პროკურატურამ გაასაჩივრა ეს გადაწყვეტილება საკასაციო წესით. კერძოდ, პროკურატურა ამტკიცებდა, რომ სპეციალურმა სამმართველომ მის მიერვე მიღებული გადაწყვეტილების მიზეზები წარმოადგინა ალოგიკური და ურთიერთსაწინააღმდეგო გზით.

13. საკასაციო სასამართლომ მოსმენა დანიშნა 2000 წლის 15 თებერვლისათვის. მოსმენაზე გამოძახების შეტყობინება არ ჩაბარებიათ არც განმცხადებელს და არც მის ადვოკატს.

14. მოსმენა გაიმართა დადგეგმილ დღეს.

15. 2000 წლის 15 თებერვლის განაჩენით საკასაციო სასამართლომ გააუქმა 1999 წლის 2 აგვისტოს ბრძანება და დაადგინა, რომ ეს უკანასკნელი ალოგიკური და ურთიერთსაწინააღმდეგო იყო. საკასაციო სასამართლომ საქმე დაუბრუნა სპეციალურ სამმართველოს და მიუთითა ამ უკანასკნელს იმ სამართლებრივი პრინციპების შესახებ, რომლებითაც უნდა ეხელმძღვანელა სამმართველო.

16. სპეციალურმა სამმართველომ მოსმენა დანიშნა 2000 წლის 4 აპრილისათვის. ამ დღეს ბ-ნმა ოდომ ითხოვა უფლება, წარმოედგინა დამატებითი მტკიცებულებები. იგი ასევე ამტკიცებდა, რომ 2000 წლის 15 თებერვლის განაჩენი გაუქმებულად და ძალადაკარგულად უნდა ჩათვლილიყო, რადგანაც მისთვის არ შეუტყობინებიათ მოსმენის გამართვის დღის შესახებ. მისი მტკიცებით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 627-ე მუხლის მე-4 პუნქტი, რომელიც განსაზღვრავდა გაუქმების საფუძვლებს და ამბობდა, რომ, თუკი ეს საფუძვლები ადრე არ ყოფილა განხილული, მათი წარდგენა არ შეიძლება სასამართლოს წინაშე, არღვევდა დაცვის უფლებებს. შესაბამისად, იგი ითხოვდა დებულების გაუქმებას.

17. სპეციალურმა სამმართველომ თანხმობა განაცხადა საქმისათვის ახალი მტკიცებულებების დართვაზე, რაც მოითხოვა ბ-ნმა ოდომ. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 627-ე მუხლის მე-4 პუნქტზე დაყრდნობით, სპეციალურმა სამმართველომ უარი განაცხადა განმცხადებლის პრეტენზიის დაკმაყოფილებაზე,

რომლის თანახმადაც, ეს უკანასკნელი ითხოვდა 2000 წლის 15 თებერვლის განაჩენის გაუქმებულად და ძალადაკარგულად გამოცხადებას.

18. 2000 წლის 13 ივლისს სპეციალურმა სამმართველომ ძალაში დატოვა გამომძიებელი მოსამართლის 1999 წლის 12 ივლისის ბრძანება წაყენებულ ორ ბრალდებასთან დაკავშირებით და გააუქმა სხვა დარჩენილი დებულებები.

19. ამის შემდგომ განმცხადებელი დაკავებულ და წინასწარ პატიმრობაში იქნა მოთავსებული.

20. 2000 წლის 15 მაისს განმცხადებელმა საჩივარი შეიტანა საკასაციო სასამართლოში და კვლავ მოითხოვდა, რომ 2000 წლის 15 თებერვლის განაჩენი გამოცხადებულიყო გაუქმებულად და ძალადაკარგულად. ამავე დროს, განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 627-ე მუხლის მე-4 პუნქტი არაკონსტიტუციური იყო და არღვევდა დაცვის უფლებებს.

21. 2000 წლის 11 დეკემბრის გადაწყვეტილებაში საკასაციო სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ის ფაქტი, რომ გასაჩივრებული გადაწყვეტილება ლოგიკურად და შესაბამისად იყო დასაბუთებული და უარყო განმცხადებლის საკასაციო საჩივარი. საკასაციო სასამართლომ დაუსაბუთებლად ჩათვალა განმცხადებლის მტკიცება, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 627-ე მუხლის მე-4 პუნქტი არაკონსტიტუციური იყო.

ბ. განმცხადებლის სასამართლო პროცესი

22. ამავე დროს, 2000 წლის 20 ივლისს პალერმოს სასამართლომ წინასწარ მოსმენაზე (*giudice dell'udienza preliminare*) მსჯავრი დასდო განმცხადებელს. სასჯელის ხანგრძლიობა არ არის ცნობილი.

23. განმცხადებელმა შეიტანა საჩივარი.

24. 2001 წლის 17 მაისს განაჩენში პალერმოს სააპელაციო სასამართლომ გამართლა განმცხადებელი იმის საფუძველზე, რომ მას არ ჩაუდენია დანაშაული, რომლის ჩადენაც მას ბრალად ედებოდა (*per non aver commesso il fatto*).

25. მთავარმა პროკურორმა პალერმოს სააპელაციო სასამართლოში შეიტანა საკასაციო საჩივარი, რომელიც უარყოფილ იქნა 2002 წლის 23 მაისის განაჩენით. განმცხადებლის გამართლება, ამგვარად, საბოლოო გახდა.

სამართალი

I. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

26. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ პატიმრობის გადასინჯვასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება არაპატიოსანად წარიმართა. მისი მტკიცებით, მას არ მიაწოდეს ინფორმაცია საკასაციო სასამართლოში მოსმენის დღის თაობაზე და

ჩიოდა, რომ უარი განუცხადეს 2000 წლის 15 თებერვალს გამართული სასამართლოს შედეგად მიღებული გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნაზე. განმცხადებელი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტს, მე-6 მუხლის 1-ლ და მე-3 (c) პუნქტებს და მე-13 მუხლს.

27. დაშვებადობასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ ჩათვალა, რომ განმცხადებლის მიერ გასაჩივრებული ფაქტები ხვდებოდა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის მოქმედების სფეროში, რომელიც თავისუფლებაზე ზღუდულ პირებს უზრუნველყოფს უფლებით, ისარგებლონ სამართალწარმოებით, რომლის შედეგადაც სასამართლო გადაწყვეტს მათი პატიმრობის კანონიერებას. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, სამართალწარმოება, რომლითაც განიხილება წინასწარი პატიმრობის კანონიერება, არ ეხება „სისხლისსამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრას“ და მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი უფრო *lex specialis* პატიმრობასთან მიმართებით განიხილება, ვიდრე კონვენციის მე-13 მუხლის ზოგადი მოთხოვნები და მე-6 მუხლის მოთხოვნები სამოქალაქო სამართალწარმოებასთან მიმართებით (იხ. : *Reinprecht v. Austria*, № 67175/01, §§ 48 და 53-55, ECHR 2005-XII, და *Nikolova v. Bulgaria* [GC], № 31195/96, § 69, ECHR 1999-II).

28. ამგვარად, წინამდებარე განაცხადი საჭიროებს განხილვას სწორედაც რომ მე-5 მუხლის მე-4 მუხლთან შესაბამისობის კუთხით:

„ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და ბრძანებს გაათავისუფლებას, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

ა. მხარეთა არგუმენტები

1. მთავრობა

29. თავდაპირველად მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტში მოცემული სამართალწარმოება განუყოფელი არ იყო ყველა შემთხვევაში და კერძოდ მაშინ, როდესაც პირის დაპატიმრების გადაწყვეტილება გამოტანილია სასამართლო ორგანოს მიერ. უფრო მეტიც, შესაბამისი დებულება არ გამოიყენებოდა განმცხადებლის შემთხვევაში, სადაც საკასაციო სამართალწარმოება აღიძრა პროკურატურის მიერ მას შემდგომ, რაც განმცხადებელი გაათავისუფლეს. ამიტომაც საკასაციო სასამართლოს არ მოეთხოვებოდა, ემსჯელა და გადაწყვეტილება გამოეთანა „პატიმრობის“ ღონისძიების კანონიერებასთან დაკავშირებით.

30. ნებისმიერ შემთხვევაში არ იყო სავალდებულო, რომ სამართალწარმოებას, რომელიც ეხებოდა პატიმრობის კანონიერების გადასინჯვას, უზრუნველყო შეჯიბრებითობის პროცედურის ყველა მახასიათებელი თვისება, ან უზრუნველყო შესაბამისობა თანასწორობის პრინციპთან. ხსენებულთან დაკავშირებით, მე-5 მუხლის მოთხოვნები ნაკლებად მკაცრია, ვიდრე მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტისა. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ მაშინ, როდესაც მე-6 მუხლი ერთვება საქმეში, სამართალწარმოების სხვადასხვა ეტაპი უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული და განხილული მთლიანობაში.

31. ძირითადად, სამართალწარმოება, რომელიც ეხება წინასწარ პატიმრობას,

როგორც ეს უზრუნველყოფილია მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის (გ) ქვეპუნქტით, მართლმსაჯულების ორგანოების წინაშე წარმართა სრულად, რაც უზრუნველყოფდა კონვენციით მოთხოვნილ დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობას, რომელიც იყო ამ ხელისუფლების ყველა ორგანოს უფლებამოსილება – კონვენციის მოთხოვნების შესაბამისად გაეუქმებინა პატიმრობის ბრძანება, ან შეეცვალა ნაკლებად მძიმე ღონისძიებით.

32. მთავრობამ აღიარა, რომ განმცხადებლის ადვოკატს არ მიუღია 2000 წლის 15 თებერვლის მოსმენაზე გამოცხადების მოწვევა, ეროვნული სასამართლო ორგანოების შეცდომის გამო. შედეგად განმცხადებელმა ვერ შეძლო, დასწრებოდა მოსმენას. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 127-ე მუხლი განსაზღვრავდა, რომ მოსმენის დღის შესახებ უნდა ეცნობოთ მხარეებს განურჩევლად. ბრალდებული და მისი ადვოკატი უფლებამოსილნი იყვნენ, წარედგინათ წერილობითი კომენტარები, მოსმენაზე გამოცხადების შემთხვევაში კი წარედგინათ ზეპირი არგუმენტები. სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღება შეეძლო მათ დაუსწრებლადაც, თუმცა არანაირი გადაწყვეტილების მიღება არ შეიძლება, თუკი ბრალდებულის ან მისი ადვოკატისათვის არ შეუტყობინებიათ მოსმენის თარიღის შესახებ. ხსენებული წესი არ შესრულებულა წინამდებარე საქმეში.

33. თუმცა მთავრობა თვლიდა, რომ ხარვეზს, რომელმაც დაამახინჯა საკასაციო სასამართლოში მიმდინარე სამართალწარმოება, არ მოჰყოლია გამოუსწორებელი შედეგები განმცხადებლისათვის და რეალურად არ გაუთელია ფეხქვეშ სამართალწარმოების პატიოსნება. საკასაციო სასამართლო შემოიფარგლა იმ დასაბუთების კრიტიკით, რომელიც მოცემული იყო განმცხადებლის განთავისუფლების ბრძანებაში. სიმართლეა ის ფაქტი, რომ სპეციალურმა სამმართველომ საქმის დაბრუნების შემდგომ გამოიტანა გადაწყვეტილება, რომელიც განმცხადებლის საწინააღმდეგო იყო, მაგრამ ეს არ იყო აუცილებელი ან გარდაუვალი შედეგი საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში. სამართალწარმოების შემდგომ ეტაპზე განმცხადებელმა შეძლო თავისი დაცვის უფლების სრულად განხორციელება და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სასამართლო მოთხოვნები და მხარეთა თანასწორობა სრულად იქნა დაცული.

34. ზემოსხენებულიდან გამომდინარე, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ სასამართლომ უარი უნდა განაცხადოს განხილვაზე, ან ალტერნატივის სახით უნდა დაადგინოს, რომ დარღვევა მოხდა მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობის შეცდომით გამოყენების შედეგად, რომელიც, თავის მხრივ, შეესაბამებოდა კონვენციის მოთხოვნებს. ხსენებულთან დაკავშირებით მთავრობა აღნიშნავდა, რომ 2001 წლის № 128 კანონი ითვალისწინებდა დებულებას (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 625-ე მუხლი), რომლის თანახმადაც, ამ ეტაპზე საჩივრების შეტანა შესაძლებელი იყო საკასაციო სასამართლოში, განაჩენში არსებული შეცდომების გამოსწორების მოთხოვნით.

2. განმცხადებელი

35. განმცხადებელი სადავოდ ხდიდა მთავრობის არგუმენტებს. იგი ამტკიცებდა, რომ მას არ შეეძლო, მონაწილეობა მიეღო საკასაციო სასამართლოს წინაშე წარმართულ მოსმენაში, რომელსაც დაესწრო პროკურატურის წარმომადგენელი.

36. განმცხადებლის მტკიცებით, ამ პროცესუალურ დეფექტს სერიოზული

შედეგები მოჰყვა დაცვის მხარისათვის. სპეციალურმა სამმართველომ საქმის დაბრუნების შემდგომ ბრძანა მისი წინასწარ პატიმრობაში აყვანა. სამმართველოს წინაშე მიმდინარე სამართალწარმოებისას განმცხადებლის ადვოკატი ამტკიცებდა, რომ 2000 წლის 15 თებერვლის განაჩენი უნდა ჩათვლილიყო გაუქმებულიად და ძალადაკარგულად. ამავე დროს, ადვოკატის მტკიცებით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 627-ე მუხლის მე-4 პუნქტი არღვევდა დაცვის უფლებებს და, აქედან გამომდინარე, ადვოკატი ითხოვდა ამ დებულების გაუქმებას, თუმცა ხსენებული პრეტენზიები უარყოფილ იქნა.

37. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ იმ დროისათვის მოქმედი ეროვნული კანონმდებლობა არ აძლევდა განმცხადებელს უფლებას, მოეთხოვა შეცდომის გამოსწორება, რომელიც დაშვებულ იქნა მის მიმართ. სისხლის სამართლის კოდექსის 625-ე მუხლი, რომელსაც ეყრდნობოდა მთავრობა, არ იყო ძალაში შესული იმ დროისათვის.

38. ბოლოს, განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ საკასაციო სასამართლო, გამომდინარე თავისი კომპეტენციიდან, ემსჯელა სამართლებრივ საკითხებთან დაკავშირებით და არა ფაქტებთან მიმართებით, არ იყო უფლებამოსილი, ებრძანებინა განმცხადებლის პატიმრობაში მოთავსება. თუმცა საკასაციო სასამართლომ გააუქმა გათავისუფლების ბრძანება და საქმის უკან დაბრუნებისას დაავალდებულა ქვემდგომი სასამართლო, ეხელმძღვანელა მის განაჩენში მოყვანილი სამართლებრივი პრინციპებით. ხსენებული პრინციპების გამოყენების შედეგად სპეციალურმა სამმართველომ კვლავ წინასწარ პატიმრობაში დააბრუნა განმცხადებელი.

ბ. სასამართლოს შეფასება

39. პირველ რიგში სასამართლო იმეორებს, რომ, კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, დაკავებულ ან პატიმრობაში მყოფ პირებს უფლება აქვთ, გადასინჯვის პროცედურით, დაკმაყოფილდეს პროცედურული და არსებითი პირობები, რომლებიც მნიშვნელოვანია „კანონიერებისათვის“ კონვენციის მნიშვნელობით თავისუფლების შეზღუდვის შემთხვევაში (იხ. *Lietzow v. Germany*, № 24479/94, § 44, ECHR 2001-I). სიმართლეა ის ფაქტი, რომ შესაბამისი დებულება არ ავალდებულებს ხელშემკვრელ სახელმწიფოს, შექმნას სააპელაციო ინსტანცია პატიმრობის კანონიერების გადასინჯვისა და გათავისუფლებასთან დაკავშირებული საჩივრების წარდგენასთან მიმართებით. მიუხედავად ამისა, სახელმწიფომ, რომელიც უზრუნველყოფს სააპელაციო სისტემას, ძირითადად უნდა მიანიჭოს პატიმრებს იგივე გარანტიები სააპელაციო ინსტანციაში, როგორც პირველ ინსტანციაში (იხ.: *Rapaciolo v. Italy*, № 76024/01, § 31, 2005 წლის 19 მარტი; *Singh v. the Czech Republic*, № 60538/00, § 74, 2005 წლის 25 იანვარი; *Navarra v. France*, 1993 წლის 23 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A № 273-B, p. 28, § 28).

40. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მაშინ, როდესაც საკასაციო საჩივარი იქნა შეტანილი პროკურატურის მიერ, განმცხადებელი არ იმყოფებოდა პატიმრობაში, იგი გათავისუფლებული იყო პალერმოს რაიონული სასამართლოს სპეციალური სამმართველოს 1999 წლის 2 აგვისტოს ბრძანებით. თუმცა ხსენებული ბრძანების გაუქმების მოთხოვნისას პროკურატურა იღვწოდა, კასაციისა და საქმის უკან დაბრუნების პროცედურების საშუალებით, კვლავაც ძალაში დაეტოვებინა პატი-

მრობის ბრძანება. პროკურატურის საჩივარი რომ უკუგდებულყო, განმცხადებლის გათავისუფლების ბრძანება საბოლოო გახდებოდა. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუკი პროკურატურის მოთხოვნა დაკმაყოფილდებოდა, ის საკითხი – გამართლებული იყო თუ არა განმცხადებლის წინასწარ პატიმრობაში აყვანა, განსახილველად დაუბრუნდებოდა პირველი ინსტანციის სასამართლოს, რომელსაც მოეთხოვებოდა იმ სამართლებრივი პრინციპების დაცვა, რომლებიც დადგენილი იყო საკასაციო სასამართლოს მიერ. ხსენებულ გარემოებებში სასამართლო თვლის, რომ საკასაციო სასამართლოში სამართალწარმოების შედეგი ძალიან მნიშვნელოვანი იყო განმცხადებლის პატიმრობის კანონიერების დადგენასთან მიმართებით. ამიტომაც სასამართლოს არ შეუძლია დაეთანხმოს მთავრობის არგუმენტს, რომ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი არ გამოიყენებოდა საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს წინაშე მიმდინარე სამართალწარმოებისას, რომლის შედეგადაც გადაწყვეტილება იქნა გამოტანილი პროკურატურის მიერ შეტანილ საჩივართან დაკავშირებით.

41. ევროპული სასამართლო კვლავაც იმეორებს, რომ ეროვნული სასამართლო, რომელიც განიხილავს პატიმრობის წინააღმდეგ შეტანილ საჩივარს, უნდა უზრუნველყოფდეს მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის შესაფერის პროცესუალურ გარანტიებს. სამართალწარმოება უნდა იყოს შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული და ყოველთვის უზრუნველყოფდეს „მხარეთა თანასწორობას“ მხარეებს შორის, ანუ პროკურორსა და პატიმრობაში მყოფ პირს შორის. მხარეთა თანასწორობა არ იქნება უზრუნველყოფილი, თუკი ადვოკატს არ მიეცემა შესაძლებლობა, გაეცნოს გამოძიების მიერ წარმოებულ დოკუმენტებსა და საქმის მასალებს, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია კლიენტის პატიმრობის კანონიერების საკითხის ეფექტურად გასასაჩივრებლად. იმ პირის პატიმრობის შემთხვევაში, რომელიც ხვდება მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის მოქმედების სფეროში, აუცილებელია მოსმენის გამართვა (სხვა მაგალითებს შორის იხ.: *Lamy v. Belgium*, 1989 წლის 30 მარტის გადაწყვეტილება, სერია A № 151, გვ. 16-17, § 29 და *Nikolova v. Bulgaria* [GC], № 31195/96, § 58, ECHR 1999-II).

42. ხსენებული მოთხოვნები გამომდინარეობს შეჯიბრებითობის პრინციპის დაცვით წარმართული სასამართლო განხილვის ჩატარების ვალდებულებიდან, რაც სისხლის სამართლის საქმეში გულისხმობს, რომ პროკურატურას და დაცვის მხარეს უნდა ჰქონდეთ თანაბარი შესაძლებლობანი, გაეცნონ და უპასუხონ მეორე მხარის მიერ შეტანილ კომენტარებს. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, მე-6 მუხლიდან, კერძოდ, „სისხლისსამართლებრივი ბრალდების“ ავტონომიური კონცეფციიდან გამომდინარეობს, რომ ხსენებული დებულება ერთგვარად უკავშირდება წინასწარი გამოძიების პროცესში განხორციელებულ სამართალწარმოებას (იხ. *Imbrioscia v. Switzerland* 1993 წლის 24 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 275, გვ. 13, § 36). ხსენებულიდან გამომდინარეობს, რომ იმ ზეგავლენის გათვალისწინებით, რომელსაც თავისუფლების შეზღუდვა ახდენს შესაბამისი პირის ფუნდამენტურ უფლებებზე, კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად წარმართული სამართალწარმოება მიმდინარე გამოძიების სრული პერიოდის განმავლობაში უნდა აკმაყოფილებდეს სამართლიანი სასამართლოს უმნიშვნელოვანეს მოთხოვნებს, როგორც არის, მაგალითად, შეჯიბრებითობის პრინციპით წარმართული პროცედურა. მაშინ, როდესაც ეროვნული კანონმდებლობა შეიძლება აკმაყოფილებდეს ამ მოთხოვნას სხვადასხვა გზით, რა მეთოდიც არ უნდა იქნეს არჩეული, ამ უკანასკნელმა უნდა უზრუნველყოს, რომ მეორე მხარისათვის ცნობილი გახდეს წარდგენილი კომენტარე-

ბი, რათა მას რეალური შესაძლებლობა ჰქონდეს, წარადგინოს საპასუხო კომენტარები (იხ. *Garcia Alva v. Germany*, № 23541/94, § 39, 2001 წლის 13 თებერვალი).

43. წინამდებარე საქმეში საკასაციო სასამართლომ პროკურატურის მიერ წარდგენილი საჩივრის განხილვის დღედ დანიშნა 2000 წლის 15 თებერვალი, თუმცა მოსმენაზე გამოძახების უწყება არ ჩაბარებიათ არც განმცხადებელს და არც მის ადვოკატს. შესაბამისად, მოპასუხე მხარემ ვერ შეძლო, წარედგინა წერილობითი კომენტარები ან ზეპირი არგუმენტაცია მოსმენაზე იმ არგუმენტაციის საპასუხოდ, რომელიც სასამართლოს წინაშე წარადგინა პროკურატურამ. ამის საპირისპიროდ პროკურატურას ჰქონდა შესაძლებლობა, აღნიშნული წარედგინა საკასაციო სასამართლოს წინაშე.

44. ხსენებულ გარემოებებში სასამართლოს არ შეუძლია დაადგინოს, რომ შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სასამართლო სამართალწარმოებისა და მხარეთა თანასწორობის მოთხოვნები დაკმაყოფილებულ იქნა.

45. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

46. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მალალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზიანი

47. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მან განიცადა სერიოზული მატერიალური და მორალური ზიანი მისთვის თავისუფლების შეზღუდვის შედეგად. მას შეეზღუდა შესაძლებლობა, მიეღო გარკვეული დაფინანსება სახელმწიფოს მხრიდან მის ზეთის ბიზნესთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, მის სოციალურ და ოჯახურ ცხოვრებას სერიოზული ზიანი მიადგა.

48. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განაცხადი ეხებოდა კონკრეტულად განმცხადებლის ან მისი ადვოკატისათვის ინფორმაციის შეუტყობინებლობას საკასაციო სასამართლოში მოსმენის გამართვის დღესთან დაკავშირებით. ამდენად, არ დამდგარა იმის საჭიროება, მისთვის კომპენსაცია გადაეხადათ იმ ზიანისათვის, რომელსაც მოთხოვდა და დაკავშირებული იყო თავისუფლების აღკვეთასთან. იგი ფაქტობრივად იქნა გამართლებული და მას მიეცა შესაძლებლობა, მოეთხოვა კომპენსაცია „გაუმართლებელი“ პატიმრობისათვის, სისხლის სამართლის კოდექსის 314-ე მუხლის შესაბამისად (იხ. შესაბამისი კანონმდებლობის აღწერა საქმეში *N.C. v. Italy* [GC], № 24952/94, §§ 40-41, ECHR 2002-X). რაც შეეხება მორალურ ზიანს, მხოლოდ დარღვევის დადგენის ფაქტი საკმარისი იქნებოდა.

49. სასამართლო იმეორებს, რომ, 41-ე მუხლის შესაბამისად, სამართლიანი

დაკმაყოფილების მინიჭებას იგი ახორციელებს მაშინ, როცა ზიანი ან დანაკარგი გამოწვეული იყო იმ დარღვევით, რომლის აღიარებაც მოხდა. თუმცა სახელმწიფო არ არის შეზღუდული, განახორციელოს რაიმე სახის გადახდა იმ ზიანთან დაკავშირებით, რომელიც კონვენციის დარღვევით არ ყოფილა გამოწვეული (იხ.: *Perote Pellon v. Spain*, № 45238/99, § 57, 25 July 2002, და *Bracci v. Italy*, № 36822/02, § 71, 2005 წლის 13 ოქტომბერი).

50. წინამდებარე საქმეში სასამართლომ დაადგინა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევა იმ ფაქტის საფუძველზე, რომ არც განმცხადებლისათვის და არც მისი ადვოკატისათვის არ შეუტყობინებიათ საკასაციო ინსტანციის სასამართლოში დანიშნული მოსმენის დღის შესახებ, რამაც წაართვა მათ შესაძლებლობა, წარედგინათ სასამართლოს წინაშე თავიანთი არგუმენტები პროკურატურის თანასწორ პირობებში. ხსენებული დასკვნა აუცილებლად არ მოიაზრებს იმას, რომ პატიმრობა არაკანონიერი იყო, ან სხვაგვარად არღვევდა კონვენციას (შეადარეთ *Cianetti v. Italy*, № 55634/00, § 50, 2004 წლის 22 აპრილი).

51. შესაბამისად, სასამართლო თვლის, რომ ვერ იქნა დადგენილი მიზეზობრივი კავშირი დადგენილ დარღვევასა და განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილ მატერიალურ ზიანს შორის.

52. რაც შეეხება მორალურ ზიანს, სასამართლო თვლის, რომ წინამდებარე საქმის გარემოებებში დარღვევის დადგენა არის საკმარისი სამართლიანი დაკმაყოფილება.

ბ. ხარჯები და განუღი დაანახარჯები

53. განმცხადებელი მოითხოვდა 3 082,28 ევროს განუღი დაანახარჯებისათვის, რომელთა გაღებაც მას მოუხდა ეროვნული სამართალწარმოების დროს და 5 000 ევროს იმ ხარჯებისათვის, რომელთა გაღებაც მას მოუხდა სტრასბურგის სასამართლოში მიმდინარე სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით.

54. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ეროვნულ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით მოთხოვნილი ხარჯები არ ეხებოდა კონვენციის დარღვევას, ხოლო სტრასბურგის სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული ხარჯების საკითხის განხილვა მთავრობამ სასამართლოს მიანდო.

55. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, რათა განმცხადებელს მიეცეს ანაზღაურება ხარჯებისა და განუღი დაანახარჯებისათვის, უნდა დადგინდეს, რომ ხარჯები და დაანახარჯები რეალურად და აუცილებლობიდან გამომდინარე იყო გაღებული და მოცულობით გონივრული იყო. წინამდებარე საქმეში სასამართლო აღნიშნავს, რომ მის წინაშე გამართული სამართალწარმოების წინ განმცხადებელმა სამართალწარმოება აღძრა პალერმოს სასამართლოს სპეციალური სამმართველოს წინაშე და ითხოვდა 2000 წლის 15 თებერვლის განაჩენის გაუქმება და სასამართლოს მიერ ხსენებული შუამდგომლობის დაუკმაყოფილებლობის შემდგომ შეიტანა საკასაციო საჩივარი. შესაბამისად, სასამართლო აღიარებს, რომ განმცხადებელმა გაიღო გარკვეული ხარჯები, რათა მიეღწია კონვენციით გარანტირებული უფლების დარღვევის გამოსწორებისათვის (იხ. *Rojas Morales v. Italy*, № 39676/98, § 42, 2000 წლის 16 ნოემბერი). თუმცა სასამართლოს გადაჭარბებულად მიაჩნია მოთხოვნილი ხარჯების ანაზღაურება იტალიის სასამართლოების წინაშე გამართულ სამართალწარმოებასთან მი-

მართებით (შეადარე: *Sakkopoulos v. Greece*, № 61828/00, § 59, 2004 წლის 15 იანვარი, და *Cianetti*-ის ზემოსენებულ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება, § 56). ხელთ არსებული ინფორმაციის საფუძველზე და ასეთ შემთხვევებში საკუთარ პრაქტიკაზე დაყრდნობით, სასამართლო გონივრულად თვლის, 1500 ევრო მიაკუთვნოს განმცხადებელს ეროვნულ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებულ ხარჯებთან მიმართებით.

56. სასამართლო ასევე გადაჭარბებულად თვლის სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე წარმოებულ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით მოთხოვნილ ხარჯებს (5000 ევრო) და იღებს გადაწყვეტილებას, მიაკუთვნოს განმცხადებელს 3500 ევრო.

57. განმცხადებლისათვის ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის მიკუთვნებული სრული თანხა შეადგენს 5000 ევროს.

ბ. საურავი

58. სასამართლო შესაფერისად თვლის, რომ საურავი უნდა დაწესდეს ცენტრალური ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალური პროცენტის სახით, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი.

ყოველივე ზემოსენებულთან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი;
2. ადგენს, რომ თვით დარღვევის დადგენის ფაქტი არის საკმარისი სამართლიანი დაკმაყოფილება განმცხადებლის მიერ განცდილ მორალურ ზიანთან დაკავშირებით;
3. ადგენს,
 - (ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ იმ მომენტიდან 3 თვის ვადაში, როდესაც წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, განმცხადებელს უნდა გადაუხადოს 5000 ევრო (ხუთი ათასი ევრო), რომელიც გადაყვანილ უნდა იქნეს რუსულ რუბლებში გადახდის დღისათვის არსებული კურსით.
 - (ბ) რომ ზემოსენებული 3-თვიანი ვადის გასვლის შემდგომ გადახდის დღემდე საურავი უნდა იქნეს გადახდილი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი;
4. უარყოფს დანარჩენ პრეტენზიებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გაცხადებულია წერილობითი სახით 2006 წლის 1 ივნისს სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

ვინსენტ ბერგერი
რეგისტრატორი

ბოსტან მ. ზუპანჩიჩი
თავმჯდომარე

სუდოგინი რუსეთის წინააღმდეგ

Khudobin v. Russia

მისამე საქცია

სულოზინი რუსეთის წინააღმდეგ

(განაცხადი №59696/00)

გადანწყვეტილება

სტრასბურგი

2006 წლის 26 ოქტომბერი

საბოლოო

26/01/2007

წინამდებარე გადანწყვეტილება საბოლოო გახდება იმ გარემოებებში, რომლებიც კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტშია მოცემული. იგი შესაძლოა დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

**საქმეზე „ხუდობინი რუსეთის წინააღმდეგ“,
(*Khudobin v. Russia*)**

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ (მესამე სექცია),
შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ბ.მ. ზუპანჩიჩი, თავმჯდომარე,
ბ-ნი ჯ. ჰედიგანი,
ბ-ნი ც. ბირსანი,
ბ-ნი ა. კოვლერი,
ბ-ნი ვ. ზაგრებელსკი,
ქ-ნი ა. გულუმინი,
ბ-ნი დავით ტორ ბჯორგვინსონი, მოსამართლეები,
და ბ-ნი ვ. ბერგერი, სექციის რეგისტრატორი,

იმჯველა განმარტოებით 2006 წლის 5 ოქტომბერს და

ამავე დღეს მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს რუსეთის მოქალაქე ბ-ნი ვიქტორ ხუდობინის (შემდგომში–„განმცხადებელი“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის 34-ე მუხლის თანახმად, 1999 წლის 29 ოქტომბერს რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№ 59696/00).

2. განმცხადებელს წარმოადგენდა ქ-ნი კ. კოსტრომინა, მოსკოვში მოღვაწე ადვოკატი; რუსეთის მთავრობას (შემდგომში–„მთავრობა“) წარმოადგენდა ბ-ნი პ. ლაპტევი, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელი.

3. კერძოდ, განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ წინასწარი პატიმრობისას საპყრობილეში იგი არ იყო უზრუნველყოფილი ჯეროვანი სამედიცინო დახმარებით, მისი პატიმრობის პირობები არაადამიანური და ღირსების შემლახველი იყო, მისმა წინასწარმა პატიმრობამ გადააჭარბა გონივრულ ვადას და მის გათავისუფლებასთან დაკავშირებული მოთხოვნების განხილვა განხორციელდა მნიშვნელოვანი გაჭიანურებით ან საერთოდ არ იქნა განხილული და ბოლოს მისი მსჯავრდება სრულად ემყარებოდა პოლიციის ნაქეზების შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებებს.

4. განაცხადი გადაეცა სასამართლოს მე-3 სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). ამავე სექციის შიგნით პალატა, რომელსაც უნდა განეხილა საქმე (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი), შეიქმნა სასამართლოს რეგლამენტის 26-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად.

5. 2005 წლის 3 მარტის გადაწყვეტილებით, სასამართლომ განაცხადი არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა.

6. განმცხადებელმა და მთავრობამ სათითაოდ წარმოადგინეს დამატებითი კომენტარები (სასამართლოს რეგლამენტის 59-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

ფაქტები

I. საქმის ბარემოიება

7. განმცხადებელი დაიბადა 1979 წელს და ცხოვრობს ქ. მოსკოვში.

ა. გარემოებები, რომლებიც წინ უძღოდა განმცხადებლის დაკავებას

8. 1998 წლის 29 ოქტომბერს ქ-ნი ტ-მ, პოლიციის ფარულმა აგენტმა, დაურეკა განმცხადებელს და განუცხადა მას, რომ სურდა ჰეროინის დოზის ყიდვა. განმცხადებელი დასთანხმდა ჰეროინის შოვნაზე და ბ-ნ მ-სთან ერთად ქუჩაში

შეხვდა ქ-ნ ტ- ს. ქ-ნმა ტ-მ გადასცა განმცხადებელს მისთვის პოლიციის ოფიცრების: ს-ს და რ-ს მიერ მიცემული, სპეციალური ნივთიერებით დამუშავებული და დანიშნული ბანკნოტები (დატანილი ნიშნების დანახვა მხოლოდ ულტრაიისფერ შუქზე შეიძლება). განმცხადებელმა აიღო ფული და წავიდა მეორე პირის, ბ-ნი გ-ს სახლში. ბ-ნმა გ-მ მოგვიანებით გადასცა განმცხადებელს მომცრო პაკეტი, რომელიც შეიცავდა 0.5 გრამ ჰეროინს. ფიქტიურ მყიდველთან დაბრუნების შემდგომ განმცხადებელი დააკავეს პოლიციის ოფიცრებმა, რომლებიც მას ქუჩაში უცდიდნენ.

9. განმცხადებელი მიყვანილ იქნა ადგილობრივი პოლიციის განყოფილებაში, სადაც ულტრაიისფერი სხივებით გამოიკვლიეს მისი თითები. მათზე აღმოჩნდა იმ ნივთიერების კვალი, რომელიც პოლიციამ გამოიყენა ბანკნოტების დასანიშნად. ქ-ნმა ტ-მ, ორი მონმის თანდასწრებით, გადასცა პაკეტი პოლიციის ოფიცრებს და განმარტა, რომ მან ეს პაკეტი მიიღო განმცხადებლისაგან. პაკეტი დალუქულ, მონმეების მიერ ხელმოწერილ და გაგზავნილ იქნა ექსპერტიზაზე. განმცხადებელი მოათავსეს პოლიციის დაკავების საკანში ერთი დღე-ღამის განმავლობაში.

ბ. განმცხადებლის პატიმრობა გამოძიებისა და სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში

10. 1998 წლის 30 ოქტომბერს აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე და განმცხადებელს წაეყენა ბრალი ნარკოტიკებით ვაჭრობაში. იმავე დღეს მოსკოვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ რაიონის პროკურორმა მიუთითა განმცხადებლის დაკავებასთან დაკავშირებულ გარემოებებზე, წაყენებული ბრალდების სიმძიმესა და მიმალვის საფრთხეზე და გასცა ბრძანება განმცხადებლის წინასწარ პატიმრობასთან დაკავშირებით. განმცხადებელი გადაიყვანეს მოსკოვის № 48/1 საპატიმრო დაწესებულებაში.

11. ამ დროისათვის წინასწარი გამოძიება დასრულდა და 1998 წლის 24 დეკემბერს საქმე, საბრალდებო დასკვნასთან ერთად, წარიმართა მოსკოვის ბუტირსკის რაიონის სასამართლოში არსებითი განხილვისათვის. 1998 წლის 29 დეკემბერს შუამდგომლობა სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში განმცხადებლის წინასწარი პატიმრობიდან გათავისუფლებასთან დაკავშირებით, რომელიც წარდგენილი იყო პრეობრაჟენსკის რაიონის სასამართლოს წინაშე, გადაიგზავნა ბუტირსკის რაიონულ სასამართლოში, რადგანაც საბრალდებო დასკვნა წარიმართა სწორედ ამ სასამართლოში და ამიტომაც სწორედ ამ სასამართლოს უნდა ემსჯელა განმცხადებლის საქმესთან დაკავშირებულ ყველა ასპექტზე. განმცხადებლის ადვოკატმა გაასაჩივრა ხსენებული გადაწყვეტილება, მაგრამ 1999 წლის 3 თებერვალს მოსკოვის საქალაქო სასამართლომ უარყო საჩივარი.

12. 1999 წლის 13 იანვარს განმწესრიგებელ მოსმენაზე სასამართლომ ყოველგვარი დასაბუთებისა და არგუმენტაციის გარეშე გადაწყვიტა, რომ განმცხადებელი პატიმრობაში უნდა დარჩენილიყო სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში.

13. 1999 წლის 18 თებერვალს განმცხადებლის მამამ კვლავ წარადგინა წინასწარი პატიმრობიდან გათავისუფლებასთან დაკავშირებით შუამდგომლობა, რომელშიც აცხადებდა, რომ განმცხადებლის ძალზე შერყეული ჯანმრთელობის ფონზე ეს უკანასკნელი იმყოფებოდა პატიმრობისათვის შეუფერებელ პირობე-

ბში, კერძოდ კი სახეზე იყო არადაამაკმაყოფილებელი სამედიცინო დახმარება, რომელიც არსებობდა წინასწარი პატიმრობის ცენტრში.

14. 1999 წლის 17 მარტს სასამართლომ გაახანგრძლივა განმცხადებლის პატიმრობა სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში. გადაწყვეტილებას თან არ ერთვოდა არანაირი სახის დასაბუთება და მიზეზები.

15. 1999 წლის 21 აპრილს განმცხადებლის მამამ რაიონულ სასამართლოს წინასწარი პატიმრობიდან გათავისუფლებასთან დაკავშირებით ახალი შუამდგომლობა წარუდგინა. იგი კვლავ მიუთითებდა მისი შვილის ჯანმრთელობის პრობლემებზე. განმცხადებლის მტკიცებით, დაცვამ აღნიშნული მოთხოვნა კვლავ დააყენა 1999 წლის 26-27 ივლისს. მთავრობა აცხადებდა, რომ 1999 წლის 27 ივლისით დათარიღებული შუამდგომლობა სასამართლომ მიიღო მხოლოდ 1999 წლის 2 აგვისტოს.

16. 1999 წლის 27 ივლისს სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ საჭირო იყო განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის ხელახლა შემოწმება. სასამართლომ გადადო საქმის მოსმენა და გადაწყვიტა, რომ, ამავე დროს, განმცხადებელი უნდა დარჩენილიყო პატიმრობაში. აღნიშნული გადაწყვეტილება არ იყო მოტივირებული და არგუმენტირებული.

17. 1999 წლის 30 ივლისს განმცხადებლის ადვოკატმა გაასაჩივრა საქმის განმხილველი სასამართლოს 1999 წლის 27 ივლისის გადაწყვეტილება. ადვოკატმა გაასაჩივრა საქმის განმხილველი სასამართლოს გადაწყვეტილება, გადაედო საქმის მოსმენა და დაენიშნა განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის ხელახლა გამოკვლევა, რაც გაახანგრძლივებდა განმცხადებლის პატიმრობას საპატიმრო დაწესებულებაში არსებულ აუტანელ პირობებში. ადვოკატი მოითხოვდა შემდეგს:

„სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის 331-ე მუხლის თანახმად, მე ვთხოვ [მოსკოვის სასამართლოს], გააუქმოს ბუტირსკის რაიონული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ვ.ვ. ხუდობინის საქმის გადადებასთან, [განმცხადებლის] დამატებითი ფსიქიატრიული გამოკვლევისა და წინასწარი პატიმრობიდან განმცხადებლის გათავისუფლებაზე უარის თქმასთან დაკავშირებით“.

საჩივარი მიმართული იყო მოსკოვის საქალაქო სასამართლოსადმი და, როგორც ამას მოითხოვდა ეროვნული კანონმდებლობა, უნდა გაგზავნილიყო საქმის განმხილველი სასამართლოს რეგისტრატურის საშუალებით. თუმცა, როგორც ჩანს, საჩივარი არ გადაგზავნილა სააპელაციო სასამართლოსათვის განსახილველად.

18. 1999 წლის 17 აგვისტოს განმცხადებლის სამართლებრივმა წარმომადგენლებმა წარადგინეს ანალოგიური ხასიათის შუამდგომლობები, რომლებიც რეგისტრატურამ მომდევნო დღეს მიიღო. 1999 წლის 1 სექტემბერს განმცხადებლის ადვოკატმა საქმის განმხილველ სასამართლოს გაუგზავნა წერილი, რომელშიც ითხოვდა ახსნა-განმარტებას, თუ რა ბედი ეწია მის 1999 წლის 30 ივლისის შუამდგომლობას. მას ამ წერილისათვის არანაირი პასუხი არ მიუღია.

19. 1999 წლის 15 სექტემბერს განმცხადებლის მშობლებმა განმცხადებლის განგრძობად წინასწარ პატიმრობასთან დაკავშირებული საჩივრით მიმართეს მოსკოვის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილესა და რუსეთის ფედერაციის უზენაეს სასამართლოს. საქმის მასალებში არ მოიპოვება არანაირი პასუხი ხსენებულ შუამდგომლობებთან დაკავშირებით.

20. 1999 წლის 17 სექტემბერს განმცხადებლის წარმომადგენელმა თხოვნით

მიმართა საქმის განმხილველ სასამართლოს განმცხადებლის გათავისუფლებასთან დაკავშირებით. დაცვა ისევ და ისევ უთითებდა განმცხადებლის გაუარესებულ ჯანმრთელობაზე, კერძოდ კი განმეორებით პნევმონიაზე, რომელიც განმცხადებელმა გადაიტანა წინა 3 თვის განმავლობაში.

21. განმცხადებელი პატიმრობაში რჩებოდა 1999 წლის 11 ნოემბრამდე, როდესაც სასამართლომ შეწყვიტა სისხლის სამართალწარმოება და გაათავისუფლა იგი.

ბ. პატიმრობისას განმცხადებლის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემები

22. 1995-1997 წლებიდან მოყოლებული, განმცხადებელი დაავადებული იყო მრავალი ქრონიკული დაავადებით, როგორებიცაა: ეპილეფსია, პანკრიატიტი, ქრონიკული ვირუსული B და C ჰეპატიტები, ასევე სხვა სულიერი დაავადებებით. ექიმებმა, რომლებმაც გასინჯეს განმცხადებელი, 1995 წელს გასცეს რეკომენდაცია ამბულატორიული მკურნალობის ჩატარებასა და ანტიკუნველსანტებით მკურნალობასთან დაკავშირებით. როგორც ჩანს, დაკავების მომენტი-სათვის, 1998 წლის ოქტომბერში განმცხადებელი შემჩნეული იყო ნარკოტიკების მოხმარებაში, მათ შორის ჰეროინის ინტრავენურ მოხმარებაში.

23. 1998 წლის 30 ოქტომბერს, საპატიმრო ცენტრში გადაყვანისთანავე, განმცხადებელმა გაიარა ყოვლისმომცველი სამედიცინო შემოწმება, მათ შორის: შიდსის ტესტი, ნარკოტიკულ საშუალებებზე შემოწმების ტესტი და ფსიქიატრიული შემოწმება. ნარკოტიკულმა ტესტმა ცხადყო, რომ განმცხადებელი ინტოქსირებული იყო მორფინით; ფსიქიატრების კოლეგიამ დაადასტურა წინა დიაგნოზები, თუმცა შერაცხადად გამოაცხადა, რათა სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაკისრებოდა, სავარაუდოდ, ჩადენილ დანაშაულებთან მიმართებით; 1998 წლის 10 ნოემბერს განმცხადებლის სისხლის ანალიზის პირველი შედეგები იქნა მიღებული. სასამართლო ექსპერტიზის დასკვნის თანახმად, განმცხადებელს შიდსის ვირუსთან დაკავშირებით დადებითი პასუხი დაუფიქსირდა.

24. 1998 წლის 30 ნოემბერს ფსიქიატრმა ხელახლა გასინჯა განმცხადებელი და შერაცხადად ცნო, რათა დაკისრებოდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. დაუდგენელ დღეს, 1998 წლის დეკემბერში, საპატიმრო დაწესებულებამ მიიღო განმცხადებლის სამედიცინო ისტორია, რომელიც უკავშირდებოდა დაკავებამდე არსებულ პერიოდს და რომელშიც მითითებული იყო აუცილებელი სამედიცინო მკურნალობა. კერძოდ, განმცხადებელს დანიშნული ჰქონდა ანტიკონვულსანტები (*ფინლესინ, კონვულეს*) და ანტიჰეპატიტური თერაპია (*რიბოქსინ, პარსილ*).

25. 1998 წლის 23 დეკემბერს განმცხადებელმა გაიარა ახალი სამედიცინო შემოწმება, რომელმაც დაადასტურა წინა დიაგნოზები და, რომლის თანახმადაც, განმცხადებელს „მეექვსო, მონაწილეობა მიეღო სასამართლო სამართალწარმოებასა და საგამოძიებო ქმედებებში“

26. პატიმრობაში ყოფნისას განმცხადებელი დაავადებული იყო პნევმონიით, ეპილეფსიური შეტევებით, ბრონქიტით, ჰეპატიტით, პანკრეატიტით და სხვა სერიოზული სნეულებებით. დაავადებათა გამო განმცხადებელი მრავალჯერ იქნა მოთავსებული დაწესებულების საავადმყოფოს ინფექციით დაავადებულ პატიმართა განყოფილებაში. როგორც საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციამ

განაცხადა, განმცხადებელი საპატიმრო დაწესებულების საავადმყოფოში იმყოფებოდა: 1998 წლის 24 დეკემბრიდან 1999 წლის 22 მარტამდე, 1999 წლის 20 აპრილიდან 18 მაისამდე, 1999 წლის 19 ივლისიდან 12 აგვისტომდე და 1999 წლის 17 სექტემბრიდან 28 სექტემბრამდე.

27. დაცვის მხარემ მრავალჯერ მიაწოდა ინფორმაცია სასამართლოს, საპატიმრო დაწესებულებისა და სახელმწიფოს ხელისუფლების სხვა ორგანოებს განმცხადებლის ჯანმრთელობის სერიოზულ პრობლემებთან დაკავშირებით. მაგალითად: 1999 წლის 18 იანვარს დაცვამ მოითხოვა განმცხადებლის ჯეროვანი სამედიცინო გამოკვლევა; 1999 წლის 22 იანვარს განმცხადებლის მამამ თხოვნით მიმართა საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციას, რათა დანიშნულიყო განმცხადებლის ხელახლა გამოკვლევა დაცვის მხარის მიერ დაქირავებული დამოუკიდებელი ექიმის მიერ, თუმცა საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციამ უარი განაცხადა ხსენებულთან დაკავშირებით.

28. სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში განმცხადებელმა გაიარა სულიერი მდგომარეობის სამი გამოკვლევა. 1999 წლის 15 ივნისს ექიმებმა დაასკვნეს, რომ ინკრიმინირებულ ქმედებათა ჩადენის დროისათვის განმცხადებელი სამართლებრივად შეურაცხადი იყო, კერძოდ, დასკვნაში ეწერა, რომ განმცხადებელი „დაავადებული იყო ქრონიკული სულიერი დაავადებით, რომელიც გამოიხატებოდა ეპილეფსიის ფორმით პოლიმორფოზული შეტევებით და სულიერი მოშლილობით, ასევე, გონების არევით და ნარკოტიკის მოხმარებისაკენ მისწრაფებით“. 1999 წლის 19 ოქტომბრის დასკვნამ დაადასტურა, რომ განმცხადებელი სამართლებრივად შეურაცხადი იყო და ესაჭიროებოდა იძულებითი მკურნალობა.

1. განმცხადებლის არგუმენტაცია

29. 1999 წლის 26 აპრილს, დაახლოებით 22 საათსა და 40 წუთზე, განმცხადებელს დაემართა ეპილეფსიის შეტევა. როგორც განმცხადებლის თანამესაკნის წერილობითი ჩვენებიდან ირკვევა, თანამესაკნეებს მოუხდათ განმცხადებლის კბილების გაღება ხის კოვზით, რათა ეს უკანასკნელი არ გაგუდულიყო. შემდეგ სასწრაფო სამედიცინო დახმარება მოვიდა და თანამესაკნეებს გადასცეს შპრიცი უცნობი სითხით, რომელიც გაუკეთეს განმცხადებელს ღუნდულში. განმცხადებლის მამამ აღნიშნული ფაქტი გაასაჩივრა საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციის წინაშე, რომელმაც უპასუხა, რომ განმცხადებელმა მიიღო სამედიცინო დახმარება „სამედიცინო პროცედურებისათვის განკუთვნილ ოთახში“.

30. 1999 წლის მაისში განმცხადებელი დაავადდა ნითელათი და პნევმონიით. 1999 წლის 26 ივნისს განმცხადებელმა განიცადა მეორე ეპილეფსიური შეტევა. იგი გადაიყვანეს საპატიმრო ცენტრის ფსიქიატრიულ განყოფილებაში, სადაც იმყოფებოდა გარკვეული დროის განმავლობაში მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ და იღებდა ანტიკონვულსანტებს. განმცხადებლის მამა ომბუდსმენისათვის გაგზავნილ და 1999 წლის 2 აგვისტოთი დათარიღებულ წერილში მიუთითებდა, რომ 1999 წლის 6 ივლისს განმცხადებელს განუმეორდა ეპილეფსიური შეტევა, მაგრამ არ მიუღია არანაირი სახის სამედიცინო დახმარება.

31. 1999 წლის 15 ივლისს განმცხადებელი დაავადდა ბრონქოპნევმონიით. განმცხადებლის მამის განცხადებით საპატიმრო დაწესებულების ექიმებმა მკურნალობა დაიწყეს სიმფტომების გაჩენიდან მხოლოდ 10 დღის შემდგომ.

32. 1999 წლის 17 ივლისს სამედიცინო დაწესებულების სამედიცინო განყოფილებაში განმცხადებელს ჩაუტარდა სისხლის ანალიზი, მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ. აღნიშნულთან დაკავშირებით განმცხადებლის მამამ საჩივარი წარუდგინა დაწესებულების ადმინისტრაციას. ციხის ადმინისტრაციის პასუხის თანახმად, რომელიც გაიცა 1999 წლის 16 აგვისტოს, სისხლი აღებულ იქნა ერთჯერადი ნემსით.

33. 1999 წლის 21 ივლისს განმცხადებლის მამამ საჩივარი წარადგინა იუსტიციის სამინისტროში მისი შვილის პატიმრობის პირობებსა და არაჯეროვან სამედიცინო მკურნალობასთან დაკავშირებით. 1999 წლის 27 ივლისს მან წარადგინა ანალოგიური საჩივარი ბუტირსკის რაიონულ სასამართლოში და ასევე ითხოვდა განმცხადებლის გათავისუფლებას. როგორც განმცხადებლის მამა წერდა, მიუხედავად იმისა, რომ მის შვილს აღენიშნებოდა 40- გრადუსიანი სიცხე და ციებ-ცხელება, იგი გადაჰყავდათ ხოლმე ერთი საკნიდან მეორეში და არ მკურნალობდნენ ჯეროვნად პნევმონიასთან დაკავშირებით. მან სამი დღე გაატარა მომაკვდავ პაციენტებთან ერთად და ეძინა იატაკზე, რადგანაც არ იყო საკმარისი საწოლები. საპატიმრო დაწესებულების ექიმებმა არ დაადგინეს განმცხადებლის იმუნოლოგიური და ბიოქიმიური მდგომარეობა ისევე, როგორც მუდმივი ციებ-ცხელების შესაძლო მიზეზები. განმცხადებლის მამას სურდა, თავისი შვილისათვის გადაეცა ვიტამინიზებული პრეპარატები, მაგრამ საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციამ უარი განაცხადა მათ მიღებაზე.

34. ეროვნულმა სასამართლომ უარი განუცხადა განმცხადებელს მის გათავისუფლებასთან დაკავშირებულ შუამდგომლობაზე. იმავე დღეს, პროკურორის შუამდგომლობით, სასამართლომ ბრძანება გასცა, განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის დასადგენად ახალი ექსპერტიზა ჩატარებინათ, რასაც საფუძვლად დაედო წინა სამედიცინო დასკვნა, რომლის თანახმადაც, განმცხადებელი შეურაცხადად იქნა მიჩნეული, მაგრამ დასკვნა არ აკონკრეტებდა, განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობა მოითხოვდა თუ არა იძულებით სამედიცინო მკურნალობას.

35. 1999 წლის აგვისტოში განმცხადებლის დედამ საჩივრით მიმართა იუსტიციის სამინისტროს განმცხადებლის პატიმრობის პირობების გამო, კერძოდ კი არასათანადო სამედიცინო დახმარების აღმოჩენასთან დაკავშირებით.

2. მთავრობის არგუმენტაცია

36. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ 1999 წლის 20 აპრილიდან 18 მაისამდე განმცხადებელმა გაიარა სტაციონარული მკურნალობა საპატიმრო დაწესებულების საავადმყოფოში. მასზე ზედამხედველობას ახორციელებდა მორიგე ექიმი. ჩაუტარდა სრული აღდგენითი მკურნალობა და ვიტამინური თერაპია. საკან № 735-ში, რომელშიც განმცხადებელი იმყოფებოდა, განთავსებული იყო ექვსი ნარი, ტუალეტი, ცხელი და ცივი წყლის ონკანები, საკანი ნიავებოდა. განმცხადებელი უზრუნველყოფილი იყო საწოლით, პროდუქტებით, სამჯერადი კვებით, პირადი მოხმარების ჰიგიენური საშუალებებით. პატიმართა რაოდენობა საკანში არასოდეს აღემატებოდა განთავსებული ნარების ოდენობას.

37. მთავრობამ დაადასტურა, რომ 1999 წლის 26 აპრილს, დაახლოებით 22 საათსა და 40 წუთზე, განმცხადებელს შეტევა ჰქონდა. შეტევის შემდგომ განმცხადებელი დაუყოვნებლივ გასინჯა ექიმმა, რომელმაც გამოიკვლია პულსი, მოისმინა გულისცემა, გაზომა განმცხადებლის წნევა, მოსინჯა მუცლის არე და

კუნთში შეუშხაპუნა ამინაზინის ინიექცია. მომდევნო დღეს განმცხადებელმა გაიარა დამატებითი სამედიცინო გამოკვლევა.

38. განმცხადებელი საავადმყოფოდან განერეს ჯანმრთელობისათვის დამაკმაყოფილებელ მდგომარეობაში. 1999 წლის 26 ივნისს იგი მოათავსეს ციხის საავადმყოფოს ფსიქიატრიული განყოფილების №353 საკანში. მას ზედამხედველობდა ექიმი, რომლისგანაც იღებდა „პროფილაქტიკურ სამედიცინო დახმარებას“. ხსენებული საკანი, ასევე სათანადოდ აღჭურვილი, არ იყო გადატვირთული.

39. სამედიცინო დეპარტამენტის უფროსის მოადგილის მიერ 2004 წლის 23 აპრილს გაცემული ცნობის თანახმად, განმცხადებელს არ აღენიშნებოდა ციხის საავადმყოფოს ფსიქიატრიულ განყოფილებაში ყოფნის პერიოდში ეპილეფსიური შეტევები. ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მის მიმართ ხორციელდებოდა ანტიკონვულსიური მკურნალობა.

40. მთავრობამ წარმოადგინა სამი სამედიცინო ცნობის ასლი, რომლებიც დათარიღებული იყო 1999 წლის 19 იანვრით, 25 თებერვლითა და 27 აპრილით. ასლები მოიცავდა შესაბამის სამედიცინო ინფორმაციას.

41. პირველი სამედიცინო ცნობის თანახმად, განმცხადებელს შიდსის პოზიტიური შედეგი დაუდასტურდა, იგი დაავადებული იყო ეპილეფსიით და ციხის საავადმყოფოში ყოფნის დროს ჰქონდა ეპილეფსიის შეტევა. განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა შეფასდა როგორც „დამაკმაყოფილებელი“. ნებისმიერი დამატებითი სამედიცინო გამოკვლევა დანიშნული უნდა ყოფილიყო საგამოძიებო ორგანოების მიერ.

42. 1999 წლის 25 თებერვლის მეორე ცნობის თანახმად, განმცხადებელს შიდსის პოზიტიური შედეგი დაუდასტურდა, ამავე დროს, იგი დაავადებული იყო B და C ქრონიკული ჰეპატიტებით და ეპილეფსიით. გარდა ამისა, სამედიცინო ცნობაში არაფერი იყო აღნიშნული 1998 წლის 30 და 31 ოქტომბერს მომხდარ ეპილეფსიურ შეტევასთან დაკავშირებით. 1999 წლის 18 თებერვალს განმცხადებელი გასინჯეს ფსიქიატრმა და ნევროპათოლოგმა. საგამოძიებო ორგანოების მოთხოვნის საფუძველზე განმცხადებელი განერეს საავადმყოფოდან „დამაკმაყოფილებელ“ მდგომარეობაში, რაც ხელს არ უშლიდა განმცხადებლის მონაწილეობას სამართალწარმოებაში.

43. 1999 წლის 27 აპრილს გაცემული მე-3 ცნობა მიანიშნებდა, რომ განმცხადებელს შიდსის პოზიტიური შედეგი დაუდასტურდა, დაავადებული იყო ნითელათი და ეპილეფსიით. ცნობის თანახმად, „ამ ეტაპზე [განმცხადებლის] ჯანმრთელობის მდგომარეობა შედარებით დამაკმაყოფილებელია“ და განმცხადებელი ვარგისია, მონაწილეობა მიიღოს სამართალწარმოებაში 1999 წლის მაისში.

44. მთავრობამ ასევე წარმოადგინა დოკუმენტები, რომლებიც ამონარიდები იყო განმცხადებლის სამედიცინო ისტორიიდან. წარმოდგენილი დოკუმენტების გვერდები გამოუსადეგარი იყო, რადგან გამოსადეგი ასლები ასახავდა განმცხადებლის დიაგნოზებს, მაგრამ არ მოიცავდა არანაირ ინფორმაციას განხორციელებულ მკურნალობასთან დაკავშირებით, რომელიც განმცხადებელმა მიიღო საპატიმრო დაწესებულების საავადმყოფოში.

დ. განმცხადებლის საქმის განხილვა არსებითად

45. 1998 წლის 30 დეკემბერს ბუტირსკის რაიონულმა სასამართლომ მიიღო საქმის მასალები პროკურორისაგან. პირველი მოსამზადებელი მოსმენა გაიმართა 1999

ნლის 13 იანვარს. შემდგომ თვეებში სასამართლომ გამართა რამდენიმე მოსმენა, სადაც განიხილა სხვადასხვა სახის პროცედურული საკითხები. ამგვარად, 1999 წლის 17 მარტს სასამართლომ დანიშნა განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის შემმონმებელი ახალი ექსპერტიზა და გადადო საქმის მოსმენა. ექსპერტიზის დასკვნა მომზადდა 1999 წლის 15 ივნისისათვის. აღნიშნული დასკვნის თანახმად, განმცხადებელი შეურაცხადი იყო, მაგრამ დასკვნა არ მოიცავდა არანაირი სახის რეკომენდაციებს სამედიცინო ხასიათის იძულებით ღონისძიებებთან დაკავშირებით. 1999 წლის 27 ივლისს სასამართლომ დანიშნა განმცხადებლის ახალი ფსიქიატრიული გამოკვლევა და გადადო საქმის განხილვა.

46. საქმის არსებით განხილვასთან დაკავშირებული პირველი მოსმენა გაიმართა 1999 წლის 11 ნოემბერს განმცხადებლის ადვოკატის თანდასწრებით. განმცხადებელი არ ესწრებოდა ამ სხდომას. განმცხადებლის ადვოკატის მოთხოვნის შემდგომ სასამართლომ გასცა ნებრთვა, სამართალწარმოებაში მონაწილეობა მიეღო რამდენიმე პირს, როგორც განმცხადებლის წარმომადგენლებს, მათ შორის ქალბატონ კოსტრომინას. მათ საშუალება მიეცათ, 30 წუთის განმავლობაში გასცნობოდნენ საქმეს. განმცხადებლის ადვოკატმა მოითხოვა პროცესის გადადება, რადგანაც რამდენიმე მოწმე, მათ შორის გ., რომელმაც მიჰყიდა ჰეროინი განმცხადებელს, ისევე როგორც პოლიციები ს. და რ., რომლებიც ჩაბმულნი იყვნენ ოპერაციაში, არ გამოცხადდნენ პროცესზე. თუმცა სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ გაეგრძელებინა სამართალწარმოება.

47. საქმის განმხილველი სასამართლოს წინაშე დაცვის მხარის მიერ წარდგენილი არგუმენტები შემდეგნაირად შეიძლება იქნეს შეჯამებული: დაცვის მხარე სადავოდ ხდიდა, რომ განმცხადებელს დანაშაულის ჩადენისაკენ უბიძგა ქ-ნმა ტ-მ, რომელიც პოლიციის მხრიდან მოქმედებდა. დაცვის მხარის თანახმად, რუსეთის კანონმდებლობა კრძალავს ნებისმიერი სახის ბიძგს დანაშაულის ჩადენისაკენ ან პროვოკაციას, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი მზადდებოდა კონკრეტული დანაშაული, შესაძლებელი იყო შენიღბული ოპერაციის განხორციელება. თუმცა წინამდებარე საქმეში პოლიციას არ გააჩნდა განმცხადებლის ნარკოტიკებით ვაჭრობაში მონაწილეობის არანაირი მტკიცებულება, როდესაც იგვემებოდა „დაეგმილი შესყიდვა“.

48. დაცვის მხარე ხაზს უსვამდა იმ ფაქტს, რომ განმცხადებლის აღიარება მიცემულ იქნა ნარკოტიკებით გაბრუნების დროს, სამართლებრივი დახმარებისა და რჩევის მიღების გარეშე. ბოლოს კი, დაცვის მხარე ასაჩივრებდა სასამართლო-სამედიცინო გამოკვლევის სარწმუნოებას, რომელიც ასახავდა და ჯერონად აცხადებდა განმცხადებლის მიერ ქ-ნი ტ-სათვის, სავარაუდოდ, მიყიდულ და შემდგომ პოლიციის მიერ ამოღებულ ნივთიერებას. დაცვის მხარე მიუთითებდა განმცხადებლის მიერ 1999 წლის 15 ოქტომბერს ხელმოწერილ აღიარებაზე, რომელშიც ეს უკანასკნელი აცხადებდა, რომ აღიარება ძალისმიერი გზით იქნა მოპოვებული.

49. საქმის მოსმენაზე 1999 წლის 11 ნოემბერს ქ-ნმა ტ-მ მისცა ჩვენება განმცხადებლის წინააღმდეგ. იგი აცხადებდა, რომ ნებაყოფლობით თანამშრომლობდა და ესმარებოდა პოლიციას. მისი განმარტებით, მან გადასცა განმცხადებელი პოლიციას, „ასე ვთქვათ, გულისხმიერების გამო“ „იმ მომენტისათვის მე არ ვიცოდი, სად მეშოვა ჰეროინი, ამიტომ მე დავურეკე [განმცხადებელს], რადგანაც წარსულში მან მიშოვა იგი.“

50. სასამართლომ ასევე მოუსმინა ბ-ნ მ-ს, რომელიც დაკავების მომენტისათვის იმყოფებოდა განმცხადებელთან ერთად და რომელმაც ძირითადად დაადასტურა

ის, რაც განაცხადა ქ-ნმა ტ-მ. თუმცა მან განაცხადა, რომ ამ მოვლენებამდე იგი თავისთვის ნარკოტიკებს სხვა წყაროდან შოულობდა. ბოლოს სასამართლომ დაკითხა განმცხადებლის დედა, რომელმაც აღწერა განმცხადებლის ხასიათი. მისი თქმით, მან არ იცოდა, თუ როდის დაიწყო მისმა შვილმა ნარკოტიკების მიღება.

51. რაიონულმა სასამართლომ განიხილა მის წინაშე წარდგენილი დოკუმენტები, ნივთიერი მტკიცებულებები და საქმეში არსებული ექსპერტის დასკვნები. კერძოდ სასამართლომ განიხილა პოლიციის ოქმი, რომელშიც აღწერილი იყო „საკონტროლო შესყიდვა“ და, ასევე, ფსიქიატრიული გამოკვლევის შედეგები.

52. იმავე დღეს ბუტირსკის რაიონულმა სასამართლომ დამნაშავედ მიიჩნია განმცხადებელი ქ-ნი ტ-სათვის 1998 წლის 28 ოქტომბერს ჰეროინის მიყიდვაში. ამავე დროს, სასამართლომ დაადგინა, რომ 1999 წლის 19 ოქტომბრის ფსიქიატრიული დასკვნის საფუძველზე განმცხადებელმა ჩაიდინა დანაშაული შეურაცხად მდგომარეობაში და ამიტომაც არ შეიძლებოდა, მას დაკისრებოდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. სასამართლომ შეწყვიტა სისხლის სამართალწარმოება და ბრძანება გასცა განმცხადებლის იძულებითი ფსიქიატრიული მკურნალობის თაობაზე მის საცხოვრებელ სახლში. განმცხადებელი გათავისუფლდა პატიმრობიდან.

53. განმცხადებლის წარმომადგენელმა წარადგინა სააპელაციო საჩივარი, რომლითაც ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელი არ იყო დამნაშავე და, *inter alia*, ამტკიცებდა, რომ პოლიციამ შეთითხნა დანაშაული. კერძოდ: სახეზე არ იყო არანაირი საფუძვლიანი მტკიცებულება, რომ განმცხადებელი ეჭვმიტანილი იყო პოლიციის მიერ ნარკოტიკებით ვაჭრობაში მისი დაკავების მომენტისათვის. უფრო მეტიც, განმცხადებელს არ მიუღია არანაირი სახის მატერიალური მოგება ამ გარიგებიდან, რადგანაც მან ბ-ნ გ-ს გადასცა მთელი თანხა, რომელიც მიიღო ტ-საგან პატარა პაკეტისათვის; გარდა ამისა, სასამართლომ ვერ შეძლო, დაეკითხა რამდენიმე მთავარი მოწმე, მათ შორის პოლიციის ის ორი ოფიცერი, რომლებმაც დააკავეს განმცხადებელი; ორი მოწმე, რომლებიც ესწრებოდნენ განმცხადებლისა და ბ-ნი გ-ს დაკავებას, რომელმაც განმცხადებელს მიჰყიდა ნარკოტიკული ნივთიერება; ბოლოს კი განმცხადებლის წარმომადგენლები ამტკიცებდნენ, რომ განმცხადებლისაგან აღიარება მოპოვებული იყო ძალადობით.

54. 2000 წლის 11 იანვარს მოსკოვის საქალაქო სასამართლომ უარი განაცხადა სააპელაციო საჩივრის განხილვაზე. სააპელაციო სამართალწარმოებას განმცხადებელი არ ესწრებოდა, მაგრამ მასში მონაწილეობდნენ განმცხადებლის ადვოკატი და წარმომადგენლები.

55. 2004 წლის 12 აპრილს ბუტირსკის რაიონულმა სასამართლომ მოსკოვის №19 ფსიქონევროზული საავადმყოფოდან მიღებული შუამდგომლობის საფუძველზე ბრძანება გასცა განმცხადებლის იძულებითი წესით სამედიცინო მკურნალობასთან დაკავშირებით.

II. ევროპის საბჭოს შესაბამისი დოკუმენტები

56. წამების, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის საწინააღმდეგო ევროპის საბჭოს კომიტეტის (“the CPT”) მე-3 ზოგადი მოხსენების [CPT/Inf (93) 12] შესაბამისი ამონარიდები შემდეგნაირად იკითხება:

„ა. ხელმისაწვდომობა ექიმზე

... 35. ციხის სამედიცინო სამსახურს, სულ მცირე, უნდა შეეძლოს რეგულარული მუდმივი კონსულტაციებისა და სასწრაფო მკურნალობის განხორციელება (რა თქმა უნდა, ამავე დროს, იქ ასევე შეიძლება იყოს საავადმყოფოს ტიპის განყოფილება სანოლებით). ...გარდა ამისა, ციხის ექიმებს უნდა შეეძლოთ, მოინვიონ შესაბამისი სპეციალისტები და გამოიყენონ მათი დახმარება...

სადაც ეს საჭიროა, მუდმივ სამედიცინო მკურნალობას ზედამხედველობას უნდა უწევდეს სამედიცინო პერსონალი, ძალიან ხშირად საკმარისი არ არის, შემდგომი მკურნალობა დამოკიდებული იყოს პატიმრის ინიციატივაზე.

36. შესაძლებელი უნდა იყოს სრულად აღჭურვილი საავადმყოფო მომსახურების მხრივ პირდაპირი დახმარება, როგორც სამოქალაქო, ასევე ციხის საავადმყოფოში.

37. როდესაც პატიმრებს ესაჭიროებათ ჰოსპიტალიზაცია ან საავადმყოფოში სპეციალისტის გასინჯვა, ისინი უნდა გადაიყვანონ სწრაფად და იმგვარად, როგორც ამას საჭიროებს პატიმრის ჯანმრთელობის მდგომარეობა.“

ბ. მკურნალობის შესაბამისობა

38. საპატიმროს სამედიცინო სამსახურს უნდა შეეძლოს სამედიცინო და სამეანო მკურნალობის განხორციელება ისევე, როგორც შესაბამისი დიეტების, ფსიქოთერაპიის, რეაბილიტაციის ან სხვა რაიმე სპეციალურ დაწესებულებაში მკურნალობა იმავე პირობებში, როგორც ამას პაციენტები იღებენ თავისუფლებაში ყოფნის დროს. სამედიცინო, სამეანო და ტექნიკური პერსონალის, ისევე როგორც დაწესებულების, აპარატურისა და აღჭურვილობის, უზრუნველყოფა უნდა განხორციელდეს შესაბამისად.

უნდა განხორციელდეს წამლებსა და მათ გაცემაზე ზედამხედველობა. გარდა ამისა, წამლების მომზადება ყოველთვის უნდა დაეკისროს გამოცდილ სამედიცინო პერსონალს (ფარმაცევტს/ექთანს, და სხვ).

39. უნდა წარმოებდეს სამედიცინო ისტორია თითოეულ პატიმართან მიმართებით, რომელიც მოცავს დიაგნოზთან დაკავშირებულ ინფორმაციას ისევე, როგორც პაციენტის მიმდინარე ჯანმრთელობის განვითარებასა და მის მიერ გავლილ სპეციალურ შემონიშნებებს. გადაყვანის შემთხვევაში სამედიცინო ისტორია უნდა გადაეცეს იმ დაწესებულების ექიმებს, რომელშიც პატიმარი იქნა გადაყვანილი.

გარდა ამისა, სამედიცინო გუნდმა უნდა აწარმოოს სარეგისტრაციო ჟურნალი, რომელშიც ასახული იქნება კონკრეტული ინციდენტები, რომლებიც უკავშირდება პაციენტს და საჭიროებს დაფიქსირებას. ასეთი სარეგისტრაციო ჟურნალი იძლევა ციხეში არსებული სამედიცინო მომსახურების სრულ სურათს, ისევე როგორც წარმოაჩენს იმ პრობლემებს, რომლებიც შესაძლოა წარმოიშვას.

40. მკურნალობის ნორმალური პროცესი გულისხმობს, ექიმებსა და ექთნებს შეეძლოთ, არეგულარულად შეხვდნენ და ჩამოაყალიბონ სამუშაო გუნდი სამსახურის უფროსი ექიმის ხელმძღვანელობით.

III. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა

ა. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ნარკოტიკებით ვაჭრობისათვის

57. სისხლის სამართლის კოდექსის 228-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი დანაშაულად აცხადებს ნარკოტიკების უკანონოდ შექენას მომარაგების მიზნის გარეშე. 228-ე მუხლის მე-4 პუნქტი დანაშაულად აცხადებს ნარკოტიკებით უკანონო მომარაგებას დიდი ოდენობით.

58. სისხლის სამართლის 21-ე მუხლის თანახმად („შეურაცხადობა“), პირი, რომელიც ქრონიკული ან დროებითი სულიერი ავადმყოფობის, სულიერი მოშლილობის ან სხვა სულიერი მდგომარეობის გამო შეურაცხადია, სოციალურად საშიში ქმედების ჩადენისას არ უნდა დაექვემდებაროს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. ასეთ შემთხვევაში სასამართლო დადგენილებით წყვეტს სამართალწარმოებას, ათავისუფლებს შესაბამის პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ან სასჯელისაგან და შეუძლია ბრძანოს შესაბამისი პირის მიმართ იძულებითი სამედიცინო მკურნალობის ჩატარება (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 410-ე მუხლი). თუმცა იმ შემთხვევაში, როდესაც სასამართლო დაადგენს, რომ სახეზე არ არის საკმარისი მიმანიშნებელი ფაქტორები განსასჯელის ბრალეულობის დასამტკიცებლად, სამართალწარმოება უნდა შეწყდეს ამ საფუძველზე. სასამართლოს ასეთ შემთხვევაში კვლავაც შეუძლია დაუნიშნოს განსასჯელს იძულებითი სამედიცინო მკურნალობა.

ბ. საგამოძიებო მეთოდები

59. ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედებათა შესახებ 1995 წლის 5 ივლისის კანონის მე-6 მუხლში, შესაბამისი შესწორებებით, ჩამოთვლილია სამართალდამცავი ორგანოებისა თუ უშიშროების სამსახურების მიერ განსახორციელებელ იმ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩამონათვალი, რომელთა განხორციელებაც შესაძლებელია დანაშაულთა გამოსაძიებლად. ხსენებული კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-4 ქვეპუნქტის თანახმად, პოლიციას შეუძლია, განახორციელოს აკრძალული ნივთიერების (ე.ი. ნარკოტიკების) „საკონტროლო შესყიდვა.“

60. ხსენებული კანონის მე-7 მუხლის მე-2-1 პუნქტის თანახმად, იმისათვის, რათა განხორციელდეს „საკონტროლო შესყიდვა“, პოლიციას უნდა ჰქონდეს გარკვეული წინასწარი ინფორმაცია იმასთან დაკავშირებით, რომ იგეგმება დანაშაული ან დანაშაული უკვე ჩადენილია. „საკონტროლო შესყიდვის“ განხორციელება შესაძლებელია შესაბამისი პოლიციის განყოფილების უფროსის წერილობითი ბრძანების საფუძველზე. სასამართლო კონტროლი უზრუნველყოფილია, თუკი „საკონტროლო შესყიდვა“ მოიცავს შესვლას საცხოვრებელ სახლში, ჩარევას კორესპონდენციასა და სხვა კონსტიტუციურად დაცულ უფლებებში. ფორმალური მოთხოვნის თანახმად, „ოქმში“ ასახული უნდა იყოს საკონტროლო შესყიდვის შედეგები. ხსენებული „ოქმი“ შესაძლებელია, გამოყენებულ იქნეს მტკიცებულებად სისხლის სამართალწარმოებისას. კანონი ასევე მოიცავს სხვა შესაძლო სიტუაციებსაც, როდესაც შესაძლებელია, განხორციელდეს „საკონტროლო შესყიდვა“ (მაგალითად, როდესაც დაწყებულია გამოძიება სისხლის სამართლის საქმეზე, როდესაც მოთხოვნა „საკონ-

ტროლო შესყიდვაზე“ მიღებულია სასამართლოსაგან ან პროკურატურისაგან და სხვ.), თუმცა ხსენებული არ ეხება წინამდებარე საქმეს.

ბ. წინასწარი პატიმრობა

1. პატიმრობის საფუძვლები

61. „ადრემოქმედი“ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი (სსსკ, რომელიც ძალაში იყო 2002 წლამდე) უზრუნველყოფდა რამდენიმე ხასიათის დროებით ღონისძიებას, რომლებიც მოითხოვდა განსასჯელის გამოცხადებას სასამართლო სამართალწარმოებაზე და მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელებას. „ასეთი ხასიათის შეზღუდვის ღონისძიებები“ ან „აღმკვეთი ღონისძიებები“ მოიცავს: ვალდებულებას, შესაბამისმა პირმა არ დატოვოს ქალაქი ან რეგიონი, პირად უსაფრთხოებას, გირაოს ან წინასწარ პატიმრობას (ადრემოქმედი სსსკ-ის 89-ე მუხლი).

62. ძველი სსსკ-ის თანახმად, ბრძანება წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებით შეეძლო მიეღო პროკურორს ან სასამართლოს (მე-11, 89-ე და 96-ე მუხლები). როდესაც ხდება გადანყვეტილების მიღება პირისათვის წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებით, კომპეტენტურმა ორგანომ უნდა გაითვალისწინოს, სახეზეა თუ არა „საკმარისი მტკიცებულებები, რათა დასკვნა იქნეს გამოტანილი“, რომ შესაბამისი პირი დაემალება გამოძიებას ან სასამართლოს, ან ხელს შეუშლის საქმის ჭეშმარიტების დადგენას, ან ხელახლა ჩაიდენს დანაშაულს (ადრემოქმედი სსსკ-ის 89-ე მუხლი).

63. 2001 წლის 14 მარტამდე წინასწარი პატიმრობა დამონმებულიად ითვლებოდა, თუკი ბრალდებულს ბრალად ედებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, რომლისთვისაც გათვალისწინებული იყო, სულ მცირე, ერთწლიანი პატიმრობა, ან, თუკი სახეზე იყო საქმეში არსებული „გამონაკლისი გარემოებები“ (96-ე მუხლი). ძველი კოდექსის თანახმად, კომპეტენტურ ორგანოს ასევე მხედველობაში უნდა მიეღო ბრალდების სიმძიმე, ინფორმაცია ბრალდებულის პიროვნების შესახებ, მისი პროფესია, ასაკი, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ოჯახური მდგომარეობა და სხვა გარემოებები (ადრემოქმედი სსსკ-ის 91-ე მუხლი).

2. წინასწარი პატიმრობის ვადები

64. კოდექსი განასხვავებს ორი ტიპის წინასწარ პატიმრობას: პირველი, რომელიც „გრძელდება გამოძიების განმავლობაში“, ანუ, როდესაც კომპეტენტური ორგანოს მიერ — პოლიცია ან პროკურატურა — ხდება გამოძიების წარმართვა, და, მეორე, რომელიც „წინ უსწრებს სასამართლოს“ (ან „სასამართლო პერიოდში“), ანუ, როდესაც საქმე განიხილება სასამართლოში. მართალია, პრაქტიკაში არ შეიმჩნეოდა განსხვავებები (პატიმარი ერთსა და იმავე დაწესებულებაში იყოფებოდა პატიმრობაში), ვადების გამოთვლა სხვადასხვაგვარი იყო.

ა) პატიმრობის ვადები „გამოძიების განმავლობაში“

65. დაკავების შემდგომ ეჭვმიტანილს ათავსებენ ციხეში „გამოძიების გან-

მავლობაში“. პატიმრობის მაქსიმალური ნებადართული პერიოდი „გამოძიების განმავლობაში“ არის 2 თვე, მაგრამ იგი შეიძლება გაგრძელდეს 18 თვემდე „გამონაკლის გარემოებებში“. პატიმრობის გაგრძელებას ამოწმებს პროკურორი აღმავალი იერარქიული დონით და მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრება შეიძლება სასამართლოში. თვრამეტ თვეზე მეტი ხნით „გამოძიების განმავლობაში“ პირის პატიმრობის გაგრძელება დაუშვებელია (ადრემოქმედი სსსკ-ის 97-ე მუხლი). „გამოძიების განმავლობაში“ პატიმრობის პერიოდი მთავრდება იმ დღეს, როდესაც პროკურორი საქმეს აგზავნის საქმის განმხილველ სასამართლოში (ადრემოქმედი სსსკ-ის 97-ე მუხლი).

ბ) ვადები წინასწარი პატიმრობისათვის „სასამართლოს წინსწრების/სასამართლოს განმავლობაში“

66. მას შემდგომ, რაც პროკურორი საქმეს წარმართავს სასამართლოში, პირის პატიმრობა ხორციელდება „სასამართლოს წინ“ (ან „სასამართლოს განმავლობაში“). 2001 წლის 14 მარტამდე ადრემოქმედი სსსკ არ აწესებდა არანაირი სახის ვადებს პატიმრობასთან მიმართებით „სასამართლოს განმავლობაში“. სასამართლოს ხანგრძლივობა არ იყო შეზღუდული დროში (თუმცა მოსამართლეს სასამართლო უნდა დაეწყო გარკვეულ დროში პროკურატურიდან საქმის მიღების შემდგომ).

3. პატიმრობის მართლზომიერების დადგენასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება

ა) „გამოძიების განმავლობაში“ პატიმრობისას

67. პატიმარს ან მის ადვოკატს, ან წარმომადგენელს შეუძლიათ, გასაჩივრონ პროკურორის მიერ გამოტანილი პატიმრობის ბრძანება და ნებისმიერი შემდგომი პატიმრობის გაგრძელების ბრძანება სასამართლოს წინაშე. მოსამართლეს ეთხოვება, გადასინჯოს პატიმრობის ან პატიმრობის გაგრძელების ბრძანების კანონიერება და დასაბუთებულობა შესაბამისი დოკუმენტაციის მიღებიდან 3 დღის ვადაში. მოსამართლეს შეუძლია, უარყოს საჩივარი, ან გააუქმოს წინასწარი პატიმრობა და ბრძანოს პატიმრის გათავისუფლება (220-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები).

68. ზემდგომ სასამართლოში სააპელაციო საჩივრის შეტანა შეიძლება მოსამართლის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით. ხსენებული საჩივარი იმავე ვადაში უნდა იქნეს განხილული, როგორც არსებით განხილვაზე მიღებული განაჩენის სააპელაციო წესით გასაჩივრებისას (331-ე მუხლის ბოლო ნაწილი).

ბ) სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში

69. საქმის მასალების მიღების შემდგომ მოსამართლემ უნდა განსაზღვროს, კერძოდ, განსასჯელი დატოვებულ იქნეს პატიმრობაში, თუ უნდა გათავისუფლდეს სასამართლო სამართალწარმოების მიმდინარეობისას (ადრემოქმედი სსსკ-ის 222-ე მუხლის მე-5 პუნქტი და 230-ე მუხლი). მოსამართლემ ასევე უნდა

იმსჯელოს განსასჯელის გათავისუფლებასთან დაკავშირებულ თითოეულ შუამდგომლობაზე (ადრემოქმედი სსსკ-ის 223-ე მუხლი). იმ შემთხვევაში, თუკი შუამდგომლობაზე უარი იქნა განცხადებული, ახალი შუამდგომლობის წარდგენა შესაძლებელია სასამართლო სამართალწარმოების დაწყების შემდგომ (ადრემოქმედი სსსკ-ის 223-ე მუხლი). სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში ნებისმიერ დროს სასამართლოს შეუძლია, ბრძანოს, შეცვალოს ან გააუქმოს ნებისმიერი ხასიათის აღკვეთის ღონისძიება, მათ შორის წინასწარი პატიმრობა (ადრემოქმედი სსსკ-ის 260-ე მუხლი).

70. ხსენებულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, სააპელაციო საჩივრის შეტანა შესაძლებელია ზემდგომ სასამართლოში. საჩივარი შესაძლებელია, შეტანილ იქნეს 10 დღის განმავლობაში და უნდა განიხილოს იმავე ვადებში, როგორც არსებით განხილვაზე მიღებული განაჩენის სააპელაციო წესით გასაჩივრებისას (ადრემოქმედი სსსკ-ის 331-ე მუხლი).

დ. ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობა, აუცილებლობის წესით დანიშნული წარმომადგენელი

71. სასამართლო სამართალწარმოებისას კლიენტის სამართლებრივი წარმომადგენლობა ზოგადად რეგულირდება კომისიის ან სააგენტოს ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე წესებით (რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის 49-ე და 52-ე თავები). კოდექსის 50-ე თავი დამატებით განსაზღვრავს აუცილებლობის წესით დანიშნულ წარმომადგენელს: როდესაც ერთ პირს შეუძლია, იმოქმედოს მეორე პირის ინტერესებით, რათა თავიდან ააცილოს პირველი პირის საკუთრებას ზიანი, დაიცვას ან ხელი შეუწყოს მის კანონიერ ინტერესებს და სხვ. იმ შემთხვევაში, თუკი სხვისი ინტერესებით პირი მოქმედებს შესაბამისი პირისაგან უფლებამოსილების მინიჭების გარეშე, მაშინ ხსენებული ითვლება აუცილებლობის წესით დანიშნულ წარმომადგენლობასთან დაკავშირებულ შეთანხმებად ასეთი საქმიანობის განმახორციელებელ პირსა და შესაბამის პირს შორის (სამოქალაქო კოდექსის 982-ე მუხლი). ლოგიკურია, რომ შესაბამისმა პირმა უნდა იკისროს აუცილებლობის წესით დანიშნულ წარმომადგენლობასთან დაკავშირებული ხარჯები (სამოქალაქო კოდექსის 984-ე მუხლი).

სამართალი

I. მთავრობის პირველადი პრეტენზია

72. 2006 წელს, განმცხადებლისათვის სამართლებრივი დახმარების აღმოჩენასთან დაკავშირებით, მთავრობამ გამოთქვა პრეტენზია ევროპულ სასამართლოში მიმდინარე სამართალწარმოებისას ქ-ნ კოსტრომინას მონაწილეობის თაობაზე, კერძოდ, მთავრობის მტკიცებით, 2000 წლის 22 მარტს გაცემული უფლებამოსილების ფორმა ხელმოწერილი იყო არა განმცხადებლის, არამედ

განმცხადებლის დედის მიერ. რადგანაც ევროპულ სასამართლოში განაცხადის წარდგენის მომენტისათვის განმცხადებელი უკვე სრულწლოვანი იყო, ადვოკატისათვის უფლებამოსილების მინიჭების ფორმაზე მას თავად უნდა მოეწერა ხელი. გარდა ამისა, უფლებამოსილების მინიჭების ფორმა არ მოიცავს ქ-ნი კოსტრომინას ხელმოწერას, რაც, მთავრობის აზრით, ძალას უკარგავს დოკუმენტს. მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რომ პირადად განმცხადებლისაგან მოეპოვებინა ქ-ნი კოსტრომინას მიერ მისი სახელით გაგზავნილ თითოეულ დოკუმენტთან დაკავშირებით წერილობითი დადასტურება ან ამოეღო სასამართლოს განსახილველ საქმეთა სიიდან წინამდებარე განაცხადი.

73. სასამართლო, პირველ რიგში, აცხადებს, რომ, სასამართლოს რეგლამენტის 45-ე მუხლის თანახმად, წერილობითი უფლებამოსილების მინიჭება ჯეროვნად არის მიჩნეული ევროპულ სასამართლოში სამართალწარმოების გამართვისათვის. კონვენციის პრაქტიკიდან გამომდინარე, აუცილებელი არ არის სპეციალური ფორმალური მოთხოვნები ასეთ დოკუმენტთან დაკავშირებით, მიუხედავად იმისა, რომ ამას მოითხოვს ეროვნული კანონმდებლობა (იხ.: ახლანდელი გადაწყვეტილება საქმეზე *Nosov v. Russia* (გადაწყვეტილება), № 30877/02, 2005 წლის 20 ოქტომბერი; ასევე სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე *Moiseyev v. Russia* (გადაწყვეტილება), № 62936/00, 2004 წლის 9 დეკემბერი; *Isayeva and Others v. Russia* (გადაწყვეტილება), № 57947/00, 57948/00 და 57949/00, 2002 წლის 19 დეკემბერი).

74. რაც შეეხება მთავრობის ეჭვს, რომ განმცხადებელს არ მიუნიჭებია ქ-ნი კოსტრომინასათვის უფლებამოსილება, რათა ამ უკანასკნელს წარმოედგინა იგი სტრასბურგის სამართალწარმოებისას, სასამართლო მიიჩნევს, რომ სამართალწარმოების ორივე მხარე – განმცხადებელიც და მთავრობაც – ერთნაირად კეთილსინდისიერად მოქმედებდა; სანინაალმდეგო მოსაზრება კი გამყარებულ უნდა იქნეს საკმარისი მტკიცებულებებით. საქმეში არსებული მასალებიდან გამომდინარე, ქ-ნი კოსტრომინა წარმოადგენდა განმცხადებელს ეროვნულ დონეზე მიმდინარე სამართალწარმოებისას (იხ. წინამდებარე განჩინების 46-ე მუხლი). განმცხადებლის დედა, რომელმაც ხელი მოაწერა ქ-ნი კოსტრომინას სახელზე გაცემული უფლებამოსილების ფორმას, ასევე იყო განმცხადებლის წარმომადგენელი საქმის განმხილველი სასამართლოს წინაშე. განმცხადებელი თავად, როგორც ეს გამომდინარეობს 1998 წლის 11 ნოემბრის გადაწყვეტილებიდან, სულიერად დაავადებული იყო და ესაჭიროებოდა იძულებითი მკურნალობა. ბუნებრივია, რომ ასეთ სიტუაციაში განმცხადებლის დედამ, რომელიც მოქმედებდა შვილის სახელით, დანიშნა ქ-ნი კოსტრომინა, როგორც მისი სამართლებრივი წარმომადგენელი. გარდა ამისა, ქონებასთან დაკავშირებულ დეკლარაციაში, რომელიც განმცხადებლის მიერ იყო ხელმოწერილი, იგი ასახელებდა ქ-ნი კოსტრომინას, როგორც თავის წარმომადგენელს. ბოლოს, მთავრობამ მხოლოდ სამართალწარმოების შუა ეტაპზე წარმოადგინა ეს არგუმენტი.

75. ხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლოს საკმარისად მიაჩნია, რომ განაცხადი ჯეროვნად იქნა წარმოდგენილი სასამართლოს წინაშე და ქ-ნი კოსტრომინა ჯეროვნად იქნა უფლებამოსილი, რათა წარმოედგინა განმცხადებელი. შესაბამისად, ხსენებულთან დაკავშირებით მთავრობის პრეტენზია უარყოფილ უნდა იქნეს.

II. ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

76. ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე დაყრდნობით, განმცხადებელი ჩიოდა წინასწარი პატიმრობის განმავლობაში არასათანადო სამედიცინო მომსახურებასა და პატიმრობის არაადამიანურ პირობებთან დაკავშირებით. მე-3 მუხლის თანახმად:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან სასჯელს“

ა. მხარეთა არგუმენტაცია

77. მთავრობა დაჟინებით აცხადებდა, რომ განმცხადებელმა მიიღო ადეკვატური სამედიცინო მკურნალობა წინასწარი პატიმრობის პერიოდში. მთავრობის განცხადების თანახმად, საკნები არ იყო გადატვირთული და ისინი შესაბამისად იყო აღჭურვილი (იხ. წინამდებარე გადანყვეტილების 36-ე პუნქტი). განმცხადებლის წარმომადგენლის თითოეული საჩივარი ჯეროვნად იქნა განხილული და მათზე შესაბამისი დასაბუთებული პასუხი იქნა დროულად გაცემული. სიმართლეა ის ფაქტი, რომ 1999 წლის 26 აპრილს განმცხადებელს შეტევა ჰქონდა, თუმცა იგი მაშინვე გასინჯა მორიგე ექიმმა, რომელმაც კვალიფიციური სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინა. სამედიცინო კვალიფიკაციის არმქონე განმცხადებლის თანამესაკნეების წერილობითი ჩვენებები არ უნდა იქნეს მიღებული როგორც მტკიცებულებები. მთავრობამ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის საჩივრები მე-3 მუხლთან დაკავშირებით დაუსაბუთებელი იყო.

78. განმცხადებელი კვლავაც მხარს უჭერდა თავის საჩივრებს. იგი აცხადებდა, რომ მან ზუსტად აღწერა საპატიმრო დანესებულებაში არსებული პატიმრობის პირობები და ციხის საავადმყოფოში აღმოჩენილი სამედიცინო დახმარება (იხ. წინამდებარე გადანყვეტილების 29-ე და მისი მომდევნო პუნქტები). ხელისუფლების ორგანოებს სრული ინფორმაცია ჰქონდათ განმცხადებლის დაავადებებთან დაკავშირებით. განმცხადებლის მამა მრავალჯერ დაინტერესდა თავისი შვილის ჯანმრთელობის მდგომარეობით, თუმცა ყველა პასუხი, რომლებიც მან მიიღო საპატიმრო დანესებულების ადმინისტრაციისაგან, ზოგადი ხასიათის იყო და არ მოიცავდა დეტალურ ინფორმაციას განმცხადებლის იმ მკურნალობასთან დაკავშირებით, რომელსაც ეს უკანასკნელი იღებდა თავისი დაავადებების გამო. განმცხადებელი კონკრეტულად მიუთითებდა 1999 წლის 26 აპრილის ინციდენტზე, როდესაც მას ჰქონდა ეპილეფსიური შეტევა, მაგრამ არ აღმოუჩინეს კვალიფიციური სამედიცინო დახმარება.

ბ. სასამართლოს შეფასება

1. სამედიცინო დახმარება

79. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მხარეებმა განსხვავებული ვერსიები წარმოადგინეს საპატიმრო დანესებულებაში განმცხადებლის მიმართ აღმოჩენილ სა-

მედიცინო დახმარებასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, სასამართლო განმცხადებლის მიერ მე-3 მუხლთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვას დაიწყებს ფაქტების იმ ნაწილის დადგენით, რომელიც საჩივრის ამ ნაწილთანაა დაკავშირებული.

ა) ფაქტების დადგენა

80. სასამართლო უთითებს მის მიერვე დადგენილ პრეცედენტულ სამართალზე, რომლის თანახმადაც, მტკიცებულებათა შეფასებისას მტკიცების სტანდარტი უნდა იყოს „გონივრული ეჭვის ზღვარს მიღმა“ (იხ. *Avsar v. Turkey*, № 25657/94, § 282, ECHR 2001). თუმცა ასეთი დასკვნა შესაძლოა, გამომდინარეობდეს საკმარისად ძლიერი, ნათელი და შესატყვისი მინიშნებებიდან ან გაუქარწყლებელი ფაქტის პრეზუმფციიდან, მაშინ, როდესაც შესაბამისი მოვლენები, მთლიანად ან უმეტესწილად, ექსკლუზიურად არის ცნობილი ხელისუფლების ორგანოებისათვის, ისევე, როგორც მათი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი პირების შემთხვევაში ფაქტების ძლიერი პრეზუმფცია მოქმედებს იმ დაზიანებებთან დაკავშირებით, რომლებიც განხორციელდა პატიმრობისას. ასეთ შემთხვევებში მტკიცების ტვირთი ანევთ ხელისუფლების ორგანოებს და გულისხმობს მათი მხრიდან დამაკმაყოფილებელი და დამაჯერებელი ახსნა-განმარტებების წარმოდგენას (იხ. *Salman v. Turkey* [GC], № 21986/93, § 100, ECHR 2000-VII). ხელისუფლების მხრიდან ასეთი ახსნა-განმარტების წარმოუდგენლობის შემთხვევაში სასამართლოს შეუძლია, გამოიტანოს დასკვნა, რომელიც შესაძლოა, არ იყოს სახარბიელო მოპასუხე მთავრობისათვის (იხ. *Orhan v. Turkey*, №25656/94, § 274, 2002 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილება).

81. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მას არ აღმოუჩინეს ადეკვატური სამედიცინო დახმარება, რომელიც მას ესაჭიროებოდა თავის დაავადებებთან დაკავშირებით პატიმრობაში ყოფნისას. თუმცა განმცხადებელს არ წარმოუდგენია სამედიცინო დოკუმენტები, რომლებიც დააკონკრეტებდნენ წინასწარი პატიმრობისას აღმოჩენილი სამედიცინო მკურნალობის ხასიათს, თუკი რაიმე სახის მკურნალობა იქნა აღმოჩენილი.

82. თუმცა სასამართლო იმეორებს, რომ გარკვეულ გარემოებებში მტკიცების ტვირთი შესაძლოა, განმცხადებლიდან გადატანილ იქნეს მოპასუხე მთავრობაზე (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების მე-80 პუნქტი). ასეთ დროს წამოიჭრება საჭიროება, ხსენებული მიდგომა შესაძლოა განხორციელდეს ამ შემთხვევაში თუ არა. იმისათვის, რათა პასუხი გაეცეს ამ კითხვას, სასამართლო განიხილავს მტკიცების არსებულ ელემენტებსა და საქმესთან დაკავშირებულ ფაქტებს, რომლებიც აღიარებულია ორივე მხარის მიერ.

83. პირველ რიგში, მხარეებს სადავოდ არ გაუხდიათ, რომ დაკავების მომენტში განმცხადებელი დაავადებული იყო რამდენიმე ქრონიკული სნეულებით, როგორებიც არის: ეპილეფსია, პანკრეატიტი, ვირუსული ჰეპატიტის B და C ფორმები, ასევე სხვადასხვა სახის სულიერი დაავადები. მას ასევე დაუდასტურდა შიდსის ვირუსის პოზიტიური შედეგი. მთავრობას არ უარუყვია, რომ ამ დაავადებათა შესახებ, რომელთაგან ზოგიერთი სიცოცხლისათვის საშიში იყო, იცოდა ხელისუფლების ორგანოებმა და ეს დაავადებები მოითხოვდა მუდმივ სამედიცინო ზედამხედველობასა და მკურნალობას ექიმების მხრიდან. ხელისუ-

ფლების ორგანოები ვალდებული იყვნენ, ენარმოებინათ განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და საპატიმრო დაწესებულებაში გავლილი მკურნალობის ამსახველი სამედიცინო ისტორია (იხ. წამების სანინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის ზოგადი მოხსენება ციხეში მკურნალობის სტანდარტებთან დაკავშირებით, რომელიც ნახსენებია წინამდებარე გადაწყვეტილების 56-ე პუნქტში).

84. სასამართლო წუხილით აღნიშნავს, რომ პატიმრობის პერიოდში განმცხადებელი დასწავლდა რამდენიმე დაავადებით, როგორებიცაა: წითელა, ბრონქიტი და მწვავე პნევმონია. მას ასევე დაემართა რამდენიმე ეპილეფსიური შეტევა. მიუხედავად იმისა, რომ მისი ხანგრძლივი ავადმყოფობა შესაძლოა, ნაწილობრივ აიხსნას მისი წარსული სამედიცინო ისტორიით, კერძოდ კი იმ ფაქტით, რომ იგი დაავადებული იყო შიდსით, განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესება საპატიმრო დაწესებულებაში წამოჭრის გარკვეულ ეჭვებს განუქმდებდა და საპატიმრო ადგილას ხელმისაწვდომ სამედიცინო სამკურნალო საშუალებებთან დაკავშირებით (იხ. *Farbutuhs v. Latvia*, განაცხადი № 4672/02, 2004 წლის 2 დეკემბრის გადაწყვეტილების 57-ე პუნქტი).

85. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებელმა თავისი პრობლემები და გულისწუხილი შეატყობინა ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოებს იმ დროს, როდესაც მათგან მოსალოდნელი იყო შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება. განმცხადებლის მიერ მისი ჯანმრთელობის პრობლემების აღწერა მის მიერ წარდგენილ მოთხოვნებში დეტალური და ჯეროვანი სახით იყო მოცემული. ხელისუფლების ორგანოებს ჰქონდათ სამედიცინო ისტორია და ასევე იცოდნენ სამოქალაქო ექიმების მიერ განმცხადებლის აუცილებელ სამედიცინო მკურნალობასთან დაკავშირებით გაცემული რეკომენდაციების შესახებ.

86. გარდა ამისა, განმცხადებლის მამამ, სულ მცირე, ორჯერ თხოვნით მიმართა საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციას განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობის დამოუკიდებელ სამედიცინო გამოკვლევასთან დაკავშირებით. თუმცა ხსენებული მოთხოვნები უარყოფილ იქნა. როგორც გამომდინარეობს მთავრობის მიერ წარმოდგენილი სამედიცინო ცნობიდან, განმცხადებლის ნებისმიერი შემდგომი სამედიცინო გამოკვლევა შესაძლებელი იყო მხოლოდ საგამოძიებო ხელისუფლების ორგანოების ინიციატივით. საკმაოდ შემაშფოთებელი იყო ის ფაქტი, რომ განმცხადებლის სამედიცინო შემოწმება შედიოდა საგამოძიებო ორგანოების დისკრეციაში: გამომძიებელზე, და არა ექიმზე, იყო დამოკიდებული იმის გადაწყვეტა, ესაჭიროებოდა თუ არა განმცხადებელს რაიმე სახის დამატებითი სამედიცინო გამოკვლევა. ხსენებულ გარემოებებში ძალიან ძნელია მთავრობის იმ მოსაზრების მიღება, რომ განმცხადებელს არ ესაჭიროებოდა რაიმე სახის დამატებითი სამედიცინო გამოკვლევა ან მკურნალობა.

87. ბოლოს, 1999 წლის 26 აპრილის ინციდენტი წამოჭრის განსაკუთრებულ პრობლემას. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ იმ დღეს თანამესაკნეებს მოუხდათ მისთვის ინიექციის გაკეთება, რათა შეეჩერებინათ ეპილეფსიური შეტევა. განმცხადებელმა თავისი პრეტენზიის გასამყარებლად თანამესაკნეების მიერ ხელმოწერილი განცხადება წარმოადგინა. სასამართლო ყურადღებას აქცევს მთავრობის არგუმენტს, რომ ასეთი განცხადება არ შეიძლება იქცეს მტკიცებულებად, რადგანაც განმცხადებლის თანამესაკნეები არ იყვნენ სამედიცინო სფეროს წარმომადგენლები, თუმცა ადამიანს არ სჭირდება პროფესიული ცოდნა, რათა განაცხადოს, რომ ინიექცია არ გაკეთებულა ციხის საავადმყოფოს თანამშრომლის მიერ. არ არსებობს არანაი-

რი სახის მტკიცებულება, რათა ვირწმუნოთ, რომ განმცხადებლის თანამესაკენები, რომლებმაც ხელი მოაწერეს განცხადებას, ცრუობდნენ. მეორე მხრივ, მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე სახის ჩანაწერი ხსენებულ ინციდენტთან დაკავშირებით. ამიტომაც სასამართლო აღიარებს განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი ფაქტების ვერსიას 1999 წლის 26 აპრილის თაობაზე. ხსენებულთან დაკავშირებით სასამართლო კვლავაც უთითებს, რომ სამედიცინო დახმარების აღმოჩენა არაკვალიფიციური პირების მიერ არ შეიძლება ჩაითვალოს ადეკვატურად (იხ. ზემოხსენებული გადაწყვეტილება *Farbtuhs*-ის საქმეზე, მე-60 პუნქტი).

88. ამგვარად, ზემოხსენებული ფაქტორების კომბინაცია მეტყველებს განმცხადებლის იმ მტკიცების სასარგებლოდ, რომ საპატიმრო დაწესებულებაში სამედიცინო მომსახურება არაადეკვატური იყო. ხსენებულ გარემოებებში მთავრობას დაანვა ტვირთი, რათა გაებათილებინა ხსენებული არგუმენტი. თუმცა მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე სახის დოკუმენტი, რომელიც ნათელს მოჰფენდა, თუ რა სახის სამედიცინო მკურნალობა განხორციელდა განმცხადებლის მიმართ, როდის ჩატარდა იგი და ვის მიერ იქნა აღმოჩენილი (იხ. *mutatis mutandis, Ostrovar v. Moldova*, № 35207/03, § 86, 2005 წლის 13 სექტემბერი). ხსენებულთან დაკავშირებით მთავრობის არგუმენტაცია იყო ბუნდოვანი და არაჯეროვნად დასაბუთებული. მაგალითად, მთავრობის არგუმენტაცია, რომ განმცხადებელმა გაიარა „სრული აღდგენითი მკურნალობა და ვიტამინური თერაპია“, ძალზე ზოგადი გამოთქმაა, რომელიც მოითხოვს შემდგომ დაკონკრეტებას. გარდა ამისა, მთავრობამ არ ნათელყო, განმცხადებელი იღებდა თუ არა წამლებს, რომლებიც მას გამოუწერეს სამოქალაქო ექიმებმა (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 24-ე პუნქტი). რაც შეეხება მთავრობის მიერ წარმოდგენილ სამედიცინო ცნობებსა და განმცხადებლის სამედიცინო ისტორიიდან ამოღებულ ამონაჩვენებს (იმ ხარისხით, სადამდეც ისინი იმსახურებდნენ ნდობას), ისინი მხოლოდ ადასტურებდნენ დიაგნოზებს, მაგრამ არ მოიცავდნენ ინფორმაციას განმცხადებლისათვის აღმოჩენილ მკურნალობასთან დაკავშირებით ან განმცხადებლის მიერ გავლილ სამედიცინო შემოწმებასთან მიმართებით. შესაბამისად, სასამართლო თვლის, რომ მთავრობას არ წარმოუდგენია ჯეროვანი ახსნა-განმარტება საპატიმრო დაწესებულებაში განმცხადებლის ჯანმრთელობის გაუარესებასთან დაკავშირებით.

89. ამიტომ სასამართლო იღებს განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ ვერსიას მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და საპატიმრო დაწესებულებაში აღმოჩენილი სამედიცინო დახმარების თაობაზე. კერძოდ, სასამართლო უშვებს, რომ 1999 წლის აპრილსა და ივლისში განმცხადებელს ჰქონდა ეპილეფსიის შეტევები, მაგრამ მას არ აღმოჩენია კვალიფიციური და/ან დროული სამედიცინო დახმარება. პატიმრობის განმავლობაში ხელისუფლების ორგანოებმა ვერ განახორციელეს განმცხადებლის ქრონიკული დაავადებების მონიტორინგი და არ აღმოუჩინეს ადეკვატური სამედიცინო დახმარება, რამაც განაპირობა განმცხადებლის ჯანმრთელობის გაუარესება და კიდევ უფრო დაუცველი და უსუსური გახდა მისი მდგომარეობა სხვა დაავადებებთან, კერძოდ, ხანგრძლივ პნევმონიასთან მიმართებით. ერთხელ, როდესაც განმცხადებელს აღენიშნებოდა მაღალი სიცხე, იგი მოათავსეს ციხის საავადმყოფოს საკანში მომაკვდავ პატიმრებთან ერთად. 1999 წლის ივლისში განმცხადებელი დაავადდა ბრონქოპნევმონიით, მაგრამ მას არ აღმოჩენია სამედიცინო დახმარება უახლოესი 10 დღის განმავლობაში. ახლა სასამართლო განიხილავს ერთად აღებულ ამ ფაქტებს, საქმეში არსებულ სხვა

შესაბამის გარემოებებთან ერთად და არკვევს, იყო თუ არა „არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობა“, როგორც ამას უთითებდა განმცხადებელი.

ბ) პრეტენზიის განხილვა

90. სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ მე-3 მუხლი ითვალისწინებს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფუნდამენტურ ღირებულებას. მე-3 მუხლი აბსოლუტური ტერმინებით კრძალავს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობასა და სასჯელს, მიუხედავად გარემოებებისა და მსხვერპლის ქცევისა (*Labita v. Italy*, 2000 წლის 6 აპრილის გადაწყვეტილება, განჩინებები და გადაწყვეტილებები – 2000-IV, § 119).

91. გარდა ამისა, სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ მის მიერ დადგენილი პრეტენდენტული სამართლის თანახმად, იმისათვის, რათა მოხვდეს მე-3 მუხლის განხილვის სფეროში, არასათანადო მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს. ამ მინიმუმის შეფასება ფარდობითია და დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორებიცაა: მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და სულიერი შედეგები, ზოგიერთ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა (სხვა მაგალითებს შორის იხ. *Ireland v. the United Kingdom*, 1978 წლის 18 იანვრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 25, გვ. 65, § 162). მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი მოპყრობის მიზანი, კერძოდ, ქმედება მიმართული იყო თუ არა, იქითკენ, რომ დაემცირებინა ან ღირსება შეეღაბა მსხვერპლისათვის, ისეთი ფაქტორია, რომელიც უნდა იქნეს გათვალისწინებული, მისი არარსებობა ერთმნიშვნელოვნად არ მიგვითითებს, რომ არ დარღვეულა მე-3 მუხლი (*Peers v. Greece*, № 28524/95, § 74, ECHR 2001-III).

92. გამონაკლის გარემოებებში, როდესაც პატიმრის ჯანმრთელობა აბსოლუტურად შეუსაბამოა პატიმრობასთან, მე-3 მუხლის თანახმად, შესაძლოა, წარმოიშვას მოთხოვნა ასეთი პირის გათავისუფლებასთან დაკავშირებით კონკრეტულ გარემოებებში (იხ.: *Papon v. France (no. 1)* (გადაწყვეტილება), № 64868/01, CEDH 2001-VI; *Priebe v. Italy* (გადაწყვეტილება), № 48799/99, 2001 წლის 5 აპრილი). კონკრეტული სამი ელემენტი უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული, როდესაც ვაფასებთ, თუ რამდენად შეესაბამება პატიმრობაში ყოფნა მის ჯანმრთელობას, ესენია: ა) პატიმრის სამედიცინო მდგომარეობა, ბ) სამედიცინო დახმარების ადეკვატურობა და პატიმრობისას ჩატარებული მკურნალობა და გ) განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით, პატიმრობაში დატოვების ღონისძიების მიზანშეწონილობა (იხ. *Mouisel v. France*, № 67263/01, §§ 40-42, ECHR 2002-IX).

93. თუმცა მე-3 მუხლი არ შეიძლება განიმარტოს იმგვარად, რომ აწესებდეს ზოგად ვალდებულებას, რომლის თანახმადაც, პატიმრები უნდა გათავისუფლდნენ ჯანმრთელობის მდგომარეობის საფუძველზე. ხსენებული სახელმწიფოს ეკისრება მხოლოდ ვალდებულება, დაიცვას თავისუფლებაშეზღუდული პირების ფიზიკური კეთილდღეობა. სასამართლო უშვებს, რომ საპატიმრო დაწესებულებებში ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარება შეიძლება, ყოველთვის იმ დონეზე არ იდგეს, როგორც ეს შესაძლებელია საზოგადოებისათვის საუკეთესო სამედიცინო დაწესებულებებში, მიუხედავად ამისა, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, პატიმრების ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა ადეკვატურად იქნეს დაცული, მათ შორის შესაბამისი სამედიცინო დახმარების აღმოჩენით (იხ.: *Kudła v. Poland*

[GC], № 30210/96, § 94, ECHR 2000-XI; ასევე, *Hurtado v. Switzerland*, 1994 წლის 28 იანვრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 280-A, კომისიის მოსაზრება, გვ. 15-16, § 79; *Kalashnikov v. Russia*, № 47095/99, §§ 95 და 100, ECHR 2002-VI). ზემოხსენებულ *Farbtuhs*-ის საქმეში სასამართლომ აღნიშნა, რომ იმ შემთხვევაში, თუკი ხელისუფლების ორგანოები გადაწყვეტდნენ (სერიოზულად ავადმყოფი) პირის მოთავსებასა და შემდგომ ყოფნას პატიმრობაში, მათ უნდა განეხორციელებინათ საგანგებო მზრუნველობა იმგვარად, რომ პატიმრობის პირობები შესაბამისი ყოფილიყო უძღურებით გამოწვეული სპეციალური საჭიროებისა. (§ 56).

94. თუკი მივუბრუნდებით წინამდებარე საქმეს, სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ სხვადასხვა სამედიცინო წყაროდან მოპოვებული მტკიცებულებებით, განმცხადებელს აღნიშნებოდა რამდენიმე სერიოზული დაავადება, რომლებიც მოითხოვდნენ მუდმივ სამედიცინო მკურნალობას, თუმცა არანაირი მტკიცებულება არ მიგვითითებს, რომ მისი დაავადებები პრინციპულად შეუსაბამო იყო პატიმრობასთან. საპატიმრო დაწესებულებას ჰქონდა სამედიცინო განყოფილება, სადაც განმცხადებელი რამდენიმეჯერ მოათავსეს და, სავარაუდოდ, მისი ავადმყოფობის მკურნალობა შესაძლებელი იყო ამ განყოფილებაში არსებულ პირობებში.

95. ამავე დროს, სასამართლო უთითებს მის მიერვე დადგენილ ფაქტზე, რომ განმცხადებელს არ აღმოუჩინეს შესაბამისი სამედიცინო მკურნალობა. იმ დროსაც კი, როდესაც იმყოფებოდა ციხის საავადმყოფოში, განმცხადებელი იტანჯებოდა ავადმყოფობით გამოწვეული ფიზიკური ტკივილებით. რაც შეეხება სულიერ ეფექტს, მას უნდა სცოდნოდა, რომ ნებისმიერ მომენტში ემუქრებოდა სამედიცინო კრიზისი ჯანმრთელობისათვის ძალზე სერიოზული შედეგებით და რომ შეუძლებელი იქნებოდა კვალიფიციური სამედიცინო დახმარების მიღება (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 29-ე და მომდევნო პუნქტები). საპატიმრო ცენტრის ადმინისტრაციამ განმცხადებელს მხოლოდ შესაბამისი სამედიცინო დახმარების აღმოჩენაზე კი არ უთხრა უარი, არამედ ასევე განუცხადეს უარი, მიეღო ასეთი დახმარება სხვა წყაროებიდან (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 27-ე პუნქტი). აღნიშნულს მნიშვნელოვანი დათრგუნვა უნდა გამოეწვია.

96. რაც კიდევ უფრო ართულებდა სიტუაციას, იყო ის ფაქტი, რომ განმცხადებელი შიდსითა და სერიოზული სულიერი ავადმყოფობით იყო დაავადებული. აღნიშნული ზრდიდა რისკს, რომელიც დაკავშირებული იყო ყველა იმ დაავადებასთან, რომელსაც განმცხადებელი განიცდიდა პატიმრობის განმავლობაში და ეს ძლიერებდა მის შიშს. ხსენებულ გარემოებებში კვალიფიციური და დროული სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის არქონა, რასაც თან ერთვოდა ხელისუფლების ორგანოების უარი განმცხადებლის ჯანმრთელობის დამოუკიდებელი სამედიცინო გამოკვლევის ჩატარებასთან დაკავშირებით, წარმოშობდა ისეთი ძლიერი დაუცველობის გრძობას, რომ, ფიზიკურ ტანჯვასთან ერთად, იგი ექცა ღირსების შემლახველ მოპყრობად, მე-3 მუხლის მნიშვნელობით.

97. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

2. პატიმრობის ზოგადი პირობები

98. რაც შეეხება განმცხადებლის საჩივარს პატიმრობის ზოგადი პირობების შესახებ მოსკოვის 48/1 საპატიმრო დაწესებულებასა და ამ დაწესებულების სამედიცინო განყოფილებაში, სასამართლო თვლის, რომ იმ ფაქტის გათვალისწინ-

ნებით, რომლის თანახმადაც დადგინდა მე-3 მუხლის დარღვევა ამ დაწესებულებაში არასათანადო სამედიცინო მოპყრობასთან დაკავშირებით, აუცილებელი არ არის ამ საკითხზე საჩივრის ცალკე განხილვა.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

99. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მისი განგრძობადი წინასწარი პატიმრობა აჭარბებდა გონივრულ ვადას და გაუმართლებელი იყო. იგი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტს, რომლის თანახმადაც:

„ამ მუხლის 1-ლი (გ) პუნქტის დებულებების თანახმად, დაკავებული ან დაპატიმრებული ყველა პირი დაუყოვნებლივ უნდა წარედგინოს მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებისათვის კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება უნდა ჰქონდეს, მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში. გათავისუფლება შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიებით“

ა. მხარეთა არგუმენტაცია

100. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლის განგრძობადი პატიმრობა აუცილებელი იყო მის მიმართ წაყენებულ ბრალდებათა სიმძიმიდან, განმცხადებლის პიროვნებისა და მისი მიმალვის საფრთხიდან გამომდინარე. განმცხადებელს ბრალი წაყენა სერიოზულ დანაშაულთა ჩადენისათვის, რაც ითვალისწინებდა სასჯელს 13 წელიწადზე უფრო მეტი ხნით. პატიმრობის პირველი ბრძანება, რომელიც გასცა პროკურატურამ 1998 წლის 20 ოქტომბერს, მიუთითებდა მიმალვის საფრთხეზე და შემდგომი პატიმრობის ბრძანებებიც სწორედ ამ საფუძველს ეყრდნობოდა. განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა არც იმდენად ცუდი იყო, რომ გადაეწონა საზოგადოებრივი ინტერესი, რომლის თანახმადაც საჭირო იყო წინასწარი პატიმრობის გაგრძელება. განმცხადებლის პატიმრობის გაგრძელება განპირობებული იყო, კერძოდ, განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის შეფასებასთან დაკავშირებული ექსპერტიზის ჩატარებით. ამგვარად, განმცხადებლის წინასწარ პატიმრობას არ გადაუჭარბებია გონივრული ვადისათვის.

101. განმცხადებელი ისევ მხარს უჭერდა თავის არგუმენტებს. მთავრობის კომენტარებზე წარმოდგენილი პასუხის თანახმად, განგრძობადი პატიმრობა არ იყო აუცილებელი. არ არსებობდა მიმალვის, დანაშაულის რეციდივის ან მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელებაში ჩარევის საფრთხე, წაყენებულ ბრალდებათა სიმძიმეს კი არ შეეძლო, გაემართლებინა პატიმრობა. ჩ განმცხადებელს აწუხებდა მრავალი დაავადება, ჰქონდა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, ამასთანავე, დასაქმებული იყო (სტუდენტი). გარდა ამისა, სასამართლოებს არ წარუდგენიათ არანაირი მტკიცებულება, თუ რატომ არსებობდა ზემოხსენებული საფრთხე. სახეზე არ იყო ბრალის დამამტკიცებელი სერიოზული სამხილები, რადგანაც ბრალდება ეყრდნობოდა პოლიციის მიერ დაგეგმილ და განხორციელებულ პროვოკაციას; არ

არსებობდა დანაშაულის რეციდივის რისკი, და განმცხადებლის ჯანმრთელობის საგანგამო მდგომარეობა ითხოვდა მის დაუყოვნებლივ გათავისუფლებას. განმცხადებლის წინასწარი პატიმრობის გაგრძელება დაკავშირებული იყო მისი სულიერი მდგომარეობის მრავალ ფსიქიატრიულ გამოკვლევასთან.

ბ. სასამართლოს შეფასება

102. პირველ ეტაპზე სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის წინასწარი პატიმრობა გრძელდებოდა 1998 წლის 29 ოქტომბრიდან, დაკავების დღიდან 1999 წლის 11 ნოემბრამდე, სასამართლოს მიერ განაჩენის გამოცხადებასა და განმცხადებლის გათავისუფლებამდე. პატიმრობის სრული მოცულობა შეადგენდა წელიწადსა და 23 დღეს.

1. ზოგადი პრინციპები

103. დანაშაულში ბრალდებული პირი ყოველთვის უნდა გათავისუფლდეს სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც სახელმწიფოს შეუძლია იმის დამტკიცება, რომ სახეზეა „შესაბამისი და საკმარისი“ მიზეზები განგრძობადი პატიმრობისათვის (იხ.: *Wemhoff v. Germany*, 1968 წლის 27 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 7, § 12; *Yagci and Sargin v. Turkey*, 1995 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 319-A, § 52).

104. კონვენციასთან დაკავშირებული პრეცედენტული სამართალი ადგენს 4 ძირითად დასაშვებ მიზეზს გიროზე უარის თქმისათვის: სასამართლოზე ბრალდებულის გამოუცხადებლობის რისკი (*Stögmüller v. Austria*, 1969 წლის 10 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, № 9, § 15); იმის რისკი, რომ ბრალდებული, გათავისუფლების შემთხვევაში, ხელს შეუშლის მართლმსაჯულების ჯეროვნად აღსრულებას (იხ. *Wemhoff*-ის ზემოხსენებულ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილების მე-14 პუნქტი), ან ხელახლა ჩაიდენს დანაშაულს (იხ. *Matznetter v. Austria*, 1969 წლის 10 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A, №10, § 9), ან გამოიწვევს საზოგადოებრივ არეულობას (იხ. *Letellier v. France*, 1991 წლის 26 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 207, § 51).

105. პირველ რიგში, ეროვნული მართლმსაჯულების ორგანოებმა უნდა განსაზღვრონ, კონკრეტულ საქმეში აუცილებელი იყო თუ არა წინასწარი პატიმრობის გამოყენება (იხ. *Nikolov v. Bulgaria*, № 38884/97, § 74, 2003 წლის 30 იანვარი). ევროპული სასამართლო უფლებამოსილება ეროვნული სასამართლოების მიერ მიღებული დასკვნის გადასინჯვის კონტექსტში ძალიან შეზღუდულია: მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი ხელისუფლების ეროვნული ორგანოების მიერ მიღებული დასაბუთება თვითნებურია, ან არ გააჩნია რაიმე სახის ფაქტობრივი საფუძველი, ევროპულ სასამართლოს შეუძლია, ჩაერიოს და დაადგინოს, რომ პატიმრობა გაუმართლებელი იყო.

2. ხსენებული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმეში

106. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პროკურატურის მიერ გაცემული 1998 წლის 30 ოქტომბრით დათარიღებული პატიმრობის პირველადი ბრძანება ეყრდ-

ნობოდა განმცხადებლის მიმართ წაყენებულ ბრალდებათა სიმძიმესა და მისი მიმალვის საფრთხეს. თუმცა განმცხადებლის პატიმრობის გაგრძელებისას ან დაცვის მხარის მიერ გათავისუფლებასთან დაკავშირებით წარდგენილი შუამდგომლობების უარყოფისას ეროვნულ სასამართლოებს არ წარმოუდგენიათ არანაირი სახის მიზეზები.

107. ამრიგად, სასამართლო იმეორებს, რომ, მართალია, გონივრული ეჭვის არსებობა არის *sine qua non* გარემოება პირველადი პატიმრობისათვის, გარკვეული დროის გასვლის შემდგომ ხსენებული უკვე აღარ არის საკმარისი (იხ. კლასიკური მაგალითის სახით *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, § 153, ECHR 2000-IV). სასამართლო უშვებს, რომ განმცხადებლის წინააღმდეგ არსებულ გონივრული ეჭვს შესაძლოა გაემართლებინა პირველადი პატიმრობა. თუმცა სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ ბრალდების სიმძიმეს თავისთავად არ შეუძლია გაამართლოს სასამართლო სამართალწარმოებისას განხორციელებული ხანგრძლივი პატიმრობის პერიოდები. ხსენებულის საფუძველზე არ შეიძლება ასევე გაემართლებულ იქნეს თავისუფლების აღკვეთასთან დაკავშირებული სასჯელი (იხ.: *Rokhlina v. Russia*, № 54071/00, § 66, 2005 წლის 7 აპრილი; *Panchenko v. Russia*, № 45100/98, § 102, 2005 წლის 8 თებერვალი; *Letellier, loc. cit.*). ხსენებულთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ 1998 წლის 30 ოქტომბრის შემდგომ განმცხადებლის პატიმრობა გახანგრძლივდა რამდენიმეჯერ და გაგრძელდა დაახლოებით 1 წელი. უფრო მეტიც, 1998 წლის დეკემბერში გამოძიება დასრულდა და საქმე გადაიგზავნა საქმის განმხილველ სასამართლოში. სასამართლოს აზრით, ასეთ გარემოებებში ეროვნული ხელისუფლების ორგანოებს უნდა წარმოედგინათ ახალი მიზეზები განმცხადებლის განგრძობად პატიმრობასთან დაკავშირებით.

108. რაც შეეხება მთავრობის კომენტარებში ასახულ მიზეზებს, კერძოდ მიმალვის საფრთხესა და განმცხადებლის „პიროვნებას“, სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ სწორედ ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილებებში მოცემული მიზეზებისა და განმცხადებლის განაცხადებში წარმოდგენილი ფაქტების საფუძველზე ადგენს ევროპული სასამართლო, დაირღვა თუ არა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი. (იხ. *Jablonski v. Poland*, № 33492/96, § 79, 2000 წლის 21 დეკემბერი). საქმეში *Ilijkov v. Bulgaria* (№ 33977/96, § 86, 2001 წლის 26 ივლისი) სასამართლომ დაადგინა:

„ მიუხედავად იმისა, რომ ფაქტები, რომელთა საფუძველზეც შესაძლოა მომხდარიყო თავისუფლების აღკვეთა, ალბათ არსებობდა. ისინი არ იყო მოხსენიებული სასამართლოების გადაწყვეტილებებში... და სასამართლოს ამოცანაც არ არის ასეთი ფაქტების დადგენა და იმ ეროვნული ხელისუფლების ორგანოების ადგილის დაკავება, რომლებმაც გამოიტანეს გადაწყვეტილება განმცხადებლის პატიმრობასთან დაკავშირებით“.

მთავრობის მიერ მითითებული განმცხადებლის პატიმრობის მიზეზები არ იყო ხსენებული ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილებებში და ევროპულ სასამართლოს არ შეუძლია დაუშვას, რომ ასეთი მიზეზები გამომდინარეობს საქმის გარემოებებიდან. მეორე მხრივ, ისეთი ფაქტორები, როგორებიცაა: განმცხადებლის ახალგაზრდა ასაკი, ჯანმრთელობის პრობლემები, ნასამართლეობის არქო-

ნა, ის ფაქტი, რომ მას ჰქონდა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი და სტაბილური ოჯახური ურთიერთობები, აუცილებელს ხდიდა გათავისუფლებასთან დაკავშირებული მისი შუამდგომლობების უფრო ზედმინევიანი განხილვასა და სასამართლო გადანყვეტილებებში მათ ანალიზს. როგორც ჩანს, დასაბუთების არქონა იყო არა შემთხვევითი ან ხანმოკლე უმოქმედობა, არამედ გათავისუფლებასთან დაკავშირებულ შუამდგომლობათა განხილვის ჩვეულებრივი და ზოგადად გავრცელებული მეთოდი. ხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ადგენს, რომ გამოძიებისა და სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში განმცხადებლის პატიმრობა არ იყო გამართლებული „შესაბამისი და ჯეროვანი“ მიზეზებით.

109. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

IV. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

110. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა „სწრაფად“ არ განიხილეს 1999 წლის 21 აპრილსა და 1999 წლის 17 სექტემბერს შეტანილი გათავისუფლებასთან დაკავშირებული მისი შუამდგომლობები. განმცხადებელი ასევე ჩიოდა, რომ მოსკოვის საქალაქო სასამართლოში შეტანილი მისი 1999 წლის 4 და 17 აგვისტოთი დათარიღებული საჩივრები არ ყოფილა განხილული. ხსენებულთან დაკავშირებით, განმცხადებელი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტს:

„ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და ბრძანებს გათავისუფლებას, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

ა. მხარეთა არგუმენტაცია

111. რაც შეეხება განმცხადებლის გათავისუფლებასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს, მთავრობამ აღნიშნა, რომ 1999 წლის 17 მარტს შესაბამისმა სასამართლომ დანიშნა განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის დამატებითი ექსპერტიზა. შესაბამისად, საქმე გადაიდო. ამგვარად, 1999 წლის 17 მარტის შუამდგომლობა გათავისუფლებასთან დაკავშირებით დაემთხვა პერიოდს, როდესაც სასამართლო მოსმენები არ იმართებოდა. სასამართლომ მაშინვე, როგორც კი მიიღო ექსპერტიზის დასკვნის შედეგები, დანიშნა მოსმენის დღე და განიხილა ეს შუამდგომლობა. იგივე განმეორდა 1999 წლის 17 სექტემბერს შეტანილ გათავისუფლების შესახებ შუამდგომლობასთან მიმართებითაც, იმ პერიოდის განმავლობაში, როდესაც სასამართლო უცდიდა განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის შესამოწმებლად დანიშნული მე-4 ექსპერტიზის შედეგებს – 1999 წლის 17 სექტემბრის შუამდგომლობა განხილულ იქნა არსებითი განხილვის შემდგომ მოსმენაზე, 1999 წლის 11 ნოემბერს.

112. მთავრობა ასევე ამტკიცებდა, რომ 1999 წლის 27 ივლისს დაცვის მხარეს არ წარუდგენია რაიმე სახის შუამდგომლობა გათავისუფლებასთან დაკავშირებით. 1999 წლის 27 ივლისით დათარიღებული შუამდგომლობა სასამართლომ,

ფაქტობრივად მიიღო 1999 წლის 2 აგვისტოს. რაც შეეხება 1999 წლის 15 და 17 სექტემბრის შუამდგომლობებს, რომლებიც, შესაბამისად, წარედგინა მოსკოვის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილესა და უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს, ისინი გადაეგზავნა მოსკოვის ბუტირსკის რაიონულ სასამართლოს „დადგენილი წესით და შენახულ იქნა საქმეში“.

113. რაც შეეხება მოსკოვის საქალაქო სასამართლოს მიერ 1999 წლის 30 ივლისით დათარიღებული შუამდგომლობის, სავარაუდოდ, განუხილველად დატოვებას, მთავრობა აცხადებდა, რომ შუამდგომლობა ეხებოდა მხოლოდ განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის სხვა ექსპერტიზის ჩატარების საჭიროებას, და არა პატიმრობასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

114. განმცხადებელი მხარს უჭერდა თავის პრეტენზიებს, თუმცა, შესაბამისი არგუმენტების წარმოდგენის გარეშე. იგი კლავაც დაჟინებით ამტკიცებდა, რომ 1999 წლის 27 ივლისის გადაწყვეტილება, რომლითაც მას გაუხანგრძლივდა პატიმრობა, გასაჩივრდა სააპელაციო სასამართლოს წინაშე მისი ადვოკატისა და სამართლებრივი წარმომადგენლების მიერ, მაგრამ შუამდგომლობა არ ყოფილა განხილული.

ბ. სასამართლოს შეფასება

1. ზოგადი პრინციპები

115. სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი უზრუნველყოფს, „პატიმრობის კანონინერება გადაწყდეს სწრაფად“ (ხაზგასმა დამატებულია). ხსენებული მოთხოვნა მოიცავს ორ ასპექტს: პირველი, სამართლებრივი გადასინჯვის შესაძლებლობა უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს ჩქარა, პირის პატიმრობაში აყვანის შემდგომ, და თუკი ეს აუცილებელია, გონივრულ შუალედებში; მეორე, გადასინჯვის პროცედურა უნდა წარიმართოს კეთილსინდისიერად. გარდა ამისა, სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ, როდესაც ეროვნული კანონმდებლობა უზრუნველყოფს აპელაციის სისტემას, სააპელაციო ორგანომ ასევე უნდა დააკმაყოფილოს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის მოთხოვნები (იხ. *Grauzinis v. Lithuania*, 2000 წლის 10 ოქტომბრის განაჩენი № 37975/97, §§ 30-32). კერძოდ, ხსენებული ასევე ეხება სააპელაციო ორგანოს მიერ თავისუფლების აღკვეთასთან დაკავშირებით პირველი ინსტანციის სასამართლოსეული გადაწყვეტილების გადასინჯვის სისწრაფეს.

116. საკითხი, გათავისუფლების თაობაზე პირის შუამდგომლობის „სწრაფად განხილვის უფლება“ დაკმაყოფილდა თუ არა, განისაზღვრება თითოეული საქმის კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე; რთულ საქმეებში გათავისუფლებასთან დაკავშირებული შუამდგომლობის განხილვას შესაძლოა დასჭირდეს უფრო მეტი დრო, ვიდრე მარტივ საქმეებში. საქმეში *Baranowski v. Poland* (№28358/95, ECHR 2000-III) ეროვნულ სასამართლოებს დასჭირდათ 5 თვე გათავისუფლების თაობაზე შუამდგომლობის განხილვისათვის. მთავრობამ წარმოადგინა, რომ ეროვნულმა სასამართლომ გათავისუფლების შესახებ პირველი შუამდგომლობის განხილვა დაიწყო წარდგენიდან მეორე დღესვე, ხოლო მოგვიანებით ჯერ გადადო შესაბამისი შუამდგომლობების განხილვა, რადგანაც მტკიცებულებები მოპოვებული უნდა ყოფილიყო სამი ექსპერტისაგან. თუმცა, მიუხედავად ხსენებული არგუმენტებისა, სასამართლომ დაადგინა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევა.

საქმეში – *Samy v. the Netherlands* (№ 36499/97, 2001 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება), რომელიც ეხებოდა უცხო ქვეყნის მოქალაქეების დაპატიმრებას მათი გაძევების მიზნით, სასამართლომ დაადგინა, რომ 25-დღიანი პერიოდი შეესაბამებოდა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის მოთხოვნებს. ამავე დროს, საქმეში – *Rehbock v. Slovenia* (№ 29462/95, § 85, ECHR 2000-XII) – სასამართლომ დაადგინა, რომ გათავისუფლებასთან დაკავშირებული შუამდგომლობა განხილული იყო პირველი ინსტანციის სასამართლოს წინაშე წარდგენიდან 23 დღის შემდგომ და, რომ ეს არ იყო „სწრაფი“ განხილვა, როგორც ამას მოითხოვს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი. ჩვიდმეტდღიანი გაჭიანურება ამ დებულებასთან შეუსაბამოდ იქნა გამოცხადებული (იხ. *Kadem v. Malta*, № 55263/00, § 43, 2003 წლის 9 იანვარი).

2. ზემოხსენებული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმეში

ა) 1999 წლის 21 აპრილს წარდგენილი გათავისუფლების შესახებ შუამდგომლობის განხილვის გაჭიანურება

117. სასამართლოს განმარტებით, 1999 წლის 17 მარტს რაიონულმა სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ განმცხადებელი უნდა დარჩენილიყო პატიმრობაში სასამართლო სამართალწარმოების განმავლობაში, თუმცა სასამართლოს არ დაუკონკრეტებია განმცხადებლის განგრძობადი პატიმრობის მიზეზები; ეროვნულ სასამართლოს არც რაიმე სახის ვადები დაუწესებია განგრძობად პატიმრობასთან დაკავშირებით. სასამართლო ასევე ადგენს, რომ არსებულ კანონმდებლობაში არ შეიმჩნევა განგრძობადი პატიმრობის გადასინჯვის უფლებაზე რაიმე შეზღუდვის დაწესება (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 61-ე და მომდევნო პუნქტები). ეს უკანასკნელი არ ადგენს, თუ რა სიხშირით უნდა დაუბრუნდეს საქმის განმხილველი სასამართლო ბრალდებულის წინასწარი პატიმრობის გადასინჯვის საკითხს. ძირითადად, დაცვას შეუძლია, წარადგინოს გათავისუფლებასთან დაკავშირებული იმდენი შუამდგომლობა, რამდენიც სურს, თუნდაც ყოველდღე, თუკი დაცვის მხარეს ასე ურჩევნია. ამიტომაც განმცხადებელს არ გააჩნია ნათელი მითითება იმასთან დაკავშირებით, თუ როდის იქნება შესაფერისი გათავისუფლების თაობაზე ახალი შუამდგომლობის წარდგენა.

118. ფაქტობრივად, ახალი შუამდგომლობა შეტანილ იქნა 1999 წლის 21 აპრილს, ანუ ერთი თვის შემდგომ რაიონული სასამართლოს მიერ ამ საკითხთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების გამოტანიდან. ხსენებულ შუამდგომლობაში განმცხადებელი მიუთითებდა თავის ცუდ ჯანმრთელობაზე. სასამართლოს აზრით, განმცხადებლის ეს არგუმენტი შესაძლოა, ჩათვლილიყო ახალ გარემოებად, რომელიც მოითხოვდა პატიმრობის საკითხის ხელახლა განხილვას (განსაკუთრებით კი იმ ფონზე, რომ არა-ჯეროვნად იყო დასაბუთებული პატიმრობის თაობაზე წინა გადაწყვეტილება, განმცხადებელს კი ჰქონდა საფუძვლიანი პრეტენზია ხსენებულზე — იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 83-ე და 84-ე პუნქტები). ამ გარემოებების მიხედვით, სასამართლო ასკვნის, რომ განმცხადებელს ბოროტად არ გამოუყენებია თავისი უფლება, მოეთხოვა პატიმრობის კანონიერების გადასინჯვა და მას შეეძლო ჰქონოდა გონივრული მოლოდინი, რომ მისი გათავისუფლების შესახებ შუამდგომლობაზე პასუხი მალე იქნებოდა გაცემული.

119. თუმცა რაიონულმა სასამართლომ განიხილა გათავისუფლების შესახებ

შუამდგომლობა მხოლოდ მომდევნო არსებითი განხილვის მოსმენაზე, რომლის დღეც დანიშნული იყო სასამართლო სამართალწარმოების საჭიროებიდან გამომდინარე. გავიდა 3 თვეზე მეტი შუამდგომლობის წარდგენის მომენტიდან მის განხილვამდე. მთავრობის არგუმენტი, რომ საჭირო არ იყო მოსმენის გამართვა ექპერტიზის დასკვნის შედეგების მიღებამდე, არ არის სარწმუნო სასამართლოსათვის. ხსენებული მოსაზრება შესაძლოა, შესაფერისი ყოფილიყო არსებითი განხილვის შემდგომი მოსმენის დანიშვნისათვის, მაგრამ არა განმცხადებლის მიერ გათავისუფლების თაობაზე შუამდგომლობის განხილვასთან მიმართებით. მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე სხვა გამართლება გაჭიანურების შესახებ და სახეზე არ არის არანაირი მტკიცებულება, რომ განმცხადებელი რაიმე გზით პასუხისმგებელი იყო ხსენებულთან დაკავშირებით.

120. სასამართლო ასკვნის, რომ 1999 წლის 21 აპრილის გათავისუფლების შესახებ შუამდგომლობის გადასინჯვა გაუმართლებლად იქნა გაჭიანურებული და, შესაბამისად, დაირღვა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი.

ბ) 1999 წლის 17 სექტემბრის გათავისუფლების შესახებ შუამდგომლობის განხილვის გაჭიანურება

121. რაც შეეხება გათავისუფლების შესახებ მეორე შუამდგომლობას, სასამართლოს აღნიშვნით, 1999 წლის 27 ივლისს ბუტირსკის რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელი უნდა დარჩენილიყო პატიმრობაში. ხსენებული გადაწყვეტილება არ იყო დასაბუთებული და არ აკონკრეტებდა პატიმრობის ხანგრძლივობას. 1999 წლის 17 სექტემბერს, ანუ გადაწყვეტილების მიღებიდან 1 თვისა და 19 დღის შემდგომ, განმცხადებლის წარმომადგენელმა რაიონულ სასამართლოში შეიტანა გათავისუფლების თაობაზე შუამდგომლობა, რომელიც განხილულ იქნა 1 თვისა და 24 დღის შემდგომ. ზემოთითხებულ 117-ე პუნქტში, ხსენებულ მოსაზრებათა გათვალისწინებით, სასამართლო ასკვნის, რომ გათავისუფლების შესახებ მეორე შუამდგომლობის გადასინჯვა ასევე გაუმართლებლად იქნა გაჭიანურებული. ამიტომაც დაირღვა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი.

გ) სააპელაციო სასამართლოზე ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით

122. ბოლოს განმცხადებელი ჩიოდა, რომ საჩივარი სასამართლოს 1999 წლის 27 ივლისის გადაწყვეტილებაზე, რომლითაც დაკანონდა პატიმრობა, არ ყოფილა განხილული მეორე ინსტანციის სასამართლოს მიერ.

123. სასამართლო მიუთითებს მთავრობის არგუმენტზე, რომლის თანახმადაც, 1999 წლის 30 ივლისს შეტანილი შუამდგომლობა არ შეიცავდა არანაირ მოთხოვნას წინასწარი პატიმრობის შეფარდების თაობაზე პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების გადასინჯვის შესახებ, თუმცა სასამართლოს ხელთ არსებული დოკუმენტები საწინააღმდეგოს მოწმობენ. სიმართლეა ის ფაქტი, რომ 1999 წლის 30 ივლისის კერძო საჩივარი უმთავრესად ეხებოდა განმცხადებლის სულიერი მდგომარეობის საკითხებს, თუმცა იგი ასევე ეხებოდა განმცხადებლის პატიმრობას: შუამდგომლობის დებულებები ნათლად მოითხოვდა საქმის განმხილველი სასამართლოს მიერ განმცხადებლისათვის პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვე-

ტილების გადასინჯვას (იხ. წინამდებარე გადანყვეტილების მე-17 პუნქტი).

124. სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ, როდესაც ეროვნული კანონმდებლობა უზრუნველყოფს აპელაციის სისტემას, სააპელაციო ორგანო ასევე უნდა აკმაყოფილებდეს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის მოთხოვნებს (იხ. *Toth v. Austria*, 1991 წლის 12 დეკემბრის გადანყვეტილება, სერია A, № 224, § 84). ამიტომაც 1999 წლის 27 ივლისის გადანყვეტილების განუხილველობა იყო მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით უზრუნველყოფილი პატიმრობის კანონიერების გადასინჯვაზე განმცხადებლის უფლების დარღვევა.

V. კონვენციის მე-6 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

125. განმცხადებელი ჩიოდა მის წინააღმდეგ აღძრულ სისხლის სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, ამტკიცებდა, რომ იგი წააქეზეს პოლიციის ოფიცრებმა, რომლებიც ქ-ნი ტ-ს, როგორც თავანთი აგენტის, მეშვეობით მოქმედებდნენ, რათა განმცხადებელს ჩაედინა დანაშაული და განეხორციელებინა ნარკოტიკების შეძენა-გადაცემა. განმცხადებელი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-6 მუხლს, რომლის დებულებათა თანახმადაც:

„1. ... წარდგენილი სისხლისსამართლებრივი ნებისმიერი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს უფლება გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიან ... განხილვაზე...

...

3. ყოველ პირს, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

...

ბ) ჰქონდეს საკმარისი დრო და შესაძლებლობანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად;“

ა. მხარეთა არგუმენტები

126. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელთა უფლებები არ იყო დარღვეული. მთავრობის განცხადების თანახმად, „საკონტროლო შესყიდვა“, ანუ, ეროვნული ტერმინით, „ოპერატიული ექსპერიმენტი“, იყო შესაფერისი მეთოდი დანაშაულთან ბრძოლისას; ასეთი „ექსპერიმენტებით“ მოპოვებული მტკიცებულებები დაშვებული იყო რუსული კანონმდებლობის მიხედვით და მათ შეიძლებოდა, გამოენვიათ დამნაშავის მსჯავრდება. მთავრობა ასევე ამტკიცებდა, რომ „ის საკითხი, თუ რა სახის ინფორმაციას ფლობდა პოლიცია [განმცხადებლის] დანაშაულებრივ ქმედებებთან დაკავშირებით [საკონტროლო შესყიდვის წინ], არ ექვემდებარებოდა მტკიცებას წინამდებარე სისხლის სამართლის საქმეში“. საკონტროლო შესყიდვა განხორციელდა კანონიერ საფუძველზე და მოპოვებული მტკიცებულება შესაბამისად იქნა ჩართული საქმეში. მოწმე ტ-მ იცოდა, რომ განმცხადებელი ნარკოტიკებით ვაჭრობაში იყო ჩაბმული. მოწმე დასთანხმდა, მონაწილეობა მიეღო საკონტროლო შესყიდვაში და არ განუხორციელებია ზენოლა განმცხადებელზე, რათა შეეძინა მისგან ნარკოტიკები.

127. განმცხადებელი კვლავაც მხარს უჭერდა თავის პრეტენზიებს. 1999 წლის 11 ნოემბრის სასამართლო გადაწყვეტილებაზე მითითებით, იგი ამტკიცებდა, რომ მისი მსჯავრდება ემყარებოდა მხოლოდ იმ მტკიცებულებებს, რომლებიც „საკონტროლო შესყიდვის“ შედეგად იყო მოპოვებული. იგი უთითებდა, რომ ეროვნული კანონმდებლობა იძლეოდა „ექსპერიმენტის“ ჩატარების ნებართვას მხოლოდ პირის დანაშაულებრივ საქმიანობაში მონაწილეობასთან დაკავშირებული უკვე არსებული ეჭვის დასამტკიცებლად. თუმცა პოლიციის შესაბამისი ოპერაცია დაგეგმილი და განხორციელებული იყო მაშინ, როდესაც მას არ გააჩნდა არანაირი ინფორმაცია განმცხადებლის დანაშაულებრივ ქმედებებთან დაკავშირებით; თავის მხრივ კი, განმცხადებელს არ გააჩნდა არანაირი სახის სასამართლო და მის წინააღმდეგ აღძრული არ ყოფილა წინასწარი გამოძიება. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მისი საქმე, ფაქტობრივად, ანალოგიური იყო *Teixeira de Castro*-ს საქმისა (1998 წლის 9 ივნისის განაჩენი, განაჩენები და გადაწყვეტილებები, 1998-IV), სადაც სასამართლომ დაადგინა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა.

ბ. სასამართლოს შეფასება

1. ზოგადი პრინციპები

128. დასაწყისში სასამართლოს სურს, ხაზი გაუსვას, რომ მას კარგად ესმის ის სირთულეები, რომლებსაც ხელისუფლების ორგანოები აწყდებიან სერიოზულ დანაშაულთან ბრძოლისას და გრძნობს იმის საჭიროებას, რომ ზოგჯერ, ამასთან დაკავშირებით, გამოძიების უფრო და უფრო დახვეწილი მეთოდებია აუცილებელი. ძირითადად, სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი არ გამორიცხავს სისხლის სამართალწარმოებისას გამოძიების ეტაპზე, როდესაც ამას მოითხოვს დანაშაულის ხასიათი, ისეთ მტკიცებულებაზე დაყრდნობას, რომელიც მოპოვებულია პოლიციის ფარული ოპერაციის შედეგად (იხ., მაგალითად, *Lüdi v. Switzerland*, 1992 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 238). თუმცა ფარული აგენტების გამოყენება შეზღუდული უნდა იყოს; პოლიცია შეიძლება მოქმედებდეს ფარულად, მაგრამ დაუშვებელია აგენტის მხრიდან დანაშაულის წაქეზება (იხ. *Teixeira de Castro*, ზემოხსენებული საქმის 36-ე პუნქტი).

129. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელი დააკავეს და მსჯავრი დასაწყის პოლიციის მიერ ჩატარებული ოპერაციის შედეგად. სასამართლომ ადრე უკვე განიხილა სისხლის სამართალწარმოებაში ისეთი მტკიცებულების გამოყენების საკითხი, რომელიც განხორციელდა პოლიციის წაქეზებით. მაგალითად, ზემოხსენებულ საქმეში – *Teixeira de Castro* – განმცხადებელს პოლიციის შენიღბულმა ოფიცრებმა შესთავაზეს ფული ჰეროინის მისაღებად. მართალია, მას სასამართლო არ ჰქონდა, მაგრამ ჰქონდა გარკვეული კავშირები ნარკოტიკების მიღებისათვის. ფულით მოხიბლულმა განმცხადებელმა მიიღო ოფიცრების შეთავაზება. შემდგომში მას ბრალი წაუყენეს და მსჯავრი დასაწყის ნარკოტიკული დანაშაულის ჩადენაში. სასამართლომ დაადგინა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა და ერთმანეთისაგან გამიჯნა ოფიცრების ქმედება ამ საქმეში სხვა ჩვეულებრივი ფარული აგენტებისაგან, რომლებიც შესაძლოა, მალავდნენ თავიანთ ვინაობას დანაშაულთან დაკავშირებული ინფორმაციისა და მტკიცებულებათა მოსაპოვებლად, პირის მიერ დანა-

შაულის ჩადენის ნაქეზების გარეშე. სასამართლომ აღნიშნა, რომ, „მაშინ, როდესაც ორგანიზებული დანაშაულის ზრდა უსათუოდ მოითხოვს შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას, მართლმსაჯულების სამართლიანად განხორციელების უფლებას მაინც იმდენად მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია [...], რომ არ შეიძლება, იგი მსხვერპლად შევნიროთ ზემოხსენებულ ინტერესს.“ (36-ე პუნქტი). სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა რამდენიმე ფაქტორი ამ საქმეში, კერძოდ კი ის ფაქტი, რომ ორი პოლიციელის მონაწილეობა არ იყო ოპერაციის ნაწილი, რომელზეც ვრცელდებოდა ეროვნული სასამართლოების ზედამხედველობა და ეროვნული ხელისუფლების ორგანოებს კი არ გააჩნდათ საფუძველი, ეჭვი შეეჩანათ განმცხადებლის დანაშაულებრივ ქმედებებში (ნარკოტიკების გასაღებაში) ადრინდელ მონაწილეობაში: განმცხადებელი ადრე არ იყო ნასამართლევი და არაფერი მიუთითებდა იმაზე, რომ განზრახული ჰქონდა ნარკოტიკებით ვაჭრობაში ჩაბმა მანამ, სანამ მას დაუკავშირდებოდა პოლიცია (*loc. cit.*, § 37-38).

130. ანალოგიურად, ახლანდელ საქმეში *Vanyan v. Russia* (№ 53203/99, 2005 წლის 15 დეკემბერი, § 45-50) სასამართლომ დაადგინა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა, რაც გამოიწვია ნარკოტიკების შეძენის სიმულაციამ ნაქეზების შედეგად და, მართალია, შესყიდვა განხორციელდა კერძო პირის მიერ, რომელიც მოქმედებდა როგორც ფარული აგენტი, ოპერაცია მაინც რეალურად ორგანიზებული და განხორციელებული იყო პოლიციის მიერ.

131. გარდა ამისა, „სამართლიანი სასამართლოს“ გარანტიასთან შესაბამისობისათვის ისეთ საქმეებში, რომლებშიც მტკიცებულებები ამ გზით არის შეგროვებული და გამოძიება არ ამხელს მათ, სასამართლომ კონცენტრირება მოახდინა საკითხზე, სარგებლობდა თუ არა დაცვის მხარე სათანადო პროცესუალური გარანტიებით (იხ.: *Edwards and Lewis v. the United Kingdom* [GC], nos. 39647/98 და 40461/98, 2004 წლის 27 ოქტომბერი, § 46-48).

2. ხსენებული პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმეში

132. ნარმოდგენილ კომენტარებში მთავრობამ გამოთქვა მოსაზრება, რომ ნარკოტიკებით ვაჭრობაში განმცხადებლის ადრე მონაწილეობის საკითხი არარელევანტური იყო სისხლის სამართალწარმოების მიზნებისათვის, რომლის შედეგადაც გამოტანილ იქნა მსჯავრი. ის ფაქტი, რომ პოლიციის ოპერაცია დოკუმენტირებული იყო დადგენილი წესით, კანონიერს ხდიდა მას და, შესაბამისად, შემდგომი სამართალწარმოებაც სამართლიანი იყო.

133. თუმცა სასამართლოს არ შეუძლია, მიიღოს ხსენებული არგუმენტი. ეროვნული კანონმდებლობა არ უნდა იძლეოდეს ისეთი მტკიცებულების გამოყენების უფლებას, რომელიც ხელისუფლების აგენტების ნაქეზებით იქნა მოპოვებული. იმ შემთხვევაში, თუკი ამ მხრივ ეროვნული კანონმდებლობა იძლევა ამის უფლებას, იგი არ შეესაბამება „სამართლიანი სასამართლოს“ მოთხოვნებს, როგორც ეს განმარტებული იყო *Teixeira*-ს და ანალოგიურ საქმეებში. სასამართლო სამართალწარმოებისას დაცვის მხარე ამტკიცებდა, რომ დანაშაული არ იქნებოდა ჩადენილი, რომ არ ყოფილიყო „პროვოკაცია“ პოლიციის მხრიდან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, განმცხადებელმა ნარმოადგინა „დაცვა პროვოკაციასთან მიმართებით“, რომელიც მოითხოვდა საქმის განმხილველი სასამართლოს მიერ ხსენებული არგუმენტის განხილვას, განსაკუთრებით, თუ მხედველობაში

მივიღებთ იმ ფაქტს, რომ საქმეში არსებობდა ნაქეზების რამდენიმე *prima facie* (ერთი შეხედვით აშკარა) მტკიცებულება.

134. მეორე რიგში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელი არ იყო სასამართლო 1998 წელს, დაკავებამდე. ინფორმაცია, რომ განმცხადებელი ჩაბმული იყო ადრე ნარკოტიკებით ვაჭრობაში, მოდიოდა მხოლოდ ერთი წყაროდან — ტ-საგან, პოლიციის ინფორმატორისაგან. თუმცა ბუნდოვანია, თუ რატომ გადაწყვიტა ტ-მ პოლიციასთან თანამშრომლობა. გარდა ამისა, ტ-მ სასამართლოზე განაცხადა, რომ იგი დაუკავშირდა განმცხადებელს, რადგან არ იცოდა სხვა წყარო, საიდანაც შეეძლო მოეპოვებინა ნარკოტიკი. განმცხადებელს არ უნახავს არანაირი ფინანსური სარგებელი გ-საგან ჰეროინის ყიდვისა და ტ.-სათვის მისი გადაცემიდან. მ. ამტკიცებდა, რომ მას არასოდეს უყიდა ადრე ჰეროინი განმცხადებლისაგან. ხსენებული ელემენტები შესაძლოა, გონივრულად იქნეს განმარტებული, როგორც მინიშნება, რომ განმცხადებელი ადრე არ იყო ცნობილი პოლიციისათვის, როგორც ნარკოტიკებით მოვაჭრე. საპირისპიროდ კი, როგორც აშკარა ხდება, პოლიციის ოპერაცია მიმართული იყო არა განმცხადებლის წინააღმდეგ პერსონალურად, არამედ ნებისმიერი პირის წინააღმდეგ, რომელიც დასთანხმდებოდა ტ-სათვის ჰეროინის შექენას.

135. მესამე, სასამართლო კვლავაც უთითებს, საგამოძიებო ღონისძიებებზე ნებართვის გაცემასთან დაკავშირებული ნათელი და განჭვრეტადი პროცედურა, ისევე როგორც მათზე შესაბამისი ზედამხედველობა, უნდა იქნეს განხორციელებული იმისათვის, რათა უზრუნველყოთ ხელისუფლების ორგანოების კეთილსინდისიერება და სამართალდაცვით მიზნებთან მათი მოქმედებების ჯეროვანი შესაბამისობა (იხ.: *Lüdi v. Switzerland*, 1992 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 238; იხ. ასევე, *mutatis mutandis, Klass and Others v. Germany*, 1978 წლის 6 სექტემბრის გადაწყვეტილება, §§ 52-56, სერია A, № 28). წინამდებარე საქმეში პოლიციის ოპერაცია დაკანონდა მარტივი ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებით და ეს გადაწყვეტილება იმავე ორგანომ მიიღო, რომელმაც მოგვიანებით განხორციელა იგი. როგორც ეს საქმის მასალებიდან ჩანს, გადაწყვეტილების ტექსტი მოიცავდა ძალიან მწირ ინფორმაციას დაგეგმილი „საკონტროლო შესყიდვის“ მიზნებსა და მიზეზებთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ოპერაცია არ ექვემდებარებოდა სასამართლო ზედამხედველობას ან სხვა სახის დამოუკიდებელ ზედამხედველობას. ოპერაციის თანმდევი ყოვლისმომცველი შემოწმების სისტემის არარსებობისას (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების მე-60 პუნქტი) საქმის განმხილველი სასამართლოს მხრიდან შემდგომი კონტროლის როლი ძალზე მნიშვნელოვანი გახდა.

136. ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნულმა სასამართლომ დაკითხა მხოლოდ სამი მოწმე: ტ., მ. (განმცხადებლის მეგობარი, რომელიც შეესწრო დაკავების მომენტს) და განმცხადებლის დედა. პოლიციელები, რომლებიც ჩართული იყვნენ „საკონტროლო შესყიდვაში“, არ დაუკითხავს სასამართლოს, მიუხედავად იმისა, რომ ამას მოითხოვდა დაცვა. გ., რომელმაც მიჰყიდა განმცხადებელს ჰეროინი და მსჯავრდებულ იქნა ხსენებულთან დაკავშირებით, ასევე არ ყოფილა დაკითხული სამართალწარმოებისას. ბოლოს, სასამართლო განსაკუთრებულ შემოწმებას გამოთქვამს იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ თვით განმცხადებელიც არ ყოფილა დაკითხული სასამართ-

ლოს მიერ ნაქეზების საკითხთან დაკავშირებით: იგი არ ესწრებოდა მოსმენას 1999 წლის 11 ნოემბერს, როდესაც სასამართლომ განიხილა 1998 წლის 29 ოქტომბრის მოვლენები.

137. ამგვარად, მიუხედავად იმისა, რომ წინამდებარე საქმეში ეროვნულ სასამართლოს ჰქონდა მიზეზი, ეჭვი შეეტანა, რომ აღინიშნა ნაქეზება, სასამართლომ არ გააანალიზა შესაბამისი ფაქტობრივი და სამართლებრივი ელემენტები, რომლებიც დაეხმარებოდა მას, განესხვავებინა ნაქეზება საგამოძიებო მოქმედების სამართლებრივი ფორმისაგან. ამდენად, გამოდის, რომ სამართალწარმოება, რომლის შედეგადაც განმცხადებელს მსჯავრი დაედო, არ იყო „სამართლიანი“. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლი.

VI. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

138. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. ზიანი

139. განმცხადებელმა მოითხოვა 1300 ევრო ჩატარებული სამედიცინო მკურნალობისათვის და 15 000 ევრო მორალური ზიანისათვის. მატერიალურ ზიანთან დაკავშირებული მოთხოვნების დასასაბუთებლად მან წარმოადგინა ნამლებზე გაღებული ხარჯების წლიური ანგარიში.

140. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს არ უნდა მიეღო არანაირი თანხა, 41-ე მუხლის შესაბამისად, რადგანაც მისი მტკიცება, რომ იგი დაექვემდებარა არაადამიანურ მოპყრობას, უსაფუძვლო იყო. ნებისმიერ შემთხვევაში მოთხოვნას გაზვიადებული და გადაჭარბებული ხასიათი ჰქონდა. ალტერნატიულად მთავრობა მოითხოვდა, რომ კონვენციის დარღვევის შემთხვევაში თვით დარღვევის აღიარების ფაქტი საკმარის დაკმაყოფილებას წარმოადგენდა. რაც შეეხება განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილ დაკმაყოფილებას მატერიალური ზიანისათვის, მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებელმა ვერ დაასაბუთა, რომ მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება ბრალად შეიძლებოდა შერაცხოდათ ხელისუფლების ორგანოებს.

141. რაც შეეხება მატერიალურ ზიანს, რომელიც, სავარაუდოდ, იქნა მიყენებული, სასამართლო იმეორებს, რომ უნდა არსებობდეს აშკარა მიზეზობრივი კავშირი განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილ ზიანსა და კონვენციის დარღვევას შორის (იხ.: *Barberà, Messegueé and Jabardo v. Spain*, 1994 წლის 13 ივნისის გადაწყვეტილება (აღრემოქმედი 50-ე მუხლი), სერია A, № 285-C, §§ 16-20; იხ. ასევე, *Berktaş v. Turkey*, № 22493/93, § 215, 2001 წლის 1 მარტი).

142. სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელი დაექვემდებარა არაადამიანურ მოპყრობას საპატიმრო დაწესებულებაში არაჯეროვანი სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის გამო. განმცხადებლის ჯანმრთელობის პირობები გაუარესდა, რაც განმცხადებელს აყენებდა ფიზიკურ და სულიერ ტანჯვას (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 83-ე პუნქტი). თუმცა აღნიშნული დასკვნა ეხება მხოლოდ განმცხადებლის პატიმრობის პერიოდს და არა იმ შესაძლო შედეგებს, რომლებიც გამოიწვია არაადეკვატურმა მკურნალობამ. განმცხადებელი აცხადებდა, რომ მას ესაჭიროებოდა მუდმივი სამედიცინო მკურნალობა გათავისუფლების შემდგომ; ამ ეტაპზე ბუნდოვანია, თუ რა ხარისხით შეიძლება იყოს დაკავშირებული მოთხოვნილი ხარჯები საპატიმროში არსებულ არაჯეროვან მკურნალობასთან და არა ქრონიკულ ავადმყოფობასთან, რომელთა გამო ხელი-სუფლების ორგანოები არ შეიძლება იყვნენ პასუხისმგებელნი. ხსენებულ გარემოებებში სასამართლო იზიარებს მთავრობის არგუმენტს, რომ განმცხადებლის პრეტენზიები ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით არ არის საკმარისად დასაბუთებული. შესაბამისად, სასამართლო უარყოფს მათ.

143. რაც შეეხება მორალურ ზიანს, სასამართლო კვლავაც მიუთითებს, რომ მან დაადგინა კონვენციის მე-3, მე-5 და მე-6 მუხლებით დადგენილი განმცხადებლის უფლებების დარღვევა. კერძოდ: სასამართლომ დაადგინა, რომ პატიმრობის პერიოდში განმცხადებელს არ აღმოუჩინეს ადეკვატური სამედიცინო მკურნალობა. ხსენებულმა ფაქტმა უეჭველად მიაყენა განმცხადებელს გარკვეული ფიზიკური და სულიერი ტანჯვა ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში (დაახლოებით 1 წლის განმავლობაში). გარდა ზემოხსენებულისა, განმცხადებელი პატიმრობაში იმყოფებოდა საფუძვლიანი დასაბუთების გარეშე; გათავისუფლების შესახებ მისი შუამდგომლობების გადასინჯვას ძალზე დიდი დრო სჭირდებოდა, რაც ასევე იწვევდა დათრგუნვას და დაუცველობის გრძნობას. ბოლოს კი განმცხადებლის წინააღმდეგ გამოძიება მიმდინარეობდა, იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა და მას მსჯავრი დაედო ისეთი მტკიცებულების საფუძველზე, რომელიც ნაქეზების შედეგად იქნა მოპოვებული. განმცხადებელი იძულებული იყო, შეეწყვიტა სწავლა, განეცადა სხვა ბევრი ნეგატიური შედეგი, როგორც ფიზიკური, ასევე ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, რაც თან სდევს სისხლისსამართლებრივ გამოძიებას. ყველაფერი ეს დამძიმებული იყო განმცხადებლის ჯანმრთელობის სერიოზული პრობლემებით, კერძოდ კი მისი სულიერი დაავადებით და შედარებითი შეურაცხადობით მოვლენების განვითარების მომენტში. ამავე დროს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ, თუმცა ეროვნულმა სასამართლოებმა განმცხადებელი ბარლელულად მიიჩნიეს, იგი გათავისუფლდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან და მის მიმართ გამოყენებულ იქნა მსუბუქი ღონისძიება (იძულებითი სამედიცინო მკურნალობა).

144. შესაბამისად, სასამართლომ პარიტეტულ სანყისებზე დაადგინა, როგორც ამას ითხოვს კონვენციის 41-ე მუხლი, და განმცხადებელს ანიჭებს 12 000 (თორმეტი ათას) ევროს ზემოხსენებულ პრეტენზიებთან დაკავშირებით. აღნიშნულ თანხას უნდა დაემატოს ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც შესაძლოა, დაეკისროს განმცხადებელს ამ თანხის მიღებასთან დაკავშირებით.

ბ. ხარჯები და განუული დანახარჯები

145. განმცხადებელი ითხოვდა 3000 ევროს ხარჯებისა და განუული დანახარ-

ჯების სახით. თავისი მოთხოვნების გასამყარებლად განმცხადებელმა წარადგინა ქ-ნ კოსტრომინასთან გაფორმებული შეთანხმება ევროპულ სასამართლოში მისი ინტერესების წარმოდგენასთან დაკავშირებით.

146. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ქ-ნ კოსტრომინასთან გაფორმებული შეთანხმება ხელმოწერილი იყო განმცხადებლის მამის და არა თვით განმცხადებლის მიერ. გარდა ამისა, მთავრობა ხაზს უსვამდა იმ ფაქტს, რომ ქ-ნი წარმოადგენდა „ვ.ვ. ხუდობინის“ ინტერესებს, რომლებიც ასევე განმცხადებლის მამის ინიციალებია. იგი არ მოიცავს მითითებას საქმის ნომერზე, ასე რომ, მთავრობის აზრით, შეთანხმებას არანაირი კავშირი არ ჰქონდა წინამდებარე საქმესთან.

147. სასამართლო კვლავაც უთითებს, რომ მხოლოდ სამართლებრივი ხარჯები და განუხლები დანახარჯები, რომლებიც გაღებულ იქნა რეალურად და აუცილებლობიდან გამომდინარე და ასევე იყო გონივრული, ანაზღაურდება კონვენციის 41-ე მუხლის შესაბამისად (იხ., მაგალითად, *Starbaitis v. Lithuania*, № 47679/99, §§ 102-103, 2002 წლის 21 მარტი).

148. სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს მთავრობის არგუმენტზე, რომლის თანახმადაც განმცხადებლის მამასა და ქ-ნ კოსტრომინას შორის დადებული შეთანხმება არ ეხება წინამდებარე საქმეს. თუმცა, როგორც შეთანხმების ტექსტიდან გამომდინარეობს, იგი ეხებოდა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე მიმდინარე სამართალწარმოებას. სასამართლოს წინაშე მიმდინარე საქმეთა სიაში არ მოიძებნება განმცხადებლის მამის მიერ წარდგენილი განაცხადი. გარდა ამისა, როგორც ზემოთ იქნა დადგენილი, ქ-ნი კოსტრომინა იყო განმცხადებლის წარმომადგენელი ეროვნულ სასამართლოებსა და სტრასბურგის სამართალწარმოების დროსაც (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 72-ე და მისი მომდევნო პუნქტები). ამიტომაც სასამართლო ადგენს, რომ შეთანხმება ქ-ნ კოსტრომინასთან ეხება წინამდებარე საქმეს.

149. გარდა ამისა, ყველა გარემოება მიუთითებს, რომ განმცხადებლის მამა მოქმედებდა განმცხადებლის ინტერესებიდან გამომდინარე და მისი დუმილით გამოხატული თანხმობით. რუსეთის კანონმდებლობაში ასეთი სიტუაცია ითვლება აუცილებლობით გამოწვეულ შეთანხმებად (იხ. წინამდებარე გადაწყვეტილების 71-ე პუნქტი) და, სამოქალაქო კოდექსის 984-ე მუხლის თანახმად, მან შესაძლოა, წარმოქმნას განმცხადებლისათვის სამართლებრივი ვალდებულება, რათა მოახდინოს იმ თანხების კომპენსაცია, რომელნიც გადაიხადა განმცხადებლის მამამ ქ-ნ კოსტრომინას სასარგებლოდ. სასამართლო ადგენს, რომ შეთანხმების საფუძველზე ქ-ნ კოსტრომინასათვის გადასახდელი თანხა შესაძლებელია ჩაითვალოს განმცხადებლის სამართლებრივ ხარჯებად.

150. სასამართლო აღნიშნავს, რომ შეთანხმების თანახმად, ქ-ნ კოსტრომინასათვის გადასახდელი თანხა შეადგენს 105 000 რუსულ რუბლს (დაახლოებით 3050 ევროს). საქმის სირთულიდან გამომდინარე, სასამართლო არ მიიჩნევს, რომ თანხა გადაჭარბებულია. ამიტომაც სასამართლო განმცხადებელს აკუთვნებს 105 000 რუსულ რუბლს და ასევე იმ თანხას, რომლითაც განმცხადებელი შესაძლოა, დაიბეგროს ზემოხსენებული თანხის მიღებისას.

ბ. საურავი

151. სასამართლო შესაფერისად თვლის, რომ საურავი უნდა დანესდეს ცენ-

ტრალური ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილი მინიმალური პროცენტის სახით, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი.

ყოველივე ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად:

1. უარყოფს მთავრობის პირველად პრეტენზიას;
2. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, განმცხადებლის მიმართ საპატიმრო დაწესებულებაში აღმოჩენილი არაადეკვატური სამედიცინო მკურნალობის გამო;
3. ადგენს, რომ აუცილებელი არ არის, ცალკე იქნეს განხილული კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებული სხვა საჩივრები;
4. ადგენს, რომ დაირღვა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი;
5. ადგენს, რომ დაირღვა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი.
6. ადგენს, რომ დაირღვა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.
7. ადგენს,
 - ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ იმ მომენტიდან 3 თვის ვადაში, როდესაც წინამდებარე გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, განმცხადებელს უნდა გადაუხადოს შემდეგი თანხები:
 - (i) 12000 ევრო (თორმეტი ათასი ევრო), მორალური ზიანის გამო, რომელიც გადაყვანილ უნდა იქნეს რუსულ რუბლებში გადახდის დღისათვის არსებული ოფიციალური კურსით;
 - (ii) 105 000 რუსული რუბლი (ას ხუთი ათასი რუსული რუბლი) სამართლებრივ ხარჯებსა და განუულ დანახარჯებთან დაკავშირებით;
 - (iii) ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ზემოხსენებული თანხები.
 - ბ) რომ ზემოხსენებული 3-თვიანი ვადის გასვლის შემდგომ გადახდის დღემდე საურავი უნდა იქნეს გადახდილი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი ციფრი;
8. ერთხმად უარყოფს დანარჩენ პრეტენზიებს სამართლიან დაკამაყოფილებასთან დაკავშირებით

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, და გაცხადებულია წერილობითი სახით 2006 წლის 26 ოქტომბერს სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

ვინსენტ ბერგერი
რეგისტრატორი

ბოსტან მ. ზუპანჩიჩი
თავმჯდომარე